

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

6

1888

Δ

135

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1888

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1889

574
9

Περρής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ, ΣΤ. Α. Διονυσιακὸν σύμπλεγμα (πίναξ 1)	67
— Οικοδόμημα Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπιγραφαὶ ἐξ αὐτοῦ.	199
LOLLING, H. Μικτιάδης καὶ Ἄρχερμος (μετὰ δύο ζιγγογραφημάτων)	71
ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, Γ. Οἰκοδομὴ Ἀδριανοῦ ἐν Ἀθήναις (μετὰ λιθογραφικοῦ σχεδίου).	57
ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ΙΩ. Ἐπιγραφή ἐκ Δεκελείας.	1
ΣΟΦΟΥΔΗ, Θ. Μνημεῖα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως (πίν. 2 καὶ 3 καὶ πέντε ζιγγογραφήματα).	81
— Ἄγαλμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Σαμιακῆς τέχνης (πίναξ 6)	109
ΤΣΟΥΝΤΑ ΧΡ. Συμπληρώσεις εἰς ἐπιγραφὴν ἐξ Ἐλευσίνος	113
— Ἄνασκαφαὶ τάφων ἐν Μυκῆναις (πίν. 7, 8, 9, 10 καὶ 16 σχεδιάσματα)	119
— Περὶ τοῦ ἐν Βαφειῶ τάφου	197
ΦΙΛΙΟΥ, Δ. Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐλευσίνος (μετὰ παρενθέτου πίνακος)	21
— Τοιχογραφίαι ἀρχαίου οἰκοδομήματος ἐν Ἐλευσίνι (πίν. 4 καὶ 5)	77
— Θραύσματα πινακίου καὶ ἀγγείου ἐξ Ἐλευσίνος (πίναξ 12).	193
WOLTERS, PAUL. Πήλινοι ἐξ Ἀττικῆς πίνακες (πίναξ 11)	181

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Πίναξ	1	Διονυσιακόν σύμπλεγμα.	Σελ.	73	Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς.
—	2	Κεφαλὴ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως.	—	89	Σχεδιογράφημα ἀγαλματίου.
—	3	Κεφαλὴ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως.	—	90	Σχεδιογράφημα ἀγαλματίου.
—	4	Τοιχογραφίαι ἐξ Ἐλευσίνος.	—	91	Σχεδιογράφημα ἀγαλματίου.
—	5	Τοιχογραφίαι ἐξ Ἐλευσίνος.	—	92	Σχεδιογράφημα ἀγαλματίου.
—	6	Ἄγαλμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως.	—	99	Σχεδιογράφημα τεμαχίου ἀγάλματος.
—	7	Ἀρχαιότητες ἐκ Μυκηνῶν.	—	119	Σχέδιον τοπογραφικόν.
—	8	Ἀρχαιότητες ἐκ Μυκηνῶν.	—	121	Σχέδιον τάφου.
—	9	Ἀρχαιότητες ἐκ Μυκηνῶν.	—	122	Σχέδιον τάφου.
—	10	Λίθοι ἐγγεγλυμμένοι ἐκ Μυκηνῶν.	—	127	Σχεδιογραφήματα στήλης.
—	11	Ἀττικὸς πίναξ.	—	137	Σχέδιον τάφου.
—	12	Θραύσματα πινακίου καὶ ἀγγείου ἐξ Ἐ- λευσίνος.	—	145	Σχέδιον τάφου.
—	12	Θραύσματα πινακίου καὶ ἀγγείου ἐξ Ἐ- λευσίνος.	—	150	Σχέδιον τάφου.
Σελ.	48	Παρένθετος πίναξ πανομοιότυπων ἐπι- γραφῶν.	—	152	Σχέδια τάφων.
—	63	Σχέδιον οἰκοδομήματος.	—	156	Σχεδιογραφήματα ἀγγείου.
—	71	Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς.	—	157	Σχέδια τάφων.
			—	161	Σχεδιογράφημα τεμαχίου ἀγγείου.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ

Ἡ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενη ἐπιγραφή (ἥτις ἐξεδόθη προ-
χείρως ἐν τῇ « Ἐφημερίδι » τῆς 31 Αὐγούστου 1888)
εἶνε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ *φρατρικοῦ ψηφίσματος* τοῦ ἐν σελ.
70 ἐξ. τοῦ ἔτους 1883 τῆς Ἀρχ. Ἐφημερ. ὑπὸ Σ.
Α. Κουμανούδη καὶ ἐν τῷ C. I. A. II, ἀρ. 841^b ὑπὸ
U. Koehler ἐκδοθέντος. Εἶνε δὲ ἀναγεγραμμένη εἰς
τὴν αὐτὴν στήλην, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου ἐπιφανείας:

ἦτο ἄρα ἡ στήλη *ἀπισθόγραφος*. Ἐμεινε δὲ ἀπὸ τοῦ
1883 ἀπαρατήρητος ὡς ὑπὸ σκληροῦ τινος ἐπιχρίσμα-
τος κεκαλυμμένη. Μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἀνεκάλυψεν αὐτὴν
ὁ διευθυντὴς τῆς περὶ τὸ Τατοῖ Βασιλικῆς ἐπαύλεως κ.
Μύντερ, ὅστις, πέμψας πρὸς ἐμὲ ἀντίγραφον καὶ χάρτι-
νον ἔκτυπον, μὲ παρακάλεσε νὰ ἐκδώσω αὐτὴν προση-
κόντως διὰ τῆς Ἀρχ. Ἐφημερίδος.

Ε Α Ν Δ Ε Τ Ι Τ Ο Υ Τ Ω Ν Δ Ι Α Κ Ω Λ Υ Η Ι Ο Π Ο Ι Α Ν Ο Ι
Ε Ρ Ε Υ Ξ Ε Γ Ρ Ο Γ Ρ Α Φ Η Ι Ε Ν Θ Α Υ Θ Α Α Γ Ε Ν Τ Α Μ Ε Ι
60 Α Κ Α Ι Τ Α Κ Ο Ρ Ε Ι Α Π Ρ Ο Γ Ρ Α Φ Ε Ν Δ Ε Π Ρ Ο Π Ε Μ Π
Τ Α Τ Η Ξ Δ Ο Ρ Π Ι Α Ξ Ε Ν Π Ι Ν Α Κ Ι Ω Ι Λ Ε Λ Ε Υ Κ Ω Μ
Ε Ν Ω Ι Μ Η Λ Α Τ Τ Ο Ν Η Ξ Π Ι Θ Α Μ Ι Α Ι Ω Ι Ο Π Ο Α Ν Δ
Ε Κ Ε Λ Ε Ι Η Ξ Ε Ρ Ο Ξ Φ Ο Ι Τ Ω Ξ Ι Ν Ε Ν Α Ξ Τ Ε Ι Τ Ο Δ
Ε Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Ο Δ Ε Κ Α Ι Τ Α Ι Ε Ρ Ε Ω Ξ Υ Ν Α Α Ν Α Γ
65 Ρ Α Ψ Α Ι Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Ε Α Ε Ν Ξ Τ Η Λ Η Ι Λ Ι Θ Ι Ν Η Ι Π Ρ
Ο Ξ Θ Ε Ν Τ Ο Β Ω Μ Ο Δ Ε Κ Ε Λ Ε Ι Α Ξ Ι Ν Τ Ε Λ Ε Ξ Ι Τ Ο
Ι Ξ Ε Α Υ Τ Ο Ν Ι Κ Ο Δ Η Μ Ο Ξ Ε Ι Π Ε Τ Α Μ Ε Ν Α Λ Λ Α Κ Α Τ
Α Τ Α Π Ρ Ο Τ Ε Ρ Α Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Α Α Κ Ε Τ Α Ι Π Ε Ρ Ι Τ
Ε Ξ Ε Ι Ξ Α Γ Ω Γ Η Ξ Τ Ω Ν Π Α Ι Δ Ω Ν Κ Α Ι Τ Η Ξ Δ Ι Α Δ
70 Ι Κ Α Ξ Ι Α Ξ Τ Ο Ξ Δ Ε Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Α Ξ Τ Ρ Ε Ξ Ο Ξ Ε Ι Ρ Η
Τ Α Ι Ε Π Ι Τ Η Ι Α Ν Α Κ Ρ Ι Ξ Ε Ι Π Α Ρ Ε Χ Ε Ξ Θ Α Ι Ε Κ Τ
Ω Ν Ε Α Υ Τ Ο Θ Ι Α Ξ Ω Τ Ω Ν Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Ο Ν Τ Α Ξ Τ Α Υ Π Ε Ρ Ω Τ Ω Μ Ε
Κ Α Ι Ε Π Ο Μ Ν Υ Ν Τ Α Ξ Τ Ο Ν Δ Ι Α Τ Ο Ν Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Ο Ν
Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Ε Ν Δ Ε Τ Ο Ξ Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Α Ξ Κ Α Ι Ε Π Ο Μ Ν Υ
75 Ν Α Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ο Ξ Τ Ο Β Ω Μ Ο Ε Α Ν Δ Ε Μ Η Ω Ξ Ι Ε Ν Τ
Ω Θ Ι Α Ξ Ω Ι Τ Ο Τ Ω Ι Τ Ο Ξ Ο Τ Ο Ι Τ Ο Ν Α Ρ Ι Θ Μ Ο Ν Ε
Κ Τ Ω Ν Α Λ Λ Ω Ν Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ω Ν Π Α Ρ Ε Χ Ε Ξ Θ Ω Ο Τ Α Ν
Δ Ε Η Ι Η Δ Ι Α Δ Ι Κ Α Ξ Ι Α Ο Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Α Ρ Χ Ο Ξ Μ Η Π
Ρ Ο Τ Ε Ρ Ο Ν Δ Ι Δ Ο Τ Ω Τ Η Ψ Η Φ Ο Ν Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Π Α Ι
80 Δ Ω Ν Τ Ο Ι Ξ Α Π Α Ξ Ι Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ξ Ι Π Ρ Ι Ν Α Ν Ο Ι Α Υ
Τ Ο Τ Ο Ε Ι Ξ Α Γ Ο Μ Ε Ν Ο Θ Ι Α Ξ Ω Τ Α Ι Κ Ρ Υ Β Δ Η Ν Α
Π Ο Τ Ο Β Ω Μ Ο Φ Ε Ρ Ο Ν Τ Ε Ξ Τ Η Ν Ψ Η Φ Ο Ν Δ Ι Α Ψ Η Φ
Ι Ξ Ω Ν Τ Α Ι Κ Α Ι Τ Α Ξ Ψ Η Φ Ο Ξ Τ Α Ξ Τ Ο Τ Ω Ν Ε Ν Α Ν
Τ Ι Ο Ν Τ Ω Ν Α Π Α Ν Τ Ω Ν Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ω Ν Π Α Ρ Ο Ν
85 Τ Ω Ν Ε Ν Τ Η Ι Α Γ Ο Ρ Α Ι Ο Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Α Ρ Χ Ο Ξ Δ Ι Α Ρ
Ι Θ Μ Η Ξ Α Τ Ω Κ Α Ι Α Ν Α Γ Ο Ρ Ε Υ Ε Τ Ω Ο Π Ο Τ Ε Ρ Α Ν
Ψ Η Φ Ι Ξ Ω Ν Τ Α Ι Ε Α Ν Δ Ε Ψ Η Φ Ι Ξ Α Μ Ε Ν Ω Ν Τ Ω Ν Θ
Ι Α Ξ Ω Τ Ω Ν Ε Ν Α Ι Α Υ Τ Ο Ι Ξ Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Α Ο Ι Α Λ Λ Ο
Ι Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ε Ξ Α Π Ο Ψ Η Φ Ι Ξ Ω Ν Τ Α Ι Ο Φ Ε Ι Λ Ο Ν Τ

90 Ω Ν Ε Κ Α Τ Ο Ν Δ Ρ Α Χ Μ Α Ξ Ι Ε Ρ Α Ξ Τ Ω Ι Δ Ι Ι Τ Ω Ι Φ
 Ρ Α Τ Ρ Ι Ω Ι Ο Ι Θ Ι Α Ξ Ω Τ Α Ι Π Λ Η Ν Ο Ξ Ο Ι Α Ν Τ Ω Ν
 Θ Ι Α Ξ Ω Τ Ω Ν Κ Α Τ Η Γ Ο Ρ Ο Ι Η Ε Ν Α Ν Τ Ι Ο Μ Ε Ν Ο Ι
 Φ Α Ι Ν Ω Ν Τ Α Ι Ε Ν Τ Η Ι Δ Ι Α Δ Ι Κ Α Ξ Ι Α Ι Ε Α Ν Δ Ε
 Α Π Ο Ψ Η Φ Ι Ξ Ω Ν Τ Α Ι Ο Ι Θ Ι Α Ξ Ω Τ Α Ι Ο Δ Ε Ε Ι Ξ Α
 95 Γ Ω Ν Ε Φ Η Ι Ε Ι Ξ Τ Ο Ξ Α Π Α Ν Τ Α Ξ Τ Ο Ι Ξ Δ Ε Α Π Α Ξ
 Ι Δ Ο Ξ Ε Ι Ε Ν Α Ι Φ Ρ Α Τ Η Ρ Ε Ν Γ Ρ Α Φ Ε Ξ Θ Ω Ε Ι Ξ Τ
 Α Κ Ο Ι Ν Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Ι Α Ε Α Ν Δ Ε Α Π Ο Ψ Η Φ Ι Ξ Ω
 Ν Τ Α Ι Ο Ι Α Γ Α Ν Τ Ε Ξ Ο Φ Ε Ι Λ Ε Τ Ω Ε Κ Α Τ Ο Ν Δ Ρ Α
 100 Χ Μ Α Ξ Ι Ε Ρ Α Ξ Τ Ω Ι Δ Ι Ι Τ Ω Ι Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Ω Ι Ε Α Ν Δ Ε
 Α Π Ο Ψ Η Φ Ι Ξ Α Μ Ε Ν Ω Ν Τ Ω Ν Θ Ι Α Ξ Ω Τ Ω Ν Μ Η Ε Φ Η
 Ι Ε Ι Ξ Τ Ο Ξ Α Π Α Ν Τ Α Ξ Κ Υ Ρ Ι Α Ε Ξ Τ Ω Η Α Π Ο Ψ Η Φ
 Ι Ξ Ι Ξ Η Τ Ω Ν Θ Ι Α Ξ Ω Τ Ω Ν Ο Ι Δ Ε Θ Ι Α Ξ Ω Τ Α Ι Μ Ε
 Τ Α Τ Ω Ν Α Λ Λ Ω Ν Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ω Ν Μ Η Φ Ε Ρ Ο Ν Τ Ω Ν Τ Η Ν
 Ψ Η Φ Ο Ν Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Π Α Ι Δ Ω Ν Τ Ω Ν Ε Κ Τ Ο Θ Ι Α Ξ Ο
 105 Τ Ο Ε Α Υ Τ Ω Ν Τ Ο Δ Ε Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Ο Δ Ε Π Ρ Ο Ξ Α Ν Α Γ
 Ρ Α Ψ Α Τ Ω Ι Ε Ρ Ε Υ Ξ Ε Ι Ξ Τ Η Ν Ξ Τ Η Λ Η Ν Τ Η Ν Λ Ι
 Θ Ι Ν Η Ν Ο Ρ Κ Ο Ξ Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Ω Ν Ε Π Ι Τ Η Ι Ε Ι Ξ Α Γ Ω
 Γ Ε Ι Τ Ω Ν Π Α Ι Δ Ω Ν Μ Α Ρ Τ Υ Ρ Ω Ν Ε Ι Ξ Α Γ Ε Ι Ε Α
 Υ Τ Ω Ι Υ Ο Ν Ε Ν Α Ι Τ Ο Τ Ο Ν Γ Ν Η Ξ Ι Ο Ν Ε Γ Γ Α Μ Ε Τ
 110 Η Ξ Α Λ Η Θ Η Τ Α Υ Τ Α Ν Η Τ Ο Ν Δ Ι Α Τ Ο Ν Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Ο
 Ν Ε Υ Ο Ρ Κ Ο Τ Ι Μ Ε Ν Μ Ο Ι Π Ο Λ Λ Α Κ Α Ι Α Γ Α Θ Α Ε Ν
 Α Ι Ε Ι Δ Ε Π Ι Ο Ρ Κ Ο Ι Η Ν Τ Α Ν Α Ν Τ Ι Α
 . Ε Ν Ε Ξ Ε Ν Ο Ξ Ε Ι Π Ε Ν Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Ο Ι Ξ Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ξ Ι Π Ε Ρ Ι
 Τ Η Ξ Ε Ι Ξ Α Γ Ω Γ Η Ξ Τ Ω Ν Π Α Ι Δ Ω Ν Τ Α Μ Ε Ν Α Λ Λ Α Κ Α
 115 Τ Α Τ Α Π Ρ Ο Τ Ε Ρ Α Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Α Ο Π Ω Ξ Δ Α Ν Ε Ι Δ Ω Ξ Ι Ο Ι
 Φ Ρ Α Τ Ε Ρ Ε Ξ Τ Ο Υ Ξ Μ Ε Λ Λ Ο Ν Τ Α Ξ Ε Ι Ξ Α Γ Ε Ξ Θ Α Ι Α Π Ο
 Γ Ρ Α Φ Ε Ξ Θ Α Ι Τ Ω Ι Π Ρ Ω Τ Ω Ι Ε Τ Ε Ι Η Ω Ι Α Ν Τ Ο Κ Ο Υ Ρ Ε Ο
 Ν Α Γ Ε Ι Τ Ο Ο Ν Ο Μ Α Γ Α Τ Ρ Ο Θ Ε Ν Κ Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Κ Α Ι Τ Η
 Ξ Μ Η Τ Ρ Ο Ξ Π Α Τ Ρ Ο Θ Ε Ν Κ Α Ι Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Π Ρ Ο Ξ Τ Ο Ν
 120 Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Ν Δ Ε Φ Ρ Α Τ Ρ Ι Α
 Α Μ Ε Ν Ω Ν Α Ν Α Γ Ρ Α Ψ Α Ν Τ Α Ε Κ
 Ε Λ Ε Ε Ξ Π Ρ Ο Ξ Φ Ο Ι Τ Ω Ξ Ι Ε Κ Τ Ι Θ
 Α Ν Α Γ Ρ Α Ψ Α Ν Τ Α Ε Ν Ξ Α Ν Ι Δ
 Ο Ι Τ Η Ξ Λ Η Τ Ο Υ Ξ

Διὸς φρατρίο

ιερεὺς Θεόδωρος Εὐφραντίδο ἀν-

έγραψε καὶ ἔστησε τὴν στήλην.

Ἰερεῶσυνα τῶι ιερεῖ διδόναι τ-

5 ἀδε: ἀπὸ τῷ μείο κωλῆν, πλευρόν, ὄ-

ς, ἀργυρίο III: ἀπὸ τῷ κορείο κωλῆ-

ν, πλευρόν, ὄς, ἔλατῆρα χοινικια-

τον, οἶνο ἡμίχον, ἀργυρίο F.

Τάδε ἔδοξεν τοῖς φράτερι ἐπὶ

10 Φορμίωνος ἄρχοντος Ἀθηναίοι-

ς, φρατρίαρχῶντος δὲ Παντακλί-

ος ἐξ Οἴο.

Ἰεροκλῆς εἶπε: ἐπόσοι μήπω διεδικάσ-

θησαν κατὰ τὸν νόμον τὸν Δημοστωινιδ-

15 ῶν, διαδικάσαι περὶ αὐτῶν τὸς φράτερ-

ας αὐτίκα μάλα, ὑποσχομένους πρὸς τὸ Δ-

ιὸς τῷ φρατρίο, φέροντας τὴν ψῆφον ἀπ-

ὸ τῷ βωμῷ: ὅς δ' ἂν δόξῃ μὴ ὦν φράτηρ ἔσα-

χθῆναι, ἐξαλειψάτω τὸ ὄνομα αὐτὸ ὁ ιερ-

20 εὺς καὶ ὁ φρατρίαρχος ἐκ τῷ γραμματεῖ-

ο τῷ ἐν Δημοτιωνιδῶν καὶ τῷ ἀντιγράφ-
 ο· ὁ δὲ εἰσαγωγῶν τὸν ἀποδικασθέντα ὀφε-
 ιλέτω ἑκατὸν δραχμὰς ἱερὰς τῷ Διὶ τ-
 ῶι φρατρίῳ, ἐσπράττεν δὲ τὸ ἀργύριο-
 25 ν τοῦτο τὸν ἱερέα καὶ τὸν φρατρίαρχο-
 ν ἢ αὐτὸς ὀφείλειεν, τὴν δὲ διαδικασίαν
 τὸ λοιπὸν ἔναι τῷ ὑστέρωι ἔπει ἢ ὡς ἂ-
 ν τὸ κέρειον θύσει τῇ κορεώτιδι Ἀπατ-
 ορίων, φέρεν δὲ τὴν ψῆφον ἀπὸ τῷ βωμῷ· ἐ-
 30 ἂν δὲ τις βόληται ἐφείναι ἐς Δημοτιων-
 ἰδας ὧν ἂν ἀποψηφίσωνται, ἐξείναι αὐ-
 τῷ· ἐλίσθαι δὲ ἐπ' αὐτοῖς συνηγὸρος τ-
 ὸν Δεκελειῶν οἶκον πέντε ἀνδρας ὑπέ-
 ρ τριάκοντα ἔτη γεγονότας, τούτος δὲ
 35 ἐξορκωσάτω ὁ φρατρίαρχος καὶ ὁ ἱερε-
 ῦς συνηγορήσεν τὰ δικαιοτάτα καὶ ὅκ
 ἑάσεν ὁδέναι μὴ ὄντα φράτερα φρατριζ-
 εν· ὅτο δ' ἂν τῶν ἐφέντων ἀποψηφίσωντα-
 ι Δημοτιωνιδαι, ὀφειλέτω χιλίας δρα-
 40 χμὰς ἱερὰς τῷ Διὶ τῷ φρατρίῳ· ἐσπρ-
 αττέτω δὲ τὸ ἀργύριον τοῦτο ὁ ἱερεὺς
 τῷ Δεκελειῶν οἴκῳ, ἢ αὐτὸς ὀφειλέτω· ἐ-
 ζείναι δὲ καὶ ἄλλωι τῷ βολομένωι τῶ-
 ν φρατέρων ἐσπράττεν τῷ κοινῷ· ταῦ-
 45 τα δ' ἔναι ἀπὸ Φορμίωνος ἄρχοντος· ἐπι-
 ψ]ηφίζεν δὲ τὸν φρατρίαρχον περὶ ὧν ἂ-
 ν] διαδικάζεν δέηι κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν
 ἕκαστον, ἐὰν δὲ μὴ ἐπιψηφίση, ὀφειλέτ-
 ω πεντακοσίας δραχμὰς ἱερὰς τῷ Διὶ
 50 τῷ φρατρίῳ[ι, ἐ]σπράττεν δὲ τὸν ἱερέα
 καὶ ἄλλο[ν τὸν βο]λόμενον τὸ ἀργύριον
 τοῦ]το [τῷ κοινῷ], τὸ δὲ λοιπὸν ἄγεν τὰ
 μεία καὶ τὰ κόρεια] ἐς Δεκελειαν ἐπὶ τ-
 ὸν βωμόν· ἐὰν δὲ μὴ θ]ύσει ἐπὶ τῷ βωμῷ, ὀφ-
 55 ειλέτω πεντήκοντ]α δραχμὰς ἱερὰς τῶ-
 ι Διὶ τῷ φρατρίῳ· ἐ]σπραττέτω δὲ ὁ ἱερ-
 εὺς τῷ Δεκελειῶν οἴκῳ; ἢ] αὐτὸς ὀφειλ[έ-
 τω]. . . . .
 ἐὰν δὲ τι τούτων διακωλύη, ὅποι ἂν ὁ ἱ-
 ερεὺς προγράφη ἐνθαῦθα ἄγεν τὰ μεί-
 60 α καὶ τὰ κόρεια. Προγράφεν δὲ πρόπεμπ-
 τα τῆς δορπίας ἐν πινακίῳ λελευκωμ-
 ἐνωι μῆλαττον ἢ σπιθαμιαίῳ ὅπο ἂν Δ-
 εκελειῆς προσφοιτῶσιν ἐν ἄστει· τὸ δ-
 ἐ ψήφισμα τόδε καὶ τὰ ἱερεῶσυνα ἀναγ-
 65 ράψαι τὸν ἱερέα ἐν στήλῃι λιθίνῃι προ-
 ὄσθεν τῷ βωμῷ Δεκελειᾶσιν τέλεσι το-
 ῖς ἑαυτοῦ. Νικόδημος εἶπε τὰ μὲν ἄλλα κατ-

ὰ τὰ πρότερα ψηφίσματα ἃ κέται περὶ τ-
 ῆς εἰσαγωγῆς τῶν παιδῶν καὶ τῆς διαδ-
 70 ικασίας, τὸς δὲ μάρτυρας τρεῖς ὅς εἴρη-
 ται ἐπὶ τῇ ἀνακρίσει παρέχεσθαι ἐκ τ-
 ῶν ἑαυτοῦ θιασωτῶν μαρτυρόντας τὰ ὑπερωτώμε(να)
 καὶ ἐπομνύοντας τὸν Δία τὸν φράτριον·
 μαρτυρεῖν δὲ τὸς μάρτυρας καὶ ἐπομνύ-
 75 ναι ἔχομενος τῷ βωμῷ· ἐὰν δὲ μὴ ὡς ἐν τ-
 ῶ(ι) θιάσῳ τότε τοσοῦτοι τὸν ἀριθμόν, ἐ-
 κ τῶν ἄλλων φρατέρων παρεχέσθω· ὅταν
 δὲ ἢ ἢ ἢ διαδικασία, ὁ φρατρίαρχος μὴ π-
 ρότερον διδότω τῇ(ν) ψῆφον περὶ τῶν παι-
 80 δων τοῖς ἅπασι φράτερσι, πρὶν ἂν οἱ αὐ-
 τῷ τῷ εἰσαγομένο θιασῶται κρύβδην ἀ-
 πὸ τῷ βωμῷ φέροντες τὴν ψῆφον διαψηφ-
 ῖσωνται· καὶ τὰς ψήφους τὰς τότε ἑναν-
 τίων τῶν ἀπάντων φρατέρων παρόν-
 85 των ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁ φρατρίαρχος διαρ-
 ιθμησάτω καὶ ἀναγορευέτω ὅποτερ' ἂν
 ψηφίσωνται· ἐὰν δὲ, ψηφισαμένων τῶν θ-
 ιασωτῶν ἔναι αὐτοῖς φράτερα, οἱ ἄλλο
 ι φράτερες ἀποψηφίσωνται, ὀφειλόντ-
 90 ων ἑκατὸν δραχμὰς ἱερὰς τῷ Διὶ τῷ φ-
 ρατρίῳ οἱ θιασῶται, πλὴν ὅσοι ἂν τῶν
 θιασωτῶν κατήγοροι ἢ ἐναντιόμενοι
 φαίνωνται ἐν τῇ διαδικασίᾳ· ἐὰν δὲ
 ἀποψηφίσωνται οἱ θιασῶται, ὁ δὲ εἰσά-
 95 γων ἐφῆι εἰς τὸς ἅπαντας, τοῖς δὲ ἅπασ-
 ι δόξει ἔναι φράτηρ, ἐνγραφέσθω εἰς τ-
 ἂ κοινὰ γραμματεῖα· ἐὰν δὲ ἀποψηφίσω-
 νται οἱ ἅπαντες, ὀφειλέτω ἑκατὸν δρα-
 χμὰς ἱερὰς τῷ Διὶ τῷ φρατρίῳ· ἐὰν δὲ,
 100 ἀποψηφισαμένων τῶν θιασωτῶν, μὴ ἐφῆ-
 ι εἰς τὸς ἅπαντας, κυρία ἔστω ἢ ἀποψήφ-
 ισις ἢ τῶν θιασωτῶν· οἱ δὲ θιασῶται με-
 τὰ τῶν ἄλλων φρατέρων μὴ φερόντων τὴν
 ψῆφον περὶ τῶν παιδῶν τῶν ἐκ τῷ θιάσο
 105 τῷ ἑαυτῶν· τὸ δὲ ψήφισμα τόδε προσαναγ-
 ραψάτω ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν στήλην τὴν λι-
 θίνην. Ὁρκος μαρτύρων ἐπὶ τῇ εἰσαγω-
 γῇ τῶν παιδῶν: μαρτυρῶ ὄν εἰσάγει ἑα-
 υτῷ ὅν ἔναι τῶτον γνήσιον ἐγ γαμετ-
 110 ῆς· ἀληθῆ ταῦτα νῆ τὸν Δία τὸν φράτριο-
 ν· εὐορκῶ(ν)τι μὲν μοι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔεν-
 αι· εἰ δ' ἐπιορκοίην, τάναντία.
 Μ]ενέξενος εἶπεν· δεδόχθαι τοῖς φράτερσι περὶ
 τῆς εἰσαγωγῆς τῶν παιδῶν τὰ μὲν ἄλλα κα-
 115 τὰ τὰ πρότερα ψηφίσματα, ὅπως δ' ἂν εἰδῶσι οἱ

φράτερες τοὺς μέλλοντας εἰσάγεσθαι, ἀπογράφεσθαι τῷ πρώτῳ ἔτει ἢ ὡς ἂν τὸ κούρεον ἄγει τὸ ὄνομα πατρόθεν καὶ τοῦ δήμου καὶ τῆς μητρὸς πατρόθεν καὶ τοῦ δήμου πρὸς τὸν
 120 φρατρίαρχον, τὸν δὲ φρατρίαρχον ἀπογραψαμένων ἀναγράφαντα ἐκ[τιθέναι ὅπου ἂν Δεκ-
 ελίεες προσφοιτῶσι· ἐκτιθέναι δὲ τὰ ὀνόματα ἀναγράφαντα ἐν σανιδ[ίῳ] λελευκωμένῳ
 οιτησλητους . . . . .
 . . . . .

Ἐπειδὴ τὸ ψήφισμα τοῦτο εἶνε τῷ ὄντι πολὺ διδακτικὸν καὶ ἔχει χρεῖαν ἐρμηνείας ὡς περιέχον πολλὰς ἀπορίας, καθὼς παρετήρησεν ὁ Κουμανούδης, θέλομεν δ' ἐπιχειρήσειν νὰ διαφωτίσωμεν αὐτὴν ὅσον εἰς ἡμᾶς δυνατόν, ἐκρίναμεν ἐπάναγκες νὰ ἐπαναλάβωμεν διὰ μικρῶν γραμμᾶτων τὸ προεκδοθὲν πρῶτον αὐτῆς μέρος, ἵνα συμπληρωθῇ μὲν τὸ μικρὸν ὑπολειφθὲν ἐν αὐτῷ χάσμα, ἀρθῇ δὲ καὶ ἡ μικρὰ διαφορὰ ἢ μεταξὺ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Κουμανούδη καὶ Koehler, ἔχη δὲ καὶ ὁ ἀναγνώστης τὸ ὅλον ψήφισμα πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἡ ἀρίθμησις τῶν στίχων ἀκολουθεῖ τὴν τοῦ πρώτου μέρους.

Ὁ λίθος καὶ αἱ διαστάσεις τῆς στήλης, τὰ γράμματα καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀναγραφῆς ὁρθῶς ἐσημειώθησαν ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη· ἡ δὲ παρούσα ἐπιγραφή κατέχει ὀλόκληρον τὴν ὀπίσω ἐπιφάνειαν, ἣτις οὔτε ἐπέκρανον οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔχει κόσμημα — ἀπόδειξις ὅτι εἶνε συνέχεια τοῦ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ἐπιφανείας ἀναγεγραμμένου ψηφίσματος· ἡ δὲ πρὸς τὰ κάτω κολόβωσις ἐξηφάνισεν οὐ μόνον τὰ συμπληρωθέντα, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τινὰς ὄχι πολλοὺς στίχους. Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τοῦ στ. 113 καὶ ἐξ. τὸ περιλαμβάνον τὸ ψήφισμα τοῦ Μενεξένου φαίνεται ὅτι ἀνεγράφη ἐν ὑστερωτέρῳ χρόνῳ, ἂν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τοῦτο ἐκ τοῦ χονδροειδεστεροῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμᾶτων, τῆς μὴ στοιχηδὸν τάξεως αὐτῶν καὶ τῆς περὶ τὴν ὀρθογραφίαν διαφορᾶς.

Οἱ στίχοι καὶ ἐν τῷ ὀπισθίῳ μέρει τοῦ ψηφίσματος περιέχουσι γράμματα 30, πλὴν τοῦ 67^{ου}, ἔχοντος 32 καὶ τοῦ 71^{ου}, 99^{ου} καὶ 103^{ου}, ἔχοντων 31, τοῦ 84^{ου} ἔχοντος 27 καὶ τοῦ 112^{ου} ἔχοντος 23. Ὁ δὲ στ. 72 εἶνε ἄγαν ὑπέρμετρος, περιέχων 37 γράμματα, διότι ὁ χαρακτῆς ἢ λησμονήσας λέξιν τινὰ ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν ἠναγκάσθη

νὰ μεταχράξῃ τὸν στίχον καὶ νὰ στενοχωρήσῃ τὰ 37 γράμματα εἰς τὸν χώρον τῶν 30, ὀλιγορήσας τὴν στοιχηδὸν τάξιν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ διὰ κεφαλαίων γραμμᾶτων ἐκτυπώσει, παραλείψας δὲ καὶ μίαν συλλαβὴν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 113^{ου} καὶ ἐξῆς οὔτε στοιχηδὸν εἶνε τεταγμένοι οὔτε ἰσάριθμα ἔχουσι τὰ γράμματα οἱ στίχοι, ἀλλ' ὁ μὲν τὰ πλείεστα ἔχων περιέχει 37, ὁ δὲ τὰ ὀλίγιστα 32.

Ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν παρατηροῦμεν ὅτι τὸ η δὲν ἀποδίδεται διὰ τοῦ ε, εἰμὴ ἐν στ 69 τῆς ἀντὶ τοῦ τῆς, ἐν στ. 96 δόξει ἀντὶ τοῦ δόξη, ἐν στ. 108 εἰσαγωγεῖ ἀντὶ τοῦ εἰσαγωγῆ καὶ ἐν στ. 118 ἄγει ἀντὶ τοῦ ἄγη. Τὸ ρίζικόν ου τῆς ἀνωθυμίας οὔτος ἐν ταῖς πλαγίαις πτώσεσιν ἄλλοτε μὲν ἐκφέρεται διὰ τῆς διφθόγγου, ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ ο, οἷον στ. 25, 41 καὶ 52 τοῦτο, στ. 34 τούτος· ἀλλαχοῦ δὲ τότῳ, τότε, τότε, τότε κ. ἄ.

Ἄλλαι τινὲς γραμματικαὶ καὶ ἐρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις ἄξια σημειώσεως εἶνε αἱ ἐξῆς.

Στ. 7 πλευρόν, ὄς] οὕτως ὀρθότατα ἀνέγνωσεν ὁ Κουμανούδης ἀντὶ τοῦ παρὰ Koehler πλευρόνος. Τί δὲ εἶνε τὸ πλευρόν καὶ τὸ ὄς, θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐξῆς· — ἐλατῆρα] Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ Passow ἐλατῆρ εἶνε ein langes Brod oder Kuchen. Ὀρθότατα ἐξηγεῖ τὴν λ. ὁ Σουΐδας «ἐλατῆρ πλακουντῶδες πέμμα πλατύ, ἐνθεν καὶ ἡ ἐπωνυμία παρὰ τὸ ταῖς χερσὶν ἐλαύνεσθαι εἰς πλάτος· ἡ ἄρτος πλατύς, ἐν ᾧ τὸ ἔτνος ἐτίθεσαν καὶ προσῆγον τοῖς βωμοῖς», ὅμοιον δηλ. τὸ σχῆμα πρὸς τὴν σήμερον ξενικῶς λεγομένην τούρταν.

Στ. 28 ὑποσχομένο] Ἡ ὑπόσχεσις ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον, ὅτι αὐτίκα μάλα θὰ διαδικάσωσι καὶ δὲν θὰ ἀναβάλωσι τὴν διαδικασίαν.

Στ. 28 θύση] Τίς; — Ὁ εἰσάγων τὸ τέκνον εἰς τοὺς φράτερας. Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης εἶνε νὰ μὴ γείνη ἡ διαδικασία, πρὶν ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀπατουρίων, καθ' ἣν ἔθυσεν ὁ εἰσάγων τὸν παῖδα, παρέλθωσιν 8 ἢ 9 μῆνες· διότι τὰ μὲν Ἀπατούρια ἤγοντο κατὰ μῆνα Πυανεψιών, ἤγουν ἐν ἀρχῇ τοῦ χειμῶνος, τὸ δὲ πολιτικὸν ἔτος τῶν Ἀθηναίων ἤρχιζε κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς.

Στ. 37 φρατρίζεν] Γνωστὸν ὅτι ὁ Κόβετ (Var. Lect. σ. 350) ἐγνωμάτευσεν ὅτι οἱ μὲν Γραικύλοι ἔλεγον φρατρίζω, οἱ δὲ Ἀττικοὶ φρατριάζω, ὅπως καὶ οἱ μὲν νεώτεροι φράτωρ, οἱ δὲ Ἀττικοὶ φρά-

τηρ. Καί περί μὲν τῶν ὀνομάτων ὀρθὰ εἶνε τὰ λεγόμενα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς καὶ τινῶν ἀντιγράφων τῶν ῥητόρων· τὰ δὲ περὶ τῶν ῥημάτων ἐλέγχονται ἡμαρτημένα τοῦλάχιστον ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀττικῆς, ἀττικωτάτης ἐπιγραφῆς.

Στ. 53-54. Τοὺς στίχους τούτους ἡμεῖς μὲν συνεπληρώσαμεν, ὀδηγηθέντες ὑπὸ τῶν ἐπομένων 59 καὶ 60 «ἄγεν τὰ μεῖα καὶ τὰ κούρεια», ὁ δὲ Koehler πρὸ ἡμῶν ἐξ ἰδίας εἰκασίας.

Στ. 55 ἐὰν δὲ μὴ θύσῃ ἐπὶ τῷ βωμῷ] ἔννοεῖται ὁ ἄγων τὰ μεῖα καὶ τὰ κούρεια. Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν ἱερέων περὶ τῶν ἱερωσύνων· διότι φαίνεται ὅτι ἐγένετο ποιά τις κατὰχρησις.

Στ. 59 καὶ 60. Ἀποτελοῦντες οἱ στίχοι οὗτοι ἐξαίρεσιν τῆς προηγουμένης διατάξεως τῆς ἐν στ. 52 καὶ ἐξ. «τὸ δὲ λοιπὸν ἄγεν τὰ μεῖα καὶ τὰ κούρεια εἰς Δεκέλειαν ἐπὶ τὸν βωμόν», παρέχουσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι οἱ ἐξαφανισθέντες στίχοι δὲν ἦσαν πολλοί.

Στ. 59 ἐνθαῦθα] Ἐν μόνον παράδειγμα ὁμοιον σημειώνει ὁ Meisterhans Grammat. der Att. Inschrift. σ. 35 ἐκ τῆς ἐν Ἀθηναίου Τόμ. Η', σ. 407 ἐκδοθείσης πάνυ ἀρχαίας ἐπιγραφῆς τὸ ἐν στ. 13 ἐνθαυθοῖ.

Στ. 62 μῆλαττον] Οὕτως ἄρα γε κατὰ κράσιν πρέπει νὰ γράψῃ τις ἀντὶ τοῦ μῆ ἔλαττον, ὅπερ ἄνευ κράσεως εὐρίσκεται δις ἐν τῇ προειρημένῃ ἐπιγραφῇ ἐν στ. 6 καὶ 7, ἢ κατ' ἀφαιρέσιν μῆ ἔλαττον, ὅπως μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς συνηθίζονται τοιαῦτα μετὰ τὸ μῆ ἀφαιρέσεις (Kühner Ausf. Gram. I. σ. 191); Ἄς ἀποφασίσωσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδικώτατοι. Ἡ δὲ σύνταξις μῆ ἔλαττον ἢ σπιθαμιαίῳ εἶνε συνήθης παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς (Kühner ἔ. ἀ. II, σ. 848).

Στ. 66. Ἐν τῇ «Ἐφημερίδι» ἐξ ἀβλεψίας ἐτυπώθη Δεκελείας ἐν τέλεσιν· μετὰ δὲ φιλικὴν ὑπόμνησιν τοῦ Κουμανούδη καὶ ἀκριβεστέραν παρατήρησιν διωρθώθη Δεκελείᾳσιν τέλεσιν καθ' ἃ ὀρθῶς ἤκασεν ὁ Κουμανούδης.

Στ. 70 τὸς δὲ μάρτυρας κτλ.] Ἡ σύνταξις καὶ ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου εἶνε αὕτη: τοὺς δὲ μάρτυρας, οὓς εἴρηται (ἐν τινι τῶν προτέρων ψηφισμάτων ἢ ἐν τῷ νόμῳ τῶν Δημοσιωνιδῶν) τρεῖς παρέ-

χεσθαι ἐπὶ τῇ ἀνακρίσει, παρέχεσθαι (τὸν ἀνακρινόμενον) ἐκ τῶν ἑαυτοῦ θιασωτῶν.

Στ. 72 τὰ ὑπερωτώμενα] Τὸ σύνθετον τοῦτο ῥήμα εὐρίσκεται μόνον ἔτι παρὰ Πλάτ. Γοργ. 483 Α. Ἄλλ' ἀμφιβάλλω, ἂν ἔχει τὴν ἐν τοῖς Λεξικοῖς φερομένην σημασίαν unvermerkt fragen (Passow) ἢ interrogo ita ut aliud quid subjiciam (Ast. Lex. Plat.). Τὸ ἡμέτερον χωρίον δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτην σημασίαν· διότι πῶς θὰ μαρτυρήσῃ τις λαθραῖαν τινὰ ἐρώτησιν; καὶ πρὸς τί ἢ τοιαύτη ἐρώτησις ἐνταῦθα; Ἀνάλογα μετὰ τῆς αὐτῆς προθέσεως σύνθετα ῥήματα εἶνε τὸ ὑποκρίνομαι (ἀποκρίνομαι) ὑπόμνυμι καὶ τὸ ῥηματικὸν ὑπωμοσία (καταθέτω ὄρκον κ.τ.λ.), ὑπαντιάζω καὶ ὑπαντῶ (ἀπαντῶ) ὅθεν ὑπερωτῶ = ὑποβάλλω ἢ ἀποτείνω ἐρώτησιν. Οὕτω πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ τοῦ Πλάτωνος τὸ χωρίον.

Στ. 117 τῷ πρώτῳ ἔτει ἢ ὧι ἂν τὸ κούρειον ἄρῃ] Παρατηρητέον πρῶτον ὅτι καταχρηστικῶς ἐτέθη ἐνταῦθα τὸ πρῶτῳ ἀντὶ τοῦ προτέρῳ· διότι ὁ ὀρισμὸς οὗτος τοῦ χρόνου εἶνε προδήλως ἀντίθετος τοῦ ἐν στ. 27 «τῷ ὑστέρῳ ἔτει ἢ ᾧ ἂν τὸ κούρειον θύσῃ». Τὸ δὲ ὑποκείμενον τοῦ ἄρῃ καὶ ἐνταῦθα εἶνε ὁ μέλλων νὰ εἰσαγάγῃ.

Στ. 118. Ὁ ἀπογράφων πρὸς τὸν φρατρίαρχον τὸν παιδᾶ του ὄφειλε νὰ γράψῃ πρῶτον τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ παιδός, ἔπειτα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ δήμου, ἔτι δὲ καὶ τῆς μητρὸς οὐχὶ μόνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ δήμου.

Στ. 120. Συνεπληρώσαμεν ἀπογραφευμένων καὶ ὑπολαμβάνομεν τὴν μετοχὴν ταύτην ἀπόλυτον = ἐπειδὴν ἀπογράφονται (τὰ ὀνόματα τῶν παιδῶν οἱ μέλλοντες εἰσαγεῖν).

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἄλλων τινῶν ἀπορημάτων κινουμένων ὑπὸ τῆς παρουσίας ἐπιγραφῆς. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν Ἀπατουρίων, ἐν οἷς ἐθύοντο τὰ μεῖα καὶ κούρεια, καὶ ἐλαμβάνοντο τὰ ἱερεώσυνα.

Ἡ ἐορτὴ τῶν Ἀπατουρίων ἦτο ἰδίως φρατρικὴ· διότι κατ' αὐτὴν ἅπασαι αἱ φρατρίαί, συνερχόμεναι περὶ τὰ ἑαυτῶν ἱερά, προσέφερον μὲν θυσίας εἰς τοὺς φρατρίους θεοὺς, τὸν Δία καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἐνέγραφον δὲ οἱ φρατρίαρχοι τοὺς εἰσαγομένους ὑπὸ τῶν πατέρων ἢ κηδεμόνων γνησίους παῖδας εἰς τὰ κοινὰ γραμματεῖα. Ἡ ἐορτὴ αὕτη ἀγομένη κατὰ

τὸν μῆνα Πυανεψιώνα, δηλ. περὶ τὴν σημερινὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἦτο τριήμερος. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ τρίτη ἡμέρα ἐκαλεῖτο καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν ἀναμφιβόλως *Δορπία* (ὄχι *Δορπεία*) καὶ *Κουρεώτις*, ἡ δὲ δευτέρα Ἄνάρυσις ἢ ὅπως γράφει αὐτὴν ὁ ἐν τοῖς Βεκκέρου ἀνεκδότοις σ. 417 λεξικογράφος *ἀνάρυσις*¹. Ἄλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶνε βεβαιωμένον ἐξ ἐπιγραφῶν ὅσον ἐγὼ γνωρίζω. Τί ἐτελεῖτο κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας, παραδίδεται μὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ δὲν εἶνε καθ' ὅλα ὅλως ἐξηκριβωμένον. Ὅτι κατὰ τὴν *κουρεώτιδα* ἐθύετο τὸ *κούρειον*, περὶ τούτου μαρτυρεῖ σαφῶς ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ (στ. 25) καὶ ὅτι ἡ *δορπία* ἦτο ἡ πρώτη ἡμέρα, ὡσαύτως τεκμηριούται ἐκ τοῦ ἐν στ. 60 «πρόπεμπτα τῆς *δορπίας*». Ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματος ταύτης τῆς ἡμέρας εἰκάζεται εὐλόγως ὅτι συνεδείπνουν κατ' αὐτὴν οἱ φράτερες, ἄγοντες οὕτως εἰπεῖν τὰ προεόρτια· ἀλλ' ἂν τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐγένετο καὶ θυσία ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, δὲν λέγεται οὐδ' εἶνε ἴσως πιθανόν. Ἡ δευτέρα ἡμέρα, ἡ *ἀνάρυσις* (= ἀνέρυσις) ἦτο ἡμέρα σφαγῆς, καὶ ἡ τρίτη τῆς θυσίας τῶν *κουρείων*· ἀλλὰ τὰ σφαιαζόμενα ἱερεῖα, ὡς φαίνεται ἐκ τε τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν μαρτυριῶν, ἦσαν δύο εἰδῶν, *κούρεια* καὶ *μεῖα*. Ἐὰν λοιπὸν τὰ *κούρεια* ἐθυσιάζοντο κατὰ τὴν *κουρεώτιδα*, δύναται νὰ εἰκάσῃ τις εὐλόγως ὅτι τὰ *μεῖα* ἐσφαιαζόντο κατὰ τὴν *ἀνάρυσιν*. Ἴσως καὶ ἡ τάξις, καθ' ἣν ἀναγράφονται τὰ θύματα ταῦτα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ (στ. 5, 6) συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς εἰκασίας ταύτης. Ἄλλὰ τί σημαίνουν αἱ λέξεις *κούρειον* καὶ *μεῖον*; Πρῶτον πρέπει νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν παλαιότεραν αὐτῶν σημασίαν, καθ' ἣν ἦσαν ὄχι *θυσαίαι*, *sacrificia*, ἀλλὰ *θύματα* (Βεκκ. Ἄνεκδ. σ. 297 «*μεῖον τὸ θυόμενον ἱερεῖον*» καὶ 273, καὶ Schoemann Gr. Alterth. II, σ. 485). Ἐπειτα ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ἡμετέρου ψηφίσματος εἶνε πρόδηλον, ὅτι τὸ *μεῖον* ἐθυσιάζετο ἐν δευτερευούσῃ τινὶ καὶ ἤπτονος λόγου *θυσία*, ὡς φαίνεται ὄχι ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ἱερείου τῶν διδομένων εἰς τὸν ἱερέα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄλλων παρεπομένων ἱερωσύνων

¹ «Τὸ γὰρ θῦμα ἀνάρυμα ἐλέγετο, ἐπεὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀνακλῶντες τὰ ἱερεῖα καὶ ἄνω ἀναρύοντες ἔθουν· διὸ καὶ Ὅμηρος «*ἀνέρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν*». Ἴσως κατὰ παλαιὰν παραφθορὰν ἔγενεν ἡ *ἀνάρυσις* ἀπὸ τοῦ *ἀνέρυσις*· διότι τὸ ὁμηρικὸν βῆμα εἶνε ἀΦΦέρυσαν, ὃ ἐ. ἀνΦέρυσαν = ἀνέρυσαν.

τὸ δὲ *κούρειον* ἐθυσιάζετο κατὰ τὴν σπουδαιοτάτην ἡμέραν καὶ θυσίαν, τὴν *κουρεώτιδα*· καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχουσι παλαιαὶ μαρτυρίαι, ὅτι τὸ *κούρειον* ἐθυσιάζετο κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀβρένων (Πολυδ. Ὄνομ. Η', 107), ἤχασαν ἐντεῦθεν ὅτι τὸ *μεῖον* ἐθυσιάζετο ὑπὲρ τῶν θηλέων (C. I. A. ε. ἀ. καὶ Busolt Staats- und Rechtsalterth. σ. 145 ἐν τῇ τοῦ Iw. Mueller Alterthums-wissenschaft). Ἐὰν αἱ εἰκασίαι αὗται ἔχωσιν ἀληθῆ τινα ὑπόστασιν, δύναται νὰ παραδεχθῆ τις καὶ ἄλλην εἰκασίαν τὴν ἑξῆς. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Πολυδεύκην ε. ἀ. «καὶ εἰς ἡλικίαν προελθόντων (τῶν παίδων) ἐν τῇ καλουμένῃ *κουρεώτιδι* ἡμέρᾳ ὑπὲρ μὲν τῶν ἀβρένων τὸ *κούρειον* ἔθουν, ὑπὲρ δὲ τῶν θηλειῶν τὴν *γαμηλίαν*», εἰκάζομεν ἡμεῖς ὅτι τὸ μὲν *κούρειον* καὶ ἡ *γαμηλία* ἦσαν θύματα σφαιαζόμενα ἐν τῇ *κουρεώτιδι* ὑπὲρ τῶν ἐνηλικίων γενομένων ἀβρένων ἢ θηλέων, οἵτινες ἦσαν μὲν ἕκαστος εἰς τὰς οἰκείας φρατρίας νηπιόθεν ἐγγεγραμμένοι, ἀλλὰ προιούσης τῆς ἡλικίας, οἱ μὲν ἔφηβοι, ὡς μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὸν πολιτικὸν βίον καὶ μέλλοντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πρώτην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, τὴν τῶν *περιπόλων*, προσήρχοντο εἰς τὰ Ἀπατούρια, ἵνα κείρωσι καὶ προσφέρωσι τὴν κόμην των εἰς τοὺς θεοὺς¹ καὶ ἐπαρουσιάζοντο εἰς τοὺς φράτερας· αἱ δὲ νεάνιδες, ὅσαι ἤρχοντο εἰς γάμον, εἰσῆγοντο ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν τούτων φρατρίαν. Πιθανῶς δὲ καὶ οἱ εἰσποίητοι, ὅσοι ἦσαν ἐν ἡλικίᾳ, καὶ οἱ ξένοι οἱ λαμβάνοντες παρὰ τοῦ δήμου τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου καὶ τῆς εἰς φρατρίαν ἐγγραφῆς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰσῆγοντο, *κούρειον* καὶ οὗτοι προσάγοντες. Ἐὰν ταῦτα δεχθῶμεν ὡς πιθανά, ὑπολείπεται νὰ θεωρήσωμεν τὸ *μεῖον* ὡς θῦμα προσφερόμενον κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παίδων τῶν ἀνηλικίων εἴτε ἀβρένων εἴτε θηλέων. Κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐτυμολογεῖται καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο εὐκολώτερον. Τὸ θῦμα τὸ κατὰ ταύτην τὴν εἰσαγωγὴν ἀπαιτούμενον δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶνε ἐκ τῶν μεγάλων ζώων, ἀλλὰ ἐκ τῶν μικρῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν εἰσαγομένων. Ἐλέγετο λοιπὸν *μεῖον* (γεν. *μείου* ἐτεροκλίτως ἐκ τοῦ συγκριτικοῦ *μεῖον*, ὅπερ σημαίνει οὐ μόνον τὸ ὀλιγώτερον, ἀλλὰ καὶ τὸ μικρότερον). Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχει μαρτυρία τις

¹ Ἐντεῦθεν τινες ἐνόμισαν ὅτι τὸ *κούρειον* ἐτυμολογεῖται οὐχὶ ἐκ τοῦ *κοῦρος*, ὅπερ πιθανώτατον, ἀλλ' ἐκ τοῦ *κουρά*.

παλαιά (Σουίδ. ἐν λ. μειαγωγία καὶ Πολυδ. Γ', 53 καὶ Ἀρποκρ. σ. 194 καὶ Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Βατρ. 797) πρὸς ἐξήγησιν ὅχι ὁρθὴν τοῦ ὀνόματος τούτου φερομένη, ὅτι οἱ φράτερες, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἔχωσι μείζον τὸ θῦμα ἐβόων κατὰ τὴν προσαγωγὴν αὐτοῦ «μείον, μείον»· ὑπάρχει δὲ καὶ χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους (Βατρ. 798 «μειαγωγῆσουσι τὴν τραγωδίαν;»), ὅπερ προϋποθέτει τὴν ζύγισιν τῶν μικρῶν τούτων θυμάτων, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἢ μᾶλλον ν' ἀποδεχθῶμεν τὴν παλαιὰν μαρτυρίαν, ὅτι οἱ ἱερεῖς, ἵνα περιορίσωσι τῶν φρατέρων τὴν μικρολογίαν, ὥρισαν τὸ βᾶρος, ὀλιγώτερον τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δεκτὸν τὸ μείον. Οὕτω λοιπὸν τὸ μείον ἐζυγίζετο, οἱ δὲ τοῦτο πράττοντες ἦσαν οἱ μειαγωγοί.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἱερέων. Τὰ δὲ ἱερώσυνα τὰ μὲν ἄλλα γνωστὰ καὶ ἀλλαχόθεν, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ἀργύριον καὶ ἡ κωλῆ· τὸ δὲ πλευρὸν καὶ τὸ οὖς ἐκ μὲν ἐπιγραφῶν εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι γνωστὰ. Ἄλλ' ἐκ τοῦ Ἀμειψίου τοῦ περ' Ἀθηναίῳ Θ', 368 εἶναι γνωστὰ ὡς ἱερώσυνα καὶ τὸ πλευρὸν καὶ ἡ ἡμίκραια

διδοται μάλιστα ἱερώσυνα

κωλῆ, τὸ πλευρὸν, ἡμίκραιρ' ἀριστερά.

Πρὸς λ. καὶ Η', 344d καὶ 384d. Τὸ πλευρὸν εἶναι τὸ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ, ἡ cotelette· ἡ δὲ ἡμίκραια εἶναι τὸ ἡμισυ τῆς κεφαλῆς, ὅπερ ἴσως ἐλέγετο καὶ ἀπλούστερον καὶ συνεκδοχικῶς οὖς, ὡς τὸ χαρακτηριστικώτατον τῆς ἡμικραίας. Ἄλλα μέλη ζώου ὡς ἱερώσυνα μνημονεύονται ἐν ἐπιγραφῆς περὶ Dittenberger Syllog. ἀρ. 360 δέρμα, γλώσσα, ὄσφυς, οὐρά, 378 πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ κεφαλή, πόδες, στηθύνιον, σκέλος, ὤμος· πρὸς λ. καὶ ἀρ. 373.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς εἶνε τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τοπογραφίαν. Τί εἶνε οἱ Δημοσιωνίδαι καὶ ὁ Δεκελειῶν οἶκος; ἐνώπιον τίνων γίνεται ἡ ἀνάκρισις καὶ ἡ διαδικασία; ἀπὸ τίνων καὶ εἰς τίνας γίνεται ἡ ἔφεσις; κ. ἄ. Πλὴν τῶν προτέρων ἐκδοτῶν τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, οἵτινες συντόμως ἐγνωμάτευσαν περὶ τινῶν τούτων τῶν ζητημάτων, ὁ διὰ μακρῶν πραγματευθεὶς τὰ ἀρχαιολογικὰ ζητήματα εἶνε ὁ Szanto (ἐν τῷ 40ῳ τόμῳ τοῦ Rhein. Mus. σ. 506

Zurattischen Phratrien und Geschlechtsverfassung) ὅστις κατέληξεν εἰς συμπεράσματα ὅλως ἐναντία πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε περὶ γένους καὶ φρατρίας ἐπικρατοῦντα καὶ νομίζει ὅτι οἱ Δημοσιωνίδαι δὲν εἶνε ὄνομα φρατρίας, καθ' ἃ ἐπιθανολόγησεν ὁ Κουμανούδης καὶ Koehler, ἀλλὰ γένους, καὶ ἄλλα τινά, περὶ ὧν παραπέμπομεν εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ. Ἡ ὁρθὴ ἀπορία, ἣν ἐκίνησεν ὁ εἰρημένος λόγιος, εἶνε πῶς ὁ ἄπαξ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν φρατέρων καταδικασθεὶς ὡς παρανόμως εἰς τὴν φρατρίαν εἰσηγμένος δύναται νὰ κάμῃ τὴν ἔφεσιν πάλιν ἐνώπιον τῶν φρατέρων, ἂν οἱ Δημοσιωνίδαι εἶνε φρατρία· ἢ, ἂν εἶνε γένος, πῶς δύναται ἀπὸ φρατρίας νὰ γείνη ἔφεσις εἰς γένος, ὅπερ δὲν ἔχει παρὰ τῆς πολιτείας τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ διαφυλάττῃ τὴν γνησιότητα τοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος; Πῶς λύει τὴν ἀπορίαν ταύτην ὁ Szanto, δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλόμενος ἐν τῇ εἰρημένῃ πραγματείᾳ. Ἡμεῖς προσθέτομεν μόνον ὅτι ἡ γνώμη αὐτοῦ, ἥτις ἐν πολλοῖς συμφωνεῖ πρὸς τὴν τοῦ Buermann (Studien auf dem Gebiet des Attisch. Rechts ἐν τοῖς J. Jahrb. Suppl. Bd IX, σ. 597) φρονούστος ὅτι μετὰ τὸν Κλεισθένην αἱ φρατρίαι ἦσαν ὅσα καὶ τὰ γένη, 360, δὲν ἔγεινε δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Busolt ἔ. ἀ., ἀλλ' ἡ τοῦ Buermann δὲν ἀποκρούεται καθ' ὅλοκληρίαν. Ἐναντία τούτων ἡμεῖς φρονούστες, ὑποθέτοντες δὲ γνωστὰ ἐκ τοῦ K. F. Hermann, Schoemann καὶ ἄλλ. τὰ περὶ φρατριῶν καὶ γενῶν ἀνεκὰθεν ὠρισμένα, τὰ καὶ μετὰ τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ἐπὶ Κλεισθέτους μὴ οὐσιωδῶς μεταβληθέντα (κατὰ τὰς ῥητάς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας) ἐκθέτομεν ἀπλῶς καὶ συντόμως τὴν περὶ τῶν ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ (ζητημάτων γνώμην ἡμῶν.

Οἱ Δημοσιωνίδαι εἶνε φρατρία καὶ ὄχι γένος· ὁ δὲ νόμος τῶν Δημοσιωνιδῶν ὁ ἐκδοθεὶς βεβαίως πρὸ τοῦ Φορμίωνος ἄρχοντος τοῦλάχιστον δύο ἢ τρία ἔτη, διότι κατ' αὐτὸν εἶχον ἤδη τινὲς διαδικασθῆ, ὑπελείποντο δὲ καὶ ἄλλοι, περὶ ὧν προτείνει ὁ Ἱεροκλῆς νὰ γείνη αὐτίκα μάλιστα διαδικασία, εἶνε ἀπόρροια τοῦ ἐπὶ Εὐκλείδου ἄρχοντος σκληροῦ νόμου Ἀριστοφάνους τοῦ Ἀζηνιεύος «ὅς ἂν μὴ ἐξ ἀστῆς γένηται, νόθος ἐστὶ» καὶ τοῦ τροποποιησαντος αὐτὸν ψηφίσματος τοῦ Νικομένου, καθ' ὃ ἔπρεπε νὰ ἰσχύῃ ὁ νόμος περὶ μόνων τῶν ἀπ' Εὐκλείδου ἄρχοντος μελλόντων νὰ γεννηθῶσι (Α.

Schaefer Demosthenes I, σ. 122 ἐξ.). Τοιοῦτοι δὲ νόμοι, οἷος ὁ τῶν Δημοσιωνιδῶν, θὰ ἐξεδόθησαν καὶ ὑπὸ ἄλλων φρατριῶν, κανονίζοντες τὰ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν παίδων εἰς τὰς φρατρίδας καὶ τῆς διαδικασίας τῶν μὴ ὀρθῶς ἐγγεγραμμένων. Τὸν νόμον τοῦτον συμπληροῦσιν ἢ τροποποιῶσι τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ διάφορα ψηφίσματα, τὸ τοῦ Ἱεροκλέους (στ. 13-67), τοῦ Νικοδήμου (στ. 68 ἕως 112), καὶ τοῦ Μενεξένου (στ. 113-125). Καὶ περὶ μὲν τῆς αὐτίκα μάλα διαδικασίας τῆς ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Ἱεροκλέους εἶνε φανερά τὰ λεγόμενα· μόνη ἀπορία ἐνταῦθα προκύπτει, τί εἶνε τὸ γραμματεῖον τὸ ἐν Δημοσιωνιδῶν καὶ τί τὸ ἀντίγραφον αὐτοῦ. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν τοῖς ἐξῆς. Περὶ δὲ τῆς ἀπὸ Φορμίωνος ἀρχοντος διαδικασίας καὶ ἐφέσεως εἰς Δημοσιωνίδας καὶ περὶ τοῦ Δεκελειῶν οἴκου ἡμεῖς φρονοῦμεν τὰ ἐξῆς. Ἴνα ἐννοήσωμεν τί εἶνε οἴκος ἐνταῦθα, πρέπει νὰ παραβάλλωμεν τὴν πολῦτιμον μαρτυρίαν τῆς παρὰ Dittenberger Syllog. ὑπ' ἀρ. 360 ἐπιγραφῆς, ἣτις δὲν εἶνε μὲν ἄττικῆ, ἀλλ' ἐξ ἅπαντος Ἰωνικῆ, εὐρεθεῖσα ἐν Χίῳ. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι αἱ φρατρίαὶ καὶ τὰ γένη, ὡς ὑποδιαίρεσις τῶν 4 Ἰωνικῶν φυλῶν, εὐρίσκονται ἀπαραλλάκτως ἐν Ἰωνίᾳ, ὡς καὶ ἐν Ἀττικῇ. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐπιγραφὴν οἱ Κλυτίδαι, οἵτινες ἦσαν ὄχι φρατρία, ὡς νομίζει ὁ Schoell (παρὰ Dittenberger ἔ. ἀ.), ἀλλὰ γένος¹ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πρώτου ἐκδότου τῆς ἐπιγραφῆς Haussoulier (Bullet. de Corr. Hell. III (1879) σ. 47 ἐξ.), οἰκοδομοῦσιν ἐν τῷ τεμένει αὐτῶν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Πατρῶου οἴκον, καὶ ἐνταῦθα διὰ παντὸς καταθέσαντες τὰ ἐν τοῖς ιδιωτικοῖς οἴκοις οἰκογενειακὰ ἱερά, ἀπετέλεσαν οὕτω κοινὸν λατρείας κέντρον, ἐν ᾧ καθ' ὠρισμένην ἡμέραν συνερχόμε-

¹ Ἀπόδειξις τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης ταύτης εἶνε πρῶτον ὅτι ὁ τεμένιος οὗτος οἶκος τῶν Κλυτιδῶν οἰκοδομεῖται, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀποτεθῶσι τὰ ἐν τοῖς ιδιωτικοῖς οἴκοις ἱερά (ὄχι ὄργανα πρὸς θυσίαν, ὡς φρονεῖ ὁ Haussoulier, ἀλλὰ τὰ ἔδη καὶ ἄλλα ἀντικείμενα λατρείας). Εἶνε λοιπὸν τὸ πρῶτον σύνολον τῶν ἐξ ιδιωτικῶν οἴκων, τοῦτο δὲ εἶνε γένος σύνολον· δεύτερον ὅτι ἐν στ. 25-30, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ χρήσεως τοῦ τεμένειου οἴκου, ἀπαγορεύεται αὕτη εἰς φρατρίαν καὶ ιδιωτήν· ἄρα ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τὸ γένος· καὶ τρίτον ὅτι ὁ θεὸς ὁ προστάτης εἶναι ὁ Ζεὺς ὁ Πατρῶος. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἐν Ἀττικῇ τὰ γένη εἶχον προστάτην τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα· ἀλλ' ὁ μὲν Ζεὺς ἐλέγετο Ἐρχεῖος, ὁ δὲ Ἀπόλλων Πατρῶος, ἐν ᾧ αἱ φρατρίαὶ εἶχον τὸν Δία τὸν Φράτριον καὶ τὴν Ἀθηναίαν τὴν Φρατρίαν. Ἰσως ἐν Χίῳ κατ' ἐξάφρην ἐλέγετο πατρῶος ὁ Ἐρχεῖος Ζεὺς, ὡς ἐξάφραται καὶ ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Χίου Εὐθυδήμου παρὰ Πλάτωνι (Εὐθυδ. 302c).

νοι ἔθουον περὶ τὸν βωμὸν τοῦ κοινοῦ θεοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Πατρῶου. Ὅλως ἀνάλογος πρέπει νὰ θεωρηθῆ καὶ ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ οἴκος Δεκελειῶν. Οἱ Δεκελειεῖς ἦσαν γένος, ὀνομασθέντες οὕτως ἀπὸ τοῦ ἥρωος Δεκέλου (Ἡροδ. Θ', 73)· ἀπὸ δὲ τοῦ γένους τούτου ὀνομάσθη ὁ δῆμος Δεκέλεια, ὅπου ὑπῆρχε τὸ τέμενος αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ βωμὸς τοῦ Διὸς τοῦ Φρατρίου.

Μεταβαίνομεν εἰς τοὺς Δημοσιωνίδας. Ἡ φρατρία αὕτη κατεῖχε βεβαίως τμημά τι συνεχὲς τῆς Ἀττικῆς, τὸ δωδέκατον ἢ μικρότερον αὐτῆς μέρος, τὸ περὶ τὴν Δεκέλειαν. Πόσον ἦτο καὶ ποίους ἀρχαίους δῆμους περιελάμβανεν ἀδηλον, βεβαίως δὲ μὴ περιελάμβανε καὶ τὸ Οἶον τὸ Δεκελεικόν, διότι ἐξ αὐτοῦ ἦτο ὁ φρατρίαρχος Παντακλῆς. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι, ὅπως ἐν Δεκελείᾳ ὑπῆρχεν ὁ Δεκελειῶν οἴκος, οὕτω κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπῆρχον καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλων γεννητῶν οἴκοι. Οἱ οἴκοι οὗτοι ἦσαν τὰ κέντρα τῶν ἀρχαίων γενῶν, τῶν ἀκήρατον τὴν γνησιότητα τῆς καταγωγῆς διατηρησάντων¹· διότι προϊόντος τοῦ χρόνου, καθ' ἃ ἤδη ὑπὸ πολλῶν ἐσημειώθη ὡς πολὺ φυσικόν, περὶ τὰ γένη ταῦτα συνωκίσθησαν καὶ ἄλλαι οἰκογένειαι, μὴ ἀνήκουσαι μὲν εἰς τι τῶν ἀρχαίων 30 γενῶν τῶν συνιστώντων τὸν κύριον πυρῆνα τῆς φρατρίας, ἀποτελοῦσαι δὲ μὴ μέρος τῆς φρατρίας, ὡς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτῆς κατοικοῦσαι. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διετέλουν ἐπὶ τινα χρόνον ξένοι τῶν ἄλλων οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι· ἀλλὰ τοῦ χρόνου προϊόντος, διὰ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν εἰσηλθόντες εἰς τοὺς φράτερας, καὶ ἐνεγράφησαν εἰς τὸ γραμματεῖον αὐτῶν, χωρὶς νὰ εἶνε γεννηταί. Οὗτοι πληθυνθέντες καὶ ἔχοντες ἰδίους πατρῶους θεοὺς καὶ οἰκογενειακὰ ἱερά συνῆλθον καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἀπετέλεσαν ὄχι πλέον γένη ἐπίσημα, διότι παρὰ τὰ 30 δὲν ἐδύναντο ἄλλα νὰ σχηματισθῶσιν, ἀλλὰ θιάσουσιν. Ἐχομεν λοιπὸν ἐν ἐκάστῃ φρατρικῇ περιοχῇ τρία ὀνόματα χαρακτηριστικὰ τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων, τὸ γενικὸν τῶν φρατέρων, τὸ τῶν γεννητῶν (τῶν καὶ ὀμογαλάκτων καὶ ὀργεῶνων κατὰ τινὰς—ἐν τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα δὲν ἀπετέλουν ἰδίως τινὰς τάξεις γεννητῶν) καὶ τὸ τῶν θιασωτῶν. Γεννηταί λοιπὸν καὶ θιασῶ-

¹ Ἐννοεῖται ὅτι μεταξὺ τῶν 30 ἐκάστης φρατρίας καὶ 360 ἐν ὅλῃ τῇ Ἀττικῇ γενῶν ὑπῆρχε διαφορά τις κατὰ τὴν δύναμιν, τὴν εὐγένειαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἔκτασιν καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἰδίους οἴκους δὲν εἶχον εἰμὴ τὰ γένη τὰ ἐξέχοντα κατὰ τὰς εἰρημένας ἀρετάς.

ται ἀνήκον εἰς τὴν φρατρίαν, ἀλλὰ τὸ κύριον καὶ ἐπίσημον αὐτῆς μέρος συνίστων οἱ διάφοροι γεννηταί· οἱ δὲ θιασῶται ἦσαν ὡς δευτερεύοντες ἢ τριτεύοντες κατὰ τὴν εὐγένειαν φράτερες. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εἰσαγωγή εἰς τοὺς φράτερας ἐνίοτε μὲν λέγεται ἀπλῶς οὕτως, ἄλλοτε δὲ εἰς τοὺς γεννήτας τε καὶ φράτερας, ὡς ἰσχυρῶς, πιστεύω, ὁ εἰσαγόμενος ἦτο γένους γνωστοῦ, ἐνός τῶν 30, ὡς ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ τοῦ Ἰσαίου¹. Καὶ οἱ μὲν φράτερες (ἐνταῦθα οἱ Δημοσιωνίδαι) ἐξέλεγον τὸν φρατρίαρχον καὶ συνήρχοντο εἰς ἀγοράν, καὶ ἦσαν ἐν τῇ φρατρίᾳ ὅ,τι ἦσαν ἐν τῇ φυλῇ οἱ φυλέται οἱ ἐν τῷ ἄστει συνερχόμενοι εἰς ἐκκλησίαν· οἱ δὲ γεννηταὶ τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς τοῦ φρατρίου, ἴσως ἓνα τῶν ἱερέων τῶν διαφόρων οἴκων. Τοῦτο εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, ἐν ἣ μνημονεύεται ἀπλῶς μὲν ἱερεὺς, ὡς ἰσχυρῶς εἶνε ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Φρατρίου, οἶος ὁ Θεόδωρος Εὐφαντίδου, ὅστις ἴσως ἦτο ἐνιαύσιος, ὡς καὶ ὁ φρατρίαρχος, μεθ' οὗ καὶ πολλάκις μνημονεύεται συμπράττων, ἱερεὺς δὲ τοῦ Δεκελειῶν οἴκου ὁ διαρκῶς ἱερατεύων καὶ κατὰ διαδοχὴν τινα λαμβανόμενος ἐκ τινος οικογενείας ἢ γένους, πρὸ βλ. στ. 4, 19-20, 35, 50, 59, 65, 106 πρὸς τοὺς στ. 41, 56. Ἐὰν ταῦτα εἶνε ἀληθῆ ἢ πιθανά, τότε εἰκάζομεν ἡμεῖς καὶ τοῦτο ὅτι κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἀπατουρίων, καθ' ἣν ἐτελοῦντο αἱ μνημονευθεῖσαι θυσίαι καὶ εἰσήγοντο εἰς τὴν φρατρίαν οἱ παῖδες οἷτε φύσει γεγονότες καὶ οἱ εἰσποίητοι, συνήρχοντο οἱ φράτερες οὐχὶ ἅπαντες ἀπάσης τῆς φρατρίας ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ κατὰ μέρος οἱ περὶ ἕκαστον φρατρικὸν κέντρον ἐν αὐτῷ τούτῳ. Ὅστε οἱ εἰσαγόμενοι δὲν εἰσήγοντο ἐνώπιον πάντων τῶν φρατέρων, ἀλλὰ μόνων τῶν τοῦ ἐνός τμήματος. Ἀλλὰ τὸ σύνολον ὅμως τῶν φρατέρων ὤφειλε νὰ συνέρχεται ἐνίοτε ἐπὶ τὸ αὐτό, ἄπαξ ἴσως ἢ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ, οἷον κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας ἢ κατὰ τὴν διαδικασίαν ἢ ἄλλης τινὸς γενικῆς ἀνάγκης προκειμένης. Ἡ κατὰ τμήματα σύνοδος τῶν φρατέρων εἶχε κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παίδων καὶ τὴν προσαγωγὴν τῶν ἱερέων τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μετριάσῃ τὰς τῆς μεταβάσεως δυσχερείας

¹ Περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου κλήρου §. 15 « ἤγαγέ με ἐπὶ τοὺς βωμοὺς εἰς τοὺς γεννήτας τε καὶ φράτερας ». Ὁ Buermann ἔ. ἀ. πρὸς υποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ παρερμηνεύει τὸ χωρίον, μεταφράζων dass er ihn zuerst den Genneten und dann den Phratoren vorstellte.

τὰς περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν καθηκόντων.

Διὰ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐρμηνεύονται, ὀρθῶς, νομίζω, πολλὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς· πλὴν τῆς ἤδη σημειωθείσης διακρίσεως τῶν ἱερέων ἐξηγεῖται καὶ τὸ διπλοῦν γραμματεῖον, τὸ ἐν Δημοσιωνιδῶν, ὡς τὸ ἐπίσημον μητρῶον τῶν φρατέρων, καὶ τὸ ἀντίγραφον ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς τμήμασι τῆς φρατρίας. Ἀμφότερα λέγονται κοινὰ γραμματεῖα. Διὰ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐξηγεῖται καὶ ἡ διάφορος χρῆσις τῶν φρατέρων ἀπλῶς καὶ τῶν πάντων φρατέρων τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ μνημονευομένων. Οἱ πάντες φράτερες εἶνε οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ συνερχόμενοι, ἢ γενικῆ συνέλευσις τῶν φρατέρων, οἱ ὀνομαζόμενοι ἄλλως Δημοσιωνίδαι· οἱ ἀπλῶς φράτερες εἶνε οἱ τοῦ τμήματος τῆς φρατρίας τοῦ περὶ τὸ ἐν Δεκελείᾳ ἱερόν, ἢ μερικῆ συνέλευσις τῶν φρατέρων· θιασῶται εἶνε, καθ' ἣ καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, οἱ φράτερες οἱ μὴ γεννηταὶ, μηδὲ ἰδιαιτέραν σύνοδον ἀποτελοῦντες, πλὴν κατὰ τὰς τελετὰς τὰς ἰδιαζούσας εἰς αὐτούς.

Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ τὰ ψηφίσματα. Οἱ ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Ἰεροκλέους « μῆπω δικασθέντες », περὶ ὧν οἱ φράτερες ὀφείλουσι νὰ διαδικάσωσιν « αὐτίκα μάλα », εἶνε οἱ τοῦ τμήματος Δεκελείας οὕτως εἶπειν, οἱ περὶ τὸν Δεκελειῶν οἶκον, οἵτινες οὐχ ἦττον ὑπάγονται εἰς τὰς ἀνωτάτας ἀρχὰς τῆς φρατρίας, τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς τοῦ φρατρίου καὶ τὸν φρατρίαρχον. Ὅθεν οὗτοι ἐξαλείφουσι τὸ ὄνομα τοῦ εἰς τὴν φρατρίαν οὐκ ὀρθῶς εἰσαχθέντος· οὗτοι εἰσπράττουσι τὸ πρόστιμον. Ἐὰν δὲ γείνη ἔφεσις ἀπὸ τῶν φρατέρων (τοῦ τμήματος) εἰς τοὺς πάντας φράτερας, ἤγουν τοὺς Δημοσιωνίδας, τότε τοὺς συνηγόρους τοὺς μέλλοντας νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῆς προτάσεως τῶν φρατέρων τῆς Δεκελείας ἐκλέγει μὲν ὁ Δεκελειῶν οἶκος, ἐξορκώνει δὲ ὁ φρατρίαρχος καὶ ὁ ἱερεὺς· τὸ δὲ πρόστιμον τῶν ὑπὸ τῶν Δημοσιωνιδῶν τυχόν καταδικασθέντων εἰσπράττει ὁ ἱερεὺς τοῦ Δεκελειῶν οἴκου ἢ ἄλλος τις τῶν περὶ αὐτὸν φρατέρων — ὑποθέτω, δι' οὐδένα ἄλλον λόγον ἢ διότι κατὰ τὴν ἔφεσιν ὁ καταδικασθεὶς ἐπολέμησε τὴν ἀπόφασιν τῶν φρατέρων τῶν περὶ τὸν Δεκελειῶν οἶκον. Ἐὰν δὲ ὁ φρατρίαρχος, ἤγουν ὁ εἰς τῶν δύο ἀνωτάτων ἀρχόντων, δὲν θελήσῃ ποτὲ νὰ ἐπιψηφίσῃ, νὰ ἐπιτρέψῃ δηλ. τὴν ψηφοφορίαν περὶ

τῶν ὀφειλόντων νὰ διαδικασθῶσιν, ὁ ἱερεὺς, ἤγουν ὁ ἕτερος ἀνώτατος ἄρχων, εἰσπράττει παρ' αὐτοῦ τὸ πρόστιμον τῶν 500 δραχμῶν ἢ ἄλλος ὁ βουλούμενος (ἐνν. τῶν πάντων φρατέρων). Τέλος ὅταν πρόκειται περὶ προσαγωγῆς τῶν μείων καὶ κουρειῶν εἰς Δεκελείαν καὶ θυσίας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ὁ παραβάτης ταύτης τῆς διατάξεως, ἥτις ζημιώνει τὸ ἐν Δεκελείᾳ ἱερόν, ὀφείλει πρόστιμον εἰσπραττόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Δεκελειῶν οἴκου. Ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Νικοδήμου ἢ μὲν ἐν στ. 71 μνημονευομένη ἀνάκρισις εἶνε ἢ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παίδων προχειρῶς γινομένη, καθ' ἣν ὄφειλε νὰ μαρτυρηθῆ ὑπὸ τριῶν μαρτύρων ὅτι ὁ εἰσαγόμενος εἶνε υἱὸς γνήσιος ἐκ γαμετῆς¹· οἱ δὲ θιασῶται μάρτυρες οἱ ἀπαιτούμενοι ἐν αὐτῷ εἶνε διὰ τοὺς μὴ γεννήτας τοὺς εἰσάγοντας παῖδας εἰς τοὺς φράτερας. Φαίνεται δηλ. ὅτι ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Νικοδήμου ψηφίσμασιν οὐδεὶς ὑπῆρχε τοιοῦτος περιορισμός· πᾶς ὁ εἰσάγων προσῆγε τοὺς μάρτυρας ἐξ οἰωνδήποτε φρατέρων καὶ ἐξ ἀνθρώπων μὴ δυναμένων νὰ γινώσκωσιν ἀκριβῶς τοὺς γονεῖς τοῦ εἰσαγομένου, καὶ ἔνεκα τούτου ἦτο εὐκόλος ἢ κατάχρησις. Διὰ τούτου λοιπὸν τοῦ ψηφίσματος ἀπαιτεῖται ὁ εἰσάγων θιασώτης νὰ φέρῃ τοὺς τρεῖς μάρτυρας ἐκ τῶν συνθιασωτῶν, ἐκτὸς ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι (παρόντες) τόσοι ἐκ τοῦ θιάσου, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ θιασώτης. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς εἰσαγωγῆς κατὰ τὴν μερικὴν τῶν φρατέρων σύνοδον μέχρι στ. 77. Τὰ δ' ἐφεξῆς ἀναφέρονται εἰς τὴν διαδικασίαν, τὴν γινομένην τὸ ἀκόλουθον ἔτος μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν πρόχειρον ἀνάκρισιν ἐνώπιον τῶν πάντων φρατέ-

¹ Κατὰ ταύτην τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπιγραφῆς πρέπει νὰ διορθωθῆ ἡ γνώμη τοῦ Buermann ὅτι ἐν τῷ ὅρκῳ τῶν φρατέρων περιείχετο ἡ φράσις οὐχὶ ἐκ γαμετῆς, ἀλλ' ἐξ ἐγγυητῆς (J. Jahrbüch. Suppl. Bd. IX, σ. 574).

ρων. Ἄλλ' ὅπως ἢ κατὰ τὴν ἀνάκρισιν μαρτυρία ὀρίζεται χάριν τῶν θιασωτῶν μόνων, διότι ὑποθέτομεν ὅτι περὶ τῶν γεννητῶν ὑπῆρχον ἤδη ἐν τοῖς προτέροις ψηφίσμασιν ἐπαρκεῖς διατάξεις, οὕτω καὶ κατὰ τὴν διαδικασίαν περὶ θιασωτῶν μόνον πρόκειται (ἴδ. στ. 104)· ὅθεν προηγούνται μὲν πάντοτε οἱ θιασῶται, ἀλλὰ καὶ πρόνοια λαμβάνεται δι' ἐπιβολῆς προστίμου, μὴ καὶ οὗτοι ψευδομαρτυρῶσιν ἢ διαστρέψωσι τὰ δίκαια. - Τὸ ψήφισμα τοῦ Μενεξένου ἔχει πολὺ φανερόν τὸν σκοπὸν. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἀνάκρισιν καὶ τὴν διαδικασίαν δὲν εἶχον ἰκανὸν χρόνον οἱ φράτερες νὰ ἐξελέγξωσι τὴν γνησιότητα τῶν εἰσαγομένων παίδων. Διὰ τοῦτο ἐκρίθη εὐλόγον διὰ τῆς πρὸς τὸν φρατρίαρχον ἀπογραφῆς καὶ ἐκθέσεως τῶν ὀνομάτων ἰκανὸν χρόνον πρὸ τῶν Ἀπατουρίων νὰ δύνανται νὰ λαμβάνωσιν ἐπαρκῆ γνώσιν «τῶν μελλόντων εἰσάγεσθαι» οἱ φράτερές των οἱ περὶ τὸν Δεκελειῶν οἶκον.

Ἐννοῶ ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη, δι' ἧς ἐξηγοῦνται, νομίζω, ἐπαρκῶς αἱ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀπορίαι, εἶνε ψιλὴ ὑπόθεσις· ἀλλ' εἶνε ὁμοῦς τοιαύτη, ὥστε δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἐκφρασθεῖσαν εἰκασίαν ὅτι τὸ ἐν Δεκελείᾳ ἱερόν ἦτο περιφανῆς ἔδρα τῆς φρατρίας τῶν Δημοτιωνιδῶν. Ὅ,τι ἡμεῖς νομίζομεν ἐπάναγκες πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ ἀποριῶν, εἶνε ὅτι δὲν ἦτο ἡ μόνη, ὡς παραδέχεται ὁ Buermann ἔ. ἀ. καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Szanto ἔ. ἀ. Ἄν δὲ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ γὰρ τοῦ φρατρίου Διὸς καὶ οὐχὶ μόνον τέμενος μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ οἴκου καὶ ἐν αὐτῷ βωμός, καὶ ἂν ἡ ἀγορὰ τῶν Δημοτιωνιδῶν συνήρχετο ἐνταῦθα ἢ ἀλλαχοῦ, τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ ἐξαγάγω ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς.

15 Σεπτεμβρίου 1888.

I. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΞ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

(Συνέχεια) ¹

39

Τ Ι Μ Ο Κ Η Δ Η Ξ Γ Ν Α Ο Ι Δ Ο Ξ Ε Ι Π Ε Ν Ε Ρ Ε . .
 Η Ξ Μ Ι Κ Υ Ο Ι Ω Ν Ο Π Ε Ρ Ι Ρ Ο Λ Α Ρ Χ Ο Ξ Λ Η .
 Λ Γ Α Ο Ο Ξ Ε Ξ Τ Ι Π Ε Ρ Ι Τ Ο Ν Δ Η Μ Ο Ν Τ Ο Ν Ε Λ
 Ε Υ Ξ Ι Ν Ι Ω Ν Κ Λ Ι Λ Υ Τ Ο Ξ Τ Ε Λ Υ Τ Ο Ν Ε Τ Λ Ε
 5 Ε Ν Ε Λ Ε Υ Ξ Ι Ν Λ Δ Ε Κ Λ Ι Τ Ο Υ Ξ Ξ Τ Ρ Α Τ Ι Ω Τ
 Λ Ξ Τ Ο Υ Ξ Μ Ε Ο Ε Λ Υ Τ Ο Υ Κ Λ Ι Ε Ρ Α Τ Τ Ε Ν Π
 Ρ Ο Ξ Τ Ε Τ Ο Υ Ξ Ξ Τ Ρ Α Τ Η Γ Ο Υ Ξ Κ Α Ι Τ Ο Ν Δ Η
 . Ο Ν Ο Π Ω Ξ Φ Υ Λ Λ Κ Η Ι Κ Λ Η Η Ε Λ Ο Ο Ι Ε Λ Ε Υ
 . . Ν Λ Δ Ε Κ Λ Ι Τ Ω Ν Λ Λ Λ Ω Ν Ο Ξ Ω Ν Ε Δ Ε Ι Τ Ο
 10 . . . . Υ Λ Λ Κ Η Ν Ε Λ Ε Υ Ξ Ι Ν Ο Ξ Ε Ψ Η Φ Ι Ξ Ο Λ
 . . . . . Ι Ι . Ι Ξ Ε . . . . . Ψ Υ Ο
 . . . . . Π Ο . . . . .
 . . . . . Ξ Τ Ε Φ Λ Ν Ω Ι Λ . . . . .
 Ι Ν Δ Ε Κ Λ Ι Τ Ο Ν Δ Η Μ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Ν Μ Ε . Α Ι .
 15 Α Ρ Χ Ο Ν . . . . Ρ . . . Ο Ι Λ Λ Ι Ο Ν Υ Ξ Ι Ο Ι Ξ Ε
 Ν Τ Ο Ι Ξ Τ Ρ Α Γ Ω Ι Δ Ο Ι Ξ Ο Τ Ι Ο Δ Η Μ Ο Ξ Ο Ε Λ
 . . Ξ Ι . . Ω Ν Ξ Τ Ε Φ Λ Ν Ο Ι Ξ Μ Ι Κ Υ Ο Ι Ω Ν Α
 . . . . . Ξ Τ Ε Φ Λ Ν Ω Ι Ε Ν Τ Ω Ι Δ Ε Τ Ω . Ξ Τ Ε
 . . . . . Λ Ρ Ε Τ Η Ξ Ε Ν Ε Κ Λ Κ Λ Ι Δ Ι Κ Λ Ι Ο Ξ Υ
 20 . . . Τ Η Ξ Ε Ι Ξ Τ Ο Ν Δ Η Μ Ο Ν Τ Ο Ν Ε Λ Ε Υ Ξ Ι Ν
 . . . . Ι Ν Λ Ι Δ Ε Λ Υ Τ Ω Ι Κ Λ Ι Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ι Λ Ν
 . . . . Κ Λ Λ Ε Ι Ν Τ Ο Ν Δ Η Μ Α Ρ Χ Ο Ν Λ Υ Τ Ο Ν Τ Ο
 . . . . Δ Η Μ Α Ρ Χ Ο Υ Ν Τ Α Κ Λ Ο Α Π Ε Ρ Κ Λ Ι Τ Ο
 . . . . Ο Υ . Ο Ι . Δ Ε Δ Ο Τ Λ Ι Η Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ι Λ
 25 . . . . Λ . Κ Λ Ι Ε Ι Δ Ω Ξ Ι Ν Π Λ Α Ν Τ Ε Ξ Ο Τ Ι Ο
 Δ Η Μ Ο Ξ Ο Ε Λ Ε Υ Ξ Ι Ν Ι Ω Ν Λ Ρ Ο Δ Ι Δ Ω Ξ Ι Χ Λ
 . Ι Τ Λ Ξ Τ . . Ξ . . Ρ . Ι Ο Υ . Ι Ν Λ Υ Τ Ο Ν Λ Ν Λ
 . Ρ Λ Υ Λ Ι Δ Ε . Ο Δ Ε Τ Ο Ψ Η Φ Ι Ξ Μ Α Τ Ο Ν Δ Η Μ
 . . Ο Ν Ι Ξ Α Ρ Χ Ο Ν Ε Ν Ξ Τ Η Λ Ε Ι Λ Ι Ο Ι Ν Ε Ι
 30 . . Ι . Τ Η Ξ Λ Ι Ο Π Ο Υ Α Ν Δ Ο . Ε Ι Ε Ν Κ Λ Λ Λ Ι
 . . Ω Ι Ε Ι Ν Λ Ι

Τιμοκλήδης Γνάθιδος εἶπεν· ἐπεῖτιδ-
 ἡ Συμυθίων ὁ Περιπόλαρχος ἀ[ν]ή[ρ]
 ἀγαθός ἐστι περὶ τὸν δῆμον τὸν Ἐλ-

5 ευσυνίων καὶ αὐτὸς τε αὐτὸν ἔταξ-
 εν Ἐλευσινάδε καὶ τοὺς στρατιώτ-
 ας τοὺς μεθ' ἐαυτοῦ καὶ ἔπραττεν π-

¹ Ἴδε Ἄρχ. Ἐφημ. 1887 σελ. 171.

- ρός τε τοὺς στρατηγοὺς καὶ τὸν δῆ-
 μον, ὅπως φυλακὴ ἱκανὴ ἔλθοι Ἐλευ-
 σίνῳ, καὶ τῶν ἄλλων ὄσων ἐδεῖτο
 10 εἰς φυλακὴν Ἐλευσίνος· ἐψηφίσθη-
 ναι Ἐλευσιν[ι]οῖς ἐπαινεῖσαι Σμικυθ-
 ῖωνα] . . . . . [καὶ στε-
 φανῶσαι χρυσῶι] στεφάνωι, ἀνείπε-
 ῖν δὲ καὶ τὸν Δήμαρχον τὸν με[τ]ὰ Ἰ[σ]-
 15 αρχον [δημα]ρχ[ή]σ[ο]ν(ν)[τ]α Διονυσίους ἐ-
 ν τοῖς τραγωιδῶσι, ὅτι ὁ δῆμος ὁ Ἐλ-
 ευ[σι]νίων στεφανοὶ Σμικυθίωνα
 χρυσῶι] στεφάνωι ἐν τῶιδε τῶ[ι] στε-
 φάνωι;] ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιοσύ-
 20 νης] τῆς εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἐλευσιν-
 ῶν· εἶναι δὲ αὐτῶι καὶ προεδρίαν
 καὶ] καλεῖν τὸν δήμαρχον αὐτὸν τό-
 ν αἰ] δημαρχοῦντα, καθ' ἅπερ καὶ το-
 ῦς ἄλλου[ς], οἱ[ς] δέδοται ἡ προεδρία.
 25 Ὅπως δ' ἀ[ν] καὶ εἰδῶσιν πάντες ὅτι ὁ
 δῆμος ὁ Ἐλευσινίων ἀποδίδωσι χά-
 ριτας τοῖς [εὔ] π[ο]ιοῦ[σ]ιν αὐτόν, ἀνα-
 γ[ρά]ψαι ΔΕ [τ]όδε τὸ ψήφισμα τὸν Δήμ-
 αρχον Ἰσαρχον ἐν στήλει λιθίνῃ
 30 καὶ [ι] [σ]τῆσαι, ὅπου ἂν δό[ξ]ει ἐν καλλι-
 στῶι εἶναι

Τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἔχω ἤδη ἀνακοινώσαι τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος (1883 σελ. 133) τὸ μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου στίχου μέρος, τὸ ὁποῖον τότε εἶχον ἀνεύρει· κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐρευνῶν τὰ κατὰ τοὺς τοίχους τοῦ Περιβόλου τοὺς πρὸς Βορρᾶν ἀνεῦρον καὶ τὸ ἕτερον τεμάχιον τῆς στήλης, ὅπερ προσαρμόζον εἰς τὸ πρῶτον ἀποτελεῖ, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, τὸ ὅλον ψήφισμα. Ἄλλ' ἐκτός τοῦ ὅτι καθ' ὃ μέρος προσαρμόζουσι τὰ δύο τεμάχια ὁ λίθος ἔπαθε βλάβην τοιαύτην, ὥστε παντάπασιν ἐξέλιπον κατὰ τὸν 12^{ον} στίχον 14 ἢ μᾶλλον 16 γράμματα (διότι καὶ τὰ δύο περισωθέντα ἀσαφῆ καὶ ἀβέβαια εἶναι) τὸ ὄνομα δηλ. τοῦ πατρὸς καὶ τὸ δημοτικὸν τοῦ τιμωμένου ἀνδρός, ὡς εἰκάζω, πλὴν, λέγω, τῆς βλάβης ταύτης καὶ ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ μαρμάρου ἐν τῷ ἐφέτος εὔρεθέντι τεμαχίῳ τοσοῦτον ἀπετρίβη, ὥστε πολλαχοῦ σκιάς μᾶλλον γραμμάτων ἢ γράμματα διέκρινα καί, ἵνα τάληθές εἶπω, ἄνευ τῆς ἐξ ἄλλων ὁμοίων ψηφισμάτων γνωστῆς φρασεολογίας ἢ ἀνάγνωσις αὐτῶν θὰ ἦτο ἐμοὶ τοῦλάχιστον ὄχι δυνατή. Ἐλπίζω

ὅμως νὰ μὴ ἔπαθα τὸ πάθημα ἐκεῖνο, ὅπερ πολλοὶ τινες πάσχουσι κατὰ Köhler¹, νὰ μὴ ἀνέγνωσα δηλ. ὅ,τι ἐνόμιζον ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναγνώσω, ἀλλ' ὅ,τι τῷ ὄντι ὁ λίθος φθέγγεται. Ὅτι δὲ ἐν τισὶ διάφορός πως καὶ τοῦ δέοντος βραχυλογωτέρα εἶναι ἡ φράσις τοῦ ἡμετέρου ψηφίσματος πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὁμοίων ψηφισμάτων, τῶν ἐμοὶ τοῦλάχιστον γνωστῶν, συγκρινομένη καὶ που μάλιστα ἀλλόκοτος (στίχ. 21 λ. γ.) περιττὸν καὶ νὰ σημειώσω, καθὼς ἐπίσης περιττὸν εἶναι νὰ προσθέσω καὶ ὅτι ὅλως παρέλκει ὁ ΔΕ ἐν τῷ 28^ῳ στίχῳ. Ἀναγκαῖον ὅμως ἴσως εἶναι νὰ παρατηρήσω ὅτι συμπληρώσας «ἐν τῷδε τῷ στεφάνῳ» (στίχ. 18-19) συνεπλήρωσα οὕτω, διότι σαφῶς ἀναγνώσας τὰ τρία τελευταῖα γράμματα τοῦ 18^{ου} στίχ. ΕΤΕ οὐδεμίαν ἄλλην ἐξεῦρον καλλιτέραν συμπλήρωσιν, εἰ καὶ δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἡ φράσις μοι εἶναι ἀλλαχόθεν ἀγνωστος. Εἰς δὲ τὴν συμπλήρωσιν δημαρχήσοντα (στίχ. 15) ὠδηγήθην, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν γραμμάτων ἔσα νομίζω ὅτι πράγματι διέκρινα ἐν τῷ λίθῳ, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ἀναλόγου συμπληρώσεως τοῦ Köhler², ὑπολαβὼν, ἐννοεῖται, ὡς ἀβλεψίαν τοῦ χαρακτοῦ τὴν παράλειψιν τοῦ Ν, ὅστις ἐπίσης ἀβλεπτῆσας, ὡς ὑποθέτω, ἀφῆκε κενὸν τὸν τόπον ἐνὸς γράμματος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17^{ου} στίχου. Ἄλλὰ καὶ ἄλλως (καὶ τοῦτο, οὐκ οἶδ' ὅπως, δὲν ἐσημείωσα τὸ ἕτερον τῆς στήλης τεμάχιον ἐκδοῦς) οὐχί τις ἀκριβολόγος ἦν ὁ χαρακτὴς περὶ τὴν χάραξιν οὐδαμοῦ οὔτε τὸ Α τοῦ Λ διακρίνων οὔτε τὸ Θ τοῦ Ο, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ Δ ἀπλῶς ὡς Λ γράφων, τὸ δὲ Ω οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρ' αὐτῷ ἢ Ο μὲ δύο κατὰ τὰ πλάγια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον πυχρίας στιγμᾶς. Ἐὰν δὲ εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθέσω ἀκόμη ὅτι τὸ ὕψος τῆς στήλης, ὀλόκληρον νῦν σωζόμενον, εἶναι 0,97, ὧν 0,05 καταλαμβάνει τὸ γείσον τῆς, 0,25 δὲ ἡ ἀνάγλυπτος παράστασις καὶ 0,30 ἡ ἐνεπίγραφος ἐπιφάνεια, τὰ δὲ λοιπὰ μένουσι τόπος ἄγραφος καὶ ὅτι κατ' ἀκρίβειαν τὸ μέγιστον αὐτῆς πλάτος εἶναι 0,34 (κατὰ τὸ γείσον καὶ τὸ κατώτατον αὐτῆς μέρος) τὸ δὲ ἐλάχιστον (εὐθὺς ὑπὸ τὸ γείσον τῆς) 0,30 καὶ ὅτι τέλος τὸ μέγιστον αὐτῆς πάχος (κατὰ τὸ γείσον τῆς) εἶναι 0,08 εἶπον πᾶν ὅ,τι εἶχον νὰ εἶπω περὶ τούτου τοῦ λίθου.

¹ C. I. A. II, Προσίμιον.

² C. I. A. II, 581, στίχ. 16, ἐνθα ὅμως κατὰ παρεξοχήν, ὡς ὑποθέτω, ἐγράφη ἄρχοντα ἀντὶ τοῦ ἄρχοντα.

ΕΓ
 ΟΝΤΕΞΓ
 ΕΩΝΤΩΝΚΑ
 ΟΝΔΕΚΑΑΝΔΡΑ
 ΞΚΤΗΞΒΟΥΛΗΞ
 ΝΙΩΙΤΩΙΕΝΑΞΤ
 ΤΗΞΙΕΡΑΞΟΡΓΑΔΟΞΟ
 ΜΗΤΕΧΑΡΙΤΟΞΕΝΕΚΑΜΗΤΕ
 ΑΙΟΤΑΤΑΚΑΙΕΥΞΕΒΕΞΤΑΤΑΤΑ
 ΟΤΗΞΕΚΤΗΞΕΓΙΔΕΚΑΤΟΥΡΟΞΙΔΕΩ
 ΕΠΙΑΡΙΞΤΟΔΗΜΟΥΑΡΧΟΝΤΟΞΓΑΡΕΙΝ
 ΤΟΝΙΕΡΟΦΑΝΤΗΝΚΑΙΤΟΝΔΑΙΔΟΥΧΟ
 ΤΩΝΑΛΛΩΝΑΟΗΝΑΙΩΝΤΟΝΒ
 ΒΕΞΤΑΤΑΚΑΙΔΙΚΑΙΟΤΑΤΑΤΟΥΞΟΡ
 ΞΟΑΙ·ΕΤΗΞΙΕΡΑΞΟΡΓΑΔΟΞΚΑΙΤΩΝΑΛΛΩ
 ΤΩΝ·Ο·Ξ·ΟΤΗΞΔΕΤΗΞΗΜΕΡΑΞΕΙΞΤΟΝ
 ΟΝΟΜΟΞ·ΕΛ·Υ·ΓΕΡΙΕΚΑΞΤΟΥΑΥΤΩΝΚΑΙΤ
 Β·Ο·Υ·Ο·ΑΙΤΟΝΞΤΡΑΤΗΓΟΝΤΟΝΕΡΙΤΗ
 ΡΑΞΚΕΧΕΙΡΟΤΟΝΗΜΕΝΟΝΚΑΙΤΟΥΞΓΕΡΙΓΟΛΑ
 ΟΥΞΚΑΙΤΟ·ΛΛ·Ρ·ΩΝΤΟΜΒΟΥΛΟΜΕΝΟΝΤΡΟΓΩΙΟΤΩΙΑΝ
 ΚΑΙ·Ρ·ΙΞΤΩ·ΞΩ·ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΤΗΞΒΟΥΛΗΞΕΙΞΔΥΟΚΑ
 ΤΕΡΩ·ΞΩ·ΟΝΕΤΕΡΟΝΕΙΛΩΙΟΝΚΑΙΑΜΕΙ
 ΝΕΞΤΙΤ·ΞΜ·ΟΟΥΝΤΟΜΒΑΞΙΛΕΑΤ·ΝΥ
 ΝΞΙΡ·ΞΜ·ΤΟΞΤΩΝΟΡΩΝΕΙΞΟΙ
 ΟΔΟΜΙΑΝΤΟ·ΞΩ·ΕΡΟΥΤΟΙΝΟΕΟ
 ΙΝΕ·ΞΩ·Υ·ΡΟ·ΞΩ·ΝΟΝΕΞΤΙ

40

ΤΩΙ ΔΗΜΩΙ ΤΩΙ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΑΙ . . . . . ΙΕΙ . . . . . ΜΕΝ
 ΑΤΗΞΙΕΡΑΞΟΡΓΑΔΟΣ . . . . . ΑΝ . . . . . ΟΙΝΕΡΕΙΔΑΝΔΕΟΓΡΑΝ
 ΜΑΤΕΥΞ . . . . . Υ . . . . . Β . . . . . Ο . . . . . ΞΕΚΤΩΝ ΠΡΟΕΔΡΩΝ ΞΥΝΕΙΛΑ 30
 . . . . . Ω . . . . . ΤΤ . . . . . ΕΡΟΝΚΑΙ ΚΑΤΕΙΛΙΞΑΞΕΡΙΟΙ ΞΕΙ
 ΞΥΔΡ . . . . . ΤΩ . . . . . ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΓΑΡ ΑΞΚΕΥΑΞ
 . . . . . ΤΩ . . . . . Ο . . . . . ΤΑΝΕΙΞΟΙ ΔΕ ΤΑ ΜΙΑΙ ΤΗΞΟΕΟΥ ΚΑΤΕΝΕΝ
 . . . . . ΤΩΝ . . . . . ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΑΝ . . . . . ΚΛΜΩ . . . . . ΕΙΞ ΤΟΝ ΔΗΜ
 ΟΝΟΙ . . . . . Ε . . . . . ΕΡΑΝΥΔΡΙ ΑΝΤΗΝ ΧΑΛΚΗΝ ΕΛΚΕΤΩΤ 35
 ΟΝΚ . . . . . ΡΟ . . . . . ΡΟΙΞΜΜΕΡΕΙ ΨΑΙ ΤΟΜΜΕΜ ΠΡΟΤΕΡΟΝΕΙΞ
 Τ . . . . . ΝΕΜΒΑΛΕΤΩΤΟ . . . . . ΥΞΤΕΡΟΝΕΙΞ ΤΗΝ ΑΡΓ
 ΥΡ . . . . . Ω ΔΕ ΕΠΙΞΤΑ . . . . . Ξ . . . . . Μ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ω Ν Κ Α Τ Α Ξ Η
 Μ Η . . . . . Ο . . . . . Ξ Φ Ρ Α Γ Ι Δ Ι Γ Α Ρ Α Ξ Η Μ Η Ν Α Ξ Ο Ω Δ Ε Κ Α Ι Τ Ω Ν
 . . . . . Ω . . . . . Ω . . . . . Ο Β Ο Υ . . . . . Ξ Ε Ρ Ε . . . . . Δ Ε Κ Α Τ Α Ξ Η Μ Α Ν Θ Ω Ξ Ι Ν 40
 . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Α Ι Τ . . . . . Ξ Ε Ι Ξ Α Κ Ρ Ο Π Ο Λ Ι Ν Ε Λ Ε Ξ Ο Ω
 . . . . . Ο . . . . . Ξ . . . . . Ε . . . . . Ρ Α Ξ . . . . . Ε Κ Τ Η Ξ Β Ο Υ Λ Η Ξ Δ Υ Ο Δ Ε Ε Ξ Α Θ Η Ν
 Α Ι Ω . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Τ Ε . . . . . Φ Ο Υ . . . . . Α Φ Ι Κ Ο Μ Ε Ν Ο Ι Τ Ο Ν Θ Ε Ο Ν Ε Ρ
 . . . . . Ω . . . . . Ο . . . . . Τ Ε . . . . . Κ Α Τ Α Π Ο Ι Ω . . . . . Ν Α Ο Η Ν Α Ι Ο Ι Π Ε Ρ
 Ι Τ . . . . . Ρ . . . . . Τ Η Ξ . . . . . Ρ Υ Ξ Η Ξ Υ Δ Ρ Ι Α Ξ Ε Ι Τ Ε Τ Α Ξ Κ 45
 . . . . . Ω . . . . . Ω . . . . . Ο . . . . . Τ Ω Ι Δ Η Μ Ω Ι Η Τ Ε Μ Α Ν Τ Ε Ι Α Κ Α Ι Τ Α
 Ω . . . . . Ρ . . . . . Τ . . . . . Κ . . . . . Ο Ο Π Ο Τ Ε Ρ Α Δ Α Ν Τ Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α Ο
 Ο . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Ξ Ι Ν Α Ι Τ Ω Ι Δ Η Μ Ω Ι Τ Ω Ι Α Ο Η Ν Α Ι
 Ω Ξ Ε Υ Ξ Ε Β Ε Ξ Τ Α Τ Α Ξ Χ Ε Ι Τ Α Π Ρ Ο Ξ Τ 50
 Ο . . . . . Ρ Ο Ν Ο Κ Α . . . . . Ε Ν Α Ξ Ε Ρ Ε Ξ Γ / Ο Ν
 . . . . . Γ Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Α Λ Λ Ω Ν Ι Ε Ρ Ω Ν Τ Ω Ν Α
 Ο . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Ο . . . . . Ι Τ Ο Υ . . . . . Μ Α Κ Α Ι Τ Ο Π Ρ Ο Τ Ε Ρ Ο Ν Τ Ο
 Τ . . . . . Τ Ο Ν Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Α Τ Η Ξ Β Ο Υ Λ Η Ξ Ε
 Ε Ν Ε Λ Ε Υ Ξ Ι Ν Ι Π Ρ Ο Ξ Τ Ω Ι Γ

55

ξ . Ν Ι Ω Ι Τ Ω Ι Ε Ν Α Ξ Τ Ε Ι Ο Υ
 Τ Ο . . . Ρ Ο Φ Α Ν Τ Η Ν Κ Α Ι Τ Η Ν Ι Ε
 Τ Ο Ν Τ Α Μ Ι Α Ν Τ Ο Υ Δ Η Μ Ο Υ Τ Ο
 Λ Ι . . Ε Κ Α Ι Ε Ι Ξ Τ Η Ν Α Ν Α Γ Ρ Α
 Κ . . . Ρ Λ . Ε Κ Τ Ω Ν Κ Λ Ι Α Υ Η
 Ο Υ . . . . Ε Κ Α Ι Τ Ω Ν Α Ι Ρ Ε Ο

60

Δ Ρ . . Μ Α Ξ Ε Ι Ξ Ε Φ Ο Δ Ι Α Δ Ο Ν Α Ι . . . .
 Λ Δ Λ Ι Γ . . . Ρ Α . Μ . Ξ . . . . .
 Λ Ι Λ Κ Ο Μ . . . Τ Ω Ι Δ Η Μ Ω Ι Τ

65

Η . . . . Ξ Ο Ω Μ Α Τ Ο Υ Ξ Τ Ε Ρ Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Ξ
 Γ Ρ Α Υ Α Ι . Α Ο Ο Τ . Ε Ξ Ε Ρ Γ Α Ξ Ο Η .
 Τ Α Ο . . . . . Τ Η Ξ Ι Ε Ρ Α Ξ Ο Ρ Γ
 Ο Ι Α Ι Ρ . Ο Ε Ν Τ Ε Ξ Τ Ο Δ Ε Α Ρ Γ Υ Ρ Ι Ο Ν
 Ο . Ω Λ Ι Ο . . . Τ Ο Υ Ξ Ο Ρ Ο Υ Ξ . Ο . Ν Α Ι Τ Ο
 Η Φ Ι . . Α Τ Α . . Α Λ Ι Ξ Κ Ο Μ Ε Ν Ω Ν .

70

Ρ . . . . Α Ν Τ Ι Τ Ω Ν Ε Κ Γ Ε Π Τ Ω Κ Ο .
 Α Ρ Κ Ε Φ Ω Ν — Λ Α Μ Π Ε Υ Ξ —
 Ι Ξ — Ο Ρ Ι Α . Ι Ο Ξ
 Ο Υ Ξ Ι Ο Ξ

75

Ω . . Ε . . . . Ω . Ε Μ Μ Ε Ν Ι Δ Η Ξ . Ε . .
 Ξ . . . . Η Ξ — Ο Ι Η Ο Ε Ν

Υ . . . . Γ . Ρ Ι Ο Ο Ι Δ Η Ξ — Α Ι Δ Ρ Ο Ξ
 Ε Ι Ξ Δ Ε Λ Φ Ο Υ Ξ . Ε . Ι Δ Ι Ω Τ Ω Ν . . . . .
 Λ Α Μ Π Τ Ρ Ε Υ Ξ

80

Ε Ε Γ Α . . Ρ Ο Ο Υ Τ Ω Ι
 Β Ο Υ Λ Η Ν Κ Υ Ρ Ι Α Ν Ε Ι Ν Α

| . . . . . Λ

	επ οντες π εων των κα εκατό;]ν δέκα ἀνδρα-	
ς]	..... ἐ]κ τῆς Βουλῆς— ἐν τῶι Ἐλευσινίωι τῶι ἐν Ἄστ-	5
ει]	..... τῆς ἱεράς Ὀργᾶδος ο μήτε χάριτος ἕνεκα μήτε δικ;]αιότατα καὶ εὐσεβέστατα τα στης ἕκτης ἐπὶ δέκα τοῦ Ποσιδεῶ-	10
νος]	..... ἐπὶ Ἀριστοδήμου Ἄρχοντος παρῆν-	
αι]	..... τὸν Ἱεροφάντην καὶ τὸν Δαιδοῦχο-	
	ν καὶ. .... καὶ] τῶν ἄλλων Ἀθηναίων τὸν β-	
	ουλόμενον . . . . . εὐσε]βέστατα καὶ δικκιότατα τοὺς ὄρ-	
	ους;]..... σθαι . ε τῆς ἱεράς Ὀργᾶδος καὶ τῶν ἄλλω-	15
	ν]..... τῶν . ο . . . σ . . . . ὁ τῆςδε τῆς ἡμέρας εἰς τὸν ὡς ἂν] ὁ νόμος [κ]ελ[ε]ύ[η]ι περὶ ἐκάστου αὐτῶν καὶ τ β . . . ου . . . σ . [κ;]αὶ τὸν στρατηγὸν τὸν ἐπὶ τῆ-	
ς	Ἐλευσινίας; χῶ]ρας κεχειροτονημένον καὶ τοὺς Περιπολά-	
	ρχ]ους καὶ το[ύς]. . . . ρ . . . ος καὶ τὴν Βουλὴν τὴν αἰεὶ βουλεύου-	20
	σαν] καὶ [τῶν ἄ]λλ[ων Ἀθηναί]ων τὸμ βουλόμενον τρόπωι ὅτωι ἂν ιστω; . . . . ρ . . . . . Γραμματεῖ τῆς Βουλῆς εἰς δύο κα τερῶ . σω . . . . . [σ;]ον ἕτερον εἰ λῶιον καὶ ἄμει-	
	νο]ν ἐστὶ τ[ῶι Δῆμ]ωι τῶι Ἀθηναίων μισ;]θοῦν τὸμ Βασιλέα τ . ν υ νσιρ . . σμ . . . . . [ἐκασ;]τος τῶν ὄρων εἰς οἰ-	25
	κ]οδομίαν το [ῦ;] . . . . . [ε]ροῦ τοῖν θεο-	
	ῖν ε . . . . εο . . υ . ρο . . . . . [εἰ λῶιον καὶ ἄμει]νον ἐστὶ τῶι Δῆμ]ωι τῶι Ἀθηναίων τλι . . . . . ο . . . . . εἰ . . . . . μεν α τῆς ἱεράς Ὀργᾶδος . . . . ar . . . . . [θε;]οῖν· ἐπειδὰν δὲ ὁ Γραν-	
	ματεὺς . . . ψ . . . . β . . . ο . . . . . [ο] ἐκ τῶν Προέδρων συνειλ-	30
	ω . ο . . . . ττ . . . . . [ι]ερὸν καὶ κατελι]ξας ἐρίοις εἰ-	
	ς ὑδρ[ίαν ἐμβαλέ]τω [χρυσῆν;] ἐναντίον τοῦ Δήμου, παρασκευασ-	
	άν]τω[ν δὲ ταῦτα;] ο[ἰ] πρυ[τάνεις· οἱ δὲ ταμίαι τῆς Θεοῦ κατενε-	
	κόν]των . . . . . καὶ ἀργυρᾶν [κ;]ύ[λι;]κα μω . . εἰς τὸν Δῆμ-	
	ον, οἱ [δὲ] . . . . . ἐ[τ]έραν ὑδρίαν τὴν χαλκῆν ἐλκέτω τ-	35
	ὸν κ . . . . . ρο . . . . . ροις μμερῆσαι; τὸμ μὲμ πρότερον εἰς τ[ὴν ὑδρίαν τὴν χρυσῆ]ν ἐμβαλέτω τῶ[ν δὲ] ὕστερον εἰς τὴν ἀργ-	
	υρ[ᾶν ὑδρίαν ἐμβαλετ;]ω, ὁ δὲ ἐπιστά[της] [τῶ]μ πρυτάνεων καταση- ¹	
	μη[νάσ]θ[ω ἄμφω τῶ ὑδρία;] σφραγίδι, παρασημηνάσθω δὲ καὶ τῶν	
	ἄ]λλ[ων ἄ]θ[ηναί]ω[ν] ὁ βου[λόμενο]ς· ἐπε[ιδὸν] δὲ κατασημανθῶσιν,	40
	θ . . . . . ο . . . . . αιτ . . . . . ς εἰς Ἀκρόπολιν, ἐλέσθω . . ὁ . . . . . ο . . . . . [τ]έ[ττα]ρας; [ἀνδρας;] ἐκ τῆς Βουλῆς, δύο δὲ ἐξ Ἀθην-	

¹ Ὁ στίχος οὕτω συμπληρούμενος ἔχει 48 γράμματα, ἥτοι ἐν περισσότερον τοῦ συνήθους (47) ἀριθμοῦ.

αίω[ν ἀπάντων, οὔτοι δὲ; εἰς Δελ]φού[ς] ἀφικόμενοι τὸν Θεὸν ἐπ- έ]ρ[εσ]θ[α]ι . . . . . ω . . . οτε . . . . . καταποιῶ; . . ν Ἀθηναῖοι περ- ι τ[ῆς ἀργυρᾶς ὑδ]ρ[ίας καὶ περι;] τῆς [χ]ρυσῆς ὑδρίας εἴ τε τὰ ἐκ	45
ω . . ο . . . τῶι Δήμῳ ἢ τε μαντεία καὶ τὰ ω . . ρ . . . τ . κ[α;]θ'; ὁπότερα δ' ἂν τὰ γράμματα ο ο . . . . . ο . εἶναι; τῶι Δήμῳ τῶι Ἀθηναί- ων] . . . . . ως εὐσεβέστατα ἔχει τὰ πρὸς τ	
ο . . ροροκλ . . ερασσερεσπ; . ον περὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τῶν Ἀ- θ; . . . . . ο . ι του . . . . μα καὶ τὸ πρότερον το τ . . . . τὸν γραμματέα τῆς Βουλῆς ἐ ἐν Ἐλευσίνοι πρὸς τῶι Π πρὸς τῶι Ἐλευσ[ι]νίῳ τῶι ἐν Ἄστει θ;υ	50
τὸ[ν ἐ]ροφάντην καὶ τὴν ἰέ- ρειαν καὶ . . . . . καὶ] τὸν Ταμίαν τοῦ Δήμου το- ῦ Ἀθηναίων;] . . . . . λι . ε καὶ εἰς τὴν ἀναγρα- φὴν δοῦναι;] . . . . . κ . . . ρα; . ἐκ τῶν κ[ατ]ὰ ψη- φίσματα ἀναλισκομένων τῶι Δήμῳ;] . ου . . . . ε καὶ τῶν αἰρεθ- έντων] . . . . . δρ[αχ]μᾶς εἰς ἐφόδια δῶναι . . . . αδαι; Π . [δ]ρα[χ]μ[ᾶ]ς . . . . . δια;κομ[ί]σαι; τῶι Δήμῳ τ	55
ῶι Ἀθηναίων;] . . . . . ar πρὸς δὲ [ε;]ίς θυσίαν η η . [μί;]σθωμα τοὺς τε Προέδρους ἀνα;]γράψαι [κ]αθ' ὅτ[ι] ἐξεργασθ[ι] ταο . . . . . τῆς [ι]ερᾶς Ὀργ- άδος] . . . . . οἱ αἰρ[ε]θέντες, τὸ δὲ ἀργύριον ο . ΩΛΙΟ . . . τοὺς ὄρους [δ]ο[ῦ]ναι; τὸ- ν] ἐκ τῶν κατὰ ψηφ[ι]σμάτα [ἀ]ναλισκομένων [τ- ῶι Δήμῳ;] . . . . . ρ . . . ἀντι τῶν ἐκπεπτωκό[τ- ων;] . . . . . Ἀρκεφῶν—Λαμπρεύς— ¹ ις—Θριά[σ]ιος — ούσιος — ος—Ἰπποκράτης — ἐκ Κερ[α- μέων] . . . . . ω . . ε . . . ω . — Ἐμμενίδης . ε . . ς . . . . ης—Οἴθηεν — υ . . . . Π[ε]ριθοίδης — [Φ;]αἰ[δ]ρος εἰς Δελφούς . εἰ[ξ;] ἰδιωτῶν . . . . . Λαμπτρέυς —	60
ἔ ἐπα . . ρθ;οντω ι τὴν] Βουλὴν κυρίαν εἶνα- ι] . . . . . α; _____	65
	70
	75
	80

¹ Οὕτως ἔχει ὁ λίθος ἴσως ἐξ ἀβλεψίας τοῦ χαρακτοῦ ἀντὶ τοῦ Λαμπρεύς = Λαμπτρέυς. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ κεραταὶ δηλοῦσιν ὅτι ἐκεῖ ὁ τόπος εἶναι ἄγραφος.

41

ΤΑ ΔΕ ΓΑΡ . . . ΟΣ ΑΝ ΕΡ Ι Ξ Τ Α Τ Α Ι Ε Λ Ε Υ Ξ Ι Ν Ο Ο Ε Ν Α Ν Τ Ι Ξ Ο Ε Ν Η Ξ Α Ν Τ Ι Κ Ρ Α Τ Ο
 Υ Ξ . Κ Α Ρ Ι . Υ Ξ Α Μ Φ Ι Ε Τ Ι Δ Η Ξ Ο Ε Ο Π Ο Μ Π Ο Υ Γ Α Ι Ο Ν Ι Δ Η Ξ Δ Η Μ Ο Κ Λ Ε Ι Δ Η Ξ Φ Ι Λ
 Ο Κ Λ Ε Ο Υ . . . Τ Ε Α Ι Ο Ξ Ο Ε Ο Φ Ι Λ Ο Ξ Κ Α Λ Λ Ι Μ Α Χ Ο Υ Α Χ Α Ρ Ν Ε Υ Ξ Λ Α Μ Γ Ρ Ι Α Ξ Λ Α Μ
 Γ Ρ . Ο Υ Ξ Υ . Α Λ Η Τ Τ Ι Ο Ξ Α Λ Ε Ξ Ι Μ Α Χ Ο Ξ Τ Ε Ι Ξ Α Μ Ε Ν Ο Υ Ε Κ Κ Ο Ι Λ Η Ξ Δ Ι Ο Ξ Ε Ν Ο Ξ
 5 Γ Λ . . . Ν Ο Ξ Τ Ρ Ι Κ Ο Ρ Υ Ξ Ι Ο Ξ Ο Ι Ξ Ε Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Υ Ε Ν Α Γ Ν Ο Ο Ε Ο Ξ
 Α . 2 Γ Ε Κ Η Ο Ε Ν Ε Ρ Ι Ξ Τ Α Τ Α Ι Ξ Τ Ο Ι Ξ Ε Ρ Ι Ν Ι Κ Η Τ Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Ξ Κ Α Λ Λ Ε Α Ι Κ Α Λ
 Λ Ι Γ Ρ Ι Ο Λ Α Μ Π Τ Ρ Ε Ι Χ Α Ι Ρ Ι Γ Ε Ν Ε Ι Χ Α Ι Ρ Ε Φ Ω Ν Τ Ο Ξ Μ Υ Ρ Ρ Ι Ν Ο Υ Ξ Ι Ω Ι Γ Ο Λ Υ Ε
 Υ Χ Η Ι Α Ν Τ Α Γ Ο Ρ Ο Υ Γ Ε Ρ Ι Ο Ο Ι Δ Η Ι Γ Ο Λ Υ Μ Η Δ Η Ι Δ Ι Ε Ι Τ Ρ Ε Φ Ο Υ Ξ Φ Λ Υ Ε Ι Τ Ε Ι Ξ
 Ι Α Ι Δ Ε Ξ Ι Ο Ε Ο Υ Φ Λ Υ Ε Ι Ρ Ε Ι Ξ Ι Α Ι Α Ρ Ι Ξ Τ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Ξ Μ Α Ρ Α Θ Ω Ν Ι Ω Ι Ε Υ Α Ι Ν Ε
 10 Τ Ω Ι Ε Υ Ο Υ Ν Ι Κ Ο Υ Α Ν Α Φ Λ Υ Ξ Τ Ι Ω Ι Ο Ι Ξ Ε Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Υ Ε Ν Ο Ο Υ Κ Ρ Ι Τ Ι Δ Η Ξ Κ Α Λ
 Λ Ι Ο Ο Ρ Ι Κ Ι Ο Ξ Χ Ρ Υ Ξ Α Γ Λ Α Ξ Τ Ρ Α Χ Ρ Υ Ξ Α Ο Ρ Μ Ο Υ Μ Η Λ Α : Δ Ρ Ι Ι : Α Κ Υ Λ Ο Ι : Δ Ρ Ι
 Ξ Τ Α Ο Μ Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ω Ν Α Γ Α Ν Τ Ω Ν : Ϝ Δ Δ Δ Η Ρ Ι Ι Ι : Α Ρ Γ Υ Ρ Ι Ο Υ Ν Ο Μ Ι Ξ Μ Α Τ Ο Ξ Α
 Ρ Χ Α Ι Ο Υ : Δ Δ Δ Η Ρ Ι Ι Ι Ξ : Ξ Τ Λ Ε Γ Γ Ι Δ Ι Ο Ν Κ Α Τ Ε Α Γ Ο Ξ Ε Ρ Ι Τ Η Κ Τ Ο Ν Ε Τ Ε Ρ Ο Ν
 Ε Ρ Ι Τ Η Κ Τ Ο Ν Κ Α Τ Ε Α Γ Ο Ξ Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ω Ν : Γ Η Ι Ι Ι Ι : Υ Γ Ρ Ο Δ Ε Ρ Ι Ξ Χ Ρ Υ Ξ Η
 15 Κ Α Ι Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι Ο Ξ Α Ξ Ε Ν Ο Κ Λ Ε Α Α Ν Ε Θ Η Κ Ε Ν Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ω Ν : Γ Η Ι Ι Ι Ι Ξ : Δ Α
 Κ Τ Υ Λ Ι Ο Ξ Α Γ Ε Ι Ρ Ω Ν Χ Ρ Υ Ξ Ο Υ Ξ Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν : Ι Ι Ι : Α Ξ Ρ Ι Δ Ι Ξ Κ Η Χ Ρ Υ Ξ Η Κ Α Ι Δ
 Α Κ Τ Υ Λ Ι Ο Ξ Χ Ρ Υ Ξ Ο Υ Ξ Α Γ Υ Ρ Ο Ν Χ Ρ Υ Ξ Ι Ο Ν Α Ρ Γ Υ Ρ Ι Ω Ι Δ Ε Δ Ε Μ Ε Ν Ο Ν Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι
 Ο Ι Δ Υ Ο Κ Α Τ Ε Α Γ Ο Τ Ε Ξ Μ Η Ν Ι Ξ Κ Ο Ι Τ Ρ Ε Ι Ξ Χ Ρ Υ Ξ Ο Ι Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι Ο Ι Τ Ρ Ε Ι Ξ Α Ρ Ε Ι
 Ρ Ο Ν Ε Ξ Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι Ο Ι Χ Ρ Υ Ξ Ο Ι Χ Ρ Υ Ξ Ι Ο Υ Λ Ε Υ Κ Ο Υ Α Ρ Ε Ι Ρ Ο Ν Ε Ξ Δ Υ Ο Ε Τ Ε Ρ Ο Ν
 20 Κ Α Τ Ε . . . Ο Ξ Χ Ρ Υ Ξ Ι Ο Υ Λ Ε Υ Κ Ο Υ Ε Τ Ε Ρ Α Α Γ Υ Ρ Α Χ Ρ Υ Ξ Ι Α Δ Υ Ο Ε Ν Ω Ι Δ Ι Α Δ Υ Ο Χ Ρ
 Υ Ξ Α Ξ Υ Ν Τ Ε Ο Λ Α Ξ Μ Ε Ν Α Χ Ρ Υ Ξ Ι Α Λ Ε Ρ Τ Α Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ω Ν Α Γ Α Ν Τ Ω Ν : Δ Ι Ι Ι Ξ
 Α Ρ Γ Υ Ρ Α . Ξ Ι Γ Λ Ο Ι Κ Α Ι Α Ξ Κ Ο Ι Ε Ξ Α Γ Ι Ξ Τ Ο Ι Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ω Ν : Η Η Η Ξ Ι Ξ : Ξ Ι
 . . . . . Α Κ Τ ' Λ Ι Ο Ξ Α Ρ Γ Υ Ρ Ο Υ Ξ Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν : Η Ι Ι Ξ : Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι Ο Ξ Α Ρ Γ Υ
 . . . . . Ι Ξ : Α Ν Ε Ρ Μ Α Τ Ο Υ Ϟ Ρ . Ο Υ Α Ρ Γ Υ Ρ Ο Υ Ξ Τ Α Θ Μ Ο Ν : Η Η Ι Ι . .
 25 . . . . . Ο Ν : Δ Γ Η Η Η . . . . . Ι : Ξ Φ Ρ Α Γ Ι Δ Ι Α Δ Υ Ο Ι Α Ξ Ρ Ι Δ Ε Ξ Χ
 . . . . . Ο Ν Ε . . . . . Ξ Τ Ο Ν Χ Ρ Υ Ξ Ι Ω Ι Δ Ε Δ Ε Μ Ε Ν Ο Ν Γ

.....

.....

.....

30

ΤΑΤΟΕΜΜΕΝΙΔΟΥΥΗΦΙΞΜΑΓΡ

ΜΟΝ: ΔΙΙΙC: ΑΡΓΥΡΙΟΥΑΞΗΜ

ΗΨΤΑΦΡΟΥΥΠΟΤΩΝΕΡΓΑΤΩΝΧΡΥ

: ΑΡΓΥΡΙΟΥΑΞΗΜΟΥΞΤΑΟΜΟΝ

ΞΜΑΓΡΟΞΠΑΡΑΔΟΟΕΝΤΑΤΑΑΦΑΙΡ

ΟΥΤΟΥΙΕΡΟΦΑΝΤΟΥΓΕΝΟΜΕΝΟΥΚ

ΑΝΟΟΞΧΑΛΚΟΥΞΑΥΛΟΞΕΚΤΟΥΞΤΥ

ΞΗΓΕΡΙΤΟΥΞΚΗΓΤΡΟΥΧΡΥΞΗΑΓΥ

ΟΝΟΑΦΕΙΡΕΟΗΑΓΟΤΗΞΚΩΔΥΑΞΚΑ

ΛΟΝΑΓΥΡΩΤΟΥ: ΓΗΗΙΙΙ

40

ΗΙΚΟΡΑΙΕΓΗΞΑΝΑΓΥΡΩΤΟΝΞΤΑΘΜ

ΙΚΑΝΟΩΙΑΡΓΥΡΟΥΝΑΓΥΡΩΤΟΝΞΤΑ

ΑΓΥΡΩΤΟΞΞΤΑΟΜΟΝ ΨΔΔΔΓΙΙΙΙ

ΓΥΡΟΥΑΓΥΡΩΤΑΞΤΑΟΜΟΝ: ΗΗΙΙΙΙC

ΝΤΟΥΞΚΗΓΤΡΟΥΕΜΒΟΛΟΞΤΡΙΗΡΟ

45

ΑΒΟΝΕΝ ΧΡΥΞΑΓΡΟΙΧΟΙΔΑΞ

ΓΡΕΙΟΥΞΔΥΟΞΤΑΤΗΡΑΞ

ΗΝΕΓΙΓΥΟΟΔΗΛΟΥΑΡΧΟΝΤΟΞΑΝΕΘΗ

ΑΛΗΝΑΡΓΥΡΑΝΗΗΒΟΥΛΗΗΕΓΙΚΤΗ

ΘΜΟΝ: ΗΔΓΗΙΙ: ΕΤΕΡΑΝΦΙΑΛΗΝΑΡ

50

ΥΞΑΡΧΟΝΤΟΞΑΝΕΟΗΚΕΞΤΑΘΜ: ΗΔΔ

ΑΡΑΞΞΤΑΟΜΟΝΤΕΤΤΑΡΩΝΟΥΞΩΝ

ΞΤΑΟΜΟΝ: ΗΗΙΙ

. . . . . Ο Ν Ο Υ Χ Υ Γ Ι Ε Ξ Ι Φ Ι Δ Ι Ο Ν Κ Κ Ω Θ Ω Ν Ε Ξ
 . . . . . Ν Ο Ξ Κ Α Ι Ε Ι Ξ Α Ν Ε Υ Ω Τ Ο Ξ Κ Α Ι Κ Υ Μ Β Ι Ο Ν
 55 . . . . . Β Ε Ι Κ Α Δ Ο Ι Τ Ρ Ε Ι Ξ Κ Α Τ Ε Α Γ Ο Τ Ε Ξ Υ Υ Κ
 Χ Ο Φ Ρ Α Τ Ο Δ Ε Ε Ν Υ Γ Ι Ε Ξ Κ Α Ρ Χ Η Ξ Ι Ο Ν Υ
 Ε Ρ Α Θ Α Λ Λ Ο Υ Ξ Τ Ε Φ Α Ν Ο Ν Ε Χ Ο Υ Ξ Α Α Ρ Γ
 Ύ Ε Ν Ο Ν Κ Α Τ Ο Γ Τ Ρ Α Δ Υ Ο Φ Ι Α Λ Η Χ Α Λ Κ Η
 Γ Η Μ Ε Ν Η Υ Δ Ρ Ι Α Λ Α Κ Ω Ν Ι Κ Η Ι Α Γ Ο Δ Ε Ξ
 60 Α Τ Ε Α Γ Ο Τ Ε Ξ Ε Τ Ε Ρ Ο Ι : Δ Δ Ι : Κ Λ Ι Λ Λ Κ
 Ξ Τ Ο Υ Τ Ω Ν Κ Α Τ Ε Α Γ Ο Τ Ε Ξ Τ Ε Τ Τ Α Ρ Ε Ξ Ξ
 Ξ Ε Χ Ο Ν Τ Ε Ξ Α Γ Ε Ρ Ρ Υ Η Κ Ο Τ Α Ξ Κ Α Ν Ο Υ Ν
 Ρ Ι Α Γ Ο Τ Η Ρ Ι Ο Ν Λ Ε Β Η Τ Ε Ξ Γ Α Μ Ι Κ Ο Ι Δ
 Ι Κ Ρ Ο Ν Λ Ε Ο Ν Τ Ο Β Α Ξ Ε Ι Ξ Ε Χ Ω Ν Κ Ε Ρ Ν Ι
 65 Ε Ι Λ Η Β Η Τ Ε Ξ Δ Υ Ο Ο Μ Ε Ν Ε Τ Ε Ρ Ο Ξ Λ Α Κ Ω
 Ξ Ι Ν Υ Γ Ο Ξ Τ Α Τ Ο Ν Α Γ Ο Γ Ε Ρ Ι Ρ Α Ν Τ Η Ρ Ι
 Χ Ο Υ Ξ Α Α Γ Ε Ρ Ρ Υ Η Κ Ο Ξ Ρ Ο Δ Α Ν Ι Γ Τ Η Ρ Ο Ξ
 Ο Ξ Ε Ν Ο Υ Ξ Ε . Ω Ν Α Γ Ε Ρ Ρ Υ Η Κ Ο Ξ Μ Ε Λ Ι Μ
 Ο Λ Τ Ε Ρ . . . . . Τ Ρ Υ Γ Η Μ Ε Ν Ο Ξ Κ Τ Ε Ι Ξ Α Ρ
 " Γ Ο Ξ Δ Ε Ξ . . . Λ Ι Θ Ω Ν Υ
 Ω Ξ Μ Ο Χ Λ Ο Ι Δ Υ Ο Ε
 Ύ Ο Ι Τ Ε Τ Τ Α Ρ Ε Ξ
 Ο Ε Τ Ε Ρ Ο Ξ Ξ Φ Η
 Ύ Ι Ξ Κ Ο Ξ

- Τάδε παρ[έδ]οσαν Ἐπιστάται Ἐλευσινίθεν, Ἀντισθένης Ἀντικράτο-*
υς [Ἰ]καρι[ε]ύς, Ἀμφιετίδης Θεοπόμπου Παιονίδης, Δημοκλείδης Φιλ-
οκλέου[ς] Ἐτ[ε]αῖος, Θεόφιλος Καλλιμάχου Ἀχαρνεύς, Λαμπρίας Λαμ-
πρ[ί]του Συ[π]αλήττιος, Ἀλεξίμαχος Τεισαμενοῦ ἐκ Κοίλης, Διόξενος
 5 Πλ[ά]τω[ς];νος Τρικορύσιος, οἷς ἐγραμμάτευεν Ἀγνόθεος
 Ἀ[λω]πεκῆθεν, Ἐπιστάταις τοῖς ἐπὶ Νικήτου ἄρχοντος Καλλέα Καλ-
 λίππο(υ) Λαμπρεῖ, Χαιριγένει Χαιρεφῶντος Μυρρινουσίῳ, Πολυε-
 ύχη Ἀνταγόρου Περιθοῖδη, Πολυμήδη Διαιτρέφους Φλυεῖ, Τεισ-
 ιξ Δεξιθέου Φλυεῖ, Πεισίχ Ἀριστοκράτους Μαραθωνίῳ Εὐαινέ-
 10 τῷ Εὐθυνίῳ Ἀναφλυσίῳ, οἷς ἐγραμμάτευεν Θουκριτίδης Καλ-
 λίο(υ) Θορίκιος· Χρυσᾶ πλάστρα, χρυσᾶ ὄρμου μῆλα: ΔΠΙΙ: ἄκυλοι: ΔΠΙ·
 σταθμὸν τούτων ἀπάντων: ΠΔΔΔΗΗΙΙΙ: Ἀργυρίου νομίσματος ἀ-
 ρχαίου: ΔΔΔΗΗΙΙΙC: Στλεγγίδιον κατεαγὸς ἐπίτηκτον, ἕτερον
 ἐπίτηκτον κατεαγὸς, σταθμὸν τούτων: ΠΗΗΗΙΙΙ: Ὑποδερὶς χρυσῆ
 15 καὶ δακτύλιος, ἃ Ξενοκλέα ἀνέθηκεν, σταθμὸν τούτων: ΠΗΗΗΙΙΙC: Δα-
 κτύλιος ἀπείρων χρυσοῦς, σταθμὸν: ΙΙΙΙ: Ἀσπιδίσκη χρυσῆ καὶ δ-
 ακτύλιος χρυσοῦς, ἄπυρον χρυσίον ἀργυρίῳ δεδεμένον, δακτύλι-
 οὶ δύο κατεαγότες, μηνίσκοι τρεῖς χρυσοῖ, δακτύλιοι τρεῖς ἀπεί-
 ρονες, δακτύλιοι χρυσοῖ χρυσοῦ λευκοῦ ἀπείρονες δύο, ἕτερον
 20 κατε[αγ]ΟΣ χρυσοῦ λευκοῦ, ἕτερα ἄπυρα χρυσία δύο, ἐνώδια δύο χρ-
 υσᾶ συντεθλασμένα, χρυσία λεπτά, σταθμὸν τούτων ἀπάντων: ΔΙΙΙC:
 Ἀργ[υρα]ῖ σίγλοι καὶ ἀσκοὶ ἐξάγιστοι, σταθμὸν τούτων: ΗΗΗΙC: Σί-
 γλος; καὶ δ]ακτ[ύ]λιος ἀργυροῦς, σταθμὸν: ΗΗΗC: δακτύλιος ἀργυ-
 ροῦς, σταθμὸν ΙΙΙ]ΙC: Ἀνερματου [ορθ;]οῦ ἀργυρου σταθμὸν: ΗΗΗ . .
 25 σταθμ]όν: ΔΠΗΗΗ . . . Ι: Σφραγίδια δύο ἰάσπιδες χρ-
 υσίῳ δεδεμένα;] . . . . . [ορε] . . . [ἕκα]στον χρυσίῳ δεδεμένον, Π-
 χρυσ]ί[ω] δεδεμένα, τὸ ἕτερο-
 ν . . . . . σφρ]αγίδες ἐπτὰ λιθιναι ὄν-
 υχες;] . . . . . Ι: Φιάλη ἀργυρᾶ χρυσόμφα-
 30 λος . . . . . κα]τὰ τὸ Ἐμμενίδου ψήφισμα προ-
 σπαρραδοθέντα;] . . . . . σταθ]μόν: ΔΙΙΙC: Ἀργυρίου ἀσήμ-
 ου] . . . . . τῆς;] τέφρου ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, χρυ-
 : Ἀργυρίου ἀσήμου σταθμὸν
 ψήφι:] σμα προσπαρραδοθέντα τὰ ἀφαιρ-
 35 εθέντα;] . . . . . ου τοῦ ἱεροφάντου γενομένου κ-
 ἀκ;]ανθος χαλκοῦς, αὐλὸς ἐκ τοῦ στυ-
 χρυ;]σῆ περι τοῦ σκήπτρου, χρυσῆ ἀπυ-
 ἕτερον, ὃ ἀφῆρέθη ἀπὸ τῆς κωδύας κα-
 σταθμ]όν ἀπύρωτος: ΠΗΗΗΗΗΗ
 40 [ῆ] κόραι ἐπῆσαν, ἀπύρωτον σταθμ-
 ὄν . . . . . ἀ]κάνθη ἀργυροῦν ἀπύρωτον, στα-
 θμὸν] . . . . . ἀπύρωτος, σταθμὸν[:] ΠΔΔΔΠΙΙΙΙ
 ἀρ]γύρου ἀπύρωτα, σταθμὸν: ΗΗΗΗΗΗC
 ν τοῦ σκήπτρου, ἔμβολος τριήρο-
 45 υς] . . . . . αθονεν χρυσᾶ προχοιδας;

φιλιπ]πειους δύο στατήρας.
 ἦ]ν ἐπὶ Πυθοδήλου ἄρχοντος ἀνέθη-
 κεν] . . . . . φι]άλην ἀργυρᾶν, ἣν ἡ Βουλὴ ἢ ἐπὶ Κτη-
 σικλέους ἄρχοντος ἀνέθηκεν, στα]θμόν: ΗΔΓΗΗ: ἑτέραν φι]άλην ἀρ-
 50 γυρᾶν, ἣν ἡ Βουλὴ ἐπὶ Κτησικλέου]ς ἄρχοντος ἀνέθηκε, σταθμ: ΗΔΔ
 αρας, σταθμόν τεττάρων οὐσῶν
 σταθμόν: ΗΗΗ
 ἕτερ]ον οὐχ' ὑγιές ξιφίδιον, κώθωνες
 55 νος καὶ εἷς ἄνευ ὠτὸς καὶ κυμβιον
 βει, κᾶδοι τρεῖς κατεαγότες, ψυκ-
 κτῆρες;] . . . . . χοφρα τὸ δὲ ἐν ὑγιές, καρχήσιον ὑ-
 γιές . . . . . ἢ ἐτ]έρα θαλλοῦ στέφανον ἔχουσα ἀργ-
 υροῦν . . . . . δεδεμ]έρον· κάτοπτρα δύο· φι]άλη χαλκῆ
 60 τετρυ]πημένη· ὑδρία λακωνικὴ ἰ· ἄποδες
 κ]ατεαγότες ἕτεροι: ΔΔΙ: καί; δακ;-
 ἔ]ξ: τούτων κατεαγότες τέτταρες· σ-
 πόδα;]ς ἔχοντες ἀπερρυηκότας· κανοῦν
 ρια; ποτήριον, λέβητες γαμικοὶ Δ
 65 σμ]ικρὸν λεοντοθάσεις ἔχων· κερνι-
 εἰ· λ(ἐ)βητες δύο, ὁ μὲν ἕτερος λακω-
 νικός, ὁ δὲ ἕτερος . . . . .] σιν· ὑπόστατον ἀπὸ περιραντηρί-
 ου] . . . . . ἔ]χουσα ἀπερρυηκός· ποδανιπτῆρος
 ἕτερ;]ος ἐν οὓς ἔ]χων ἀπερρυηκός· μέδιμ-
 νοι] . . . . . θάτερ[ος]; [τε]τρυπημένος· κτεῖς ἀρ-
 70 γυρᾶ;] . . . . . ηπος δεσ[μά;] λίθων ὑ-
 ως μοχλοὶ δύο ὁ ἕ-
 τερος; . . . . . μοχλ;]οὶ τέτταρες
 ὁ ἕτερος· σφη-
 ισκος

Φέρονται ἐγκεχαραγμένα τάνωτέρω ὑπ' ἀρ. 40 ἐπὶ
 τριῶν τεμαχίων¹ στήλης πεντελικοῦ λίθου προσαρμο-
 ζόντων πρὸς ἀλληλα κατὰ τοὺς 21-28 καὶ 76-82
 στίχους. Τὸ μέγιστον περισωθὲν ὕψος καὶ τῶν τριῶν
 ὁμοῦ τεμαχίων εἶναι 1,39 γ. μ. ἐξ ὧν μόνον τὰ
 1,02 κατέχει ἡ ἐνεπίγραφος τοῦ λίθου ἐπιφάνεια,
 μένοντος πρὸς τὰ κάτω ἱκανοῦ χώρου ἀγράφου· τὸ
 πλάτος τοῦ λίθου σωζόμενον ὀλόκληρον κατὰ τὸ
 μεσαῖον, τὸ καὶ μέγιστον, τοῦ λίθου τεμάχιον (οὗ
 τὸ ἐλάχιστον ὕψος εἶναι 0,60) εἶναι 0,61, τὸ δὲ
 πάχος αὐτοῦ 0,12 περίπου καὶ ἡ ὑποκάτω ἐπιφά-

¹ Τέσσαρα εἶναι κυρίως τὰ τεμάχια, ἀλλὰ τὸ ἐν τούτων εἶναι μόνον φλοῦδα (μ. 0,10 πλ. 0,05, πάχ. 0,03) ἣτις ἐνσφηνοῦται μεταξύ τῶν δύο ἄλλων μεγαλειτέρων τεμαχίων τοῦ ἀνωτάτου καὶ τοῦ μεσαίου κατὰ τὸ ἄκρον τῶν στίχων 25-28.

νειά του ὡς συνήθως ἀκατέργαστος. Γραφήν δὲ
 ἔχει ὁ λίθος, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, τὴν στοιχη-
 δόν, ἀλλ' ὄχι καὶ πανταχοῦ ἀπταιστον (παράβ.
 στίχ. 52, 56, 57, 61), μεταξὺ δὲ τοῦ 70^{ου} καὶ
 71^{ου} στίχου ἡ ἀπόστασις εἶναι διπλασία (0,02 πε-
 ρίπου) τῆς συνήθους ἀποστάσεως τῶν στίχων καὶ
 τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων εἶναι 0,006 περίπου.
 Δυστυχῶς ὄχι μόνον ἱκανὸν μέρος τῆς στήλης ἄ-
 νωθεν ἐξέλιπε παντάπασι (οὐδ' ἐλπίδες ὑπάρχουσι
 περὶ εὐρέσεως καὶ ἄλλων αὐτῆς τεμαχίων) ἀλλὰ
 καὶ τὸ περισωθὲν αὐτῆς τοσοῦτον εἶναι πολλαχοῦ
 ἀποτετριμμένον τὴν ἐπιδερμίδα, ὥστε ἐγὼ τοῦλά-
 χιστον ἀπελπίσθην πλέον νάναγνώσω πλείονα τῶν
 ὄσων σήμερον ἀνακοινῶ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἀρ-
 χαιολ. Ἐφημερίδος· ἂν καὶ ὁ λίθος εὐρέθη ὅπου

και ο υπ' αριθ. 29 δημοσιευθείς¹, υποθέτω όμως ότι πριν ή εκεί ριφθῆ εἶχε χρησιμοποιηθῆ που ως οὐδὸς και ἐντεῦθεν συνέβη νὰ μὴ διακρίνονται πολλαχοῦ οὐδ' αἰ σικιαὶ καὶ τῶν ποτε ἐγκεχαραγμένων ἐπ' αὐτοῦ γραμμάτων. Ἄλλ' ὁποθενδῆποτε και ἂν προῆλθε ἡ τοσαύτη αὐτοῦ βλάβη, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθῶς λυπηρόν, διότι και ἐξ ὅσων ἐγὼ ἀνέγνωσα ἐννοεῖ πᾶς τις ὅτι ὁ λίθος περιεῖχε ψήφισμα διατακτικὸν τοῦ Δ^{ου} π. χ. αἰῶνος² περὶ πολλῶν τινῶν πραγμάτων εἰς τὸν Νάον και τὰ εἰς τὸν Νάον ἀνήκοντα ἀφορώντων και ἔφερε πρὸς τούτοις ἀναγεγραμμένα και τὰ ὀνόματα τῶν μελλόντων ν' ἀπέλθωσιν εἰς Δελφοὺς ἵνα ἐρωτήσωσι τὸν Θεὸν εἰ ἄμεινον και λῶν ἔσται τῷ Δήμῳ τῷ Ἀθηναίων ποιοῦντι τὰ και τὰ, ἧτοι ἐκεῖνα, περὶ ὧν και τὸ ψήφισμα ἔκαμε λόγον. Τόσα δὲ μόνον ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ σημειώσω ἐγὼ ἐνταῦθα περὶ τοῦ λίθου μηδένα περὶ τῶν συμπληρώσεών μου λόγον ποιούμενος, ἀφοῦ αὗται οὔτε πολλαί, οὔτε πολὺ συντελεστικαὶ εἰς τὴν τοῦ ὄλου κατανόησιν εἶναι. Ὅπου δὲ περὶ τῆς ἀναγνώσεως ἀμφέβαλον, ἔγραψα ἐν τῇ μεταγραφῇ κυρτὰ γράμματα.

Τὰ δ' ἄνωτέρω υπ' αριθ. 41 φέρει στήλη πεντελικῶς λίθου ἐκ δύο τεμαχίων ἀποτελουμένη προσαρμοζόντων κατὰ τοὺς στίχους 24-27. Τὸ μέγιστον σωζόμενον ὕψος ἀμφοτέρων τῶν τεμαχίων εἶναι νῦν 0,61 γ. μ., ὧν μόνον 0,04 καταλαμβάνει τὸ ὅλως ἀπλοῦν γείσον τῆς στήλης, τὰ δὲ λοιπὰ ἡ ἐνεπίγραφος αὐτῆς ἐπιφάνεια. Τὸ πλάτος τῆς στήλης περισωθὲν κατὰ τὸ ἕτερον τῶν τεμαχίων τῆς ὀλόκληρον εἶναι 0,395 περίπου, τοσοῦτον δὲ ἦτο και κατ' αὐτὸ τὸ γείσον τῆς, ἀλλ' ἴσως πρὸς τὰ κάτω ὁ λίθος, ὡς τοῦτο εἴθιστο ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ἐγένετο ὀλίγον πλατύτερος και ἐντεῦθεν συμβαίνει ὥστε, ἐνῶ δεξιὰ και ἀριστερὰ τοῦ πρώτου στίχου μόλις περισσεύει ἄγραφος τόπος 0,005 περίπου, τὸ περιθώριον τοῦτο εἶναι κατὰ τι μεγαλειότερον ἤδη εἰς τὸν 22^{ον} στίχον, κατὰ δὲ τὸν 74^{ον} (τὸν νῦν τελευταῖον) ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ ἄγραφος

¹ Παράβ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1886 σελ. 207, και τὴν ἐκεῖ παραπομπήν.

² Ὅχι μόνον τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων και τινες ἐν αὐτῷ φράσεις, ἀλλὰ και ὁ μνημονεύμενος ἐν αὐτῷ ἄρχων Ἀριστόδημος (Ὀλυμπ. 107, 1) μαρτυροῦσι τοῦτο.

τόπος εἶναι 0,015¹. Γραφὴν ἔχει ὁ λίθος τὴν στοιχηδὸν καλουμένην, ἀλλ' ὄχι πανταχοῦ αὐστηρῶς τηρουμένην, ὡς δύναται εὐκόλως νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ μεγαλογραμμιάτῳ αὐτοῦ ἐκτυπώσει· ὁ χαρακτὴς ἀποφεύγει πρὸ πάντων νὰ χωρήσῃ εἰς δύο τοὺς ἀριθμοὺς και ἐντεῦθεν ἐν πολλοῖς στίχοις ἡ μένει κατὰ τὸ τέλος ἱκανὸς τόπος ἄγραφος (στίχ. 24, 34) ἵνα ὀλόκληρος ὁ ἀριθμὸς γραφῆ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπομένου στίχου ἢ τούναντίον συσφίγονται τὰ τῶν ἀριθμῶν γράμματα εἰς στενότερον τοῦ συνήθους χώρον (στίχ. 43)· ἀλλὰ και γράμματα ἔξω τοῦ ὠρισμένου τόπου ἔγραψε (στίχ. 54, 66, 22) και εἰς ἀμαρτήματά τινα, ὡς φαίνεται, ὑπέπεσεν, ὧν ἀναντίρρητον εἶναι τὸ ἐν στίχῳ 65^ο (ΛΗΒΗΤΕΞ=ΛΕΒΗΤΕΞ), και ἐν γένει ἡ χάρις πάνυ ἐπιμελῆς δὲν εἶναι και ἐντεῦθεν αἱ γράμματα τῶν στίχων, ἐπεικῶς παράλληλοι κατὰ τὴν κάθετον αὐτῶν φοράν, δὲν εἶναι τοιαῦτα και κατὰ τὴν ὀριζοντίαν τῶν και τὰ συγγενῆ γράμματα (Ο-Θ, Α-Δ-Λ και τὰ παραπλήσια) πολλαχοῦ δὲν διακρίνονται σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων.

Ὁ λίθος, ὡς ἐννοοῦσιν εὐκόλως οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, ἐνέχει τὴν ἀναγραφὴν τῶν πραγμάτων τοῦ Νάου, ἅτινα οἱ Ἐπιστάται ὧν ἡ ἀρχὴ ἔληγε, παρέδιδον εἰς τοὺς διάδοχους τῶν τοὺς ἀναλαμβάνοντας τὴν ἀρχὴν ἐπὶ Νικήτου ἄρχοντος, ἧτοι κατὰ τὸ 332/1 ἔτος π. Χ., εἰς αὐτοὺς δηλ. ἐκείνους τοὺς ἐπιστάτας, ὧν ἡ λογοδοσία ἐπὶ ἄρχοντος Κηρισοφῶντος (329/8 π. Χ.) περιεσώθη ἡμῖν ἐν μέρει και ἐδημοσιεύθη ἤδη ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι (1883 σελ. 109 και ἐξῆς). Και τῷ ὄντι ἐξ ἐκείνου τοῦ λίθου, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἤδη ὁ ἐκδότης αὐτοῦ (Ἐφημ. Ἀρχ. σελ. 257), μανθάνομεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ταμιῶν τοῖν Θεοῖν και τῶν ἐπιστατῶν τοῦ Νάου ἦν τετραετής και ὄχι ἐνιαυσία, ὁ δὲ ἡμέτερος λίθος δὲν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ τούναντίον προσεπικυροῖ, νομίζω, ταύτην μας τὴν γνώσιν, ἀναφέρων μὲν τὸν ἄρχοντα, κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ ὁποῖου ἀνελάμβανον τὴν ἐπι-

¹ Τὸ πάχος αὐτοῦ κατὰ τὰς στενάς του πλευράς τὰς και ὀμαλισμέναις ἐπίσης, ὡς και ἡ ἐνεπίγραφος ἐπιφάνεια, εἶναι 0,06 κατὰ δὲ τὸ γείσον τοῦ 0,07· τὸ ἀληθὲς ὅμως πάχος τοῦ λίθου ἦν 0,10, και ἡ ὕψισθεν αὐτοῦ ἐπιφάνεια ἀκατέργαστος. Τὸ δὲ σχῆμα και τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν τοῦ λίθου τοῦ περιλαμβανόμενου τὸν λόγον τῶν ἐπιστατῶν και ταμιῶν τοῖν Θεοῖν (Ἀρχ. Ἐφημ. 1883 Πίναξ 9-10).

στασίαν ὁ Καλλίας Καλλίππου καὶ οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ, οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὸν ἄρχοντα καθ' ὃν ἀπεκδύοντο ταύτην οἱ προκάτοχοί των¹. Ἀλλὰ νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ἡμετέρου λίθου γίνεται γνωστὸν ὅτι ἐπτά ἦσαν οἱ ἐπιστάται τοῦ ἐν Ἐλευσίνι Ναοῦ² κατ' ἐκείνους τοῦλάχιστον τοὺς χρόνους καὶ μεταξὺ αὐτῶν οὐδὲ εἷς Ἐλευσίνιος, ὅπερ εἰ μὴ τι ἄλλο ἀποδεικνύει τόδε τοῦλάχιστον ὅτι ἠδύνατο ἐνίοτε νὰ ὦσιν οὗτοι πάντες ἐξ ἄλλων δῆμων οὐδέποτε δὲ ἴσως καὶ πάντες Ἐλευσίνιοι ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ εἰς τὴν φράσιν Ἐλευσινόθεν ἀποβλέπων³. Εἶναι λοιπὸν καὶ διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἀκόμη ὁ νῦν ἐκδιδόμενος λίθος οὐκ εὐκαταφρόνητον εὗρημα. Περὶ τῶν καθ' ἕκαστον αὐτοῦ ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἐξῆς· Στίχ. 5. Εἰκάζω ὅτι μὴ δυνήθεις νὰ ἀναγνώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ γραμματέως Ἀγνοθέου ἐν τῷ χειρογράφῳ ὁ χαρακτής, ἀφῆκε τὸν τόπον κενὸν ἵνα ἐγγράψῃ αὐτὸ ἴσως βραδύτερον, ὅπερ ὁμῶς δὲν ἔπραξεν, ἄδηλον διατί. Στίχ. 6-7. *Καλλίππιω*, ὑποθέτω ὅτι κατὰ λάθος ἐγγράφη οὕτως ἀντὶ *Καλλίππο*. ἀλλ' ἴσως καὶ οὐδ' ὑπάρχει ἐκεῖ γράμμα, τοῦ λίθου φέροντος μικρὰν βλάβην, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς μου μὲ ἠπάτησε· παραδόξος δὲ εἶναι καὶ ἡ γραφή τῆς γενικῆς εἰς ο ἐνταῦθα καὶ ἐν στίχ. 11^ψ, ἐνῶ πανταχοῦ ἀλλαγῶ γεγραμμένον φέρεται ον. Στίχ. 7. *Πολυμήδη*. Τὸ ὄνομα φέρεται ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Pape τριτόκλιτον. Στίχ. 15. Ἄ *Ξενοκλέα*· βεβαίως ἐκ παραδρομῆς τοῦ χαρακτοῦ ἡ ἀνάγνωσις εἶναι βεβαία. Στίχ. 19. ἘτεροΝ· τί πρᾶγμα; ἄρά γε δακτυλίδιον; Στίχ. 22. Τί πρᾶγμα ἦσαν οἱ ἐξάριστοι οὗτοι σίγλοι καὶ ἀσκοὶ μοὶ εἶναι ἄδηλον. Στίχ. 24. Ἀνερωματοῦ· ἡ ἀνάγνωσις βεβαία; ἀλλὰ τὸ νόημα ἐμοὶ τοῦλάχιστον, ἄδηλον. Στίχ. 32. Τάφρου ὑπὸ τῶν ἐργατῶν· νὰ μαντεύσω τὸ νόημα ἀδυνατῶ· ἐπίσης καὶ κατωτέρω (στίχ. 33-38) δὲν κατῴρωσα νὰ συλλάβω τὸν νοῦν τῶν ἀναγνωσθέντων. Στίχ. 45. Καὶ ἐδῶ ἡ ἀνάγνωσις εἶναι βεβαία, ἀλλ'

¹ Ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς τῶν τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος πραγμάτων λέγεται πάντοτε οἱ ἐπὶ τοῦ δεινός ἀρχόντος ἐπιστάται παρέδοσαν τοῖς ἐπὶ τοῦ δεινός ἀρχόντος ἐπιστάταις τὰ καὶ τὰ καὶ ἐκεῖ σαφῶς δηλοῦται ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχόντων πολλαχοῦ ὅτι ὄντως ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἦτο ἐνιαυσία) (C. I. A. II, 2 ἀριθ. 751 καὶ ἐξῆς. Ἴδε κατωτέρω καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 43 ἐπιγραφήν.

² Παράβ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1886, σελ. 207.

³ Παράβ. Bull. de Corr. Hell. 1883, σελ. 388, σημ. 2 καὶ σελ. 391. C. I. At. II, 2, σελ. 522.

ἴσως τὸ τέταρτον γράμμα ἐχαράχθη Ν ἀντὶ τοῦ Μ = [παρελ]άβο(μ)εν ἢ ἀπλῶς [ἐλ]άβο(μ)εν· ἀλλὰ τις ὁ νοῦς τῶν μετὰ ταῦτα γραμμάτων τοῦ στίχου; Νὰ ἡμάρτησεν ἄρά γε καὶ ἐν τούτοις ὁ χαρακτής; Ἄδηλον δὲ καὶ διατί ἀφῆκε ἐν τῷ μεταξὺ κενὸν τόπον δύο γραμμάτων, ἐνῶ, ὡς ὑποθέτω, κατωτέρω (στίχ. 47) ἤρχιζε ἕτερον τμήμα τῆς ἀναγραφῆς, τοῦλάχιστον δὲν ἐννοῶ ἄλλως διατί μετὰ τὸ στατήρας τοῦ στίχου 46^ω ἀφῆκε ἐπίσης κενὸν τόπον ὃ γραμμάτων, ἐνῶ δὲν προῦκειτο, ὡς φαίνεται, περὶ ἀριθμοῦ. Στίχ. 47. Ὁ ἀρχων Πυθόδηλος καὶ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ (Ὀλυμ. 111^{ης} 1^{ον}) εἶναι γνωστά· ἀλλὰ τίς ὁ ἀναθεὶς τὸ οἰονόηποτε ἀνάθημα; διότι ἂν προῦκειτο περὶ ἀναθήματος τῆς Βουλῆς ἢ φράσις ἔπρεπε νὰ ἦ ὅπως ἡ κατωτέρω πεποιημένη. Στίχ. 48-50. Ἐπονται δύο ἀργυραὶ φιάλαι, διάφορον ἔχουσαι βάρος, ἅς ἡ Βουλὴ ἢ ἐπὶ Κτησικλέους ἀρχόντος (Ὀλυμ. 112^{ης} 1^{ον} = 334/3 π. γ.) ἀνέθηκε. Στίχ. 52-53. Ὅχι μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 52^{ου} στίχου ὑπάρχει τόπος ἄγραφος δεκατριῶν γραμμάτων ἀλλὰ καὶ ὁ μεταξὺ τούτων (52-53) γῶρος εἶναι διπλάσιος σχεδὸν τὸ πλάτος τῆς συνήθους ἀποστάσεως τῶν στίχων. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν πολὺ μᾶλλον, ὡς εἰκάζω, ἤρχιζε νέον τμήμα τῆς ἀναγραφῆς. Στίχ. 59. Λακωνικὴ Ἰ· ἀποδες· συνήθως προκειμένου περὶ ἐνός καὶ μόνου ἀντικειμένου ὁ ἀριθμὸς δὲν τίθεται, ἐνταῦθα δὲ πρὸ τῆς γραμμῆς Ι καὶ μετ' αὐτὴν στιγμᾶς δὲν διέκρινα καὶ τὸ Α δὲ τῆς ἐπομένης λέξεως σαφῶς δὲν ἀναγινώσκειται· καὶ ὁμῶς ἄλλη ἀνάγνωσις φαίνεται μοι ἀδύνατος. Στίχ. 64. Σμ]ικρόν· . . . . ἔχων· ἄρά γε κατὰ λάθος; καὶ κατωτέρω *Κερνι* ἀντὶ τοῦ *Χερνιβεῖον*]; Στίχ. 70. Τὸ πρῶτόν του γράμμα φαίνεται ὡς Η, τὸ ὄγδοον ὁμῶς ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὸ τῆς δραχμῆς σημεῖον Ι παρ' ὃ εἶχε τεθῆ τὸ τοῦ ὀβολοῦ Ι· τὸ 9^{ον} φαίνεται ὡς Λ.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς μεταγράφομεν μικροῖς γράμμασι καὶ κατὰ τὴν μετ' Εὐκλείδην γραφὴν τὰ τῶν λίθων, ὧν ἔχει ὁ ἀναγνώστης πρὸ ὀφθαλμῶν λιθογραφικὰ πανομοιότυπα ποιηθέντα ἐξ ἐκτύπων χαρτίνων. Τῶν λίθων τούτων οἱ πλεῖστοι εἶναι, ὡς ἐκράτησε νὰ λέγωνται, ὀπισθόγραφοι, ἔχουσι δηλ. ἀμφοτέρας τὰς πλατείας ἐπιφανείας τῶν ἐνεπιγρά-

42.

ΚΛ
 ΕΠΕΤΕΙΑ
 ΟΒΑΤΑΙΙΙΙΙΙΙΙΙΙΙΙ
 ΑΣΔΔΔΔ ΔΔΔΔΠΤΕΚ
 ΟΝΙΑΙΟΣ
 ΝΕΡΛΑΣΜΕΝΟΝ:Ι
 ΕΡΟΝΕΡΛΑΣΜΕΝΟ
 ΣΜΕΝΟΝ:Ι
 ΛΕΜΜΑΤΕΚΥΜΙ
 ΑΝΟΜΑΤΟΣΚΕΦ
 ΗΕΙΒΑΝΟΤΟΣΜΥ
 ΤΟΠΟΣΙ ΤΟΛΛΙΟΟΣΑΝΑΣ
 ΗΕΚΤΟΝΙΕΡΟ
 ΑΜΦΟ ΕΣΗΥΔΑΤΟ
 ΡΟΝΑΝΑΚ
 ΠΕΡΙ

ΤΕΝΙΟ
 ΣΦΟΝΔΥΛΟ
 ΤΕΤΡΑΠΟΔΑ
 ΗΜΙΠΛΙΝΟ
 ΣΚΕΝΑΙΔΔΔ
 ΣΤΟΒΟΛΕ
 ΔΙΕΗΛΙΑΙΝΕ
 ΣΑΘΡΟ·Η
 ΠΙΤΕΛΕΒ·Ο
 ΗΕ
 ΙΝ ΔΙΙ
 ΛΟΚΑΙΝΟ:ΙΙ
 ΧΟΣΤΕΤΡΑΙ

ΦΙΑΛΕΑ
 ΗΥΠΟΔΕΡ
 ΠΡΟΣΤΟΙΤΣ
 ΧΡΥΣΟΙΚΕΡΧ
 ΔΑΚΤΥΛΙΟΧΡ
 ΚΙΒΟΤΙΟΝΕΛΕΦ
 ΥΕΝΤΟΙΕΛΕΥΣΙ
 ΡΥΜΟΙΣΕΣΙΔΕ
 ΡΥΜΟΙ
 ΜΟ
 ΡΟΝ:Κ

43.

ΣΙ:Ο
 ΤΡΟΝ
 ΤΕΡΙΟΝ
 ΕΛΙΣΙ
 ΑΡΑ:ΙΥΧ
 ΑΙ:ΠΙ:ΚΙΒΟ
 ΜΕΛΛΟΝΜΥ
 ΣΗΙΙΙ
 ΙΜΥΣΤΕΡΙΟΝ
 ΟΟΣΙΝΕΚΚΥΟΝΟ
 ΕΦΑΛΙΟΝ:ΤΤΤΡΗΗ
 ΛΑΙΟΝΕΣΤΕΝΑΚΑ
 ΡΙΝΑΙ
 ΕΥΑΣΑΙ

ΣΧΙΣΤΟ
 ΗΜΙΤΟΜΑΔΔΔ
 ΤΕΤΡΑΤΟΜΑΔΑΙΛ
 ΗΥΠΟΤΕΙΣΚΕΝΕΙΗΑΜΑ
 ΤΕΤΡΑΛΟΝΑΘΟΥΡΙΑΚΑΔΔΔΙ
 ΚΕΡΑΜΟΚΑΙΝΟΣΕΥΛΕΗΗΗ
 ΑΠΟΤΟΝΕΟΚΑΘΕΙΡΕΜΕΝΑ
 ΚΕΡΑΜΟΣΕΥΛΕΧΡΗΗΗ
 ΣΦΟΝΔΥΛΟΙΣΠΙΔΙΠΙ
 ΧΣΥΛΑΕΠΙΣΤΥΛΙΑΔΔΙ
 ΕΛΔΥΟΙΝΚΕΚΟΛΛΕΜΕΝΟΝΙ
 ΣΦΕΚΙΣΚΟΙ ΑΠΟΤΕΣΣΤΟΑΣ
 ΚΑΘΕΙΡΕΜΕΝΟ:ΔΠΙΙΙ
 ΟΥΡΟΝΤΕΥΛΕ:ΙΙΗΚΡΙΟΤΑ:ΣΔ
 ΚΛΙΜΑΚΕΜΕΛΑΛΟ:ΣΜΙΚΑ:Ι
 ΤΡΟΧΙΛΕΙΑΜΕΛΑΛΟ:ΣΚΡΟ:ΙΙ
 ΗΑΜΑΧΣΑΙ:ΙΙΙΚΑΝΟΝΕ:ΙΙΝΟ:ΙΙ
 ΥΠΕΡΤΕΡΙΑΤΕΤΡΑΚΥΚΛΟΙ
 ΥΠΕΡΤΕΡΙΑΜΟΝΟΚΚΛΟΙ
 ΤΕΤΡΑΚΥΚΛΟ:ΙΙΙΙΙΙ
 ΚΕΝ:Ι
 ΧΡΥΣΙΟΣΤΑΘ
 ΕΠΙΤΟΥΤ
 ΤΧΧ
 ΑΡΛΥΡΙ

ΔΕΡΟΜΕΝΟΣ
 ΡΟΣ:ΙΙ
 ΔΙ
 ΚΑΙΝΕΠΕΟΝ·ΔΔ
 ΣΕΡΑΚΑΙΝΕΠΕΧΕΟΝ·ΡΑ
 ΑΡΤΕΜΑΤΑΡΡΥΜΟΥΣΔΔΔΔΙ
 ΒΥΡΣΑΙΣΙΚΕΛΙΚΑ·ΔΠΙΙΙ
 ΙΧΣΟΤΚΑΙΣΤΑΤΕΡΕΣΠΙΙΙ
 ΔΕΣΜΑΣΙΔΕΡΑ:ΠΙΙΙ
 ΣΙΔΕΡΑΙ:ΠΙΙΙ
 ΛΑΜΕ:Ι
 ΔΔΙ
 ΠΙΙ
 ΣΟΝ
 Ν
 ΜΟΝ
 ΑΥΤΕΣ
 ΛΟΜΟΝ
 ΛΟΜΟΝ
 ΑΡΕΙΚΟΙ
 ΚΤΟΣΤΑΘΜΟΝ
 Ι
 ΟΣΑ

ΡΑΦΟ
 ΚΑΙ
 ΧΑΛΙΚΙ
 ΚΟΦΙΝ
 ΕΛΕΥΣΙΝ
 ΦΙΑ
 ΤΙΑ
 ΤΤΧΧ
 ΗΗΗΗ
 ΗΓ

42.

47.

ΕΛΕΥΣΙ
 ΣΧΥΝΑΡΧΟΝΤΟΝ
 ΚΑΠΑΡΧΕΣΤΟΙ
 ΕΣΗΕΙΓΡΕΠΙΣΠ
 ΙΣΤΙΟΦΙΛΟΝΤΟΣΕΠ
 ΟΘΕΝΗΟΙΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟ
 ΑΡΑΜΜΑΤΕΥΕΠΑΡΕΔΕΧΑΝΤΟ
 ΟΙΟΝΕΛΕΥΣΙΝΙΘΕΟΧΣΕΝΟΚΕΦΑΛΕΥ
 ΧΣΥΝΑΡΧΟΝΤΟΝ ΟΝΑΡΤΟΣΙΤΟ
 ΚΑΠΑΡΧΕΣΤΟΙΝΟΝ ΠΗΕΡΙΤΕΣΒΟΛΕ
 ΙΧΑΡΙΝΟ ΠΡΟΤΟΣΕΛΡΑΜΜΑΤΕΥΕΕΡΑΣΤ
 ΦΙΛΑΡΧΟΝΤΟΣΕΠΙΣΤΑΤΑΙΕΛΕΥΣΙΝΟΘΕ
 ΝΗΟΙΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣΕΥΔΑΘΕΝΑΙΕΥΣΕΛΡ
 ΜΜΑΤΕΥΕΠΑΡΕΔΕΧΑΝΤΟΠΑΡΑΗΕΡΟΦΟΙ
 ΝΕΛΕΥΣΙΝΙΔΕΜΟΚΡΙΤΟΑΛΟΠΕΚΕΙΘΣΚΑΙ
 ΧΣΥΝΑΡΧΟΝΤΟΝΑΡΛΥΡΙΟΝΑΡΤΟΣΙΤΟΤΕΣ
 ΑΡΧΕΣΤΟΙΝΟΦΟΙΝΑΔΔΗΕΠΙΤΕΣΒΟΛΕΣΗ
 ΣΕΛΡΑΜΜΑΤΕΥΕΕΓΑΡ
 ΕΛΕΥΣΙΝΟΘΕ

44.

ΕΙ
 ΚΟΝΕΚΙ
 ΔΕΦΙΠΠΑΡΑΡ
 ΚΑΙΧΣΥΝΑΡΧ
 ΠΠΑΡΑΝΙΚΟΜΑ
 ΔΔΠΠΑΡΑΡ

ΦΕΙΟ
 ΤΕΛΟΝ:ΙΙ
 ΕΣΚΥΤΟΜΕΝΟ
 ΦΕΤΕΡΙΑΙ:ΠΙΙ
 ΙΚΟΥΡΟΝΙΕΥΛΟΣΚΑΙΝΟΝ
 ΟΙΔΔΠΣΤΑΘΜΟΝ:Τ
 ΕΡΟΙ:ΔΙΙΙΣΤΑΘΜΟΝ:ΠΑΣΣ

42.

ΚΟΙ ΑΠΟ
 ΘΕΙΡΕΜΕΝΟΙ
 ΟΥΡΟΝΤΕΥΛΕ:ΙΙΙ
 ΚΛΙΜΑΚΕΜΕΛΑΛΟ
 ΣΜΙΚΡΑ:Ι

46.

ΣΑΛΑΚ
 ΔΑΚΤΥ
 ΣΦΡΑΛ
 ΑΡΛΥΡΙΟΕΠΙΣΕΜ
 ΛΕΜΜΑΤΑΕΠΕΤ
 ΠΠΔΗΗΙΙΙ
 ΛΥΣΙΑΔ
 ΟΦΕ
 ΗΗΔΔ

45.

ΗΗΠΡΓΝΙ
 ΧΧΠΗΗ
 ΧΧΠΗΗΗ
 ΗΗΠΡΓ
 ΔΔ

φους, ὧν ἡ μὲν ἐσημειώθη διὰ τοῦ α ἢ δὲ ἐτέρα
διὰ τοῦ β. Δὲν εὐρέθησαν δὲ οὐδὲ τὰ εἰς ἓνα καὶ τὸν
αὐτὸν λίθον ἀνήκοντα τεμάγια εἰς τὸ αὐτὸ μέρος,

ἀλλ' ἄλλα ἀλλαγῶς καὶ πολλάκις εἰς ὄχι μικρὰν
ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν.

42 1 — 6 α

	. . . . .	κλ 1
	. . . . .	ἐπέτεια [ἐπεγένετο] . . . .
	. . . . .	ΧΧΧΧΗ[Η] . . . .
	. . . . .	ΔΔΔΔΓΠΙ· ἐκ . . . .
5	. . . . .	ΠΗ τε . . . .
	. . . . .	λήμματ[α . σ]υμι . . . .
	. . . . .	ἀν[α]λώματος κεφ[άλαιον]
	. . . . .	ΗΗΗ. Λιβανωτὸς μ[υ ;] . . . .
	. . . . .	τοὺς λίθους ανασ . . . .
10	. . . . .	Η[Η]ΠΙΙΙ ἐκ τοῦ ἱεροῦ . . . .
	. . . . .	. . . . ἀμορ[ρ]εῖς ὕδατο[ρ] . . . .
	. . . . .	. . . . ἰε[ε]ρὸν ἀνακ[αθᾶραι ;]
	. . . . .	. . . . περι
	. . . . .	τὰς θύρ[α]ς . . . .
15	[ι]	ἐν τῇ ἑορτῇ α
	σχιστῶ [: Π ;]	τὰς σπείρας κατακ
	ἡμίτομα [:] ΔΔΔ	πλίνθοι: ΗΗΗΗ: ἐ[ν ο]ϊκοδ[ομῆ ;]
	τετράτομα: ΠΠΠ: Αἰγ[ίδος ξύλα ; . . .]· ΔΠΗ	ἢ τὴν ἄκατο[ν ;] καθεῖλον
	ὑπὸ τῇ σκηνῇ ἀμάξ[ια ;]	ΔΙ σανίδια, ἐν ο[ι]ς ² τοὺς μύστας κ .
20	τετράγωνα θουριακὰ: ΔΔΔΙ·	ΗΗΗΠΠ Εὐμόλπι[δα]ις
	κεράμου καινοῦ ζεύγη: ΗΗΗΗ·	ἐφ' ἱερ[ᾶ] συκῆ ³ κέραμον
	ἀπὸ τοῦ νεῶ καθηρεμένα	ΗΗ σκευά[σαντι]
	κεράμου ζεύγη ΧΠΗΗΗΠ·	σ . . . . ν 'Ελ[ε]υσῖνι εἰργασ[μένον ;]
	σφόνδυλοι: ΠΠΠΠ: σπ[εῖρ ;]αι: ΔΠΙ· ΠΔΗΗ	κα . [γράφ]μ[μα]τα ἐγκολά[ψαι]
25	ξύλα ἐπιστύλια: ΔΔΙ·	καὶ . . . . αντι
	ἐκ δυοῖν κεκολλημένων: Ι·	σανί . . . . ο . . . .
	σφηκίσκοι ἀπὸ τῆς Στοᾶς ⁴	Π καὶ γρ . . . .
	καθηρεμένοι: ΔΠΠΠ·	ΗΠΠ ὅτε τ . . . .
	θυρῶν ζεύγη: ΠΠ: ἰκριωτ[ῆρα]ς: ⁵ Δ·	Κεφάλαιο[ν] . . . .
30	κλίμακε μεγάλω: ΠΠ: σμικ[ρ]ᾶ: Ι·	ΗΗΠΠΔΔ . . . .
	τροχιλεῖα μεγάλω: Ι[Ι]σμι[κρ]ῶ: ΠΠ·	ταμίαι . . . .
	ἄμαξαι: ΠΠΠ: κανόνε [κ]οινῶ: ΠΠ·	'Επὶ Εὐκ[λέους ἄρχοντος ;] ⁶ . . . .
	ὑπερτερία τετρακύκλου: Ι·	Δωροθεο
	[ὑ]περτερία μονοκύκλου: Ι·	κατὰ ψή[φισμα τοῦ Δήμου] . . . .
35	. . . . .	ὑποθεμ . . . .
	. . . . .	ὀπισθοδ[όμω ;] . . . .
	. . . . .	ἐκ τῆς τε . . . .
	. . . . .	ἵνα σημ[ανθῶσιν ;] . . . .
	. . . . .	χρυσίου σταθ[μὸς,] . . . .
40	. . . . .	ἐπὶ τούτ[ω ;] . . . .
		ΤΤΧΧ
		ἀργυρί[ου] . . . .

¹ Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ὅτι ἡ ἄνω στιγμὴ καὶ ἡ ὑποστιγμὴ, εἶναι στίξεις ἑδικῆ μου. ² Ἄνευ τοῦ δασέος (Η) πνεύματος. ³ Παράβ. Παυσαν. 1, 37, 2 καὶ 1, 38, 5. ⁴ Ἄλλοτε προτιθεμαὶ νὰ εἴπω ὅποια τις ἠδύνατο νὰ ᾔῃαι ἢ Στοὰ αὕτη κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀφοῦ βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ τῆς Φιλωνεῖου Στοᾶς. ⁵ Ἄν ἡ συμπλήρωσίς μου δὲν εἶναι ὅλως ἀπίθανος ἔχομεν οὕτω καὶ τὴν χρονολογίαν τοῦ λίθου (Ὀλ. 88, 2 = 427 π. Χ.), τὸ δὲ σῆμα τῶν γραμμάτων δὲν ἀντιφάσκει πρὸς ταύτην. ⁶ Ἡ λέξις εἶναι τῶ ὄντι μὲ δασὺ πνεῦμα γεγραμμένη.

47

- ... . 'Ελευσί[νι] . . . . .
 και] ξυναρχόντων¹ ἀργύριον ἀπὸ τοῦ σίτου
 τῆς] ἀπαρχῆς τοῖν θεοῖν . . . . . 'Επὶ τῆς
 Βουλῆς ἢ Πρέπιδος πρῶτος ἐγραμμάτευεν ἐ-
 5 π' 'Αριστίωνος] ἀρχόντος ἐπιστάται 'Ελευ-
 σιν]όθεν, οἱ[ς] Φιλ[ό]στρατος[ς] Κυδαθηναί-
 εὺς ἐ]γραμμάτευε, παρεδ[έ]ξαντο [παρὰ ἱε-
 ροποι]οῖων 'Ελευσίνοι Θεοξένου Κεφα[λή]θεν
 και] ξυναρχόντων [ἀργύρι]ον ἀπὸ τοῦ σίτου
 10 τῆς] ἀπαρχῆς τοῖν θεοῖν ΠΤ. 'Επὶ τῆς Βουλῆς[ς,
 ἢ] Χαρίνο[ς] πρῶτος ἐγραμμάτευε, ἐπ' 'Αστ-
 υ]φι[λου] ἀρχόντος, ἐπιστάται 'Ελευσινόθε-
 ν, οἱς Φιλόστρατος Κυδαθηναίεὺς ἐγρ-
 α]μμάτευε, παρεδ[έ]ξαντο παρὰ ἱεροποι-
 15 ῶν] 'Ελευσίνοι Δημοκρίτου 'Αλωπεκῆθ(εν)³ και
 ξυναρχόντων ἀργύριον ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς
 ἀπαρ]χῆς τοῖν θεοῖν ΔΔΔΤ. 'Επὶ τῆς Βουλῆς
 ἢ ὁ δεῖνα πρῶτος] ἐγρ[α]μμάτευε ἐπ' 'Αρ-
 χι]οῦ² ἀρχόντος ἐπιστάται] 'Ελευσινόθε[ν],
 20 [οἱς Φιλόστρατος Κυδαθηναίεὺς ἐγρ-
 α]μμάτευε παρεδ[έ]ξαντο παρὰ ἱεροποι]-
 ῶν 'Ελευσίνοι . . .] κτλ.

Καὶ ὅτι μὲν εἰς τὸν αὐτὸν λίθον ἀνήκον ὄχι μόνον τὰ ἐξ προσαρμύζοντα τεμάχια, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα δύο 7 καὶ 8 φαίνεται μοι σχεδὸν βέβαιον, διότι ὄχι μόνον τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ πάχος καὶ ἡ ποιότης τοῦ λίθου εἶναι τὰ αὐτά⁴, ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον φαίνεται μοι ὄχι διάφορον ὄν' ἂν ὁμοίως τοῦ αὐτοῦ λίθου λείψανα εἶναι καὶ τὰ λοιπὰ δύο θραύσματα 43 καὶ 46⁵ ἀμφιβάλλω κυρίως ἕνεκα τοῦ

¹ Κατὰ λάθος ὁ χαρακτῆς ἔγραψε ξυναρχόντων ἀντὶ τοῦ ξυναρχόντων.

² Ἀρχων ἐπώνυμος μετὰ τὸν Ἀστυφίλον (419/8 π. Χ.).

³ Ὁ χαρακτῆς ἐξ ἀδελφίας ἔχει γράψει ΑΛΟΠΕΚΕΘΣ.

⁴ Ὅψος ἔχουσι τὰ γράμματα 0,008-9 πλάτος δὲ 0,005-6 περίπου· πάχος δὲ ἔχει ὁ λίθος καὶ τῶν 8 τεμαχίων 0,07 καὶ εἶναι μάρμαρον ἄδροκοκκότερον ἢ τὸ σύνθηες Πεντελικόν. Ὅτι δὲ δὲν εὑρέθησαν πάντα εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐσημείωσα ἀνωτέρω.

⁵ Τούτων τῶν τεμαχίων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 43 καὶ ἡ ποιότης καὶ τὸ πάχος τοῦ λίθου καθὼς καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δὲν διαφέρουσι τῶν τῶν ἄλλων ὀκτώ. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 46 τὸ πάχος τοῦ λίθου (0,02 μόλις) δὲν ἐσώθη ὀλόκληρον· ἀλλὰ καὶ ὁ λίθος φαίνεται μοι ὄν' ὁ συνήθης πεντελικὸς καὶ τὰ γράμματα κατὰ τι μικρότερα. Ὅμοιός τις λίθος ἐξ 'Ελευσίνος, ὡς λέγεται, (frustum marmoris pentelici . . . . Eleusine, ut ferebatur, emptum) ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Β* Τεύχει τῶν Παραρτημάτων τοῦ C. I. Ατ. ὑπ' ἀριθ. 225α. Νὰ ᾔναι ἄρα γε ἀμφότερα τὰ τεμάχια ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου λείψανα;

περιεχομένου αὐτῶν· καὶ τῷ ὄντι ἐνῶ ταῦτα φαίνονται μοι ὄντα λείψανα ταμιακῶν ἐπιγραφῶν, (ιδίως ὁ ὑπ' ἀριθ. 46), ὁ λίθος εἰς ὃν τὰ λοιπὰ ὀκτὼ τεμάχια ἀνήκον ἀναγράφει μᾶλλον πράγματα εἰς οἰκοδομὴν τινὰ ἢ οἰκοδομὰς ἢ καὶ ἐπισκευὰς αὐτῶν προωρισμένα ἢ ἄλλως εἰς τὰς τελετὰς χρήσιμα καὶ δαπάνας τινὰς εἰς ταύτας γενομένας, φέρει δηλ. μᾶλλον τὸν τύπον τῶν λίθων ἐκείνων τῶν ἀναγραφόντων τὸν λόγον ἀρχῆς τινος, εἰ καὶ ἀπαντᾷ καὶ ἐν αὐτῷ ἢ συνήθης τῶν ταμιακῶν ἐπιγραφῶν φράσις ἐπέτεια [ἐπεγένετο]. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 45 τεμάχιον ἐλιθογραφῆθη ἀπλῶς ὡς ἀναγράφον ἐπίσης ἀριθμούς, ἄδηλον δὲ εἰς τίνα ἀνήκε λίθον καὶ ἡ μεταγραφή αὐτοῦ εἶναι ὄλως περιττή. Περιέργον δὲ εἶναι ἐν τῷ 3^ῳ στίχῳ μετὰ τὰ ΧΧΧ τὸ ἀριθμητικὸν σημεῖον Π. Ἐπίσης ἄγνωστος εἶναι ἡ φύσις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 44 δημοσιευομένου λίθου. Ἴσως εἶναι λείψανον ὁμοίας ἀναγραφῆς, οἷα ἡ κατωτέρω ἀμέσως δημοσιευομένη. Τοῦ λίθου σώζεται ἱκανὸν μέρος ἄγραφον ὑπὸ τὸν τελευταῖον στίχον (0,20), φαίνεται δὲ ὅτι ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις εἰς ἄλλο τι μετεχειρίσθησαν αὐτὸν (ὡς βᾶθρον;) καὶ ἐντεῦθεν αἱ δύο ἐπ' αὐτοῦ κοιλότητες (ὑψ. μέγιστον σωζόμενον 0,295, πλάτος 0,26, πάχος ὀλόκληρον, ὡς εἰκάζω, σωζόμενον 0,065). Τί δὲ δηλοῖ τὸ σημεῖον Π ἀγνοῶ. Εἰκάζω ἐκ τῶν στίχων 3^{ου} καὶ 5^{ου} ὅτι ὑποδιαίρεισιν τινὰ τοῦ ὀβολοῦ ἐσημαίνε, ἀλλ' ὅποιαν ἀδυνατῶ νὰ μαντεύσω. Ὅτι δὲ πάντων τούτων τῶν λίθων εὐπροσδεκτότερος εἶναι, εἰ καὶ ὡσαύτως κολλοδὸς περιελθῶν ἡμῖν, ὁ ἐπόμενος (ἀριθ. 47) οἰκοθεν ἐννοεῖται. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται ὄδηλον ὅτι ἐν τοῖς πρὸ Εὐκλείδου χρόνοις¹ ἡ ἀρχὴ τῶν Ἐπιστατῶν 'Ελευσινόθεν ἦν τετραετής, ἐνιαυσία δὲ ἡ τῶν ἱεροποιῶν· εἶδομεν δ' ἀνωτέρω (σελ. 46) ὅτι καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἡ αὐτὴ ἐκράτει τάξις. Οἱ ἐπιστάται ἐνταῦθα δὲν ὀνομάζονται καὶ μόνον ἐκ τοῦ γραμματέως αὐτῶν τοῦ Κυδαθηναίεως Φιλοστράτου διακρίνονται ἀπὸ τῶν προκατόχων καὶ τῶν διαδόχων των· ἀλλ' οὐδεμία κατὰ τὴν γνώμην μου ἀμφιβολία ὅτι οὗτοι καὶ τότε δὲν ἦσαν 'Ελευσίνιοι,

Περιττὸν δὲ καὶ νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 44 καὶ 47 (ταῦτα πιθανῶς; ἐξ ἀρχῆς) δὲν εἶναι ὀπισθόγραφα.

¹ Οἱ δύο ἀρχόντες Ἀριστίων καὶ Ἀστυφίλος, τῶν ὀνομάτων τῶν ὀποίων ἡ συμπλήρωσις εἶναι βεβαία, ἤρξαν τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν, ὁ μὲν τὸ 421^{ον} ὁ δὲ τὸ 420^{ον} ἔτος π. Χ.

τούλάχιστον οὐχὶ πάντες· ὅτι δὲ οἱ ἱεροποιοὶ (καὶ οὗτοι καλοῦνται ἐν ἄλλῃ ἐπίσης τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος ἐπιγραφῇ ἱεροποιοὶ οἱ Ἐλευσινόθεν¹) δὲν ἦσαν, πάντες τούλάχιστον Ἐλευσίνιοι, μαρτυρεῖ ὁ λίθος σαφῶς (στίχ. 8 καὶ 15). Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι, ἄγνωστον ἀλλαχόθεν, καθόσον ἐγὼ οἶδα, μᾶς διδάσκει ὁ λίθος, τὸ ὅτι δηλ. ὤφειλον οἱ ἱεροποιοὶ μετὰ τὰς δαπάνας τὰς εἰς αὐτοὺς ἀνατεθειμένας (Bul. d. Cor. Héll. ε. ἀ.) τὸ περισσεῦον ἀπὸ τῆς ἀπαρχῆς τοῦ σίτου² τοῖν θεοῖν ἀργύριον νὰ παραδίδωσιν εἰς τοὺς ἐπιστάτας. Κριμα ὅτι ὁ λίθος περιῆλθεν ἡμῖν οὐ μόνον ἄνωθεν καὶ κάτωθεν κολοβός³ ἀλλὰ καὶ τὴν

ἐπιφάνειαν λελωθῆμένος, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν οὐδὲ μιᾶς ὀλοκλήρου τετραετηρίδος ἤ, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, πενταετηρίδος (καὶ ἴσως μιᾶς καὶ μόνης τοιαύτης τὴν ἀναγραφὴν ἐνεῖχεν ὁ λίθος) τὰ περισσεύσαντα ποσά· οὐδὲν ἤττον ἐκ τῶν ἐν τοῖς στίχοις 10^ω καὶ 17^ω κρίνοντες συμπεραίνομεν ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν μεγάλα, εἴτε ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν δαπανῶν, αἵτινες ἦσαν τοῖς ἱεροποιοῖς ἀνατεθειμένοι, εἴτε καὶ διότι οἱ τότε καιροὶ δὲν ἦσαν πολὺ δαψιλεῖς.

¹ Ἐν Ἐλευσίνι τῇ 27^η Νοεμβρίου 1888.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

Η ΕΞ ΕΚΑΤΟΝ ΕΙΚΟΣΙ ΚΙΟΝΩΝ ΦΡΥΓΙΟΥ ΛΙΘΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΗΝ ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΑΤΟ

Παυσανίας ἐν Ἀττικοῖς, περιγράφας τὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἱερὸν προστίθησιν· « Ἀδριανὸς δὲ κατεσκευάσατο μὲν καὶ ἄλλα Ἀθηναίοις, ναὸν Ἑρας καὶ Διὸς Πανελληνίου καὶ θεοῖς τοῖς πᾶσιν ἱερὸν κοινόν· τὰ δὲ ἐπιφανέστατα ἑκατὸν εἴκοσι κίονες Φρυγίου λίθου. Πεποιήνται δὲ καὶ ταῖς στοαῖς κατὰ τὰ αὐτὰ οἱ τοῖχοι· καὶ οἰκήματα ἐνταῦθα ὀρόφω τε ἐπιχρῦσφ καὶ ἀλαθάστρω λίθω, πρὸς δὲ ἐστὶν ἀγάλμασι κεκοσμημένα καὶ γραφαῖς· κατὰ κείται δὲ εἰς αὐτὸ βιβλία⁴. Καὶ γυμνάσιόν ἐστιν ἐπώνυμον Ἀδριανοῦ· κίονες δὲ καὶ ἐνταῦθα ἑκατὸν λιθοτομίας τῆς Λιβύων ».

Καὶ φαίνεται μὲν καὶ ἐνταῦθα τὰ τοῦ περιηγητοῦ ἑλλιπῆ ἢ ἰδιοτρόπως συντεταγμένα μετὰ τὰς

λέξεις « τὰ δὲ ἐπιφανέστατα », ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ ὄλου σαφῆς, κατὰ γε τὴν ἐμὴν κρίσιν, ὡς περιγράφοντος δύο μόνον, τὰ ἐπιφανέστατα, τῶν κατασκευασμάτων Ἀδριανοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπλῶς ἀπαριθμουμένου. Τὸ ἐξ ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἄρα κίωνων Φρυγίου λίθου οἰκοδόμημα, τὸ ἔχον στοὰς καὶ οἰκήματα καὶ πρῶτον περιγραφόμενον ἐστὶ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας ἀνασκαφέν, οὐδὲν ἔχον κοινόν οὔτε τῷ ναῷ Ἑρας, οὔτε τῷ τοῦ Πανελληνίου Διός, οὔτε τῷ κοινῷ τοῖς πᾶσι θεοῖς ἱερῷ, ἤττον δὲ τῷ Γυμνασίῳ τῷ ἐπώνυμῳ Ἀδριανοῦ τῷ δευτέρῳ περιγραφόμενῳ καὶ ἔχοντι κίονας ἑκατὸν λιθοτομίας τῆς Λιβύων, ἀλλ' ὃν χωριστὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ μᾶλλον Βιβλιοθήκην Ἀδριανοῦ κλητέον διὰ τὸ ἐν αὐτῷ μόνῳ κεῖσθαι βιβλία.

Ἔστι δὲ σχήματος τετραγώνου ἐπιμήκους βαῖνον ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς· καὶ τὸ μὲν μήκος ποδῶν ἀγγλ. 376, τὸ δὲ πλάτος 252, κατὰ τὸν Stuart τὸν ἐπιμελῶς καταμετρήσαντα τὸ οἰκοδόμημα. Τὴν δὲ κυρίαν εἴσοδον εἶχεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τῆς πολυτελεστέρας κατὰ γε τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, οὔσης ἀπάσης ἐκ πεντελικοῦ λίθου, κεκοσμημένης δὲ τέσσαρσι καὶ δέκα κίοσι μονολίθοις ἐκ Φρυγίας, ἐξ ὧν μόνον οἱ ἐπ'

¹ Παράβ. Bul. d. Cor. Héll. 1880 σελ. 226, στίχ. 10 καὶ σελ. 233 καὶ ἐξῆς.

² Ὑποθέτω ὅτι ἡ λέξις ἐτέθη ἐνταῦθα ἐν τῇ γενικωτάτῃ αὐτῆς σημασίᾳ.

³ Ὑψος μέγιστον τοῦ λίθου σωζόμενον 0,30 περίπου, πλάτος 0,325 καὶ πᾶχος 0,10. Μέγεθος γραμμῶν 0,09×0,05, ἐγγράφει δὲ ὄχι πολὺ βελεῖα. Ὁ λίθος εἶναι ἐπίσης ἀδροκοκχότερον τοῦ συνήθους πεντελικοῦ μάρμαρον· ἡ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπιφάνεια εἶναι ὄλως ἀκατέργαστος.

⁴ Ἡ προταθεῖσα διόρθωσις « εἰς αὐτὰ » ἀντὶ τοῦ « εἰς αὐτὸ » γραμματικῶς μὲν εὐλόγος, ὡς νῦν ἔχει τὸ κείμενον, ὄχι δὲ καὶ ἀναγκαῖα· ταῦτόν γάρ εἰπεν « τὰ βιβλία κεῖσθαι εἰς αὐτὸ τὸ (κατασκευάσμα ἐν ᾧ ἑκατὸν εἴκοσι κίονες κτλ. ») ἢ, εἰς αὐτὰ (τὰ οἰκήματα τὰ ἐν τῷ κατασκευάσματι).

ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι ἐπτά, μένουσιν ἔτι κατὰ χώραν σώοι. Πρὸ δὲ τῆς πύλης δι' ἧς καὶ σήμερον εἰς τὴν τοῦ στρατῶνος αὐλὴν εἰσερχόμεθα, οὔσης, ὡς εἶπομεν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου τοῦ πρὸς δυσμάς, ἦσαν βαθμίδες ἕξ, ἐπὶ δὲ τῆς ἀνωτάτης ἴδρυτο πρόπυλος στοὰ ἐκ τεσσάρων ραβδωτῶν κίωνων, φέρουσα ἀέτωμα, πάντα ἐκ πεντελικῷ λίθου¹. Ἐκατέρωθεν δὲ τῆς πύλης ἐξετείνεται ὁ μετώπιος τοῦχος ἐκ μεγάλων κανονικῶν λίθων Πεντελικῶν, πρὸ δὲ τοῦ τοίχου, μόνον δύο πόδας ἀπ' αὐτοῦ, ἴσταντο οἱ ἐπτά μονόλιθοι ἄνευ ραβδώσεων, Φρυγίου λίθου κίονες, ῥυθμοῦ Κορινθιακοῦ, ἔχοντες διάμετρον μὲν $\frac{90}{100}$ τοῦ γαλλ. μέτρου, ὕψος δὲ περὶ τὰ 8 μέτρα. Καὶ τὰ μὲν κιονόκρανα καὶ αἱ βάσεις τῶν κίωνων, ὡς ἐκ τῶν ἐπτά σωζομένων φαίνεται, ἦσαν ἐκ πεντελικῷ λίθου, αἱ δὲ ὑπὸ τὰς βάσεις πλίνθοι, πάλιν ἐκ Φρυγίου λίθου. Καθ' ἑκατέραν δὲ τῶν ἐσχατιῶν τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ οἰκοδομήματος τῆς μόνης ἐκ μαρμάρου κατεσκευασμένης (τῶν τριῶν ἐτέρων πλευρῶν οὐσῶν ἐκ μεγάλων πωρίνων λίθων), τοίχος προεξέχων (πτέρωμα) ἐκ μαρμάρου Πεντελικῷ καὶ αὐτός, περιέκλειεν ὡς ἐν πλαισίῳ τὸ ὄλον μέτωπον πρὸς ἐπίδειξιν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν καλῶν τεσσάρων καὶ δεκακίωνων.

Ὁ Spon καὶ Wheler περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἰδόντες τὰς Ἀθήνας, ἐκ πλάνης δυσεξηγήτου εἶπον τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἀνασκαφέν, εἶναι τὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ναόν, τὸν δὲ Φρύγιον λίθον λευκότερον τοῦ Πεντελικῷ². Οὐ διέκρινον ἄρα τὴν καταγωγὴν τῶν μονολίθων τοῦ μετώπου κίωνων³.

Ὁ δὲ Stuart περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος δις ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, εἶδεν ἀκεραίαν οὐ μόνον τὴν βορείαν πτέρυγα τοῦ μετώπου ἀλλὰ καὶ τὸ πτέρωμα αὐτῆς (οὐ μόνον τὰ κάτω νῦν παρὰ τὸ Τζαμίον ὄρωνται) ὀλόκληρον εἶδεν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰς τῆς πύλης παραστάδας καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πρὸ τῆς πύλης στοᾶς. Κατὰ δὲ τὴν νότιον

¹ Τῆς προτύλου στοᾶς εἰς κίων καὶ μία παραστᾶς σώζονται ἔτι ἀμφιβάλλω δὲ ἂν ὁ κίων ἐστὶ λίθου Πεντελικῷ· τὰ γὰρ ἐν αὐτῷ ποικιλία πολλά καὶ κυανοῦ χρώματος.

² Spon Τομ. 2ος, Σελ. 142. Wheler Σελ. 392.

³ Λέγει μὲν ὁ Wheler τοὺς κίονας τοῦ μετώπου λευκοὺς εἶναι καὶ ὑποποασίνοους οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ λίθου Φρυγίας.

πτέρυγα τὴν καὶ τότε κατεστραμμένην, εἶδε κατὰ χώραν ἔτι κειμένας τὰς βάσεις τῶν ἐτέρων ἐπτά κίωνων καὶ τεμάχια αὐτῶν ἐπὶ τῶν βάσεων, πρὸς δὲ τούτοις καὶ μέρος τοῦ νοτίου πτερώματος. Οὐδ' ὁ Stuart δὲ διέκρινε τὸ εἶδος τοῦ μαρμάρου τῶν τοῦ μετώπου κίωνων, ὄντων τότε κατὰ μέρος κεχωσμένων καὶ δυσπροσίτων καὶ ῥυπαρῶν. Ἀποδείξας δὲ ἠπατημένους τοὺς Spon καὶ Wheler ἐπλανήθη πλάνην ὁμοίαν τῇ ἐκείνων εἰπὼν τὸ οἰκοδόμημα εἶναι τὴν Ποικίλην Στοᾶν, ἐπὶ Ῥωμαίων ἐπεσκευασμένην. Περιγράφων δὲ τὰς τρεῖς ἐξοχὰς τὰς καὶ νῦν ὑπαρχούσας κατὰ τὸν βόρειον τοίχον, νομίζει τὴν μὲν ἐν τῷ μέσῳ ὀρθογώνιον, εἰσοδὸν εἶναι, τὰς δὲ ἐκατέρωθεν ταύτης ἡμικυκλίους ὀνομάζει, κατὰ Βιτρούδιον, ἐξέδρας. Εἶδε δὲ καὶ κίονα μαρμάρινον ἀπέχοντα περὶ μέτρα ὀκτώ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ βορείου τοίχου καὶ ὑπέθεσεν εἶναι ἐκ τῶν τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς κίωνων ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ θέσει ἰστάμενον. Τὴν δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄλου τετραγώνου οἰκοδομήματος, ἀψιδωτὴν θύραν τὴν ὁμοιάζουσαν μὲν εἰς πολλά, ἀλλ' ἐν μικρῷ, τῇ Πύλῃ Ἀδριανοῦ τῇ παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον, ἐπιμελεστέρας δὲ εἰργασμένην, εἶπεν ὁ Stuart σύγχρονον εἶναι ταῖς στοαῖς· τοὺς δὲ τρεῖς κίονας καὶ τὴν παραστάδα ἐνόμιζεν εἶναι μέλη κτιρίου ἐποχῆς πολὺ προγενεστέρας, ἤτοι τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων¹.

Μετὰ τὸν Stuart ἄλλοι ἄγγλοι ἀρχιτέκτονες, ἐν οἷς καὶ ὁ William Kinnard, ὁ δεύτερον τὸ τοῦ Stuart σύγγραμμα ἐκδοὺς τῷ 1825, ἰδόντες τὰς Ἀθήνας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἀπέδειξαν μὲν τὴν τοῦ Stuart πλάνην, εἰπόντες οὐχὶ τὴν Ποικίλην εἶναι Στοᾶν ἐν τῷ τετραγώνῳ τούτῳ, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἑκατὸν καὶ εἴκοσι κίωνων Φρυγίου λίθου οἰκοδόμημα τὸ ὑπὸ Πausανίου μνημονευόμενον. Μὴ φαινομένου δὲ Φρυγίου λίθου ἐν τῷ τετραγώνῳ, ὁ ἐν Κερκύρα τότε διαμένων γνωστὸς τοῖς Ἑλλησι Guilford ἦλθεν ἀρωγὸς εἰς τοὺς αὐτοῦ πατριώτας ἀρχιτέκτονας καὶ λαβὼν τὴν ἀδειαν τοῦ Ὄθωμανοῦ Διοικητοῦ ἀνέσκαψε καὶ ἐν βάθει τριάκοντα περίπου ποδῶν εὔρε τεμάχια κίωνων Φρυγίου λίθου. Ἐκτοτε Ἀδριανοῦ στοᾶν τὸ οἰκο-

¹ Κατεδαφισθέντος τοῦ ναοῦ Παναγίας δῆλον ἐγένετο ὅτι οἱ τε κίονες καὶ ἡ παραστᾶς ἐτέθησαν ἀτάκτως, ὅπως νῦν ἴστανται, ἄλλοθεν ληφθέντες.

δόμημα ὠνόμασαν, ὃ δὲ Kinnard τὰ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τετραγώνου εἶπε λείψανα τοῦ « Θεοῖς ταῖς πᾶσι ἱεροῦ κοινοῦ »¹.

Δηλόν οὖν ὅτι οὔτε οἱ περὶ τὸν Kinnard ἀρχιτέκτονες οὔτε ὁ Guilford ἀνεγνώρισαν τὴν καταγωγὴν τῶν μονολίθων κίωνων τοῦ μετώπου, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ Leake ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας, ὁ Στοᾶν Ἀδριανοῦ ὀνομάζων τὸ οἰκοδόμημα καὶ ἐν αὐτῷ τιθέμενος τὴν τε βιβλιοθήκην καὶ τὸ κοινὸν τῶν Θεῶν ἱερόν, μετὰ τινος δὲ δισταγμοῦ καὶ τοὺς Ἦρας καὶ Πανελληνίου Διὸς ναοὺς. Εἶδε δὲ ὁ Leake ἐν τῷ τετραγώνῳ, εἰς ἀπόστασιν ὀκτῶ περίπου μέτρων ἀπὸ τῶν τοίχων, ἴχνη στοίχου κίωνων (colonnade)².

Ὁ δὲ Breton (Athènes) τῷ 1861 οὐδὲν, λέγει, εὔρεν οὔτε τὸν κίονα ὃν εἶδεν ὁ Stuart, οὔτε τὰ ἴχνη τοῦ στοίχου τῶν κίωνων ἃ εἶδεν ὁ Leake, ἀνεγνώρισε δὲ τὸ χρῶμα τῶν ἐπτὰ μονολίθων τοῦ μετώπου κίωνων μὴ εἶναι λευκὸν ἀλλὰ πράσινον ἀποκαλῶν τὸ τοῦ μαρμάρου εἶδος cipollino³.

Υπέθετον δὲ ὅτε Stuart καὶ ὁ Kinnard δύο ἔχειν σειρὰς κίωνων τὴν κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ κτιρίου ἐσωτερικὴν στοᾶν, μίαν μὲν τὴν πρὸς τὴν αὐλὴν τὴν δ' ἐτέραν πρὸς τῷ τοίχῳ.

Καὶ μόνον δὲ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἀνασκαφῶν ἱκανὰ ἔχομεν τεκμήρια πρὸς ἀσφαλῆστεραν τοῦ κτίσματος ἀναγνώρισιν. Πρῶτον μὲν ἡ ἀποκάλυψις τῆς τε κρηπίδος καὶ τοῦ στυλοβάτου τῶν κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς ἐσωτερικῶν στοᾶν καὶ ἡ φαινομένη ἐνιαχοῦ θέσις τῶν κίωνων, οἱ ἀπεῖχον ἀπ' ἀλλήλων περὶ τὰ 2:80 γαλλ. μέτρον, δεικνύουσιν ὅτι ἑκατὸν κίονες λίθου Φρυγίου ἐπὶ μιᾶς σειρᾶς ἰδρυμένοι ὑπεβάσταζον τὰς στοᾶς. Τῶν κίωνων δὲ τούτων μόνον τὴν περιφέρειαν γνωρίζομεν ἐκ τῶν ὀλίγων εὑρεθέντων τεμαχίων οὕσαν περὶ τὰ 1:70 γαλλ. μέτρον. Ἐτέρας δὲ ἐν τῷ μυχῶ τῶν στοᾶν σειρὰς κίωνων, ἣν ὑπέθετεν ὁ Στούαρτ, οὐδὲν ἴχνος αἰσκαφαὶ ἔδειξαν. Προστιθεμένων δὲ καὶ τῶν τοῦ μετώπου δεκατεσσάρων ἐκ Φρυγίου λίθου μονολίθων

κίωνων, ἔχομεν περίπου τὸν ὑπὸ Παυσανίου μνημονευόμενον ἀριθμὸν κίωνων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν¹.

Θαυμαστὸν δὲ οὐχὶ ἡ ἐξαφάνισις τοσοῦτων ἐκ Φρυγίου λίθου κίωνων, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ διάσωσις τῶν ἐπτὰ τοῦ μετώπου καὶ τῶν ὀλίγων ἐν τῷ οἰκοδομήματι εὑρεθέντων τεμαχίων κίωνων ταῖς στοαῖς ἀνηκόντων ἅπερ πιθανῶς καὶ μόνον εἶδον καὶ οἱ περὶ τὸν Guilford².

Δεύτερον δὲ τεκμήριον ἀναγνωρίσεώς εἰσι τὰ πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἄγνωστα οἰκήματα τὰ ἐν τῷ μυχῶ τοῦ τετραγώνου παρ' ὄλην τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἀνακαλυφθέντα. Ἐκ τούτων τὸ μὲν ἐν τῷ μέσῳ ἔστι μέγα δῶμα τετράγωνον μήκους μὲν περὶ τὰ 20 γαλλ. μέτρα, πλάτους δὲ περὶ τὰ 14' τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τούτου κείμενα δώματα εἰσι μικρότερα καὶ ὑποδιαίρουσιν προβαίνοντα εἰς τὰς ἐσχατίας. Οἱ τοῖχοι αὐτῶν παχύτατοι ὄντες ὠκοδόμητο, οὐχὶ καθ' ὄλον τὸ πάχος ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰς παρειάς, πλίνθοις ὀπταῖς καὶ ἀμμοκονία³ ἦσαν δ' εἶτα κεκαλυμμένοι αἱ πλίνθοι ὑπὸ στρώματος ἀμμοκονίας συγκρατουμένης ὑπὸ χαλκῶν ἤλων πλατέων μᾶλλον ἢ τετραγώνων, ἐμπεπηγμένων ἐν τῷ τοίχῳ καὶ τὴν κεφαλὴν κεκαμμένην ἐχόντων· ἐπὶ δὲ τοῦ στρώματος τῆς ἀμμοκονίας ἦσαν κεκολλημένοι πλάκες λεπταὶ μαρμαρίναι, ἐξ ὧν πολλαὶ μὲν εὑρέθησαν τεθραυσμένοι ἐν τοῖς ἐρειπίοις, μόνον δὲ ἐν γωνίᾳ μικροῦ δώματος κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν ἄκρην τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου εὑρέθησαν τεμάχια πλακῶς ἐκ λευκοῦ ἀλαβάστρου κεκολλημένα ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἔνθα φαίνονται καὶ πολλοὶ τῶν χαλκῶν ἤλων τῶν συγκρατούντων τὸ ὑπὸ τὰς πλάκας παχὺ στρώμα ἀμμοκονίας. Εὔρημα σύμφωνον τοῖς λόγοις Παυσανίου λέγοντος τὰ οἰκήματα κεκοσμημένα « ὀρόφῳ τε ἐπιχρῦσῳ καὶ ἀλαβάστρῳ λίθῳ ». Καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ δὲ δώματι σώζονται ἐνιαχοῦ τό τε τῆς ἀμμοκονίας στρώμα καὶ οἱ χαλκοὶ ἤλοι.

¹ Ἴδε τὸ ὑπὸ Δοέρπελδ ἰχνογράφημα ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1885, ὅπερ ἀνατυπῶται ἐν σελ. 163 χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἐφημερίδος. Ἐν αὐτῷ ἑκατὸν εἰσιν οἱ τῶν τεσσάρων στοᾶν κίονες, ὀκτὼ οἱ πρὸ τῶν οἰκημάτων καὶ δώδεκα οἱ ἐν ταῖς πύλαις καὶ ἐξέδραις ταῖς κατὰ τὰ πλάγια· ὥστε καὶ ἄνευ τῶν τοῦ μετώπου κίωνων ἔχομεν ἀκριθῶς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι κίονας.

² Ποῦ οἱ ἑκατὸν κίονες τοῦ Γυμνασίου Ἀδριανοῦ ἐκ λίθου Λιθύης ποῦ οἱ λευκοὶ λίθοι Πεντέλης οἱ ποτὲ τὸ Στάδιον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καλύπτοντες;

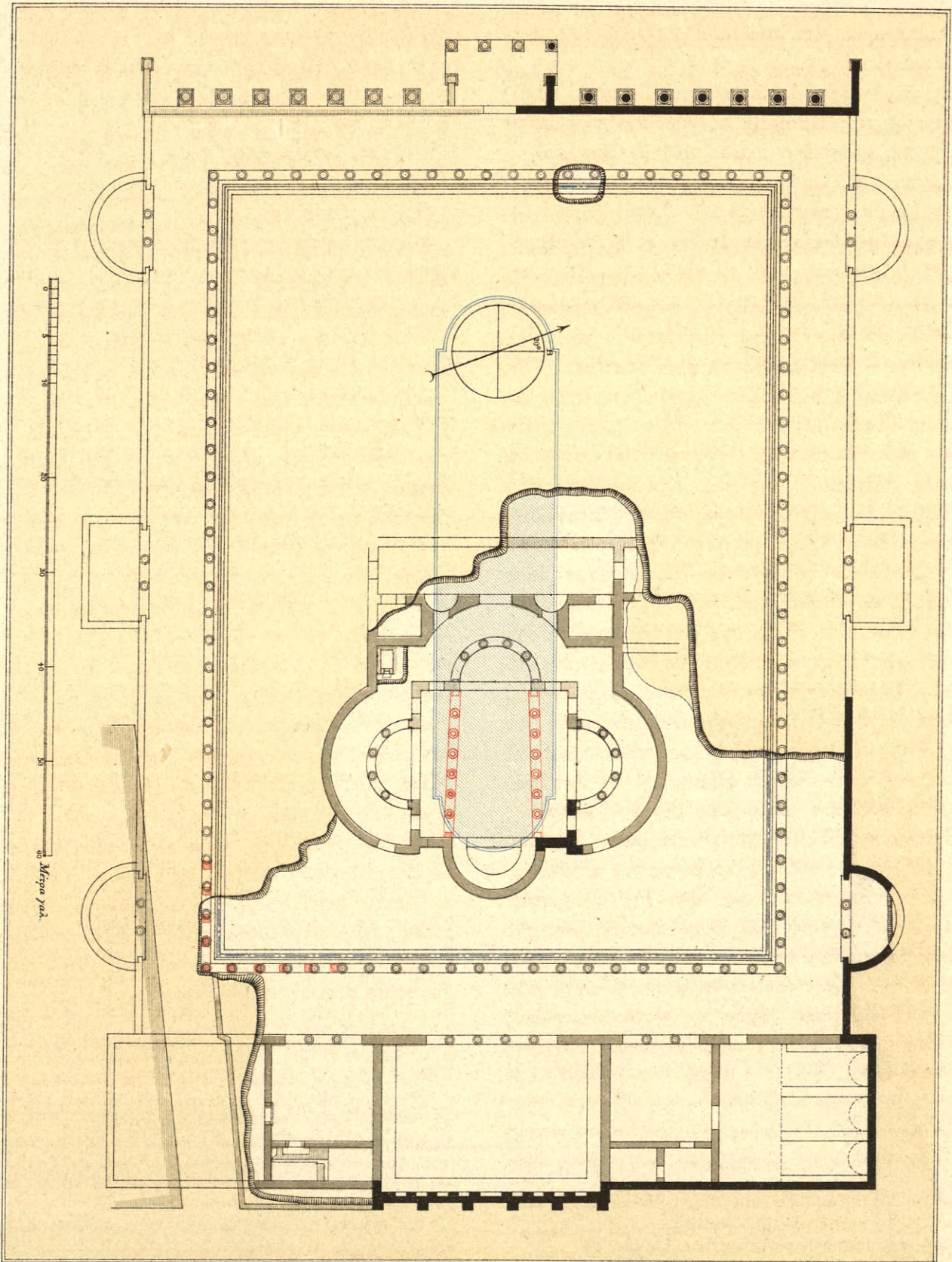
³ Τὸ ἐρυθρόχρουν τῆς κονίας προέρχεται εἴτε ἐκ πηλοῦ κεραμικοῦ εἴτε ἐκ κόνεως ὀστράκων ἐν αὐτῇ μεμιγμένον.

¹ Stuart Τόμος 1ος, Σελίς 65-66. Σημ. c. *Ἐκδοσις νέα ὑπὸ William Kinnard ἀρχιτέκτονος. Λονδίνο 1825.

² Leake Topography of Athens Τομ. 1ος, Σελ. 260.

³ Ἐκ τῆς Ἱταλικῆς λέξεως cipolla, κρόμμον σημαίνουσης. *Ὅντως δὲ τὸ μάρμαρον ἔχει χρῶμα χλωροῦ κρομού ἢ πράσου ἐξ οὗ τὸ πράσινον.

Τρίτον δὲ τεκμήριον ἀναγνωρίσεως εἰσι τὰ ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τῆς πρὸ τῶν οἰκημάτων ἀνατολικῆς στοᾶς εὐρεθέντα ἐκ Φρυγίου λίθου τεμάχια κίωνων ἰδρυμένων ἀθαιρέτως ἐπὶ βάσεων καὶ πλίνθων μαρμαρίνων ἀξέστων¹, καὶ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου τεμάχια πλακῶν διεσπαρμένα εὐρεθέντα, ἐν δὲ μόνον κατὰ χώραν, ἐν τῇ κατὰ τὸν βόρειον τοῖχον ἀνατολικῇ ἡμικυκλίῳ ἐξέδρᾳ κεκολλημένον ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ καὶ ὁμῶς χαλκοῖς ἤλοις συγκρατουμένου στρώματος ἀμμοκονίας τοῦ καλύπτοντος τοὺς μεγάλους πωρίνους λίθους τοῦ τοίχου· εὕρημα πολύτιμον ἐξηγοῦν τὰ τοῦ Πausανίου « πεποιήνται δὲ καὶ ταῖς στοαῖς κατὰ τὰ αὐτὰ οἱ τοῖχοι ». Ἐν τῇ αὐτῇ ἐξέδρᾳ σώζεται κατὰ χώραν τεμάχιον τῆς λευκῆς μαρμαρίνης ζώνης τῆς χωριζούσης τὸ δάπεδον τῆς στοᾶς ἀπὸ τῶν πλακῶν τῶν καλυπτοῦσῶν τὸν τοῖχον.

Εἰκάζομεν δὲ ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ Στράβωνος (Γεωγρ. Βιβλ. ΙΒ'. Κεφ. 577) περὶ λίθου Φρυγίου Συνναδικοῦ ἢ Δοκιμήτου καλουμένου ὁμοιάζοντος δὲ τῷ ἀλαβάστρῳ λίθῳ κατὰ τὴν ποικιλίαν, ὅτι οἱ τε μεγάλοι κίονες τοῦ μετώπου καὶ οἱ τῶν στοῶν μικρότεροι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ αἱ τοὺς τοίχους καλύπτουσαι πράσιναι πλάκες, ἐκ Συννάδων, πόλεως ἐν Φρυγίᾳ, ἢ ἐκ τῆς κώμης Δοκιμίας ἐκομίσθησαν. « Σύνναδα δ' ἐστὶν οὐ μεγάλη πόλις. . . ἐπέκεινα δ' ἐστὶ Δοκιμία κώμη, καὶ τὸ λατόμιον Συνναδικοῦ λίθου (οὕτω μὲν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, οἱ δ' ἐπιχώριοι Δοκιμίτην καὶ Δοκιμαῖον), κατ' ἀρχὰς μὲν μικροὺς βώλους ἐκδιδόντος τοῦ μετάλλου, διὰ δὲ τὴν νυνὶ πολυτέλειαν τῶν Ῥωμαίων κίονες ἐξαιροῦνται μονόλιθοι μεγάλοι, πλησιάζοντες τῷ ἀλαβάστρίτῃ λίθῳ κατὰ τὴν ποικιλίαν· ὥστε, καὶ περ πολλῆς οὐσῆς τῆς ἐπὶ θάλατταν ἀγωγῆς τῶν τηλικούτων φορτίων, ὁμῶς καὶ κίονες καὶ πλάκες εἰς Ῥώμην κομίζονται θαυμασταὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος ».

Οἱ ἰδόντες τὸν ἐξ ἀλαβάστρου λίθου Τουρκικὸν ναὸν ἐν Καίρῳ, ἢ τοὺς ὑπὸ Μεχμέτ Ἀλῆ δωρηθέντας κίονας ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου τῷ Πάπᾳ Γρηγορίῳ 16^ω τοὺς κοσμοῦντας τὴν εἴσοδον καὶ τὸν βωμὸν τοῦ ἐκτὸς τῶν τειχῶν Ῥώμης ἀνακαινισθέντος ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἢ καὶ μόνον τὰς ἐν τοῖς μουσείοις ἐξ ἀλαβάστρου ληκύθους καὶ νεκρικὰς κάλπας, γινώσκουσι τὸ μὲν ἐπικρατοῦν χρῶμα τοῦ ἐκ τῆς ἄνω Αἰγύπτου τούτου λίθου εἶναι χρῶμα κηροῦ, τὰ δ' ἐν αὐτῷ ποικίλματα κυκλωτερῇ ἢ ἐπιμήκη, παραλλάσσειν ἀπὸ τοῦ νεφελώδους εἰς τὸ γαλακτώδες καὶ τὸ τῆς ἀσβέστου λευκόν¹. Καὶ ὁ ἡμέτερος οὖν Φρύγιος λίθος (κίονές τε καὶ πλάκες) ποικίλματα μὲν ὅμοια τοῖς τοῦ ἀλαβάστρου ἔχει, χρῶμα δὲ ἐπικρατοῦν τὸ πράσινον. Ἐφάνη δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ μὲν δάπεδον τῶν στοῶν εἶναι ὑψηλότερον τοῦ τῆς αὐλῆς κατὰ $\frac{50}{100}$ Γ. Μ., δύο δὲ βαθμίδας πεντελικοῦ λίθου καλύπτειν τὸ ἐκ πώρου κρηπίδωμα τοῦ στυλοβάτου τῶν τεσσάρων στοῶν, καὶ τῆς μὲν ἀνωτέρας βαθμίδος τὴν ἐπιφάνειαν συνέχεσθαι μετὰ τῶν μεγάλων Πεντελικῶν πλακῶν, αἷς ἔστρωτο τὸ τῶν στοῶν δάπεδον, πρὸ δὲ τῆς κατωτέρας τῶν βαθμίδων ὑπάρχειν πλατὺ περιζῶμα ἐκ πλακῶν πώρου μεγάλων καὶ παχειῶν ἔχον δ' αὐλακα λελαξευμένην, ἀποδεχομένην καὶ ἄγουσαν τὰ ἀπὸ τῆς στέγης τῶν στοῶν καταπίπτοντα ὕδατα εἰς ὄχετόν ὑπὸ τῶν αὐτῶν πλακῶν στεγαζόμενον.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τετραγώνου ἐπιμήκους δεξάμενης καὶ τῆς παρ' αὐτὴν μικρᾶς καὶ καλῶς ἐργασμένης ἀψίδος καὶ τῶν ἡμικυκλικῶν στοῶν, ὧν οἱ στυλοβάται σώζονται, καὶ τῶν ψηφιδωτῶν ἐδαφῶν, οὐδεμίαν ἀσφαλῆ ἐξήγησιν αἱ μέχρι τοῦδε σκαφαὶ παρέχουσιν.

¹ Ἀθήνησι 1888.

Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

¹ Καὶ ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τῆς νοτίου πλευρᾶς εὐρέθησαν διαφόρων σχημάτων βάσεις καὶ δὴ καὶ ἡ φέρουσα λατινιστὴ τὴν τοῦ Ἀδριανοῦ ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν, ἑλληνιστὴ δὲ μόνον τὸ ἔθνικόν τῶν τῶ ἀγάλμα ἀνατιθεμένων « Τρωαδέων ». Λέγει δὲ καὶ ὁ Leake ἐν τῇ Τοπογραφ. Ἀθηνῶν Τομ. 1ος Σελ. 261, ὅτι ὁ Worsley ὁ τὰς Ἀθήνας ἐπισκε-

φθεις τῷ 1785 εἶχεν ἐν τῇ συλλογῇ του τὰς προτομὰς Ἀλκιβιάδου καὶ Σοφοκλέους εὐρεθείσας ἐν τῇ Στοᾷ Ἀδριανοῦ, σύμφωνα καὶ ταῦτα τοῖς τοῦ Πausανίου « πρὸς δὲ ἀγάλμασι κεκοσμημένα ».

¹ Ὁ λευκὸς ἀλάβαστρος ἐστὶ διαφανῆς ἄλλ' ἄνευ ποικιλμάτων, ὅμοιος μαρμάρῳ.

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ

(Πίναξ 1)

Δημοσιεύομεν ἐν τῷ 1^ῳ πίνακι ἀπεικόνισμα μαρμαρίνου συμπλέγματος, εὐρεθέντος ἐν ταῖς σκαφαῖς, ἀς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία ἔξω τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἀθήνησιν Ὀλυμπιεῖου ἐποίησε πρὸ μηνῶν, θεωρήσασα καθήκόν της τὸ νὰ ἀνερευνηθῇ τὸν ἐπικλινῆ χώρον ἐκεῖνον, πρὶν ἢ αὐτὸν ὕστερον ἢ τῶν Ὀλυμπίων Ἐπιτροπῇ διασχηματίσῃ κατὰ τινα εὐάριστον τρόπον πρὸς τὴν αὐτόθι βορειότερον κατασκευασθεῖσαν νέαν λεωφόρον. Καὶ τί μὲν ἔδειξαν αἱ σκαφαί, δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ προσήκων τόπος νὰ ἀναγραφῇ λεπτομερῶς. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ὅτι πλὴν τοῦ δαπέδου ἐνὸς τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων βαλανείου, τοῦ ὁποῖου τὸ ὅπως οὖν κάλλιον σωζόμενον μέρος ἀπεφασίσθη νὰ διατηρηθῇ, ἀνεφάνησαν ἄλλαι ὧδε κάκεισε θεμέλιοι γραμμαὶ οἰκοδομῶν ἀσβεστοκτίστων, τὰς ὁποίας ὡς ὅλως ἀσήμους, συγκειμένας δὲ τὸ πλεῖστον ἐξ ὕλικου ληφθέντος ἐκ τῶν ποτὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ὀλυμπιεῖου ἰδρυμάτων, διέλυσεν ἡ Ἀρχαιολογ. Ἐταιρία, ἵνα ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ ἐξήγαγε, τὰ πολλὰ ἐν αὐταῖς ἐνφοκοδομημένα ἀρχιτεκτονικά, γλυπτὰ καὶ ἐνεπίγραφα μάρμαρα. Τούτων τὰ ἄξια λόγου τινὸς θέλουσιν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ δημοσιευθῆ. Τὸ δὲ σήμερον δημοσιεύομενον συμπλεγμα, ὅπερ καὶ ἡμιτελὲς ὄν, ὡς τὸ δεικνύει ἡ ἀπεικόνισις, ἐκρίθη παρὰ πολλῶν τῶν αὐτὸ ἰδόντων λίαν περιέργων, εὐρέθη τῇ 13 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ὅχι ἐνφοκοδομημένον, ἀλλ' ἀπλῶς κατακείμενον ἐν τῇ γῆ εἰς βάθος τριῶν μέτρων, καὶ δὴ ἐν ἀποστάσει 30 περίπου βημάτων ἀπὸ τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου καὶ ἀκριβῶς ἀντικρὺ τῆς δευτέρας τῶν ἀπὸ τοῦ Προτύλου πρὸς ἀνατολὰς χωρουσῶν ἀντηρίδων. Δὲν ἔχει μὲν βεβαίως, ὡς ἡμεῖς πειθόμεθα, οὐδεμίαν διὰ τὸ παρὸν εὐρημα σημασίαν ἢ ἀκριβῆς αὐτῆ δῆλωσις, ἢ ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τῶν ἀνασκαφῶν, ἀλλ' ὅμως τὴν δίδομεν, χαριζόμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν ἀπλήστως ἐχόντων πρὸς τὰς τοιαύτας ἐκ πάσης ἀνασκαφῆς πληροφορίας καὶ φοβουμένων μήπως ἐκ τῆς αὐτῶν ἐλλείψεως τοὺς διαφύγη κἀνὲν τῶν πρὸς ἐρμηνείαν τῶν εὐρημάτων χρησίμων στοιχείων. Εἶεν.

Τὸ συμπλεγμα εἶναι ἐκ λίθου Πεντελικοῦ, ὕψους

(ὁμοῦ μὲ τὸ συμφύες σφέλας) 0,90, πλάτους 0,40, πάχους ἤτοι βάρους (ὁμοῦ μὲ τὸ σφέλας) 0,24. Διετηρήθη δέ, ὡς ὁρᾶται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι, ἀλώθητον, πλὴν μιᾶς ἐλλείψεως, ἣν ὅμως ἴσως καὶ κατ' αὐτὴν τὴν λάξευσίν του ἔπαθέ ποτε, ἀποκρουσθέντος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς μικροτέρας μορφῆς τοῦ βρέγματος. Ὅπισθεν ὁ λίθος οὐδεμίαν ἐμφαίνει τεχνίτου ἐργασίαν πρὸς ὁμοίωσιν ἀνθρωπίνων σωμάτων, κυρτοῦται δὲ μόνον ὀλίγον καὶ ἀνωμάλως, ὥστε τούτου γε ἕνεκα καὶ καθ' ὅσον ἔμπροσθεν ὁρῶμενος δὲν παρουσιάζει διατετηρημένα τὰ μεταξὺ τῶν διεστηχότων τεσσάρων σκελῶν, τὸ ὅλον ἔργον δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀνάγλυφον ἢ ὡς τι μεταξὺ ἀναγλύφου καὶ περιόπτου ἀγάλματος εἶδος. Ἐπι ἐπικουροῦντες τῇ ἀντιλήψει τῶν μὴ ἐχόντων πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτὸν τὸν λίθον λέγομεν, ὅτι περιβάλλει ἀμφοτέρα τὰ σώματα ὑπερθεν καὶ πλαγιόθεν δέρμα ζώου (νεβρίς;) καθὼς μάλιστα κατὰ τὰ πλάγια τῆς μεγαλλιτέρας μορφῆς τοῦτο διακρίνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τῆς μικροτέρας μορφῆς, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἐν συνεστραμμένως καταπίπτοντι δέρματι κρύπτεται, ἀναπαυομένη ἐπὶ μετρίας τοῦ λίθου ἐξοχῆς.

Καθὼς δὲ ἀνωτέρω εἶπομεν καὶ ἡ ἀπεικόνισις ἱκανῶς δεικνύει, τὸ ἔργον κατελείφθη καθ' ὅλην του τὴν ἐπιφάνειαν ἡμιτελὲς ἢ ἡμίεργον ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ τεχνίτου¹. Ἐν τούτοις ἡ σύνθεσις τοῦ ὅλου, ἐλέγχουσα τοὺς χρόνους τῆς τελείως ἀνεπτυγμένης (ἄδηλον δὲ ποίους ἀκριβῶς,) φαίνεται ἡμῖν ἀρμονικῆ, τὰ σώματα ἔχουσι πρὸς τῇ φυσικῇ καὶ ἀδιάστω στάσει καὶ τινα χάριν, αἱ δὲ κεφαλαὶ ἀμφοτέραι καὶ ἔκφρασιν τὴν προσήκουσαν, διάφορον δηλ. κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν καὶ σχέσιν. Καὶ ἡ μὲν μεγαλλιτέρα μορφή εἶναι, νομίζομεν, Διόνυσος, ἢ δὲ μικροτέρα θὰ παριστάνῃ πιθανῶς τὸν Ἄμπελον, τὸν κατὰ τοὺς μύθους ἐρώμενον τοῦ Διονύσου, ἢ

¹ Ἀπέχομεν τοῦ νὰ ἐκφράσωμεν διὰ λόγων τὸν βαθμὸν τῆς ἡμερησίας καὶ νὰ ὀρίσωμεν μέχρι πόσου σφύρα, ἔγκοπεύς, ξοῖς, ἢ σμιλη εἰργάσθησαν, ἅτε ἐλλιπῶς ἔχοντες περὶ τὴν τοιαύτην ἐμπειρίαν, τὸσον δὲ μόνον μετ' ἱκανῆς ἀσφαλείας δηλοῦμεν, ὅτι πανταχοῦ τῶν σωμάτων ὁμαλῶς τὸ ἡμίεργον ὁρᾶται, οὐδενὸς σχεδὸν μέρους ὄντος κατὰ προτίμησιν ἐξεργασμένου ἐπὶ πλέον.

τὸν Στάφυλον, ὅστις κ' ἐκεῖνος ἐρώμενος τοῦ οἰνοδότου θεοῦ ὑπῆρξεν. Ἄν ἡ παράστασις εἶχε καὶ τι ἰδιαίτερον παρὰ ἀπλῆν περίπτωξιν ἀγαπωμένων, θὰ ἠδύνατό τις ἀσφαλέςτερον νὰ ἐκλέξῃ τὸ δοτέον ὄνομα εἰς τὸν νεανίαν, βοηθούμενος ἐκ τῆς μυθολογίας, καθὼς δὴ πρὸ χρόνων οἱ ἀρχαιολόγοι ὠνόμασαν ἀνευδοιάστως Διόνυσον καὶ Ἄμπελον ἐν συμπλεγμᾷ ἰταλικῆς προελεύσεως, ὅπερ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσεῖῳ καὶ ἀφοῦ ἐξεδόθη ἐν Anc. Marbl. p. III, pl. 11, πολλακίς ὕστερον μετεξεδόθη, τελευταῖον δὲ ἐν Denkm. des klas. Alterth. τοῦ Baumeister, ἐν ἀρθρῳ Dionysos. Ἄναφέρω δὲ ἐγὼ αὐτὸ ἐνταῦθα ὅχι ὡς ὁμοιάζον τὸ ἡμέτερον, (εἶναι μάλιστα ἀνομοιότατον κατὰ πάντα), ἀλλὰ πρῶτον διότι καὶ ἔνεκα αὐτοῦ, ὡς κοινῶς γνωρίζομένου, προετίμησα τὸ ὄνομα τοῦ Ἄμπελου ἐν τῇ ὀνοματοδοσίᾳ μου, ἔπειτα διὰ τὴν διάφορον περὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν κρίσιν ὑπ' ἀνδρῶν δοκίμων ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, φανεῖσάν μοι παραδόξον. Ἐν μὲν τῷ ὑπὸ Wieseler ἐκδοθέντι Β^ο μέρει τῶν Denkm. d. a. K. τοῦ C. O. Müller (ἀρ. 371 τῆς ἐκδόσ. τοῦ 1856) ἐξαίρεται μεγάλως τὸ ἔργον ἐπινοούμενον, ἐν δὲ τοῖς Bausteine etc. τοῦ Friedrichs τοῖς διασκευασθεῖσιν ὑπὸ Wolters καὶ μετονομασθεῖσι Die Gypsabgüsse etc. ἐν σελ. 585, ὑπ' ἀρ. 1494, φέγεται ὡς «λίαν ἀτερπὲς τῇ ὄψει παίγιον». Ἐγὼ ἐπέχω, ἐν ᾧ ἔχων μάλιστα τὸ ὅτι τὸ ἔργον ἐκεῖνο, κατὰ τὴν κακίστην τῶν πρὸ ἡμῶν Φράγκων συνήθειαν, εἶναι πολλακῶς συμπεπληρωμένον ὑπὸ νεωτέρου τεχνίτου καὶ πλέον ἴσως παρ' ὅτι σημειοῦται ὑπὸ τῶν αὐτὸ ἐκδόντων, τοῦθ' ὅπερ συχνὰ συμβαίνει ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ νὰ λυπηταί τις τὸν κόπον τῆς κρίσεως, ὃν καταβάλλει θεώμενος ἔργα ἀρχαῖα τόσον παρηλλαγμένα καὶ νὰ προτιμᾷ ἐν τοῖς τοιοῦτοις νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ συνετὸν παράγγελμα guarda e passa. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω παρεκβατικῶς ἔστωσαν εἰρημένα. Ἀναγκαιότερον δὲ εἶναι νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ ἐρευνήσω ἐν Μουσειογραφικοῖς βιβλίοις, μόνον τὸ ἡμέτερον συμπλεγμα φαίνεται ἔχον τὴν παράστασιν τοῦ Διονύ-

¹ Οἱ ἐκ Δύσεως ἀρχαιολόγοι τὸ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔχειν συνειθισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς θέαν συχνὴν τῶν τοιοῦτων, τὸ δὲ διὰ τὰς γνώσεις ἃς ἐπορίσθησαν τοῦ τωρινοῦ τρόπου τῆς λιθοξοίας, ὅστις δυνάτῃ νὰ διέφερε τοῦ ἀρχαίου ἐν τισιν, εἶναι προκλινεῖς εἰς τὸ νὰ τὰ ὑπο-

σου ἔχοντος ὑπὲρ κεφαλῆς τὸν δεξιὸν βραχίονα ἐν ἀναπαύσει καὶ ἅμα περιπτυσσομένου ἑταῖρον αὐτοῦ εἶτε Ἄμπελον εἶτε Στάφυλον. Ἄλλως δὲ ἀγάλματα τοῦ αὐτοῦ θεοῦ μονὰ μὲ τὸν βραχίονα ὑπὲρ κεφαλῆς ὑπάρχουσιν ἄλλα τε ἴσως καὶ τὰ ἐν Denkm. d. a. K. τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης ἐκδόσεως ὑπ' ἀρ. 355 καὶ 356 ἀπεικονισμένα καὶ περιγεγραμμένα.

Τώρα δὲ θέλομεν τελευτῶντες νὰ εἰπῶμεν βραχεία περὶ τῶν τοιούτων ἡμιτελῶν ἔργων οἷον τὸ σήμερον ἐκδιδόμενον. Ὅτι εἶναι αὐτὰ διδακτικώτατα, ἐὰν παρατηρῶνται ὡς πρὸς τὸν παρ' ἀρχαίοις ἐπιζόμενον τρόπον τῆς λιθοξοίας, καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν μελετῶνται αἱ παραστάσεις τῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀρχαίῳθεν περιελθούσας εἰς ἡμᾶς γραπτὰς εἰδήσεις, τὰς περὶ ἐξαφανισθέντων ἔργων τῆς πλαστικῆς, δὲν πιστεύομεν νὰ ἀμφισβητῆται τανῦν παρ' οὐδενός. Τῶν Ἀθηνῶν δὲ αἱ δημόσιαι συλλογαὶ ἔχουσι πολλὰ τοιαῦτα ἐν διαφόροις τῆς ἐργασίας σταδίοις ἡμιτελῆ καταλειφθέντα ἔργα μικρά τε καὶ μεγάλα, ὅποια καὶ ὅποσα, ἀμφιβάλλομεν πολὺ, ἂν ἔχωσι τὰ τῆς δυτικοβορείου Εὐρώπης πλούσια ἄλλως Μουσεῖα· διότι πιθανὸν φαίνεται, ὅτι οἱ ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν χρόνοις συλλέκται ἢ ἀρπαγες ἀγαλμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ καλῶς μόνον καὶ τελείως ἐξεργασμένα προσέχοντες, παρεώρων τὰ ἀτελῆ καὶ ἀφιναν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς, ἂν ἦσαν τότε εὐρημένα. Κατὰ τὰς τελευταίας δὲ δεκαετηρίδας ἡμεῖς ἐξ ἀνασκαφῶν, ἀγορῶν καὶ δωρεῶν καὶ ἠύξισαμεν ἔτι τὰ ὀπωσδήποτε τότε ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ὑπολειφθέντα, καὶ οὕτω κατὰ τοῦτο εὐτυχούμεν. Ἴνα δὲ αὐτὰ δεόντως τὸ ἔργον αὐτῶν ποιῶσιν, ἤγουν συμβάλλωσιν εἰς τὴν παρ' ἀρχαιολόγων ἀκριβεστέραν τῆς ἀρχαίας τέχνης μελέτην, ἐκρίθη, ὅτι ἔπρεπε καὶ νὰ εἶναι πού ἐν ἰδίῳ χώρῳ συνηγμένα¹ καὶ περὶ τούτου ἤδη πρὸ δωδεκαετίας ἐπὶ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας τοῦ Ἰωάννου Βαλασοπούλου εἶχε ληφθῆ τις φροντίς καὶ ἔναρξις ἐγένετο τῆς συναγωγῆς αὐτῶν ἐν ἐνὶ διαμερίσματι τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1888.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

πτέουσιν ὡς ὅχι ἀρχαῖα, ἀλλ' ἐκ παραποιήσεως προερχόμενα. Οὕτω λ. χ. ὁ Kekulé. Ἴδε αὐτοῦ Die antiken Bildwerke im The-seion, No 274, τὸ βιβλίον του ἐξεδόθη τῷ 1869, Ἄν δὲ ὁ ἀνήρ τηρεῖ ἔτι τὴν τότε γνώμην του, ἀγνοῶ.

ΜΙΚΚΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΡΜΟΣ

Περὶ τῆς ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις μάλιστα δὲ ἕνεκα τῆς ἀναφορᾶς τῆς πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου (Nat. hist. XXXVI, 11) σπουδαίας ἐπιγραφῆς, ἣτις ἀνακαλυφθεῖσα ἐν Δήλῳ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. Homolle ἐν τῷ Bull. de corr. hell. VII(1883) σελ. 254 κ.έ., ἔγραψε τελευταῖον¹ ὁ κ. J. Six ἐν ταῖς ἐνταῦθα ἐκδιδομέναις Mitth. d. arch. Inst. XIII (1888) σ. 142 κ.έ. Καὶ παρετέθη μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν σ. 149 πιστὸν πανομοιότυπον τῆς ἐπιγραφῆς (ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τοῦ Löwy σελ. 3), δὲν θεωροῦμεν ὅμως περιττὸν νὰ παραθῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ὅμοιον πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀναγνωστῶν.²

ΜΙΚΚΙΑΔΗΣ
 ΑΡΧΕΡΜΟΣ
 ΟΙΣΙΟΙΜΕΝΑΛΑ· ΞΣΓΑΤΡΟΙΩΝΑΞ

Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς διατριβῆς αὐτοῦ πραγματεύεται ὁ λόγιος Ὁλλανδὸς περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐπιγραφῆς (ἥς περίπου τὸ ἐν τρίτον ἕνεκα βλάβης τοῦ λίθου ἀπωλέσθη), διαφωνῶν ὡς πρὸς τοὺς δύο πρώτους στίχους τὰ μάλιστα πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ εἰς διαφώτισιν τῆς ἐπιγραφῆς ἀσχοληθέντας, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ πειρᾶται, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν συμπληρώσεων αὐτοῦ, νὰ ὀρίσῃ ὡς οἷόν τε ἀκριβέστερον τοὺς χρόνους, καθ' οὓς πιθανῶς ἐνεχαράχθη ἐπὶ τοῦ λίθου. Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, οὐδὲν σχεδὸν γνωρίζομεν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Χίου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, εἰς οὓς ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή φαίνεται πάντως ἀναγομένη, ἀποφεύγων νὰ βασανίσω ἐνταῦθα τὰς περὶ ἱστορικοῦ τινος συμβάντος ὡς αἰτίας τῆς ἐγγαράξεως τῆς ἐπιγραφῆς εἰκοτολογίας τοῦ κ. Six, περιορίζομαι εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν συμπληρώσεων καὶ ἐλπίζω ν' ἀποδείξω ὅτι αἱ περὶ τοῦ ἡμετέρου μνημείου παρατηρήσεις του, καίπερ τὰ μάλα

ἐμβριθεῖς καὶ περισκευημένοι, οὐδὲν ἤττον ἤκιστα ἀποδεχταὶ τυγχάνουσιν οὔσαι, ὡς στηριζόμεναι μᾶλλον ἐπὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις παραδόσεως περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς πλαστικῆς, ἢ ἐπὶ τοῦ περὶ τὸν ἡμετέρον κ. Six.

Ὁρμώμενος ἐκ τῆς ὀρθῆς παρατηρήσεως ὁ κ. Six, ὅτι τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δευτέρου στίχου ὑπάρχον κενὸν πρέπει νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς λέξεως $\epsilon\omicron[\phi]\iota\epsilon\iota\iota\omicron\iota\omicron$, συμπληρώσεως, ἣν εἶχεν ἤδη προτείνει ὁ Fröhner, ἠγγνόμενός δέ, ὡς φαίνεται, ὁ κ. Six¹, καὶ πεπεισμένος ὅτι δι' αὐτῆς ὑποσημαίνεται ὁ ἐν τῷ σχολίῳ εἰς τοὺς Ὀρνιθας τοῦ Ἀριστοφάνους (στ. 573) μνημονευόμενος νεωτερισμὸς τοῦ Ἀρχέρμου, ὅτι δηλ. οὗτος πρῶτος τὴν Νίκην πτηνὴν εἰργάσατο, προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ ταύτην τὴν ἔννοιαν εἰς τὸ ἕνεκα βλάβης τοῦ λίθου ἀπολεσθὲν τέλος τοῦ πρώτου στίχου, συμπληρῶν ὡς ἔπεται :

Μικκιάδης τὸδ' ἄγαλμα καλὸν πετεεινὸν ἔτευξεν
 Ἀρχέρμου σοφίησιν

ὄχι ἐπιτυχῶς κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι βεβιασμένη καὶ παρὰ τὰ κρατοῦντα φαίνεται μοι ἡ σημασία αὐτῆ, ἣν ὁ κ. Six θέλει νὰ ποδώσῃ εἰς τὴν λέξιν σοφίησιν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς (ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαίου ἀγγείου ἐπιγραφῆ « ἄνδρες ἐποίησαν σοφίαισιν καλὸν ἄγαλμα »² οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ λέξις σημαίνει τὴν περὶ τὴν τέχνην δεινότητα τοῦ ἐργασασμένου τὸ ἔργον). Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν τοῦ κ. Six ἑρμηνείαν, δὲν βλέπομεν τίνι τρόπῳ δύνανται τὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς νὰ συμφωνῶσι πρὸς τὰ τοῦ μνημονευθέντος σχολίου εἰς τοὺς Ὀρνιθας τοῦ Ἀρι-

¹ Πρὸς. Bechtel ἐν Abh. d. K. Ges. d. Wiss. zu Göttingen XXXIV σ. 50. Τὴν τε ἀνακοίνωσιν καὶ τὴν παραπομπὴν ὀφείλω τῷ ἐν Μονάχῳ καθηγητῇ κ. R. Schöll.

² Πρὸς. C. I. A. IV 2, 422². Ὁμοίον τι ἴσως ἐρρήθη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ C. I. A. IV 2, 373,¹ ὅπου ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ συμπληρωθέν ὄχι « σφίεσθαι » ἀλλὰ « σφίεσθαι ». — Περιττὸν νομίζω νὰ ἀνασκουάσω πρὸς τοῦτοις τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Six ἐν σ. 157 εἰρημένα, ὅτι δηλ. διὰ τοῦ πληθυντικοῦ « σοφίησιν » ἀντὶ « σοφίῃ » ἴσως ὑποδηλοῦνται δύο ἐφευρέσεις τοῦ Ἀρχέρμου, πρῶτον μὲν ὅτι ἐπέτερωσε τὴν Νίκην, δεῦτερον δὲ ὅτι παρέστησεν αὐτὴν πετομένην.

¹ Τοὺς πρότερον περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς γράψαντας μνημονεύει ὁ Löwy Inscr. gr. Bildh. σ. 3 καὶ XVII.

² Πρῶτος παρατηρῶ ὅτι τὸ ἔνατον γράμμα τοῦ δευτέρου στίχου ἀναμφιβόλως ἦν Ο.

στοφάνους, ὅτι, κατὰ τὴν προτεινομένην συμπλήρωσιν, ὁ μὲν υἱὸς (Ἄρχερμος) δοξάζεται ὡς ὁ ἐφευρέτης, ὁ δὲ πατὴρ ὡς ὁ πρῶτος τεχνίτης ὁ τὰς τοῦ υἱοῦ ἐφαρμόζων ἐφευρέσεις. Τίς ποτε δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι τοιαῦται ἐφευρέσεις δὲν γίνονται παρ' ἀρχαρίων, ἀλλὰ μόνον παρὰ τεχνιτῶν ἰδίᾳ χειρὶ ἐφαρμοζόντων τὰς περὶ τῆς τέχνης θεωρίας των; Ἡ ὑπόθεσις λοιπὸν ὅτι ἄλλος τις ἢ αὐτὸς πρῶτος ὁ ἐφευρέτης (ὁ Ἄρχερμος) ἐποίησεν ἄγαλμά τι τῆς Νίκης κατὰ τὴν περίπυστον ἐφευρεσίν του φαίνεται μοι παντάπασιν ἀπίθανος.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς ἐξεταζομένη ἡ ἐν λόγῳ συμπλήρωσις γραμματικῶς τε καὶ γλωσσικῶς ἀστοχεῖ τοῦ ὀρθοῦ, κατ' ἐμὲ κριτὴν, ὡς διαφορουμένη κατὰ τὸ νόημα. Καὶ τῷ ὄντι ὁ κ. Six μεταφράζει: Mikkiades machte dies schöne Bildnis, das fliegend dargestellt ist durch die Erfindung des Archermos, τουτέστι «Μικκιιάδης ἐποίησε τοῦτο τὸ καλὸν ἄγαλμα, ὁ πετόμενον παρεστάθη διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Ἀρχέρμου»· οὐδὲν ὅμως κωλύει νὰ μεταφράσωμεν: Mikkiades machte dies

schöne Bildnis geflügelt nach der Erfindung des Archermos, τουτέστι «Μικκιιάδης τὸ καλὸν τοῦτο ἄγαλμα πτηνὸν ἐποίησε χρησάμενος τῆ τοῦ Ἀρχέρμου ἐφευρέσει», κατὰ δὲ ταύτην τὴν μετάφρασιν δὲν θὰ ἀνεφέρετο ῥητῶς ὁ τὸ ἄγαλμα ποιήσας τεχνίτης. Τοιαύτας ὅμως ἀμφιβολίας ἀποφεύγει ἡ ἀδρὰ τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ποιήσας.

Ἄλλ' ἱκανὰ περὶ τούτου· τὸ δευτέρον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς συμπληροῖ ὁ κ. Six:

Ἐκηβόλ[ω αὐτ' ἀνέθηκαν
οἱ Χῆροι, Μέ[λαν]ος πατρῶιον ἄσ[τυ νέμοντες.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ λέξις «αὐτε» ἡ τὸ ἐν τῇ σελ. 149 σημ. 1 «Ἐκηβόλε σοὶ δὲ» ἐτέθησαν παραπληρώσεως χάριν φανερόν. Ἄλλὰ μικρὸν τὸ κακόν· τὸ κυριώτατον εἶναι ὅτι ὁ κ. Six ἐκλαμβάνει τοὺς ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἀναφερομένους «οἱ Χῆροι» ὡς τοὺς τὴν Νίκην ἀναθέντας. Καὶ ὅμως ὄχι μόνον ἡ ἐν τῇ Ἀκροπόλει εὑρεθεῖσα ἐπιγραφή τοῦ νεωτέρου Ἀρχέρμου, ἧς παρατίθημι ἐνταῦθα πανομοιότυπον,¹

ΑΔ + Ε Δ Μ Ο Σ Ε Ρ Ο Ι Β Σ Ε Ν Ο + Ι Ι Ο Σ
Ι Θ Ι Δ Ι Κ Ε Μ Α Ν Ε Θ Ε Κ Ε Ν Α Θ Ε Ν Ρ Ι Ρ Ι Ρ Ο Ν Ι Ο + Θ Ι

ἀλλὰ καὶ πλείστοι ἄλλαι μᾶς ἀναγκάζουσι νὰ δεχθῶμεν ὅτι, ὅταν πρόκηται περὶ ξένων, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τῷ ὀνόματι τοῦ τεχνίτου προστίθεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, ἐξ οὗ οὗτος κατάγεται, καὶ τοῦτου ἕνεκα παρεδέχθησαν ἀδιστακτικῶς οἱ πλείστοι τῶν περὶ τῆς ἐπιγραφῆς γραψάντων, ὅτι ἐν αὐτῇ περὶ τῶν τεχνιτῶν εἰρημένον ἦν ὅτι Χῆροι ἦσαν. Ἡ δὲ γνώμη αὕτη, ὅτι δηλαδὴ αἱ ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ λέξεις «οἱ Χῆροι» πρέπει νὰ ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐν τοῖς δυοῖς πρώτοις στίχοις μνημονευθέντας τεχνίτας, ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς· ὅπως καὶ ἂν συμπληρωθῇ τὸ σύνολον τῆς ἐπιγραφῆς πῶς νὰ ἀποφύγωμεν τὸ νὰ μὴ κατέχωσι τὰ περὶ τῶν τεχνιτῶν εἰρημένα τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ κειμένου αὐτῆς; Ἐπειδὴ δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ ἀναθήματος ὑπ' ἄλλων ἀνατεθέντος οἱ τεχνίται ἐτέθησαν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τῶν ἀναθέντων, μάλιστα δὲ καὶ μείζων παρεχωρήθη αὐτοῖς τιμῆ, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφερομένοις, ἀνάγκη καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ ὅπως κοινῶς νο-

μίζεται, τὸ ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ δημοτικὸν ν' ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐν τοῖς προηγουμένοις ὀνομαστικῶς ἀναφερομένους τεχνίτας.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Εἰς κύρωσιν ὅμως τῆς γνώμης μας δυνατόν νὰ προστεθῶσιν ἔτι καὶ τὰ ἐξῆς· ὑποτίθεται παρὰ τινῶν ὅτι ἐπὶ τῆς βάσεως, ἐφ' ἧς ἡ ἐν λόγῳ ἐπιγραφή, ἴστατό ποτε ἄγαλμά τι Νίκης ἀρχαικοῦ ῥυθμοῦ, οὐ μακρὰν αὐτῆς εὑρεθὲν (ἀπεικονίσθη ἐν Mitth. d. arch. Inst. XI (1886) πίν. XI, A). Καὶ δὲν ἀπεδείχθη μὲν ὅτι ὄντως οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα—φαίνεται μάλιστα ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς

¹ Συνέθεσα αὐτὴν ἐκ τῶν ἐν C. I. A. I, 350^a καὶ IV 2, 373⁹⁵ δημοσιευθέντων τεμαχίων καὶ τρίτου τινὸς νεωστὶ εὑρεθέντος, ἐδημοσίευσσα δὲ τὰ δύο πρῶτα τεμάχια μικροῖς γράμμασιν ἐν τῷ Ἀρχ. Δελτίῳ 1888 σ. 118 ἀριθ. 3. Τὸ δευτέρον τεμάχιον ἐδημοσιεύθη ἐν πανομοιούτῳπ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἐφημερίδι (1886 σελίς 134).

Θεωρῶ δὲ τοῦτον τὸν Ἀρχερμον ὡς νεωτέρον τινα, διότι ἡ ἀνάμιξις τῆς Ἀττικῆς γραφῆς μετὰ τῆς Χίλιας ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιγραφῆς διὰ τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀττικῶν χαρακτῆρων δεδομένων γνωρισμάτων, ταῦτα δὲ ἔπεισαν καὶ τὸν κ. Kirchhoff (C. I. A. IV 2, 373⁹⁵) ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀρχερμος πιθανῶς ἕγγονος ἦν τοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος ἀκμάσαντος ὁμωνύμου καὶ ὁμοφύλου τεχνίτου.

ἄνω ἐπιφανείας τῆς βάσεως ἐλλειψοειδῆς κοίλωμα δὲν ἀνταποκρίνεται ἱκανῶς πρὸς τὸ τετραγωνικὸν μέρος, εἰς ὃ κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Petersen (Mitth. ἑ. ἀ. σ. 372 κ. ἑ.) καταλήγουσι τὰ τοιοῦτου εἴδους ἀγάλματα τῆς Νίκης—δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅμως ὅτι ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν κατεργασίαν τὸ ἐπὶ τῆς βάσεως ἰστάμενόν ποτε ἄγαλμα παρόμοιον ἦν τῷ ἐν Δήλῳ εὑρεθέντι, ἄδηλον δὲ ἂν ἡ ἡμετέρα βάσις τὸ ἄγαλμα Νίκης ἢ Ἀπόλλωνος ἢ ἄλλης τινὸς θεότητος τῶν ἐκεῖ λατρευομένων ἐβάσταζε. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ ὅμως δυσκόλως πείθεται τις ὅτι τόσον μικρὸν ἄγαλμα δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς κατάλληλον ἀνάθημα τῆς μεγάλης καὶ πλουσίας Χίου, « ἡ νήσων λιπαρωπάτη εἶν ἀλλὴ κεῖται », πιθανώτερον δὲ εἶναι ὅτι ἦν ἰδιωτικὸν ἀφιέρωμα. Γνωστοῦ δὲ ὄντος ὅτι πολλαχοῦ καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει μάλιστα πολλαὶ εὑρέθησαν ἐπιγραφαί, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι που τεχνίται ἀπαρχὰς τῶν ἔργων αὐτῶν ἀνέθετον τῷ ἑκασταχοῦ πολιοῦχῳ θεῷ, ἢ ὑπόθεσις ὅτι καὶ ἡ ἐν Δήλῳ εὑρεθεῖσα βάσις ἀνήκεν εἰς ἄγαλμά τι, ὅπερ οἱ ἐν Δήλῳ ἐργαζόμενοι ἐκ Χίου τεχνίται χάριν ἀποδιδόντες τῷ Δηλίῳ Ἀπόλλωνι (ἢ ἄλλῳ τινι, γενικώτερον εἰπεῖν, τῶν ἐν τῇ νήσῳ λατρευομένων θεῶν) ἀνέθηκαν, ὅταν καταλιπόντες τὸ πάτριον ἔδαφος μετηνάστευσαν εἰς Δῆλον ἢ προσωρινῶς ἐκεῖ μετέβησαν,¹ δὲν φαίνεται πάντως ἀπίθανος. Ἡ δὲ χρῆσις τῆς ἐν Δήλῳ, Νάξῳ καὶ Θάσῳ γραφῆς οὐδόλως μᾶς πείθει ὅτι ὀριστικῶς ἐκεῖ μετώκησαν.²

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη, νομίζω, ὅτι δὲν ἠυστόχησε τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ κ. Six συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς. Ὑπ' ὄψει δ' ἔχων καὶ τὰ πρότερον

περὶ αὐτῆς δημοσιευθέντα ἐπιχειρῶ ἐνταῦθα ἀρμοδιωτέραν ὡς γέ μοι δοκεῖ συμπλήρωσιν.

Ἄφοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, αἱ πρῶται λέξεις τοῦ τρίτου στίχου « οἱ Χίοι » πρέπει ν' ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐν τοῖς προηγουμένοις δυσὶ στίχοις ὀνομασθέντας τεχνίτας, ὥστε οὐ μόνον ἐν τῷ 1^ο στίχῳ, κατὰ τὴν παρὰ πάντων ἀσπαστὴν γενομένην ἀνάγνωσιν « Μικκιάδης » κατ' ὀνομαστικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δευτέρου ἐπίσης κατ' ὀνομαστικὴν « Ἀρχερμοξ » πρέπει ν' ἀναγνώσωμεν, ἀνάγκη (ἀφοῦ καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν ὡς ὀρθοτάτη ὑπολαμβάνεται ἡ τῶν κ.κ. Six καὶ Fröhner συμπλήρωσις « σοφίησιν ») νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ἔτερον τῶν δύο εἰ παρελείφθη ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ τῶν στίχων³ ἢ ὑπὸ τοῦ χαράξαντος αὐτοὺς ἐν τῷ λίθῳ χαρακτοῦ, νὰ δεχθῶμεν δηλ. ὅτι συνέβη καὶ ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ ἐν τῇ ἐν C. I. A. IV, 2 ὑπ' ἀρ. 477^h δημοσιευθεῖσῃ ἐπιγραφῇ·

Ἄνθρωπε, ὅς(σ) τείχει[ς] καθ' ὄδον φρασίαν ἄλλ(λ)α μιν οἰκτιρον σῆμα Θράσωνος ἰδών.

ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ ἐν τοῖς Epigr. gr. τοῦ Kaibel ὑπ' ἀρ. 25 ἐκδοθείσῃ, στ. 4

μάρτυρες ὅσσ' ἀρετῆς (σ)τῆσα τρόπαια μά[χης].

Τὰ δὲ λοιπὰ ὄχι δυσκόλως συμπληροῦνται κατὰ τὴν γνώμην μου ὡς ἑξῆς·

Μικκιά[δης τὸδ' ἄγαλ]μα καλὸν [μ' ἀνέθηκε καὶ υἱὸς Ἀρχερμος (σ)ο[φ]ίησιν Ἐκνηβό[λῳ] ἐκτελέσαντες, οἱ Χίοι, Μέλανος⁴ πατρώιον ἄσ[τυ] νέμοντες.

H. G. LOLLING

¹ Δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ εἰς Ἀθήνας νὰ ἦλθον. Συνγορεῖ ὑπὲρ ταύτης τῆς γνώμης τὸ ὄνομα τοῦ Ἀθηνίδου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρχέρμου. Ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας κατήγετο καὶ ὁ Ἀρχερμος ὅστις τὸ τῆς Ἰφιδίκης ἀνάθημα (ἴσως ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς) ἐξεπόνθησε. Προσηκόντως δὲ πιθανολογεῖται (Mitth. d. arch. Inst. XIII, σ. 122 κ. ἑ.), ὅτι ἡ ἐν τῷ ἕκτῳ αἰῶνι π. Χ. μεγάλη συρροὴ ξένων τεχνιτῶν εἰς Ἀθήνας ὀφείλεται τῇ φροντίδι τοῦ Πεισιστράτου. Ἀφορμὴν ἔδωκεν ἴσως ἡ ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου κατάκτησις τῆς Δήλου, ἣτις ἐγένετο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (I, 64) διαρκούσης τῆς καλουμένης τρίτης τυραννίας αὐτοῦ (538-528 π. Χ.). Ὅτι δὲ καὶ πρότερον στεναὶ σχέσεις ὑπῆρχον με-

ταξὺ Δήλου καὶ Ἀθηνῶν τεκμηριῶ πρό πάντων ὁ λ' στίχος τοῦ ὑπὸ τοῦ Χίου βαψφοδοῦ ποιηθέντος « εἰς Ἀπόλλωνα Δήλιον » ὕμνου.

² Ἴδε Löwy ἑ. ἀ. σ. XVII. Ἡ ἐπιγραφή τοῦ νεωτέρου Ἀρχέρμου ἐν μέρει χιάζει εἰσέτι.

³ Ἴδε G. Meyer Griech. Gramm.² σ. 278, K. Meisterhans Gramm. d. att. Inschr.² σ. 71 κ. ἑ.

⁴ Ἐπιτυχῶς εἶκασεν ὁ κ. Schöll, ὅτι ὁ Μέλας πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπώνυμός τις τῆς Χίου, ἣς ὁ μέλας οἶνος ἐφημίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Hist. u. Phil. Aufs. E. Curtius gew. σ. 121).

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΙ ΑΡΧΑΙΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ

(Πίν. 4 καὶ 5)

Σκάπτων τὸ ἄρτι ἀπὸν θέρος ἐν Ἐλευσίνι τὸν χώρον ἐκεῖνον τὸν μεσημβρινοδυτικὰ τῶν μεγάλων Προπυλαίων κείμενον ἀνεῦρον τὰ ἐδάφη τῆς κατασκευῆς ἀρχαίου ἀσβεστοκίστου οἰκοδομήματος, οὐτινος οἱ τοῖχοι καθόσον σώζονται (εἰς ὕψος ἐνιαχοῦ 2,00 περίπου Γ. Μ.) φέρουσιν ἔτι καὶ νῦν πολλαχοῦ παχὺ (0,03) καὶ ὄχι κακὸν τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς ἀσβεστοκίστου καὶ ἐπ' αὐτοῦ πάμπολλα τὰ ἔχνη τοιχογραφιῶν κατὰ τὸ γνωστὸν σύστημα τῆς καλουμένης a fresco ζωγραφικῆς.

Ἐν γένει ἐν Ἑλλάδι σπανιώταται εἶναι αἱ τοιχογραφίαι καὶ ἂν ἐξαιρέσωμεν τὰ πανάρχαια ἐκεῖνα τοιχογραφήματα, ἅτινα ἤνεγκον ἐσχάτως εἰς φῶς αἱ τοῦ Schliemann καὶ τῆς ἡμετέρας Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἐν Μυκῆναις καὶ Τίρυνθι¹ ἀνασκαφαί, ἕτερα ἄξια ὁπωσοῦν λόγου ἐλάχιστα εὐρέθησαν καὶ ταῦτα εἰσέτι δὲν ἐγένοντο δι' ἀπεικονίσεως γνωστά.² Τούτου ἕνεκα πάνυ εὐπρόσδεκτον εὕρημα ὑπολαβόντες τὰς ἐν Ἐλευσίνι ἀποκαλυφθείσας τοιχογραφίας, παρέχομεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἀρχ. Ἐφημερίδος λιθογραφικὴν ἀπεικόνισιν τῶν κυριωτάτων αὐτῶν κατ' ἀντίγραφον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου γενόμενον ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ καλλιτέχνου κ. Gilliéron.³

Περὶ αὐτοῦ τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ θὰ ῥηθῶσι τὰ δέοντα ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ εὐθέτῳ, ἀφοῦ πρῶτον ἀνασκαφῶσι καὶ

ἐρευνηθῶσιν οἱ ἐκεῖ τόποι ὡς δεῖ καὶ ἐξετασθῶσι τὰ κατ' αὐτὸ ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ λεπτομερείᾳ· ἐνταῦθα ἰκανὸν νὰ ῥηθῆῖ μόνον, ὅτι ὑπάρχουσι λόγοι πείθοντές με, ὅτι καὶ τοῦτο ἐκτίσθη περὶ τοὺς αὐτοὺς, καθ' οὓς καὶ τὰ μεγάλα Προπύλαια, χρόνους, δηλ. τοὺς Ἀδριανείους,¹ καὶ ἦν δημόσιον μᾶλλον ἢ ἰδιωτικὸν οἶκημα· ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν τούτων τῶν τοιχογραφιῶν αὐτοῦ σύντομος ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος κατανοοῦσιν ὅτι ἄλλοις ἀνήκει, τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα γνώσεις καὶ πείραν μείζονας ἔχουσιν, ἢ λεπτομερῆς αὐτῶν ἐξέτασις.

Ἐν τῷ πίνακι 4^ο ἀπεικονίσθη ἐν μὲν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1 εἰκόνι τὸ ὄλον (καθ' ὅσον σώζεται) ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τοίχου, ὅπως οὕτως ἔχει ὁ ἀναγνώστης πλήρη ὅσον τὸ δυνατόν ἔννοιαν αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ ὑπ' ἀριθ. 2 ἐτέρου τινὸς τοίχου τὸ κάλλιον σωζόμενον μέρος, ἵνα δειχθῆῖ ἡ ποικιλία περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν χρωμάτων τῶν διαιρουσῶν εἰς τετράγωνα πλαίσια τὴν ἐπιφάνειαν τῶν τοίχων καὶ ἐν τῷ 5^ο πίνακι αἱ κύριαι γραφαί (τῶν τε ζώων δηλ. καὶ τοῦ ἐπὶ θρόνου ἀνδρός) τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 εἰκόνος, ἐν μείζονι κλίμακι, ὅπως σαφεστέρην συλλάβῃ ὁ ἀναγνώστης τῶν καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἔννοιαν. Καὶ περὶ μὲν τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 τοῦ 4^ο πίνακος εἰκόνος οὐδὲν ἔχω νὰ παρατηρήσω· ἢ διαίρεσις τοῦ ἐμβαδοῦ τῶν τοίχων διὰ ταινιῶν εἰς τετράγωνα μάλιστα πλαίσια εἶναι παλαιὰ καὶ εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν ἀνάρτησιν ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτοτελῶν τετραγώνων πινάκων· τὴν δὲ ποικιλίαν καὶ τὴν ὄχι ἀληθῶς ἀχάριτον σύνθεσιν καὶ ζωηρότητα τῶν χρωμάτων τῶν ἀποτελουσῶν τὰ πλαίσια ταινιῶν βλέ-

¹ Παράβ. Schliemann, Tiryns, πίν. XIII. Ἀρχ. Ἐφημ. 1887, πίν. 10.

² Ἀντεγράφησαν μὲν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Λύτρα ἐπιμελεῖα τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας αἱ τοιχογραφίαι τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κόρινθον παλαιοῦ τάφου καὶ τὴν εἰκόνα κατατεθειμένην νῦν ἐν τῷ Κεντρικῷ ἔθνικῷ Μουσείῳ εἶδον πολλοί, ἀλλὰ διὰ δημοσιεύσεως δὲν ἐγένοντο εἰσέτι εἰς τὸν καθόλου ἐπιστημονικὸν κόσμον γνωστῆ. Σύντομον μόνον περιγραφὴν αὐτῆς ἐδημοσίευσεν ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Κουμανούδης ἐν τοῖς Πρακτικαῖς τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1882^ο ἐν σελ. 11-13. Παράβ. πρὸς τούτους καὶ Πρακτικά τοῦ ἔτους 1881^ο σελ. 7-9 καὶ τὰς ἐκεῖ δύο παραπομπάς.

³ Εἰς τὸν κ. Gilliéron ὀφειλομέν καὶ τὴν γνώσιν τοῦ διὰ τῆς λεγομένης ἐλαφροπέτρας καθαρισμοῦ τοῦ ἀσβεστοκίστου ἀπὸ τοῦ ἐπικαλύπτοντος τὰς τοιχογραφίας τοῦ ῥύπου, ὁ ἴδιος δὲ μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς καὶ ὑπομονῆς ἐκαθάρισε τὴν κυριωτάτην αὐτῶν (πίν. 5) καὶ τὴν ἀνέδειξεν, οἷαν ἢ εἰκὼν ἀναπαριστᾷ αὐτήν.

¹ Ὑποθέτω ὅτι πάντες νῦν οἱ τὰ τῆς Ἐλευσίνας μετὰ τινος προσοχῆς ἐξετάσαντες δέχονται, ὅτι τὰ μεγάλα Προπύλαια εἶναι κτίσμα τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων κατὰ μίμησιν τῶν τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν κτισθέντα· καὶ δὲν γινώσκωμεν μὲν τὸν κτίστην αὐτῶν (δυστυχῶς ἢ κεφαλὴ τοῦ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τυμπάνου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν ἀετώματος ἐντετειχισμένου αὐτοκρατορικοῦ ἐμβλήματος εἶναι σφόδρα ἠκρωτηριασμένη ὥστε δὲν ἀναγνωρίζεται) ἀλλ' εἰς ποῖον ἄλλον αὐτοκράτορα δυνάμεθα δικαιότερον ν' ἀναφέρωμεν τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν ἢ εἰς τὸν τοσοῦτον φιλαθῆναϊον καὶ δις τὴν Ἐλευσίνα χάριν μυήσεως ἐπισκεφθέντα Ἀδριανόν; Παράβ. νῦν καὶ Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ 1887 ἔτους, σ. 52.

πει καὶ μόνος του ὁ ἀναγνώστης· δυστυχῶς τὸ ἔδαφος τῶν πλαισίων ἐνταῦθα δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἱκανῶς, ἵνα μάθωμεν ἂν ἔφερον καὶ τίνας ἔφερον *γραφάς*· οὐδὲν ἦττον καλὸν εἶναι νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐν ἄλλοις ἄλλων τοίχων κάλλιον περισωθεῖσιν ἡμῖν *ζωγραφιῶν* ἔχνη δὲν διακρίνονται, ἐν δὲ τούτων φέρει ἀπλῶς κατὰ τὸ μέσον που *στέφανον* ἢ *μᾶλλον κρίκον* μὲ δύο κρεμαμένας ταινίας ἐρυθρῶ πρὸς τὸ ἰῶδες ἀποκλίνοντι χρώματι ἀπεικονισμένον.¹ φαίνεται λοιπὸν ὅτι οὐχὶ πάντα τὰ πλαίσια ἔφερον *ζωγραφίας* (ἀνθρώπων δηλ. καὶ ζώων μορφάς), ἀλλὰ τίνα τούτων ἐκοσμοῦντο ἀπλῶς διὰ *στεφάνων*, *ἀνθεμίων* καὶ τῶν τοιούτων, πιθανὸν δὲ τὸ αὐτὸ σύστημα διακοσμήσεως νὰ ἐκράτει καὶ κατὰ τὰς ἀνωτέρω ζώνας τῶν τοίχων, αἵτινες ἐπίσης, ὡς εἰκάζω, εἰς ὅμοια διηροῦντο τετράγωνα πλαίσια.

Καὶ νῦν ἂς εἶπω δύο λέξεις περὶ τῆς κυριωτάτης εἰκόνος (ἀριθ. 1, πίν. 4). Εἰς τὸ σωζόμενον ὕψος του διηρεῖτο καὶ τούτου τοῦ τοίχου (μακροῦ ὄντος 6,50 Γ. Μ.) ἡ ἐπιφάνεια διὰ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ κίονος (τοῦ φέροντος κατὰ μὲν τὸ μέσον στέφανον μύρτου, κατὰ δὲ τὴν κορυφὴν του ἀδελφόν τι πρᾶγμα, διότι τὰ ὁρώμενα ἔχνη εἶναι ἀσαφῆ) εἰς δύο ἴσα μέρη ἐκάτερον τῶν ὁποίων περιελάμβανεν ἅνα ἐν ζευγος *πλαισίων* διὰ τινος ἐν τῷ μέσῳ στύλου χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων· ὁ ἕτερος τῶν στύλων τούτων σώζεται ἀκέραιος καὶ οὐδὲν φέρει κόσμημα· ὁ ἕτερος δὲν περιεσώθη ἡμῖν ὀλόκληρος, τὰ δὲ ὁρώμενα κατὰ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ εἶναι παντάπασιν ἀσαφῆ καὶ ἐμοὶ τοῦλάχιστον ἀκατάληπτα· καὶ ὅμως ἡ εἰκὼν εἶναι ἀκριβῆς καὶ τοῦ πρωτοτύπου, ὡς περιεσώθη ἡμῖν, πιστὸν ἀντίγραφον· ἀλλὰ καὶ τῶν τετραγώνων πλαισίων τὸ ἔδαφος δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἀλώβητον, τούναντίον μάλιστα τοῦ τελευταίου πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀρώντος ὀλίγον τι μέρος τῆς ἐπιφανείας περιεσώθη ἀλύμαντον καὶ τοσοῦτον δυστυχῶς μόνον, ὥστε νὰ μὴ δυνώμεθα νὰ μάθωμεν καὶ τίνα ἔφερε *γραφὴν*· διότι πάντως θὰ ἔφερε τοιαύτην καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀν-

¹ Καὶ τοῦτο καὶ ἄλλα τινὰ ἀπεικονίσθησαν, ἀλλ' ἢ δημοσίευσίς τῶν εἰκόνων αὐτῶν ἐθεωρήθη περιττή. Ἄς προσθέσω δὲ ἐνταῦθα ὅτι ὑπάρχουσι καὶ τοῖχοι διπλοῦν φέροντες ἀσβεστόχρισμα ἐν μὲν ὑποκάτω λευκὸν καὶ οὐδενὸς χρώματος ἔχνη φέροντος ἕτερον δὲ ἐπὶ τούτου, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, διὰ ποικιλοχρῶν ταινιῶν εἰς τετράγωνα πλαίσια ἔχον διηρημένην τὴν ἐπιφάνειάν του.

θρωπίνης τινὸς μορφῆς. Ἄλλ' ἂς ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερόν πως τὰ περισωθέντα ἡμῖν ἀπεικονίσματα. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου (ἀπ' ἀριστερῶν γενομένης τῆς ἀριθμήσεως) πλαισίου εἰκονίζοντο, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἀνὴρ καθεστηκυίας ἡλικίας ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου καθήμενος καὶ τοὺς πέλιδα φοροῦντας πόδας ἐπὶ θρανιδίου πατῶν· τὸ ἰώδες χρώματος ἱμάτιόν του πρασίνην φέρον παρυφὴν καὶ οἶονεὶ κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατήρχετο ὀπισθεν τῆς ῥάχεως καὶ ἐσκέπαζε μόνον τὰ ἀπὸ τῆς ἡβῆς καὶ κάτω μέρη τοῦ σώματος· ἐκράτει δὲ ὁ εἰκονιζόμενος τῇ μὲν δεξιᾷ πτερωτῇ νίκη, στέφανον ταῖς χερσὶν φέρουσαν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ σκήπτρον, οὗ δυστυχῶς τὸ ἀνώτερον μέρος ἐξέλιπε· οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι εἰς παντὸς βλέποντος τὴν εἰκόνα ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν, ὅτι ὁ εἰκονιζόμενος (ἢ κεφαλὴ αὐτοῦ σχεδὸν παντάπασιν δυστυχῶς ἐξέλιπε), οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ ᾔῃναι ἢ ὁ πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε Ζεὺς, καθ' ὃν μάλιστα περίπου τύπον ἔπλασεν αὐτὸν ὁ μέγας τῶν πάλοι Ἀθηναίων τεχνίτης (Παυσ. V § XI). Ὁ τοιχογράφος ὑπέπεσε βεβαίως εἰς σπουδαῖον ἀμάρτημα, καθίσας αὐτὸν ὅπως τὸν ἐκάθισε ἐπὶ τοῦ θρόνου· περὶ τὰ καθ' ἕκαστον ὅμως οὐχὶ τις ἀδέξιός δείκνυται· ἐν τῷ πρὸς τῷ δεξιᾷ αὐτοῦ πλαισίῳ εἰκονίζοντο δύο χοῖροι, ὧν μέγα μέρος μάλιστα τοῦ ἑτέρου αὐτῶν ἐξέλιπε καὶ μάλιστα αἱ κεφαλαί· ἐν δὲ τῷ πρὸς τ' ἀριστερά του πλαισίῳ δύο βόες ἐπίσης οὐχὶ ὅλως ἀκέραιοι περισωθέντες ἡμῖν, ἀλλ' ὑπεράνω τῆς θέσεως, ἔνθα αἱ κερασφόροι κεφαλαί των εἰκονίζοντο διακρίνονται σαφῶς *κλάδων* ἔχνη δηλοῦντα ὅτι τὰ ζῶα ἦσαν ἐστεμμένα· γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ θύματα μάλιστα ἐστεμμένα ἤγοντο εἰς τὴν σφαγὴν. Βεβαίως ἢ εἰς ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα καὶ αὐτοτελῆ, οὕτως εἰπεῖν, τετράγωνα πλαίσια διαίρεσις τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου ἀποκρούει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι περὶ μιᾶς ἐνιαίας κατὰ τόπον καὶ χρόνον πράξεως πρόκειται· ἀλλ' ἢ ἀπεικόνισις τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε ἐν μέσῳ ζώων ἔχει τι τὸ ξενίζον κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἀναζητήσις σχέσεώς τινος τῶν εἰκονιζομένων πρὸς ἀλληλα φαίνεται μοι ὄχι ἄσκοπος· καὶ ἂν περὶ θυσίας εἰς τὸν ὕπατον θεὸν δὲν πρόκειται, ἴσως ἀπίθανον δὲν εἶναι νὰ προῦκειτο περὶ *προπαρασκευῆς* εἰς *θυσίαν*, γνωστὸν δὲ ὅτι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς

πράξεως τὰ διάφορα χρονικά, οὕτως εἰπεῖν, σημεῖα δὲν ἀπηξίωσαν καὶ πάλαι καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ν' ἀπεικονίσωσιν οἱ τεχνῖται καθ' ὅμοιον τρόπον, ἐν εἰκόσι δηλ. κειωρισμέναις μὲν ἀπ'

ἀλλήλων, ἀποτελούσαις ὁμῶς οὐδὲν ἤττον σειρὰν καὶ οἰοῖται μέρη οὖσαις, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄλου.

Ἐν Ἐλευσίνι τῇ 27 Νοεμβρίου 1888.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πίν. 2 καὶ 3).

Τὸ περικαλλές τοῦτο μνημεῖον ἀρχαϊκῆς τέχνης, οὗ τὴν εἰκόνα σήμερον ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι δημοσιεύομεν, κατέστη ἤδη περιώνυμον ὑπὸ πολλῶν συχνὰ μνημονευόμενον¹. Εἶνε δὲ τοῦτο κεφαλὴ νεανικῆς μορφῆς εὐρεθεῖσα πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μέρος τοῦ Μουσείου. Ἡ κεφαλὴ αὕτη μικρότερα πῶς τοῦ φυσικοῦ μεγέθους οὖσα σφάζει πολλοῦ ἴχνη χρωματισμοῦ, ἔχει δὲ τὴν κόμην ἀναδεδεμένην κατὰ τὸν συνήθη ἐκεῖνον τρόπον, ὃν ὁ Schreiber (Mitth. d. arch. Institut. in Athen, 1884) ὡς γνωστὸν ἀττικὸν κρωβύλον ἀποφαίνεται. Δύο ἰκανῶς παχεῖς πλόκαμοι διασταυρούμενοι φέρονται ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν περιθέοντες τὴν κεφαλὴν, εἶνε ὁμῶς ὄρατοὶ μόνον κατὰ τὸ ὀπισθεν ἡμισυ τῆς κεφαλῆς μέρος, καλυπτόμενοι ἔμπροσθεν ὑπὸ λυτῆς κόμης, ἣτις ἐπικέχεται ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐπὶ πολὺ τοῦ μετώπου καὶ ἐπὶ τὰ πλάγια. Ἐνταῦθα δὲ ἡ κόμη καταπίπτει οὐχὶ ὡς ὄγκος πυκνός, ἀλλ' εἶνε περιέργως διεσκευασμένη ὡς ἐκ πολλῶν σειρῶν τριχῶν συγκειμένη ὁμοίωτατα τῇ κομμώσει τῆς ἐν τῷ περιφῆμῳ ἀγγείῳ τοῦ Εὐφρονίου εἰκόνας νεανικῆς μορφῆς (Jahrbuch d. arch. Instituts 1888 σ. 235). Ἡ κόμη τῆς κεφαλῆς ταύτης ἦτο κειωρισμένη διὰ κιτρίνου τινὸς χρώματος, ἴχνη δὲ ἐρυθρᾶς βαφῆς δεικνύουσι τὰ χεῖλη· τὸ περίγραμμά τῶν βολβῶν τῶν ὀφθαλμῶν εἶνε δεδηλωμένον διὰ μέλανός τινος χρώματος, τὸν αὐτὸν δὲ χρωματισμὸν φέρουσιν ἡ ἴρις καὶ

ἡ κόρη· αἱ βλεφαρίδες ὁμῶς ὑποτυποῦνται δι' ἐρυθρᾶς ἐν τῷ μέλανι βαφῆς, αὐτὰ δὲ τὰ βλέφαρα σφάζουσι λεῖψανα ὠχρολεύκου χρώματος. Ἡ κεφαλὴ αὕτη ἀναγομένη εἰς τὴν δευτέραν ἴσως δεκαετηρίδα τοῦ πέμπτου π. χ. αἰῶνος εἶνε μετὰ θαυμαστῆς περιεργίας ἐξεργασμένη καὶ μετὰ λεπτότητος κατατηξίτεγνου, ὑπομιμνήσκουσα τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην χαλκῆν κεφαλὴν τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τοῖς «Μουσεῖοις Ἀθηνῶν» Ρωμαΐδου — Σοφύλη, πίν. 16.

Ποία τις εἶνε ἡ ἱστορικὴ σημασία καὶ ἡ θέσις τοῦ μνημεῖου τούτου ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἑλλης ἀρχαϊκῆς τέχνης; Τοῦτο εἶνε τὸ κύριον ἐνταῦθα ζήτημα. Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀπαντήσωμεν διὰ βραχείων, φρονοῦντες ὅτι ἡ τεχνικὴ αὐτοῦ σημασία δύναται ἐπὶ τὸ πιθανώτερον νὰ ὀρισθῇ διὰ τῆς παρεξετάσεως συγγενῶν μνημείων, ἐὰν τοιαῦτά τινα τῷ ὄντι ὑπάρχωσιν.

Ὅσοι ἔτυχε νὰ ἴδωσι τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπέδειξαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ πρὸς τὸν περιφῆμον Ἀπόλλωνα τὸν ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός· οἱ τεκμαιρόμενοι ὁμῶς ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἡ κεφαλὴ αὕτη ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ κατ' ἀνάγκην ἔργον τῆς Ὀλυμπιακῆς τέχνης σκέπτονται, κατ' ἐμὲ κριτὴν, κατὰ τινα ἀναχρονιστικὴν μέθοδον· διότι τὸ μνημεῖον τοῦτο, τὸ ἐν Ἀττικῇ εὐρεθέν, εἶνε ἀναμφισβητήτως ἀρχαιότερον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀετωμάτων. Τὴν συγγένειαν ἄλλως καὶ ὁμοίωτα τοῦ ἐξωτερικοῦ τύπου οὐδεὶς ἀρνεῖται, δυνάμεθα ὁμῶς νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν ταυτότητα τῆς ἐργασίας τῶν Ἀττικῶν μνημείων καὶ τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Ἀπόλλωνος¹. Αἱ διαφοραί,

¹ Ἐν ταῖς Mitth. 1887 σελ. 373 ὀνομάζεται ἡ κεφαλὴ αὕτη «we-

¹ Theoxenu, Les fouilles récentes de l'Acropole d'Athènes (Gazette Archéologique 1888 p. 41). Mitth. d. arch. Inst. in Athen 1887 σ. 373. Ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ σελ. 266. Jahrbuch des arch. Instituts 1887 σελ. 233 Anm. 53. The Journal of hellenic Studies. Vol. IX p. 122 μετὰ μικρᾶς εἰκόνας.

αίτινες χωρίζουσι τὰ ἔργα ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων, δὲν ἐξηγοῦνται μόνον ἐκ τῆς διαφόρου αὐτῶν ἡλικίας ἀλλ' ἀποτελοῦσι μᾶλλον ἰδιαίτερα τεχνικά γνωρίσματα, ἅτινα διαθέτουσιν ἡμᾶς ἐνδοιαστικῶς πῶς πρὸς τὴν γνώμην τῶν φρονούντων ὅτι ἀμφότερα τὰ μνημεῖα ταῦτα εἶνε προϊόντα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σχολῆς, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἐργασία τῆς ἀττικῆς κεφαλῆς ἐκπληροῖ πάντας τοὺς αὐστηροὺς πλαστικοὺς νόμους καὶ κανόνας τοὺς ἐξευγενίζοντας καὶ ἐξιδανικεύοντας τὴν παράστασιν, τὸναντίον δὲ τὰ Ὀλυμπιακὰ ἀγάλματα δεικνύουσι τὴν σπουδὴν τοῦ τεχνίτου πρὸς ἀπλήν ἀλλ' ἐπιτυχῆ ἀπεικόνισιν τῆς τυχαίας πραγματικότητος. Ἡ τάσις δὲ αὕτη παρατηρεῖται ὄχι μόνον ἐν τῇ κινήσει καὶ τῇ καθόλου διατάξει τῶν μορφῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σχηματισμῷ τῶν καθ' ἕκαστα. Τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀπεικονίζουσι καὶ τὰς μᾶλλον τυχαίας ἐκφάνσεις τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικῆς ἀληθείας, εἶνε ὅμως ἄκομψα καὶ βαρέα, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ καὶ τὰ πρόσωπα λόγον εἰργασμένα στεροῦνται τῆς πλαστικῆς λεπτότητος καὶ εὐγενοῦς διαπλάσεως, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ἀττικὴν κεφαλὴν. Τὰ Ὀλυμπιακὰ ἀγάλματα δεικνύουσι διάφορον προφανῶς ἀντίληψιν καὶ αἴσθημα τέχνης ἢ ἢ δημοσιευομένη ἐνταῦθα κεφαλὴ.

Πρὸς τὴν μαρμαρίνην ταύτην τῆς Ἀκροπόλεως κεφαλὴν ἔργον ὁμοιότατον καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ κατὰ τὸν χαρακτήρα τῆς τέχνης εἶνε ἡ προμνημονευθεῖσα χαλκῆ κεφαλὴ (Μουσεῖα Ἀθηνῶν πίν. 16). Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐξεδήλωσα ἄλλοτε τὴν γνώμην ὅτι τὸ περίφημον τοῦτο ἀρχαϊκῆς χαλκοπλαστικῆς τέχνης κειμήλιον εἶνε ἔργον τῆς Ὀλυμπιακῆς τέχνης παραχθὲς ὑπὸ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἐξωτερικοῦ τύπου τῆς χαλκῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Ἀπόλλωνος· ἡ ἀνακάλυψις ὅμως τοῦ ἐνθάδε δημοσιευομένου ἔργου μὲ ἀναγκάζει νὰ τροποποιήσω πῶς καὶ τὴν περὶ ἐκείνου τοῦ ἔργου γνώμην μου. Ὅσοι τῶν ἀρχαιολογούντων ἔτυχε νὰ μνημονεύσωσι τῶν δύο τούτων ἔργων ἀποφαίνονται ὅτι ταῦτα εἶνε προϊόντα ἄλλου ἐργαστηρίου ἢ τὰ λοιπὰ ἐν Ἀκροπόλει ἀνακαλυφθέντα ἀρχαϊκὰ *nig alterthümlichere Replik des «Apollon» im Westgiebel des Zeustempels zu Olympia*. Πρὸς τὸ αὐτὸς περιόδ. σελ. 266 «aufs nächste verwandt» τῷ Ὀλυμπιακῷ Ἀπόλλωνι καλεῖται τὸ ἔργον τοῦτο.

ἀγάλματα. Τοῦτο ὅμως ἀκριβῶς εἶνε τὸ ζήτημα. Εἶνε ἀπολύτως ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος; Δὲν ὑπάρχουσιν ἄρα γε καὶ ἄλλα ἐν Ἀκροπόλει συγγενῆ ἔργα; Νομίζω ὅτι δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἀνεύρωμεν τὸν κρίκον τὸν συνδέοντα τὰ ἔργα ταῦτα πρὸς τὰ λοιπὰ πολυάριθμα ἀρχαϊκὰ ἀγάλματα τῆς Ἀκροπόλεως. Βοηθεῖ δὲ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ αὐτὴ ἢ μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους περιπλανήσεις τελευταία τῆς μαρμαρίνης κεφαλῆς τοποθέτησις¹ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως. Παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο ἴδρυται ἡ γνωστὴ προτομὴ γυναικειᾶς μορφῆς ἢ δημοσιευθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τοῖς «Μουσεῖοις Ἀθηνῶν» πίν. 14 καὶ ὑπὸ τοῦ Winter ἐν τῷ *Jahrbuch d. arch. Instit.* 1887 πίν. 14. Ἡ τεχνικὴ συγγένεια τῶν δύο τούτων ἔργων προσπίπτει εἰς τὴν αἴσθησιν παντὸς μὴ κατεχομένου ὑπὸ προλήψεως ἐπιστημονικῆς. Εἶνε ἀληθὴς ὅτι τὰ μνημεῖα ταῦτα διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἐξῆς μικρῶν παραλλαγῶν. Τὸ μέτωπον τῆςδε τῆς κεφαλῆς εἶνε ἥπτον ἐπίπεδον ἢ τὸ τῆς γυναικειᾶς μορφῆς σχηματίζον μικρὰν τινα κύρτωσιν ὑπεράνω τῆς ρινός· ἔνεκα τούτου καὶ τὸ τοῦ μετώπου καὶ τῆς ρινός περίγραμμα δὲν ἀποτελεῖ συνεχῆ τινα καὶ μονότονον γραμμὴν. Αἱ ὀφρύς ἐπίσης εἶνε ὀλιγώτερον τοξοειδεῖς, δὲν συνάπτονται δὲ εἰς συναφῆ περιγράμματα μετὰ τῶν πλαγίων τῆς ρινός γραμμῶν. Ὁρθότερον ἐπίσης ὑποτυποῦνται καὶ τὰ μεταξὺ τῶν ὀφρῶν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπαλὰ μέρη. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἔργου τούτου ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἐπιμήκη τύπον καὶ οἱ τῆς γυναικειᾶς μορφῆς, εἶνε ὅμως ὀρθότερον ἐσχηματισμένοι ἐν τῇ διατάξει αὐτῶν, ὑποδηλουμένων ἤδη καὶ αὐτῶν τῶν ἐσωτερικῶν κογχῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἄλλως δὲν ἔχουσι τόσον ὀριζοντίαν θέσιν ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τὴν ἡρεμον πρὸς τὰ πλάγια κλίσιν καὶ διεύθυνσιν τῆς κεφαλῆς. Τὸ στόμα τῆς κεφαλῆς ταύτης ἔχει τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τῆς γυναικειᾶς μορφῆς σχῆμα, εἶνε ὅμως μᾶλλον κατὰ φύσιν ἀπεικασμένον. Ἐν γένει τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἀπηλλαγμένον τῶν ὑπερβολῶν αἰτινες καταφαίνονται ἐν τῇ διατυπώσει τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν τῆς γυναικειᾶς κεφαλῆς. Τὸ περίγραμμα αὐτοῦ εἶνε μᾶλλον ὠοειδὲς καὶ ἢ ἐργασία καθ' ὅλου ἀπαλωτέρα ὀλιγώτερον μετέχουσα τῆς αὐστηρᾶς τραχύτητος τῆς γυναικειᾶς κεφαλῆς.

¹ Ἐσχάτως ὅμως μετετοπίσθη πάλιν ἡ κεφαλὴ αὕτη.

Αἱ διαφοραὶ ὅμως αὐταὶ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ διάφοροι μόνον βαθμοὶ τεχνικῆς προόδου· ἡ νεανικὴ κεφαλὴ εἶνε νεωτέρα τις ἐπίδοσις, τελειότερος βαθμὸς ἀναπτύξεως τῆς αὐτῆς τέχνης. Ἄλλως ὅμως καταφαίνεται ἐν τῇ τέχνῃ ἀμφοτέρων τῶν μνημείων ὁ αὐτὸς ἐργασίας τρόπος, τὸ αὐτὸ πλαστικὸν αἶσθημα καὶ αἱ αὐταὶ τεχνικαὶ ἀρχαί. Ἀμφοτέρα φέρουσι τὴν σφραγίδα τοῦ αὐτοῦ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος. Ἡ κεφαλὴ ἄρα αὕτη νεανικῆς μορφῆς ἔχει πλείονα σημεῖα κοινὰ μετὰ τῆς προειρημένης ἀττικῆς κεφαλῆς ἢ μετὰ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγαλμάτων· αὐθαιρεσία δὲ μόνον ἢ καὶ πείσμων πρόληψις δύναται νὰ ἀποχωρήσῃ παντελῶς τὸ ἔργον τοῦτο ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἄλλων ἐν Ἀκροπόλει πολυαρίθμων ἀγαλμάτων γυναικείας μορφῆς. Ὑπὸ τῶν πλείστων ὅμως ἤδη ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀττικὴ καταγωγὴ τῆς γυναικείας κεφαλῆς. Ὅχι μόνον δὲ οὐδεὶς λόγος κωλύει ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν καὶ περὶ τοῦδε τοῦ μνημείου (πίν. 2^{ος}) τὴν αὐτὴν γνώμην, ἀλλὰ τοῦναντίον εὐρίσκομεν καὶ ἄλλα μαρτύρια συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης καὶ μάλιστα τὸ κατωτέρω ἐν πίνακι 3^ῳ δημοσιευόμενον ἀρχαῖκόν μνημεῖον ἀνήκον καὶ τοῦτο εἰς τὴν αὐτὴν καὶ τὸ ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι τάξιν.

Ὁ 3^{ος} πίναξ ἀπεικονίζει τὴν κεφαλὴν νεανικῆς μορφῆς μικροτέραν τοῦ φυσικοῦ μεγέθους ἀνακαλυφθεῖσαν πρὸ μηνῶν πολλῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μουσείου· ἡ κεφαλὴ αὕτη προσηρμύσθη ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀκροπόλει κορμοῦ νεανικῆς μορφῆς τοῦ δημοσιευθέντος ἐν ταῖς Mitth. d. arch. Instit. 1880 Taf. I, ἐφ' οὗ πρότερον εἶχε προσκολληθῆ ἔσφαλμένως, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἄλλη κεφαλὴ. Ἡ ἐν τῷ 3^ῳ πίνακι ἀπεικονιζομένη εἶνε μικροτέρα καὶ ἀρχαϊκωτέρα τῆς πρότερον προσκεκολλημένης ἐπὶ τοῦ κορμοῦ κεφαλῆς. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ ἔργον, ὡς εἶχε πρότερον, ἐφαίνετο ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ παρέχον ἀρμονικὴν ἐνότητα, τοῦναντίον δὲ ἡ ἐν τῷ 3^ῳ πίνακι ἀπεικονιζομένη κεφαλὴ ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ αὐτῆς τραχύτητι ἐμποιεῖ πῶς δυσάρεστον αἶσθημα φαινομένη ἐκ πρώτης ἀπόψεως ἤττον συνάδουσα πρὸς τὴν ἐργασίαν τοῦ κορμοῦ. Καὶ ὅμως οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη ἐπὶ τὸ ἀκριβέστατον

προσαρμοζομένη ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος εἶνε ἡ οἰκεία τοῦ ἔργου τούτου. Τὸ μνημεῖον τοῦτο δὲν εἶνε βεβαίως ἀρχαιότερον τῆς ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι ἀπεικονισθείσης κεφαλῆς· ἡ κόμη αὐτοῦ μετὰ λεπτοτάτης περιεργίας εἰργασμένη ἔχει τὴν ἀνάδεσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς ἐν Νεαπόλει Ἡλέκτρας (Mitth. d. arch. Inst. Athen 1884 Taf. X) τῆς ἐν Ἀκροπόλει χαλκῆς κεφαλῆς (« Μουσεῖα Ἀθηνῶν » πίν. 16). καὶ τῆς ἐν Μ. Lateran. ἀρ. 142. Περὶ τινὰ ἀπλοῦν στέφανον περιθέοντα τὴν κεφαλὴν περιπλέκεται ἡ κόμη, τὰ δὲ ἄκρα τῶν τριχῶν φαίνονται καὶ κάτωθεν τοῦ στεφάνου διατεταγμένα μεθ' ὑπερβολικῆς ἐπιτηδεύσεως. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἰδίᾳ ἐντεθειμένοι.

Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον ἐθεωρήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μὴ ἀττικὸν ὡς ἀναγόμενον εἰς τὸν κύκλον τῆς Ὀλυμπιακῆς τέχνης (Mitth. d. arch. Inst. 1888 σ. 226). Εἰς ἡμᾶς οὐδαμῶς φαίνεται ἡ γνώμη αὕτη ἀναμφισβήτητος, φρονοῦμεν δὲ ὅτι τοῦτο ἀκριβῶς τὸ μνημεῖον ἐξ ὅλων τῶν ἐν Ἀκροπόλει τῶν νομιζομένων ἔργων Ὀλυμπιακῆς τέχνης δεικνύει τὴν ἐλαχίστην πρὸς τὰ Ὀλυμπιακὰ ἀετώματα συγγένειαν. Πλείστας τοῦναντίον ὁμοιότητος καὶ κοινὰς μετὰ τῶν ἔργων τούτων ἀναλογίας παρέχει ἕτερόν τι μνημεῖον ἀναμφισβητήτως ἀττικόν· εἶνε δὲ τοῦτο ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐν Νεαπόλει ἀγάλματος τοῦ Ἀρμοδίου (Ors. Jahrbuch d. arch. Inst. 1888. Taf. 10,2). Αἱ διαφοραί, αἵτινες καταφαίνονται μόνον ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κομμώσεως ἐκατέρας κεφαλῆς, εἶνε ἐλαχίστου λόγου ἄξιαι προκειμένου περὶ τοῦ τεχνικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔργου τούτου. Ὁμοιοτάτη ὅμως εἶνε ἡ καθόλου κατασκευὴ τοῦ προσώπου καὶ σύστασις τῶν μερῶν ἀμφοτέρων τῶν ἔργων· ὁ τύπος καὶ αἱ ἀναλογίαι, μάλιστα δὲ αἱ τοῦ κάτω μέρους τοῦ προσώπου, εἶνε αἱ αὐταὶ καὶ τούτου καὶ ἐκεῖνου τοῦ ἔργου. Τὸ γενικὸν δὲ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ θέσις τῶν ὠτων καὶ ἡ ἀπὸ τούτων κατερχομένη σκληρὰ καὶ ἐπιμήκης γραμμὴ μαρτυροῦσι τὸ αὐτὸ σύστημα καὶ αἶσθημα καλλιτεχνικόν. Μόνον τὸ στόμα τοῦ Ἀρμοδίου φαίνεται ὁμοιότερόν πῶς ἐσχηματισμένον πρὸς τὸ τῆς ἐτέρας κεφαλῆς τῆς ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι.

Ὡς μαρτυρίαν συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ἀναφέρω τὴν διατριβὴν τοῦ Furtwängler περὶ τοῦ ἀγάλματος, οὗτινος μέρος εἶνε ἡ κεφαλὴ αὕτη, δημοσιευθέντος ἐν ταῖς Mitth. 1880 σ. 20. Ὁρ-

θότατα παρατήρησεν ὁ κ. Furtwängler ὅτι ἐξ ὄλων τῶν ἀρχαϊκῶν μνημείων τὰ ἐν Νεαπόλει ἀγάλματα τῶν τυραννοκτόνων εἶνε καὶ τὰ συγγενέστερα κατὰ τὸν χαρακτήρα τῆς τέχνης πρὸς τὸ εἰρημένον ἄγαλμα, ὑποδεικνύων ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶν τυραννοκτόνων, ἐὰν ἔμελλε νὰ παραστήσῃ ἐν ἡρεμιά μορφάς, θὰ διέπλανε τὸ σῶμα αὐτῶν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐν Ἀκροπόλει ἄγαλμα. Ἀληθῶς ὁ αὐτὸς ρυθμὸς, ἡ αὐτὴ κατασκευὴ τῆς ὀστεώσεως καὶ διάπλασις τοῦ σώματος χαρακτηρίζει ἀμφοτέρω τὰ μνημεῖα.

Ἐδηλώσαμεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ χαλκῆ κεφαλὴ τῆς Ἀκροπόλεως (« Μουσ. Ἀθηνῶν » πίν. 16) καὶ τὰ δύο ἐνταῦθα δημοσιευόμενα μνημεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸν αὐτὸν σχεδὸν κύκλον τεχνικῆς ἐνεργείας. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μετὰ τῶν δύο τούτων (πίν. 2 καὶ πίν. 3) ὑπάρχουσι διαφοραὶ τινες ἀναφερόμεναι ὄχι τόσον εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας ὅσον εἰς αὐτὸν τὸν τύπον. Πλὴν τῶν γενικῶν ἀναλογιῶν φαίνονται καὶ αὐτὰ τὰ μέρη ὄχι παντελῶς ὅμοια. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κεφαλῆς (πίν. 3) δὲν ἔχουσι πλέον τὸ ἐπιμήκες ἐκεῖνο ἀμυγδαλοειδὲς σχῆμα, ἀλλ' εἶνε μικροὶ καὶ στρογγύλοι, μείζων δὲ εἶνε ἡ καμπυλότης τῶν ἄνω βλεφάρων· τὰ δὲ ὅλα μικρά, κείμενα ὑψηλότερον τοῦ δέοντος. Παράλλαγας τινὰς δεικνύει καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ στόματος· τῆς ἐν 2^ῳ πίνακι κεφαλῆς τὸ κάτω χεῖλος τοῦ στόματος προεξέχει παχύτερον ὄν· τὰ χεῖλη ὅμως ταύτης (πίν. 3) εἶνε λεπτά καὶ ἰσοπαχῆ, διαιρούμενά πως ἀπ' ἀλλήλων. Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ γνωρίσματα, ἅτινα διακρίνουσι τὴν κεφαλὴν ταύτην (πίν. 3) ἀπὸ τῆς ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι, συνδέουσιν αὐτὴν μετὰ τῶν ἔργων τῆς ἀττικῆς ἀκμῆς καὶ μάλιστα μετὰ τῶν μετοπῶν τοῦ Παρθενῶνος. Διότι ἀνάλογα ἀκριβῶς γνωρίσματα χαρακτηρίζουσι καὶ τὸν τύπον τῶν ἐν μετόπαις κεφαλῶν, ὅστις δύναται εὐλόγως νὰ θεωρηθῆ ὡς τελειότερα τινὲς διάπλασις τοῦ τύπου τῆςδε τῆς κεφαλῆς. Τὴν μετὰ τῶν δύο τούτων σημείων βαθμίδα ἀναπτύξεως ἀποτελεῖ ἡ ἐτέρα τῆς Ἀκροπόλεως κεφαλὴ νεανικῆς μορφῆς ἢ δημοσιευθεῖσα ἐν ταῖς Mitth. 1880, 1.

Ἐδηλώσαμεν ἀλλαγῶς ὅτι ἡ ἐν Ἀκροπόλει κεφαλὴ γυναικείας μορφῆς (« Μουσεῖα Ἀθηνῶν » καὶ Jahrbuch d. arch. Inst. 1887. Taf. 14) ἀποτελεῖ

τὴν ἀρχὴν νέας περιόδου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀττικῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης· ἕτερον δὲ σημεῖον ἀναπτύξεως εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἐν τῷ 3^ῳ πίνακι μνημείου. Αἱ μικραὶ παραλλαγαί, ἃς δεικνύει ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς ταύτης, εἶνε βεβαίως ἀποτέλεσμα τῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συνεχοῦς ἐπικοινωνίας καὶ ἀμοιβαίας διασταυρώσεως τῶν ἀρχαϊκῶν ἐργαστηρίων, ὀφείλεται δὲ πιθανῶς εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης. Δὲν εἶνε δὲ ἴσως ἄκαιρον νὰ ὑπομνήσω ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου Ἀργείου καλλιτέχνου Ἀγελάδα.

Ἴσως δὲ δὲν φανῆ καὶ παντελῶς ἄτοπος ἡ εἰκασία, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε κατάλληλον νὰ παράσχῃ ἡμῖν εἰκόνα τινὰ τῆς τέχνης τῶν ἀμφὶ Κριτίου. Τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου τῆς ἀρχαϊκῆς ἀττικῆς τέχνης ἐργάτου ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ τῇ Ἀκροπόλει οὐκ ὀλίγα ἔργα, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν σφαιζομένων ἔτι ἐπιγραφῶν· ἡ ἀνυπέβλητος δὲ ἐκείνη ἀκρίβεια τῆς ἐργασίας καὶ ἡ ἐπιμέλεια περὶ τὴν κατασκευὴν μάλιστα τῆς κόμης δὲν ἀπάδει καὶ πρὸς τὴν περὶ τῆς σχολῆς ταύτης μαρτυρίαν τοῦ Λουκιανοῦ. Κυρίως ὅμως ὠρμήθημεν εἰς τὴν περὶ Κριτίου εἰκασίαν ταύτην ἐκ τῆς συγγενείας τοῦδε τοῦ ἔργου (πίν. 3) καὶ τῶν ἀγαλμάτων τῶν τυραννοκτόνων. Μετὰ τὴν ἐν Ἀκροπόλει δὲ ἀνακάλυψιν ἔργου τοῦ Ἀντήνορος δι' ἐπιγραφῆς κεκυρωμένου πᾶς τις πείθεται ὅτι τὰ ἐν Νεαπόλει ἀγάλματα τῶν τυραννοκτόνων δὲν εἶνε ἀντίτυπα τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενων ἔργων τοῦ Ἀντήνορος, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ Κριτίου καὶ Νησιώτου ποιηθέντων. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι τινὲς πλὴν τοῦ Studniczka ἔχοντες τὴν ἐναντίαν γνώμην, ἐξ αὐτῆς τῆς διατριβῆς τοῦ εἰρημένου σοφοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ παραθέσεως τῶν εἰκόνων τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μνημονευθέντος ἀγάλματος τοῦ Ἀντήνορος θὰ ἐπέισθησαν ἤδη ὅτι τὰ μνημεῖα ταῦτα δὲν δύναται νὰ εἶνε ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου ἔργα¹.

Εἰς τὴν συγγένειαν δὲ τῆς κεφαλῆς ταύτης πρὸς τὰς μετόπας τοῦ Παρθενῶνος ἀποβλέποντες, ἅμα δὲ καὶ εἰς τὴν ὁμοιότητα τοῦ ὄλου ἀγάλματος πρὸς τὰ τῶν τυραννοκτόνων, φρονοῦμεν ὅτι ἄνευ ἀναγ-

¹ Κατὰ τινὰ εἰδήσιν τῆς « Ἐφημερίδος » καὶ ὁ κ. Graeff ἀνεκόνωσε πρὸ ἡμερῶν τινῶν ἐν τινὶ συνεδρίῳ τοῦ Ἰνστιτούτου ὅτι καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ που πρεσβεύει περὶ τῶν ἐν Νεαπόλει ἀγαλμάτων τῶν τυραννοκτόνων.

καίου τινός και πειστικοῦ λόγου ἀμφισβητεῖται πᾶσα συνάφεια τοῦ μνημείου τούτου και τοῦ ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι μετὰ τῆς ἀττικῆς τέχνης¹.

Δὲν νομίζομεν περιττὸν νὰ δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα ἐν ἀπλῷ σχεδιογραφῆματι τὴν εἰκόνα (Α 1,2) πτερωτῆς γυναικείας μορφῆς ἣτις συνηρμόσθη ἐσχάτως ἐκ τῶν οἰκείων μερῶν εὐρεθέντων ἐν ταῖς σκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως². Ὁ τύπος τῆς μορφῆς ταύτης εἶνε ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου γνώριμος ἡμῖν, εἶνε ὁ αὐτὸς και ὁ τῆς περιφῆμου ἐκ Δήλου ἀρχαι-

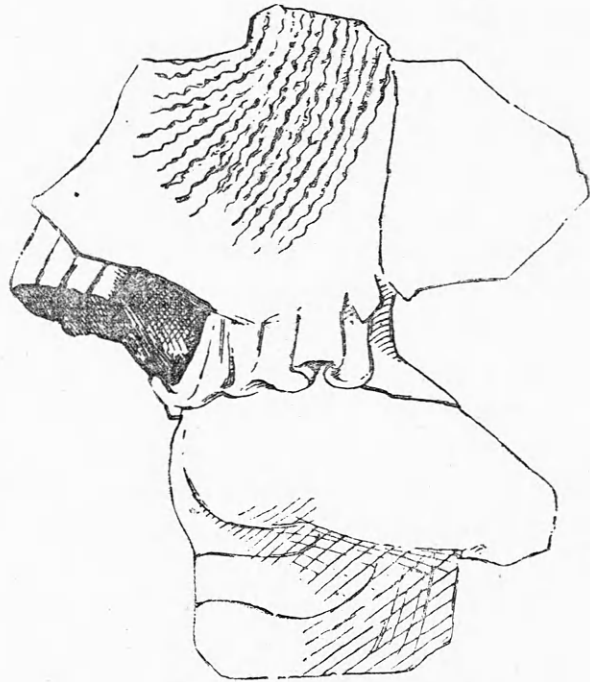
Α, 1

κῆς Νίκης τοῦ Ἀρχέρμου, ἡ ἐργασία ὅμως τῆς ἐν Ἀκροπόλει εἶνε νεωτέρα τῆς ἐκ Δήλου, τῶν χρόνων δηλ. τῆς δευτέρας πεντηκονταετηρίδος τοῦ 6^{ου} αἰῶνος εἰς ἣν ἀνάγονται και τὰ πλεῖστα τῶν ἀγάλματων γυναικείας μορφῆς τῆς Ἀκροπόλεως. Μετὰ τῶν «γυναικῶν» δὲ τούτων κοινὸν ἔχει ἡ πτερωτῆ

¹ Περὶ τῆς σχέσεως τῶν ἔργων τούτων πρὸς τὰ τῆς Πασιτέλους καλουμένης σχολῆς και τὰ τοῦ τύπου τοῦ Ἀπόλλωνος (ὀμφαλοῦ) ἀλλαγῶν ἐκτενῶς. Ὁφείλω δὲ ἐνταῦθα νὰ δηλώσω ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ 3ου πίνακος ἀτελῶς ἐκφαίνει τὸν τεχνικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀπεικονιζομένου μνημείου, ἔνεκα δὲ τούτου δὲν φαίνονται εὐαρμοστοῦντα πρὸς τὴν εἰκόνα και πάντα τὰ γραφόμενα ἐνταῦθα.

² Τὰ τῶν πτερώγων καθ' ἕκαστα μέρη δὲν ἦσαν πλαστικῶς ἐξειργασμένα ἀλλ' ἐδηλοῦντο διὰ χρωματισμοῦ οὐτινος λείψανα σφάζονται ἔτι ἐν τῷ ὀπισθεν μέρει τῶν πτερώγων. ΓΨ. 37 περίπου ἑκατοστά.

αὕτη μορφή και τὴν διάταξιν τῶν πτυχῶν και τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, ἐν τῇ καθόλου δὲ διατάξει τῆς περιβολῆς φαίνεται συγγενεστέρα πῶς πρὸς δύο τινὰ τῶν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγάλματων τὸ ὑπ' ἀριθ. 82 και τὸ ὑπ' ἀρ. 35. Τὴν δεξιὰν χεῖρα, ὡς φαίνεται ἔτι ἐκ τοῦ σφζομένου μέρους, εἶχε ἐκτεταμένην κατὰ τρόπον ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ σχῆμα τῆς πτέρυγος, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας χειρὸς ἀνεῖχεν ἡ μορφή τὸ κάτω τῆς περιβολῆς μέρος κρατοῦσα αὐτὸ οὐχὶ ἐκ τοῦ πλαγίου, ὡς ἡ ἐκ Δήλου και αἱ μικραὶ ἐν Ἀκροπόλει χαλκαῖ παρα-

Α, 2

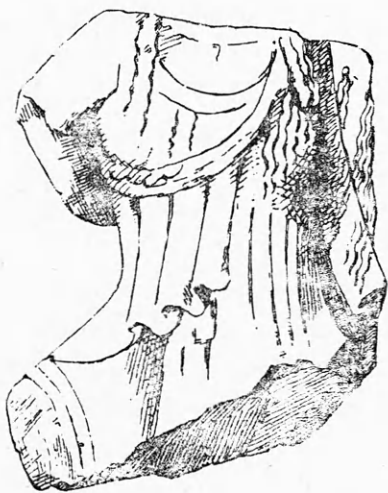
στάσεις Νίκης, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μέσου ὁμοιάζουσα και κατὰ τοῦτο πρὸς τὸ μνημονευθὲν ἄγαλμα τὸ ὑπ' ἀριθ. 35. Αἱ πτυχαὶ δὲ τοῦ κάτω μέρους τῆς περιβολῆς διατίθενται ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου ὡς ἀπὸ κέντρου ἐκπεμπόμεναι.

Τὸ καθόλου σχῆμα τοῦ ἀγάλματος κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα εἶνε κατὰ τυπικὴν παράδοσιν, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ὅμως καταφαίνεται ἰδιοφυῆς ἐργασία παρέχουσα λαμπρὰ μαρτύρια τῆς εὐφυΐας και καλλιτεχνικῆς δυνάμεως τοῦ δημιουργοῦ τοῦ ἔργου τούτου. Μετὰ θαυμαστῆς τόλμης ἐπεχείρησε νὰ ἄρῃ οὗτος οὐκ εὐκαταφρονήτους τεχνικὰς δυσχερείας και μάλιστα τὰς συμφρεῖς τῷ σχηματι-

σμφ τῆς περιβολῆς ζητῶν νὰ μορφώσῃ ταύτην κατὰ νόμον τὸν ἀναγκαῖον τὸν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ιδέας τῆς παραστάσεως πηγάζοντα.

Τὸ κάτωθι τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς σφζόμενον μέρος τῆς περιβολῆς δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα ἐκολποῦτό πως αὕτη ἄτε διαπνεομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς κινήσεως. Ἡ λυτὴ ὄπισθεν κόμη καὶ οἱ ἐπὶ τὸ στήθος καταπίπτοντες πλόκαμοι ἔχουσιν ἐπίσης τὴν ἀρμόζουσαν διάθεσιν τὴν ἀναγκαιῶς παραγομένην ἐκ τῆς κινήσεως τῆς παραστάσεως. Ἐνεκα δὲ τῶν ἀρετῶν τούτων, καίπερ λίαν ἀτελῶς ἐκδεδηλωμένων, ἐλκύει τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ παρέχει ἡμῖν τὴν εἰκόνα τεχνίτου ἰδιοφυοῦς καὶ τολμηροῦ.

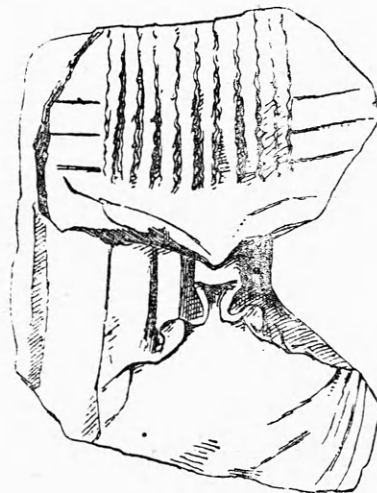
Πλὴν τῆς Νίκης ταύτης τῆς ἐσχάτως εὑρεθείσης ἀπόκειται ἤδη ἀπὸ τινος χρόνου ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἕτερον μικρὸν ἀγαλμάτιον περωτῆς μορφῆς, οὗτινος ἀπλοῦν ἐπίσης σχεδιογράφημα (B1,2) παραθέτομεν ἐνταῦθα. Αἱ πτέρυ-

B, 1

γες καὶ τῆς μορφῆς ταύτης εἶνε ἀποκεκρουσμένοι. Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο νεώτερόν πως τοῦ προειρημένου εἶνε μετὰ μείζονος λεπτότητος καὶ ἐμπειρίας ἐξεργασμένον ἀλλὰ μετ' ὀλιγωτέρας ἰδιοφυίας. Ἡ διάταξις τῆς περιβολῆς οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον παραλλάσσει τῆς τῶν ἐν ἡρεμίᾳ ἰσταμένων « γυναικείων μορφῶν » τῆς Ἀκροπόλεως, μόνον δὲ ἢ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἐν ἐλαφρᾷ κινήσει καταπίπτουσα πτυχὴ φαίνεται ἀνάλογός πως πρὸς τὴν φύσιν τῆς παραστάσεως.

Ἐτερον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμα Νίκης εἶνε τὸ περίφημον ὑπὸ τοῦ Petersen δημοσιευθὲν ἐν ταῖς Mittheil. 1886, Taf. XI, c. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε νεώτερον ὄχι μόνον τῶν προμνημονευθέντων ἀγαλμάτων Νίκης ἀλλὰ πάντων ἐν γένει τῶν « γυναικείων τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτων » ἀναγόμενον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} αἰῶνος. Ἐλπίζομεν δὲ νὰ πραγματευθῶμεν ἄλλοτε ἐκτενέστερον περὶ τοῦ ἔργου τούτου ὅπερ ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τεχνικῆς ἐπεξεργασίας τῆς περιβολῆς. Τὸ ἱμάτιον ὅπερ καλύπτει τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος μετέχει ἔτι τοῦ ἀρχαικοῦ τύπου· ἡ διάταξις ὁμῶς αὐτοῦ εἶνε ὀρθοτέρα πως καὶ μᾶλλον κατὰ φύσιν, συμφωνοῦσα καὶ πρὸς τὴν κίνησιν τῆς μορφῆς. Ἐν τῇ διατάξει δὲ καὶ ἐξεργασίᾳ τοῦ ποδῆρους χιτῶνος καταφαίνεται ἔτι μᾶλλον ἢ πρὸς φυσικὴν ἀπεικασίαν σπουδῇ τοῦ τεχνίτου ἐπιχειροῦντος νὰ ἐξαρτήσῃ παντελῶς

B, 2

τὸν σχηματισμὸν τῆς περιβολῆς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς παραστάσεως. Τὸ ἀγαλμα τοῦτο ἀποτελεῖ σημεῖον μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἀρχαιότερου τύπου εἰς νέαν περίοδον.

Ὁ ἀρχαιότερος τύπος ἔχει τὸ σχῆμα μορφῆς εἰς τὸ γόνυ πιπτούσης, καὶ τοιοῦτον εἶνε τὸ σχῆμα πλὴν μικρῶν παραλλαγῶν τοῦ ἐκ Δήλου καὶ τῶν δύο προμνημονευθέντων ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτων. Χαρακτηρίζει δὲ τὸν εἰρημένον τύπον καὶ τοῦτο τὸ γνώρισμα ὅτι τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγάλ-

ματος παρίσταται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαιοτάτων ἀναγλύφων ἐν καταγραφῇ τὸ δὲ ἄνω κατ' ἐνώπιον.

Τοῦναντίον ὁ τύπος τῆς ἐν Mittheil. 1886, XI, c δεικνύει κανονικὴν τὴν ὄλην κατασκευὴν τοῦ σώματος. Ἡ μορφή παρίσταται ὀρθία ἔχουσα τὰ σκέλη ἱκανῶς διεστῶτα καὶ ὁμαλῶς καμπτόμενα κατὰ τὸ γόνυ. Ἡ κεφαλή, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σφζομένων μερῶν τοῦ λαιμοῦ, κλινομένη ἠρέμα πρὸς τὰ πλάγια δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τῆς πτήσεως κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ φυσικὸν λόγον δεικνύουσι καὶ τὰ κάτω ἄκρα τοῦ σώματος κλίσιν τινά. Ἡ τελειότερα δὲ ἔκφρασις τῆς μορφῆς ταύτης εἶνε ἢ ἐν τῷ ἀετώματι τοῦ Παρθενῶνος Ἴρις (;). Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀγάλματα τοῦ «Μνημείου τῶν Νηρηίδων» οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ τελευταία ἀπήχησις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τύπου¹. Οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τύπου τούτου κατὰ τὰς διαφόρους τῆς ἑλληνικῆς τέχνης φάσεις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν μεταγενεστέρων.

Τίς δὲ ἦτο ὁ δεξιὸς ἐκεῖνος τεχνίτης ὁ ἐπινοήσας πρῶτος τὸν τύπον τοῦτον πετομένης μορφῆς; Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶντες ὁ Petersen ἐν τῇ περισπουδάσῳ αὐτοῦ πραγματεία (Mittheil. 1886) καὶ ὁ Six ἐν ἐτέρᾳ διατριβῇ (Mittheil. 1888) ἀποφαινόμενοι ὅτι πρῶτος ὁ Χῖος Ἀρχερμος διετύπωσε τὴν παράστασιν ταύτην, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἐγένετο τὸ πρῶτον παράδειγμα ἀρχαϊκῶν μνημείων τοῦ αὐτοῦ τύπου. Ἡ γνώμη αὕτη συνδυαζομένη πρὸς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τὰς περὶ Ἀρχέρμου φαίνεται μὲν λίαν δελεαστικὴ ὄχι ὅμως καὶ ἀναμφισβήτητος. Αἱ περὶ τῶν ἀρχαίων πηγῶν νεώτεραι ἔρευμαι διδάσκουσιν ἡμᾶς σαφῶς ὅποιαν τινὰ σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν αἱ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων. Εἴτε ὁ Καρύστιος ἔγραψε πρῶτος ὅτι ὁ Ἀρχερμος ἐμόρφωσε τὴν Νίκην πτηνὴν ἢ ἄλλος τις τῶν ἀρχαίων τῶν σπουδῇ τὰ εἰς τοὺς πλάστας πολυπραγμονησάντων, τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας δὲν ὀφείλομεν νὰ παράσχωμεν μεῖζονα πίστιν ἢ εἰς τὰ περὶ εὐρέσεως τῆς τοῦ χαλκοῦ χωνεύσεως εἰδήσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν Θεόδωρον. Πῶς ὅμως ἐξηγεῖται ἢ περὶ Ἀρχέρμου αὕτη παράδοσις; Τὸ ἐν

Δήλου ἀγαλμα τῆς Νίκης ἐπὶ τοῦ βήθρου τοῦ ὁποίου ἐγένετο δι' ἐπιγραφῆς ἐμφανές τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου Ἀρχέρμου, τὸ ἀγαλμα λέγω τοῦτο ἦτο τὸ ἀρχαιοτάτον σφζόμενον Νίκης μνημεῖον ὅπερ εἶδεν ὁ ἀρχαῖος συγγραφεύς. Ὡς ἀναγκαῖον δὲ συμπέρασμα συνήγαγεν ὅτι ὁ τεχνίτης οὗτος ἦτο καὶ ὁ πρῶτος μορφώσας τὴν Νίκην πτηνὴν. Ἀψευδέστατοι μάρτυρες τοιαύτης φύσεως ζητημάτων εἶνε αὐτὰ τὰ μνημεῖα. Πρὶν ἢ ἐπισκοπήσωμεν ὅμως τὰ σφζόμενα μνημεῖα ὁμοίας φύσεως, ὀφείλομεν νὰ ὀρίσωμεν πρότερον κατὰ τὸ δυνατόν τὴν ἡλικίαν τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος τοῦ Ἀρχέρμου.

Ὁ Six (ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ πραγματεία) ἄνευ ἀναγκαίου λόγου ἀνήγαγε εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 7^{ου} αἰῶνος τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀγάλματος τούτου ἐκτείνων τὴν χρονολογίαν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀπώτατον ὄριον τοῦ δυνατοῦ· τοῦναντίον δὲ ὑπέβιβασε τὴν χρονολογίαν τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκ Σελινοῦντος μετοπῶν εἰς τὸ ἐλάχιστον ζητῶν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης νὰ ἐξοικονομήσῃ ὅπωςδῆποτε τὴν γνώμην του. Εἰς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τοῦ ἔργου τούτου συντελεῖ οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ἐν Ἀκροπόλει ἐπιγραφή τοῦ Ἀρχέρμου οὕσα σχεδὸν χρόνων τῶν αὐτῶν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν Ἀκροπόλει εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ τεχνιτῶν, ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ τοῦ 1886. Ὡς μέσον ὄρον τῆς χρονολογίας τῶν ἐπιγραφῶν τούτων δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸ ἔτος 540 (ὄρ. Studniczka Jahrb. 1887 σ. 147). Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ ἐπιγραφή τῆς ἐκ Δήλου Νίκης φαίνεται ἀρχαιότερα τῆς ἐν Ἀκροπόλει, τοῦτο ὅμως ὀφείλεται οὐκ ὀλίγον, ὡς ὀρθῶς ἤδη παρετήρησεν ὁ Petersen, καὶ εἰς τὴν ἐπιμελεστέραν ἐπὶ τοῦ λίθου χάραξιν τῶν γραμμάτων τῆς ἐν Ἀκροπόλει ἐπιγραφῆς, τὸ σχῆμα ἄλλως τῶν γραμμάτων ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν μικρὰς τινὰς μόνον παραλλαγὰς δεικνύει. Ὅπωςδῆποτε ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐκ Δήλου ἐπιγραφή τοῦ Ἀρχέρμου εἶνε ἀρχαιότερα τῆς ἐν Ἀκροπόλει οὐχὶ ὅμως καὶ πλέον τῶν δύο ἢ τριῶν δεκαετηρίδων. Τὸ ἔτος ἄρα 570 ὀρίζει περίπου τὴν χρονολογίαν τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος, ἥτις ἄλλως συνάδει καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην τοῦ μνημείου τούτου· διότι ἡ ἐργασία τῶν πτυχῶν οὐδὲν ἦπτον δὲ ἡ τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ τῆς κόμης δεικνύει ὅπως-

¹ Ὅρα καὶ Petersen προμνημ. πραγματείας.

δήποτε ἐμπειρίαν τινὰ ἀπὸ μακρᾶς ἀσκήσεως τῆς μαρμαρογλυφικῆς ἐργασίας.

Εἶνε περιττὸν νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα πάντα τὰ μνημεῖα ὁμοίας φύσεως οἵα εἶνε αἱ παραστάσεις Νίκης, Ἴριδος, Ἡῶς, Γοργοῦς, Περσέως κτλ. διότι τὰ πλεῖστα τούτων εἶνε ἀληθῶς κατὰ πολὺ νεώτερα τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος.

Ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως ἀνεκαλύφθησαν οὐκ ὀλίγα χαλκᾶ ἀγαλμάτια γυναικείας μορφῆς πετομένης, ὧν τρία ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Petersen. Τὰ μικρὰ ταῦτα μνημεῖα εἶνε πάντως νεώτερα τοῦ ἐκ Δήλου, ἀναπαριστῶντα μᾶλλον τὸν τύπον τῶν ἐνταῦθα δημοσιευθέντων μαρμαρίνων [ἀγαλμάτων Νίκης. Ἀρχαιότερον ὅμως εἶδος τοῦ τύπου πετομένης μορφῆς δεικνύει ἑτέρα τις χαλκῆ μορφή γυναικεία ἐξ Ἀκροπόλεως, δύο ἀνδρικαὶ χαλκαὶ εὑρεθεῖσαι καὶ αὗται ἐν ταῖς σκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ἐξ Ὀλυμπίας χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Γοργοῦς καὶ δύο ὁμοια γυναικείας μορφῆς ἐν τῷ Μουσεῖῳ τοῦ Πολυτεχνείου, (ἀριθ. 1088 καὶ 732) ὧν τὸ ἕτερον εὑρέθη ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Λακωνίας Φοινίκι, τὸ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἐν Sybel W. K. Gesch. ἀρ. 94, καὶ εἶ τινα ἄλλα. Αἱ τοῦ ἀρχαιότερου τούτου τύπου παραστάσεις φέρουσιν ἀντὶ τοῦ ποδῆρους χιτῶνος βραχύν τινα καὶ ἄπτυχον μέχρι τῶν γονάτων καθικνούμενον καὶ περὶ τὴν ὄσφυν συστελλόμενον. Ἰδιαιτέρον δὲ αὐτοῦ γνώρισμα εἶνε, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν μορφῶν τούτων ἔχουσιν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας ὀριζοντίως.

Τὸν τύπον δὲ τοῦτον εὐρίσκομεν ὄχι μόνον ἐν τῇ πλαστικῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ μνημονεύομεν ἐνταῦθα δύο μόνον παραστάσεις τοῦ 6^{ου} αἰῶνος τοῦ γνωστοῦ ταναγραίου τρίποδος (Arch. Zeit. 1881, 3-5) καὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου ἀττικοῦ ἀγγείου (Arch. Zeit. 1882, 9-10). Αἱ προειρημένα πλαστικά καὶ γραφικὰ παραστάσεις τοῦ ἀρχαιότερου τύπου δεικνύουσιν ἡμῖν τὴν ὁδόν, ἣν πρέπει νὰ τραπῶμεν ζητοῦντες τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ γένεσιν αὐτοῦ. Πλεῖστα τῶν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς ἀρχαιολογ. ἐταιρίας *κορινθιακῶν ἀγγείων* (Εὐρ. 2439 Collign. 180, Εὐρ. 1017 Col. 149, Εὐρ. 1038 Col. 151, Εὐρ. 2487, 3041 καὶ τὸ χαλκοῦν σχήματος ἀρুবάλλου 1092¹) ἔχουσι τὸν ἀρχαιότερον τύπον πε-

¹ Ἡ γνησιότης ὅμως τούτου ἀμφισβητεῖται.

τομένης μορφῆς ἢ ἀπλῶς μορφῆς διασκελιζούσης. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶνε ὅτι αἱ γραφαὶ τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων παριστῶσι πάντοτε ἀνδρικήν οὐδέποτε δὲ γυναικείαν τοῦ τύπου τούτου μορφήν. Τοῦτο ὅμως δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ἐὰν παρεδεχόμεθα ὅτι ἡ ἐκ Δήλου Νίκη ἐχρησίμειυσεν ὡς πρῶτον παράδειγμα τῶν παραστάσεων τούτων.

Ἡ ἐργασία καὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν προμνημονευθέντων κορινθιακῶν ἔργων καὶ μάλιστα τῶν ἀρুবάλλων εἶνε ἴσως νεωτέρα τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος, δὲν εἶνε ὅμως δύσκολον νὰ ἀποδείξῃ τις ὅτι ὁ τύπος τῆς παραστάσεως εἶνε κληροδότημα ἀρχαιοτάτης τέχνης. Αἱ νεώτεροι ἔρευναι περὶ τεχνικῶν τύπων καὶ μάλιστα αἱ σοφαὶ τοῦ Loeschke πραγματεῖαι κατέστησαν καταφανές ὅτι τὸ σχῆμα διασκελιζούσης μορφῆς τὸ κοινῶς Laufschemata καλούμενον ἀποτελεῖ καὶ τοῦτο μίαν τῶν ἀρχαιότερων καὶ συνηθεστέρων τεχνικῶν παραδόσεων. Τὸ σχῆμα ὅμως τοῦτο εἶνε σχεδὸν τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τῆς πετομένης μορφῆς. Περὶ ἑνὸς δὲ τοῦλάχιστον κορινθιακοῦ ἀγγείου (ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ἀριθ. 2439) δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι εἶνε καὶ ἐργασίας ἀρχαιότερας τῆς ἐκ Δήλου πτερωτῆς μορφῆς. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶνε ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς ἀρχ. ἐταιρίας κορινθιακῶν φέρον πλήρη ἔτι τὴν σφραγιδα τῆς ἀσιατιζούσης τέχνης τῆς κοινῶς orientalisirend καλουμένης· ἡ ἀρχαιοτάτη ἡλικία τοῦ ἔργου τούτου καταφαίνεται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κοσμημάτων ἅτινα εἶνε ἐγκατεσπαρμένα μεταξὺ τῶν παραστάσεων ἀνθρωπίνων μορφῶν καὶ ζώων, οὐδὲν ἤττον δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐργασίας τῶν παραστάσεων αἰτινες ὑπομιμνήσκουσιν ἐν πολλοῖς τὴν ἐργασίαν τῶν γραφῶν τῶν ἐκ Μήλου ἀγγείων. Ἐπὶ τοῦ εἰρημένου κορινθιακοῦ ἀγγείου παρίσταται μεταξὺ λέοντος καὶ Σειρήνης πετομένη ἀνδρική μορφή τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τύπου.

Ἡ παράστασις αὕτη καὶ αἱ τῶν λοιπῶν κορινθιακῶν ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου οὐδεμίαν ἔχουσι μυθολογικὴν ἢ ἄλλην τινὰ σημασίαν, ἀλλ' εἶνε σχήματα ἀπλῶς κοσμητικά. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι αἱ παραστάσεις αὗται εὐρίσκονται ἐν τῇ κορινθιακῇ τέχνῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ ἀσιατίζοντος (orientalisirend) ρυθμοῦ. Εἶνε καὶ τοῦτο μία ἀπόδειξις ὅτι ὁ εἰρημένος τύ-

πος οὐδὲ τὸ παράπαν ἐπίνοια ἰδιοφυῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος εἶνε, ἀλλ' ὅτι παρέλαβεν καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα μετὰ πολλῶν ἄλλων ἢ Ἑλληνικῆ τέχνη ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς.

Πετομένην μορφήν καὶ παραστάσεις συγγενεῖς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σχήματος δεικνύουσι καὶ τὰ ἐξ Ὀλυμπίας χαλκᾶ ἔργα μετὰ προστύπων μορφῶν. Ὁ ἀσιατίζων δὲ (*orientalisirend*) χαρακτήρων χαλκῶν τῆς Ὀλυμπίας μνημείων μαρτυρεῖ ἐπίσης ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι τὴν πρώτην τοῦ τύπου ἀρχὴν ἐν τῇ ἀσιατικῇ τέχνῃ ὀφείλομεν νὰ ζητήσωμεν. Δὲν εἶνε δὲ ἴσως καὶ τοῦτο τυχαῖον ὅτι τὸ προειρημένον ἀρχαιοτάτον ἀττικὸν ἀγγεῖον, ὅπερ ἔχει τοιαύτης φύσεως παραστάσεις, εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος ἐτι τῆς προμνημονευθείσης τεχνοτροπίας. Μορφήν πετομένην καὶ μορφήν διασκελιζούσαν παριστώσι γραφαί τινες ἐτέρου ἀττικοῦ ἀγγείου ἀρχαιωτάτου, τοῦ περιφήμου ἀμφορέως τοῦ Κλιτίου καὶ Ἐργοτίμου. Τὸ ὑπὸ τὰς ζώνας δὲ τοῦ ἀγγείου μέρος, ἐφ' οὗ εἶνε διατεταγμένοι αἱ παραστάσεις αὗται ὑπομιμνήσκουσι τὰ προειρημένα ἐξ Ὀλυμπίας χαλκᾶ ἔργα· ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη διάταξις τῶν γραφῶν, μάλιστα δὲ αἱ τῶν ζώων, ἀποτελοῦσιν οὕτως εἰπεῖν τὴν τελευταίαν ἀπήχησιν τῆς ἀσιατικῆς τεχνοτροπίας.

Πλὴν τῶν σφριζομένων μνημείων τέχνης καὶ αὐτὰ τὰ γραπτὰ μνημεῖα μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς τεχνίτας τοῦ 7^{ου} αἰῶνος. Ὁ ποιητὴς τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἡρακλέους μνημονεύει μετὰ τῶν ἄλλων παραστάσεων, αἵτινες ἐκόσμουσαν τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ τῆς παραστάσεως Περσέως διωκομένου ὑπὸ Ἀρπυιδῶν. Παρατηρήθη δὲ ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ Petersen καὶ ὑπὸ τοῦ Six ὅτι αἱ ἐν στίχοις 217, 218 καὶ 223 περιγραφαὶ τῶν εἰρημένων παραστάσεων παρέχουσι πλήρη εἰκόνα καὶ τοῦ τύπου τῆς ἐκ Δήλου μορφῆς. Γνωστὸν δὲ εἶνε εἰς πάντας ὅτι αἱ περιγραφόμεναι παραστάσεις τῆς Ἀσπίδος δὲν ἦσαν ποιητικῆς φαντασίας ἀποκυήματα ἀλλ' ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν πραγματικὰ ἔργα καὶ μάλιστα ἔργα τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος λήγοντος κατὰ τινὰ γνώμην τοῦ Loeschke ἥτις ὅμως ἔχει τὸ κῦρος μόνον πιθανῆς εἰκασίας· ὁ αὐτὸς ὅμως συγγραφεὺς ἀπέδειξεν ἐν τῇ ἀξιολόγῳ πραγματείας του (*Arch. Zeit.* 1881 σ. 30) ὅτι οἱ τύποι τῶν περιγραφομένων παραστάσεων ἔχουσιν

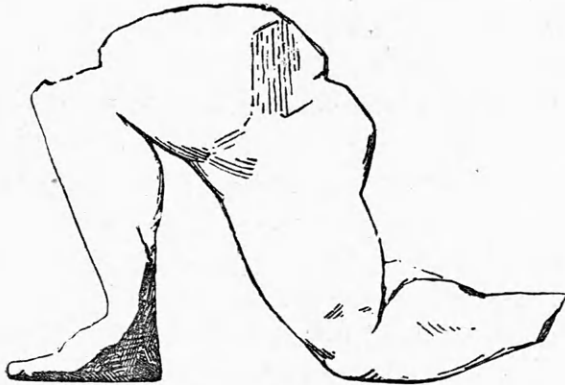
ἀρχαιοτέραν ἡλικίαν, τινὰς δὲ τούτων δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν μέχρι τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Ὁ Πausanias περιγράφων τὰ ζώδια τὰ κοσμοῦντα τὴν περίφημον τοῦ Κυφέλου λάρνακα, ἔργον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τέχνης τοῦ 7^{ου} αἰῶνος, ἀναφέρει καὶ τὴν ἐξῆς ἐπὶ τῇ δευτέρῃ γῶρᾳ παράστασιν. « Αἱ δὲ ἀδελφαὶ Μεδούσης ἔχουσι πτερὰ πετόμενον Περσέα εἰσι διώκουσαι ». Ἡ παράστασις δὲ αὕτη εἶχε προφανῶς τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ ἡ ἐν Δήλῳ πετομένη μορφή· ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς παραστάσεις τῆς λάρνακος, οἷα εἶνε ἡ τοῦ Ἡρακλέους τοξεύοντος, δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ ἀναπαραστήσωμεν ἢ διὰ τοῦ γνωστοῦ σχήματος τῆς διασκελιζούσης μορφῆς, οἷαν ἔχουσι καὶ αἱ μνημονευθεῖσαι παραστάσεις τῶν ἐξ Ὀλυμπίας χαλκῶν μνημείων.

Μέχρι τοῦδε κατελέξαμεν μόνον τὰ ἔργα τῆς μικρᾶς τέχνης τῆς κοσμηματικῆς μνημονεύσαντες καὶ αὐτῶν τῶν γραπτῶν μνημείων. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πλαστικῇ τέχνῃ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπαντᾷ ἤδη ὁ περὶ οὗ λόγος τύπος. Μνημονεύομεν κατὰ πρότον τῆς ἐκ τοῦ ἐν Σελινοῦντι ναοῦ γνωστῆς μετόπης τοῦ Περσέως καὶ τῆς Μεδούσης. Ὁ Six ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ Μέδουσα δὲν παρίσταται διωκομένη ὑπὸ τοῦ Περσέως, ἀλλ' ὅτι πίπτει εἰς τὸ γόνυ θνήσκουσα. Τοῦτο ὅμως εἶνε παντελῶς ξένον ζήτημα· διότι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ιδέας τῆς παραστάσεως, περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ καλλιτέχνου ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος. Οὐδεὶς δ' ὅστις δὲν θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ σχῆμα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Μεδούσης οὐδαμῶς διαφέρει τοῦ σχήματος τῆς ἐκ Δήλου Νίκης. Σπουδαιότερον εἶνε τὸ ζήτημα τῆς χρονολογίας τῶν ἐκ Σελινοῦντος μετοπῶν. Οἱ λόγοι ὅμως οὗς προτείνει ὁ εἰρημένος ἀρχαιολόγος δὲν εἶνε ἱκανοὶ νὰ πείσωσιν ἡμᾶς ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα εἶνε νεώτερα τῆς συνήθως ὀριζομένης χρονολογίας.

Ἀναμφισβητήτως ὅμως ἀρχαιότερον τῆς Νίκης τοῦ Ἀρχέρμου εἶνε τὸ ἐξ Ἀκροπόλεως πώρινον ἀνάγλυφον, οὗτινος μέρος μόνον ἀπεικονίσθη ἐν ταῖς *Mittheil.* 1886 Taf. 2. Κατόπιν ὅμως ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἄλλα μέρη τοῦ ἀναγλύφου τούτου ἄτινα συγκολληθέντα ἀπετέλεσαν σχεδὸν τὸ ὅλον σῶμα τοῦ Ἡρακλέους. Ἀντὶ πάσης ἄλλης περιγραφῆς προτιμῶμεν νὰ ἀπεικονίσωμεν ἐνταῦθα(Γ) τὸ σχῆμα

τοῦ κάτω μέρους τοῦ 'Ηρακλέους' καὶ ἐκ τοῦ ἀπλοῦ δὲ τούτου σχεδιογραφήματος γίνεται καταφανὲς διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐν τῇ W. K. Gesch. τοῦ Sybel δημοσιευθὲν χαλκοῦν μνημεῖον ἀρ. 94, ὅτι τὴν πρώτην πλαστικὴν διατύπωσιν τῆς πετομένης ἐκ Δήλου μορφῆς εὐρίσκομεν ἤδη ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ἀττικοῦ ἀναγλύφου.

Γ

Διὰ βραχέων συγκεφαλαϊῶ τὸ πόρισμα τῶν παρατηρήσεών μου. Ἡ γνώμη ὅτι ὁ τύπος τῆς ἐκ Δήλου Νίκης εἶνε ἐπίνοια ἰδιοφυῆς τοῦ Ἀρχέρμου ὑπὸ οὐδενὸς πραγματικοῦ τεκμηρίου πιστοῦται. Ὁ τύπος οὗτος δὲν εἶνε ἴδιος ὠρισμένης τινὸς μυθολογικῆς παραστάσεως ἀλλ' ἀπλῆ ἀπόχρωσις τῆς εἰς τὸ γόνυ πιπτούσης μορφῆς καὶ τῆς διασκελιζούσης. Ἡ μορφή δὲ αὕτη κατὰ τὰ εἰρημένα ἀπετέλει, ὡς ὀρθῶς ἀπεφάνθη ὁ Loeschke, κοινὴν τινα καὶ ἀρχαιοτάτην τυπικὴν παράδοσιν τῆς τέχνης. Διὰ τοῦ τύπου τούτου παρίσταντο Ἄρπυιαι, Περσεύς, Ἐρις καὶ αἱ παραπλήσια μυθολογικαὶ μορφαὶ κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, ὡς φαίνεται ἐξ αὐτῆς τῆς περιγραφῆς τῆς «Ἀσπίδος» καὶ τῆς Λάρνακος τοῦ Κυψέλου, κατ' ἐξοχὴν ἠρέσκετο εἰς τοιαύτας παραστάσεις μικρῶν θεοτήτων, δαιμόνων, μυθολογικῶν προσώπων καὶ προσωποποιήσεων ἔτι, οἷαι εἶνε ἡ Δίκη, Ἀδικία, Νύξ, Φόβος καὶ τὰ παρόμοια. Ἐνωρὶς δὲ ὁ τύπος οὗτος διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα διὰ τῆς Πελοποννησιακῆς (κορινθιακῆς) ἴσως κοσμηματικῆς τέχνης καὶ μάλιστα τῆς χαλκοπλαστικῆς.

Ἡ ἀρχαιοτάτη ἀττικὴ τέχνη ἢ τῶν πωρίων, ἐν ἧ τὸ πρῶτον εὐρίσκομεν τὴν ἀρχαιοτέραν πλαστικὴν διαμόρφωσιν τοῦ σχήματος τούτου, ἢ τέχνη

λέγω αὕτη δεικνύει καὶ ἄλλως ἐπίδρασιν τινα τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν Πελοποννήσῳ κοσμηματικῆς τέχνης. Ἐνωῶ δὲ ἐνταῦθα ὄχι τὸν τεχνικὸν τρόπον, τὴν ἐργασίαν, διότι περὶ αὐτῆς οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι εἶνε αὐτόχθων διαμορφωθείσα ἐν Ἀττικῇ αὐτῇ ἀφ' ἑαυτῆς. Τοὺς τύπους ὁμοῦς ἐξ ὧν ἀπετέλεσε τὰς πλαστικὰς αὐτῆς παραστάσεις ἢ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7^{ου} καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀττικὴ τέχνη, παρέλαβεν ἐν μέρει ἐκ τοῦ πλοῦτου τῶν τυπικῶν παραδόσεων τῆς Πελοποννησιακῆς κοσμηματικῆς τέχνης. Περὶ τῶν πρό τινας χρόνου συγκολληθέντων πωρίων μνημείων ἐγένετο συχνὸς λόγος καὶ μάλιστα περὶ τοῦ τρισωμάτου περωτοῦ τέρατος περὶ οὗ ἤδη ἐρρήθη ὑπὸ τινων ὅτι παριστᾷ Τυφῶνα. Συγγενῆ ὁμοῦς παράστασιν εἶχεν καὶ ἡ Λάρναξ τοῦ κορινθίου Κυψέλου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πausanίου 5, 19 «καὶ Ἡρακλέους ὁ πρὸς Γηρυόνην ἀγῶν· τρεῖς δὲ ἄνδρες Γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις προσεχόμενοι». Καὶ τὸ ἔτερον ἐπίσης πώρινον μνημεῖον ὅπερ ἐκόσμηι πιθανῶς μετὰ τῶν προειρημένων τὰ ἀετώματα τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, καὶ τοῦτο λέγω τὸ μνημεῖον ὑπομιμνήσκει διὰ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ (ἀγῶν Ἡρακλέους πρὸς δαίμονα ἀπολήγοντα εἰς ἰχθύν) τὰ ἐξ Ὀλυμπίας χαλκᾶ μνημεῖα μετὰ προστύπων μορφῶν, προϊόντα καὶ ταῦτα τῆς ἀργείας τέχνης.

Ἐν γένει μορφὰς περωτῶν ἢ ἄνευ πτερύγων εἰς σῶμα ἰχθύος ἢ ὄφως ἀποληγούσας εὐρίσκομεν συνήθως ὡς ἀπλᾶς κοσμητικὰς παραστάσεις ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ κορινθιακῇ ἀγγειογραφίᾳ (Μουσ. Ἀρχ. Ἐταιρ. ἀρ. 1090 = Collign. 152, 1565. Furtw. Berl. W-Katalog ἀρ. 485, 1008, 1011-13, 1062, 1007, = Rayet, Céram. grecque pl. 4 καὶ Céram. gr. fig. 32). Μορφή δὲ ἀπολήγουσα εἰς οὐρανὸν ὄφως, ὡς τὸ τρισώματον τῆς Ἀκροπόλεως τέρας μνημονεύεται ἐπίσης ἐν τῇ παρὰ Πausanίᾳ περιγραφῇ τῆς Λάρνακος 5, 12, Βορέας ἐστὶν ἠρπακῶς Ὁρείθυιαι. Οὐραὶ δὲ ὄφρων ἀντὶ ποδῶν εἰσὶν αὐτῶ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ πώρινον ἀττικὸν σύμπλεγμα Ἡρακλέους καὶ Τριτωνος φαίνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦλάχιστον τῆς παραστάσεως συγγενὲς πρὸς τὴν γνωστὴν ἐξ Ἄσσου ζωφόρον. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἢ εἰρημένη ζωφόρος εἶνε, κατ' ἐμὲ κριτὴν, νεωτέρα τῶν ἀττικῶν πωρίων μνημείων δὲν δύναται ἕνεκα τούτου νὰ νομισθῇ ἢ ὁμοιότης αὕτη τῶν παραστάσεων ἀσφαλὲς τεκμή-

ριον τῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἀττικῶν τύπου ἀπὸ τοῦ μικρασιατικοῦ.

Ἐν τῇ Πελοποννησιακῇ κοσμηματικῇ τέχνῃ ἔχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ὁ τύπος τῆς Μεδούσης τοῦ ἐκ Σελινούντος μνημείου τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπὸ Δωριέων ἐκτίσθη.

Οἱ πρεσβεύοντες ὅτι ὁ Ἄρχερμος πρῶτος ἐπενόησε τὸν τύπον τῆς πετομένης μορφῆς ἐπιδεικνύουσι τὰ ἐν Ἀκροπόλει εὐρισκόμενα μνημεῖα ὁμοίως παραστάσεως ὡς βέβαια τεκμήρια τῆς ροπῆς ἣν δῆθεν ἔσχεν ἡ χιακὴ τέχνη εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τίνες ὅμως αἱ ἀποδείξεις αἱ πείθουσαι ἡμᾶς ὅτι ὑπῆρξεν καθόλου ἰδιοφυῆς τέχνη ἐν Χίῳ; ἢ καὶ τούτου δοθέντος τίς δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἀρχέρμου χαρακτηρίζει τὴν χιακὴν τέχνην; Αἱ περὶ τοῦ τεχνίτου τούτου εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων ἔχουσιν, ὡς ἀνωτέρω ἐγράφη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὡς πρώτην πηγὴν αὐτὸ τὸ ἐκ Δήλου ἀγάλμα καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ βάρου ἐπιγραφὴν· διότι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ εὐρίσκωμεν ἀκριβῶς πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας παραδόσεως. Οὐδαμοῦ ὅμως γίνεται λόγος περὶ ἐργασίας τοῦ τεχνίτου τούτου σχετιζομένης μετὰ τῆς Χίου. Δὲν δυνάμεθα ἕνεκα τούτου οὐδὲ νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ὁ Ἄρχερμος ἐξέμαθεν ἢ ὅτι ἤσκησε τὸ παράπαν τὴν τέχνην ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι. Ὑπάρχουσι μᾶλλον ἀσθενεῖς τινες ἐνδείξεις περὶ τούτου. Ὁ τύπος τῆς ἐκ Δήλου ἐπιγραφῆς τοῦ Ἀρχέρμου μαρτυρεῖ ὅτι ὁ τεχνίτης οὗτος ἐν τῇ νεανικῇ ἡδὴ αὐτοῦ ἡλικίᾳ εἰργάζετο μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν Δήλῳ· δύο δὲ ἢ τρεῖς δεκαετηρίδας ὕστερον εὐρίσκομεν ἔργα αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ἡ γνώμη ἄρα ὅτι ὁ Ἄρχερμος διέτριψεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τὸν βίον δὲν φαίνεται ἤττον πιθανὴ ἢ πᾶσα ἄλλη περὶ τοῦ ἐναντίου εἰκασία. Ἴσως δ' ἄλλος τις ἐπιρρεπέστερος πρὸς τοιαύτας εἰκοτολογίας θὰ ἰσχυρίζετο ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀθήνιδος ὑποδηλοῖ στενὴν τινὰ σχέσιν τοῦ Ἀρχέρμου πρὸς τὰς Ἀθήνας.

Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὁ Ἄρχερμος ἦτο θρέμμα τῆς Ἀττικῆς τέχνης, ὀφείλω ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἐκ Δήλου Νίκη ἔχει πολλὰ κοινὰ σημεῖα μετὰ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Ἀκροπόλει πωρίνων μνημείων, τὴν ἀττικὴν καταγωγὴν τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἀρχαιολόγος ὦν ἀμφισβητεῖ. Γνω-

σταὶ εἶνε αἱ ξοανοειδεῖς γυναικεῖαι τῆς Ἀκροπόλεως μορφαί, ὧν μίαν ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς «Μουσειοῖς Ἀθηνῶν» πίν. 10. Καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν ὅτι ἡ ἐργασία τῶν μνημείων τούτων δὲν εἶνε ἀρχαιοτέρα τῶν ἀγαλμάτων γυναικεῖων μορφῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ τύπος ὅμως αὐτῶν εἶνε ἀρχαιότατος ἀναγόμενος εἰς τὴν αὐτὴν καὶ τὰ πώρινα μνημεῖα περιόδου. Παρατηροῦμεν δὲ ὅτι καὶ τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος τοῦ Ἀρχέρμου ἡ περιβολὴ καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος δεικνύει τὸν αὐτὸν τύπον καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐργασίας. Καὶ καθόλου ὁ χαρακτήρ τῆς τέχνης τοῦ ἔργου τούτου συνδέεται στενῶτα μετὰ τῶν πωρίνων τῆς Ἀκροπόλεως μνημείων. Πρὸς σύγκρισιν δὲ παρέχει ἡμῖν τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια τὸ μείζον ἐν Ἀκροπόλει σύμπλεγμα τοῦ Ἡρακλέους καὶ Τρίτωνος.

Ὁ Brunn ἀποβλέπων εἰς τεχνικά τινα γνωρίσματα τοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχέρμου ἀπεφάνθη ἄλλοτε ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶνε ἔργον τῆς Πελοποννησιακῆς τέχνης. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν φαίνεται ὀρθόν, αἱ παρατηρήσεις ὅμως αὗται, ὡς πᾶσαι ἐν γένει αἱ παρατηρήσεις τοῦ δεξυδεκσεστάτου τούτου τῶν ἀρχαιολόγων, εἶνε ἀληθεῖς βασιζόμεναι ἐπὶ ὀρθοῦ αἰσθήματος καλλιτεχνικοῦ. Τὸ γωνιωδὲς τῶν περιγραμμάτων, «die flächenartige Behandlung» εἶνε ἀληθῶς ἰδίᾳ τοῦ ἔργου τούτου γνωρίσματα. Τὰ χαρακτηριστικὰ ὅμως ταῦτα σημεῖα εἶνε κληροδόμημα καθ' ἕξιν τῆς ἀπὸ τῆς κατεργασίας τοῦ πώρου ἐμπειρίας. Διότι ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ ἐπίπεδα (Flächen) ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν καθ' ἕκαστα δεικνύει καὶ ἡ ἐργασία τοῦ προμνημονευθέντος πωρίνου μνημείου τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐν τῇ τέχνῃ καθόλου τῶν εἰρημένων ἐν Ἀκροπόλει πωρίνων ἔργων καταφαίνεται ἡ ἐξῆς ἀντίθεσις. Τὰ μὲν κρεώδη καὶ ἀπαλὰ τοῦ σώματος μέρη ἔχουσι πολλὴν τὴν στρογγυλότητα καὶ εὐσαρκίαν ἕνεκα αὐτῆς τῆς ἀπαλότητος τοῦ πώρου. Ἡ μὴ λεπτὴ ὅμως σύστασις τοῦ πώρου καθιστᾷ ἐν τῇ ἐργασίᾳ δυσχερεῖς τὰς λεπτὰς μεταβάσεις. Ἐνεκα τούτου καὶ τὰ πλάγια μέρη τοῦ κορμοῦ καὶ τὰ τῶν μηρῶν ἀποτελοῦσι ἐπίπεδά τινα σχήματα ἀποτόμως πως καὶ γωνιωδῶς περιγραφόμενα. Τὰς ἀντιθέσεις ὅμως ταύτας αἴτινες εἶνε συμφυεῖς τῷ πώρῳ δεικνύει κατὰ τὰ εἰρημένα καὶ ἡ ἐργασία τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀρχέρμου. Διότι πρὸς τὰς γωνίας καὶ τὰ ἐπίπεδα τοῦ ἔργου τού-

του αντίκειται ή στρογγυλότης τοῦ γαστροκνημίου καὶ ή εὐσαρκία τῶν μαστῶν. Τὴν ἀπαλότητα δὲ καὶ εὐσαρκίαν τοῦ προσώπου παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ Winter (Mittheil. 1888 σ. 125).

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τῶν καθ' ἕκαστα εὐρίσκομεν πολλὰ κοινὰ σημεῖα τῶν ἔργων τούτων. Τὸ μόνον γυμνὸν μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἐκ Δήλου ἀγάλματος εἶνε τὸ σφζόμενον ἀπὸ τοῦ γόνατος μέρος τοῦ δεξιῦ ποδὸς καὶ πρὸς τοῦτο κυρίως ὀφείλομεν νὰ ἀποβλέψωμεν. Ὁ σχηματισμὸς λοιπὸν τοῦ γόνατος δεικνύει σπουδῆν τινα πρὸς ἀνατομικὴν λεπτομερῆ διάπλασιν. Τὸ ὅσπου τῆς κνήμης πλαστικῶς ὑποτυπούμενον προβάλλει ἱκανῶς ὥστε σχηματίζεται ὀξὺ πῶς καὶ σφηνοειδὲς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κνήμης· τὸ δὲ παρὰ τὸ ὅσπου τῆς κνήμης μέρος εἶνε βαθύτερον πῶς ἐξεργασμένον κατὰ μίμησίν τινα τῆς φύσεως. Τὰς αὐτὰς ὁμῶς ἀκριβῶς τεχνικὰς λεπτομερείας δεικνύει καὶ ή ἐργασία τοῦ ἀντιστοίχου μέρους τοῦ μείζονος ἐν Ἀκροπόλει πωρίνου συμπλέγματος Ἡρακλέους καὶ Τρίτωνος. Ἡ ταυτότης δὲ αὕτη τοιούτων ἰδιοτρόπων ἀνατομικῶν γνωρισμάτων ὑποδηλοῖ καὶ συγγένειαν τῆς τέχνης.

Ἐν τινι ἐρμαρίῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπόκειται πωρίνη τις κεφαλὴ εὐρεθεῖσα ἐν ταῖς σκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως, ἣν λυπούμεθα ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ δημοσιεύσωμεν. Ἡ κεφαλὴ αὕτη ὁμοιότητι πρὸς τὴν τοῦ Μοσχοφόρου εἶνε πλείστου λόγου ἀξία συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἀττικῇ ἀρχαίῃ τέχνης, διότι ἀποτελεῖ τὸν κρίκον τὸν συνδέοντα ἀσφαλῶς τὰ ἀρχαιότερα πώρινα μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ τῶν μαρμαρίνων. Οὐδὲν ἦττον ὁμῶς συντελεῖ αὕτη εἰς τὴν ἀκριβεστέραν κατανόησιν τῆς τέχνης τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀρχέρμου. «Die Haarmasse sind durch sorgfältig gezogene, einzelne Linien gelöst» οὕτω περιγράφει τις τὰ τῆς κομμώσεως τῆς Νίκης. Αὐτὸν τοῦτον ὁμῶς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας δεικνύει καὶ ή κόμη τῆς εἰρημένης πωρίνης κεφαλῆς ἐξ Ἀκροπόλεως. Καὶ τὸ σχῆμα δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς κεφαλῆς ταύτης δὲν φαίνεται παντελῶς διάφορον τοῦ σχήματος τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Νίκης.

Εἰς τὰς καταλεχθείσας δὲ ἐνταῦθα ὁμοιότητας ἀποβλέποντες δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν μετὰ πολλῆς πιθανότητος τὴν ἱστορικὴν τοῦ μνημείου τούτου θέσιν, ὡς μέσον σημεῖον ἀναπτύξεως μεταξὺ τοῦ

τύπου τῶν τε ξοανοειδῶν ἐν Ἀκροπόλει καὶ τῶν πωρίνων μνημείων καὶ τῆς «καθημένης Ἀθηνᾶς».

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παντελεῖ ἀκινήσιαν τῶν πλαστικῶν ἔργων τῆς ἰωνικῆς τέχνης δηλ. τῶν ἐν Σάμῳ καὶ τῶν ἐν Μιλήτῳ ἀγαλμάτων χαρακτηρίζει τὰ εἰρημένα πώρινα μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως μεγάλη ζωτικότης, καταφαινομένη οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν προσώπων ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καθόλου σχήματι. Μορφαὶ πτερωταί, ὡς δεικνύει τὸ τρισώματον τέρας, καὶ παραστάσεις μορφῆς διασκελισούσης δὲν ἦσαν ξέναί τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἀττικῆς πλαστικῆς τέχνης. Καθόλου δ' εἰπεῖν τὰ σφζόμενα ἀττικὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου παρέχουσι τὴν εἰκόνα τέχνης ἀρεσκομένης εἰς ζωηρὰς κινήσεις καὶ παραστάσεις. Καὶ πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς τέχνης ταύτης φαίνεται συνάδουσα καὶ ή παράστασις τῆς ἐκ Δήλου πτερωτῆς μορφῆς.

Ὡς γνωστὸν οἱ καθ' ἡμᾶς ἀρχαιολόγοι ἀρνοῦνται ἐκ τῶν προτέρων τὴν ὑπαρξιν αὐθυποστάτου κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα ἀρχαίῃς ἀττικῆς τέχνης. Οἱ ἀσαφεῖς ἐκεῖνοι ὄροι Ἰωνικὴ τέχνη, ἀσιατικὴ νησιωτικὴ τέχνη οἱ ἀναφερόμενοι πρότερον εἰς τὰ ἀττικὰ μνημεῖα ἔλαβον ἤδη συγκεκριμένην τινα τοπικὴν μορφήν. Ἡ Χιακὴ τέχνη κατὰ τὰς κρατούσας τῶρα γνώμας εἶνε ἐκεῖνη ἣτις παρεσκεύασε τὴν ἀκμὴν τῆς ἀττικῆς, τῆς χιακῆς τέχνης προϊόντα εἶνε καὶ τὰ πλεῖστα ἐν Ἀκροπόλει ἀρχαῖα μνημεῖα. Εἰ καὶ τρέφομεν ἄπειρον θαυμασμὸν πρὸς τὴν σοφίαν τῶν Φράγκων ἀρχαιολόγων, δὲν δυνάμεθα ὁμῶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ πιστεύωμεν καὶ εἰς τὸ ἀναμάρτητον αὐτῶν. Ἡ νεωτέρα γενεὰ τῶν ἀρχαιολόγων ἀνατραφεῖσα μὲ τὰς ιδέας ταύτας συνήθισε νὰ ἀποδέχεται τὴν ὑπαρξιν καὶ ἐπίδρασιν τῆς χιακῆς τέχνης ἐπὶ τὴν ἀττικὴν ὡς τι ἐκ τῶν προτέρων δεδομένον. Ἐως ὁμῶς δὲν ἀποδειχθῆ διὰ πραγματικῶν παραδειγμάτων καὶ τεκμηρίων διακαίουμεθα νὰ θεωρῶμεν τὴν χιακὴν ἐν Ἀκροπόλει τέχνην ἀπλῆν λέξιν, λέξιν τοῦ συρμοῦ, εἰς ἣν τινα ὡς εἰς βωμὸν προθυμοῦνται πάντες νὰ καταθέσωσι τὸν φόρον τῆς λατρείας αὐτῶν. Πᾶν ὅ,τι γράφεται ἢ διδάσκεται περὶ τῆς χιακῆς δὴθεν τέχνης, ἣτις πρώτη ἀπεκάλυψε τόσα μυστήρια καὶ τόσας καλλιτεχνικὰς καλλονὰς ἀγνώστους εἰς τὴν στεῖραν

διάνοιαν τῶν ἀττικῶν χειρωνάκτων, πάντα ταῦτα εἶνε λαμπραὶ εἰκασίαι, λαμπραὶ εἰκόνες τιμῶσαι τὴν εὐφυΐαν τῶν ἐπινοούντων αὐτάς, δὲν δύνανται ὅμως νὰ ἔχωσι καὶ κῦρος πραγματικῆς ἀληθείας μείζον ἢ τὰ μαγικὰ τῶν παραμυθίων κτίσματα. Τὸ μόνον ἐξ ὅλης τῆς ὑποθέσεως ταύτης θετικόν, τὸ ὁποῖον γινώσκουμεν, εἶνε ὅτι κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} εἰργάσθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ πέντε ἐξ ἀλλοδαποῦ τεχνῖται· ὁ ἀριθμὸς ὅμως αὐτῶν εἶνε ἐλάχιστος συγκρινόμενος πρὸς τὰς σφωζόμενας ἐπιγραφὰς ἀττικῶν τεχνιτῶν. Τῶν ἀλλοδαπῶν τούτων τεχνιτῶν τινὲς μὲν κατάγονται ἐξ Αἰγίνης, ἄλλοι δὲ ἐξ Ἰωνίας ἢ ἐκ Πάρου, καὶ εἷς ἐκ Χίου, ὁ περίφημος Ἀρχέρμος.

Περὶ τῶν δύο ὅμως Αἰγινήτων, τοῦ Ὀνάτα καὶ Κάλλωνος, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ σχετικὸς πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα τῆς Ἀκροπόλεως. Τὰ δύο δὲ εὐρεθέντα ἐν Ἀκροπόλει γυναικεῖα ἀγάλματα Σαμιακῆς τέχνης («Μουσεῖα Ἀθηνῶν» πίν. 9 καὶ ἐνταῦθα πίν. 6, σελ. 109) μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι ὁ Θεόδωρος, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἐν Ἀκροπόλει εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Σάμιος, καὶ εἴ τις ἄλλος Ἴων εἰργάσθη ἐν Ἀκροπόλει, οὐδεμίαν ἤσκησαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν τέχνην ἐργαζόμενοι προφανῶς κατὰ τρόπον ὅπως διάφορον ἐκείνου, ὃν δεικνύουσι τὰ ἀττικὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα. Ὅποια τις δὲ ἦτο ἡ σχέσις τῶν Παρίων τεχνιτῶν πρὸς τοὺς Ἀττικοὺς ἐδηλώσαμεν ἐν τῇ διατριβῇ «Περὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἀττικοῦ Ἐργαστηρίου». Τὸ μόνον δὲ ἀπτόν καὶ ὁρατὸν σημεῖον τῆς περὶ χιακῆς τέχνης ὑποθέσεως εἶνε τὸ ἔργον τοῦ Ἀρχέρμου, περὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου τοσοῦτος θόρυβος γίνεταί ἐκάστοτε¹. Καὶ περὶ τοῦ τεχνίτου ὅμως τούτου εἴπομεν ἀνωτέρω τὰ εἰκότα.

Ὁ μόνος ὅστις ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάσῃ πραγματικώτερον τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἶνε ὁ κ. Winter.

¹ Παρ' ὅλας τὰς ἐναντίας διαβεβαιώσεις νομιζόμεν τὴν ἐν Mitth. d. arch. Inst. 1888 δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Six συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς Ἀρχέρμου ἠκιστα ἐπιτυχῆ² ἢ συμπλήρωσις μάλιστα τοῦ δευτέρου στίχου εἶνε λίαν ἀπλοῦς, ἢ δὲ ἐρμηνεία τοῦ εἰρημένου ἀρχαιολόγου ὅτι ὁ Μικιάδης κατεσκευάσατο τὸ ἄγαλμα Ἀρχέρμου σοφραῖον μαρτυρεῖ πνεῦμα νεωτερικόν. Δύναται τις βεβαίως περὶ τῶν νεωτέρων καλλιτεχνῶν νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ δεῖνα ἐξετέλεσεν ἔργον τι κατ' ἐπινοίαν nach dem Entwurf ἄλλου τινὸς τεχνίτου, ἢ σκέψις ὅμως αὕτη δὲν φαίνεται εὐαρμοστοῦσα πρὸς τὴν φύσιν τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἀρχαῖκῆς τέχνης. Ἐπίνοια καὶ ἐκτέλεσις δὲν ἦσαν τότε διάφορα πράγματα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἐκρίνετο μᾶλλον ἢ σοφία τοῦ τεχνίτου ἐκ τοῦ ποιῆσαι τῆς ἐκτελέσεως. Καὶ κατὰ τοῦτο δὲ φαίνεται ἡμῖν

Ἡ σοφὴ δ' αὐτοῦ διατριβὴ (Mitth. d. arch. Inst. 1888 σ. 113 κ. ἐ.) ἀποδεικνύει πόσον ἀσθενῆ εἶνε τὰ τεκμήρια, ἅτινα δύνανται νὰ προτείνωσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐν Ἀκροπόλει Χιακῆς τέχνης. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τοῦλάχιστον τὰ πῶρινα ἐν τῇ Ἀκροπόλει μνημεῖα εἶνε ἔργα αὐτόχθονος τέχνης, καὶ ὅτι μετ' αὐτῶν στενῶς συνδέεται καὶ ὁ Μοσχοφόρος καὶ λόγῳ ἐργασίας καὶ λόγῳ τύπου. Τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ ὁ εἰρημένος ἀρχαιολόγος, ὅστις ἐν τῇ αὐτῇ τάξει τοῦ Μοσχοφόρου ὀρθῶς συγκαταριθμεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς ἔργα, τὴν ἐν ταῖς Mitth. 1879 πίν. 6 δημοσιευθεῖσαν κεφαλὴν ἐξ Ἀκροπόλεως καὶ τὴν ἐκ Σπάτα σφίγγα (Mitth. 1879 πίν. 5). Τὸ μνημεῖον ὅμως τοῦτο δὲν διαφέρει τῶν ἐν Ἀκροπόλει σφιγγῶν, πλὴν ὅτι αὐταὶ εἶνε μᾶλλον ὁμαλῶς εἰργασμέναι ἅτε νεώτεραι. Παραδέχεται ἐπίσης ὁ κ. Winter ὅτι μετὰ τοῦ Μοσχοφόρου τοῦ ἀττικοῦ τούτου ἀναμφισβητήτως ἔργου τεχνικῶς συνδέονται ἡ κεφαλὴ τῆς συλλογῆς Rampin καὶ ἡ ἐν Ἀκροπόλει ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν ταῖς Mitth. 1888 σ. 120.

Ἀντίθετος ὅμως εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην εἶνε ἡ γνώμη ὅτι τὰ πλείστα τῶν γυναικεῖων ἀγαλμάτων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τῶν ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ 6^{ου} αἰῶνος εἶνε ἔργα ἄλλης τέχνης καὶ δὴ Χιακῆς. Οὐδὲν ὅμως τῶν μνημείων τούτων δεικνύει ἀνατρεπτικὰ ἢ ὅπως ἀντίθετα πρὸς τὴν προτέραν τέχνην σημεῖα ἀναγκάζοντα ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν πρὸς ἐξήγησιν τοιοῦτου τινὸς φαινομένου τὴν ἐπίδρασιν ἐπεισάκτου τέχνης. Οἱ τύποι τῶν προσώπων τῶν γυναικεῖων μορφῶν τῆς Ἀκροπόλεως δὲν εἶνε διάφοροι τοῦ τύπου τῶν καταλεχθέντων ἔργων τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἀναμφισβητήτως Ἀττικῆς, ἀλλὰ δεικνύουσι μόνον τελειότεραν διάπλασιν¹. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ ρηθῇ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας. Ἐν παρόδῳ δὲ εἰρήσθω ὅτι τὸν τύπον τοῦτον τῆς γυναικεῖας μορφῆς εὐρίσκομεν ἤδη ἐσχηματισμένον ἐν τῇ περιόδῳ τῶν πωρίνων ἔργων. Ἡ φημιζομένη δὲ ἀκρίβεια τῆς ἐργασίας τῶν ἀγαλμάτων, ἡ λεπτότης ἡ κο-

πλημελής ἡ ἐρμηνεία τοῦ Six, ὅτι ἐν τῇ συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς οὐδαμῶς γίνεται κατάδηλος ἡ συγγένεια τοῦ Ἀρχέρμου πρὸς τὸν Μικιάδην. Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας τῶν τεχνιτῶν χαρακτηρίζει μεγάλη σαφήνεια.

¹ Ἐκτενέστερον ἐπραγματεύθην περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῇ διατριβῇ μου «Περὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἀττικοῦ Ἐργαστηρίου».

σηματική, καὶ ἡ μεγάλη ἐμπειρία περὶ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ φυσικὴ καὶ ἀναγκαία συνέπεια τῆς μακρᾶς ἀσκήσεως τῶν Ἀττικῶν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἤδη αἰῶνος ἤσκουν τὴν κατεργασίαν τοῦ λίθου. Ὅτε οἱ Ἀττικοὶ καθιέρωσαν ἐν τῇ ἀνδριαντοποιίᾳ τὴν χρῆσιν τοῦ μαρμάρου, εἶχον ἤδη τύπους ἐτοιμοὺς καὶ γινώσκον ἱκανῶς τῆς κατεργασίας αὐτοῦ ἐκ τῆς προτέρας ἀσκήσεως τοῦ πώρου. Ἔργον ἄρα αὐτῶν ἦτο νὰ τελειοποιήσωσι τοὺς τύπους τούτους καὶ νὰ ρυθμίσωσι τὴν ἐργασίαν πρὸς τὴν λεπτοτέραν τοῦ μαρμάρου φύσιν. Οἱ τεχνῖται δὲ τῆς χώρας ἐκείνης, ἐν ἧ ἤδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6^{ου} αἰῶνος εἶχον παραχθῆ ἔργα τοιαύτης σπουδαιότητος, οἷα εἶνε τὰ πώρινα, οἱ τεχνῖται οὗτοι ἠδύναντο βεβαίως ἐντὸς ἡμίσεος αἰῶνος νὰ ἀποκτήσωσι τοσαύτην βεβαιότητα καὶ ἀσφάλειαν περὶ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐμπειρίαν, οἷα καταφαίνεται ἐν τῇ ἐργασίᾳ «τῶν τῆς Ἀκροπόλεως γυναικῶν». Δὲν λείπουσι δὲ καὶ τὰ ἔργα ἅτινα δεικνύουσι τὴν πορείαν, ἣν διήνυσεν ἡ Ἀττικὴ τέχνη μέχρι τῆς τεχνικῆς ἀκμῆς τῶν «γυναικείων ἀγαλμάτων τῆς Ἀκροπόλεως».

Ὁφείλομεν δὲ καὶ τοῦτο νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἐνὸς τῶν σπουδαιωτέρων ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων τοῦ τύπου γυναικείας μορφῆς ἡ Ἀττικὴ καταγωγὴ ἀσφαλῶς βεβαιούται ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βάρθρου· ἡ δόξα δὲ ἤτις περιέβαλε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀθηναίου Ἀντήνορος τοῦ ποιήσαντος τὸ ἀγαλμα τοῦτο εἶ.ε ἱκανὸν τεκμήριον ὅτι ὁ τεχνίτης οὗτος ὄχι μόνον αὐτενέργειαν καλλιτεχνικὴν εἶχεν, ἀλλ' ὅτι καὶ πρωτηγωνίστησεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ἄγνοῶ ἀν θὰ πείσω τινὰ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης μου, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι καὶ τῶν ἀντιφρονούντων αἱ δόξαι δὲν διατυποῦνται τόσον σαφῶς ὥστε νὰ μὴ καταλίπωσιν ἀμφιβολίαν τινά. Συμφωνοῦσι πάντες γενικῶς ἀποδεχόμενοι τὴν χιακὴν καταγωγὴν τῶν ἐν Ἀκροπόλει μνημείων, ἢ

ὅπως ἄλλως ἀσμενίζουσι νὰ ὀνομάζωσι ταύτην· ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ὅμως φαίνονται ἀντιφάσκοντες καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν γενικὴν αὐτῶν γνώμην, ἀποδεικνύοντες οὕτω τὸ σφαιερὸν ταύτης. Ἐπιφανῆς τις τῶν ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων λόγον ποιούμενος ἐσχάτως ἐν γερμανικῇ τινι ἐφημερίδι περὶ ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων ἐτίμησε καὶ ἐμὲ μνημονεύσας τοῦ ὀνόματός μου. Μὲ ἤλεγξε δὲ γλαφυρῶς πως ὅτι ἐθελοτυφλῶ ἐκ πατριωτισμοῦ, ἢ δὲν γνωρίζω τίνος ἄλλης αἰτίας, μὴ διακρίνων τὰ ἀρχαιότερα *Χιακὰ* ἐν Ἀκροπόλει ἔργα ἀπὸ τῶν νεωτέρων Ἀττικῶν. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀποδώσω τὸ αὐτὸ φιλοφρόνημα εἰς τὸν ἄνδρα, οὐτινος τὴν γηραιὰν κεφαλὴν στέφουσι τόσαι δάφναι ἐπιστημονικῆς δόξης. Ἄτερος ὅμως συμπολίτης του ἀναιρεῖ ἄρδην τὴν γνώμην ταύτην τοῦ εἰρημέτου ἀρχαιολόγου πρεσβεύων ὅλως τὰ ἀντίθετα, ὅτι δηλ. τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἐν Ἀκροπόλει μνημεῖα εἶνε τέχνης αὐτόχθονος, τὰ δὲ τῆς δευτέρας περιόδου τέχνης *Χιακῆς*· (Winter, Mittheil. d. arch. Inst. 1888 σ. 113 κ.έ.).

Περὶ τῆς χαλκῆς κεφαλῆς (Μουσεῖα Ἀθηνῶν, 16) καὶ τῶν δύο ἐνταῦθα δημοσιευμένων κεφαλῶν ἀπεφάνθησαν, ὡς ἤδη ἐρρήθη, ὅτι εἶνε ἔργα Ὀλυμπιακῆς ἢ Πελοποννησιακῆς τέχνης. Τὴν αὐτὴν ὅμως χαλκὴν κεφαλὴν θεωρεῖ ὁ Loeschke (Dorpart. Programm 1887) ἔργον νησιωτικῆς τέχνης, ὁμολογῶν ἅμα ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε διάφορον πάντων τῶν ἄλλων ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων. Τὰ πολυάριθμα ἄρα ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως εἶνε ξένα κατὰ τὸν συλλογισμὸν τοῦτον τοῦ Loeschke τοῦ δῆθεν χιακοῦ ἐργαστηρίου. Κατέλεξα ἐκ τῶν πολλῶν τὰς ὀλίγας ταύτας ἀντιφάσεις ἐπιθυμῶν νὰ καταδείξω, ὅτι καὶ τῶν ἀντιδοξούντων αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐταὶ ἀρχαὶ δὲν βασίζονται ἐπὶ σαφῶν καὶ ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων οὔτε εἶνε ἱκαναὶ νὰ παράσχωσιν ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον ἔδαφος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ἐν Ἀθήναις 1888.

Θ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Νέαν ἀπόδειξιν τῆς στενῆς συναφείας τοῦ ἐν τῷ 2^ῳ πίνακι μνημείου μετὰ τῆς ἀττικῆς τέχνης πα-

ρέχει καὶ ἡ ἐσχάτως εὐρεθεῖσα ἐν ταῖς σκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως μικρὰ κεφαλὴ ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ

Παρθενῶνος· ἡ κόμμωσις τῆς κεφαλῆς ταύτης ὑπομιμνήσκει τὴν τῆς προειρημένης, μεγάλοι δὲ ὁμοιότητες καταφαίνονται οὐδὲν ἥττον ἐν τῷ τύπῳ τῶν προσώπων ἀμφοτέρων τῶν ἔργων. Τὴν πρὸς ἀλλή-

λας συγγένειαν τῶν δύο προειρημένων κεφαλῶν παρετήρησε καὶ ὑπέδειξε μοι καὶ ὁ φίλος μου Sauer.

Θ. Σ.

ΑΓΑΛΜΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΣΑΜΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

(Πίν. 6)

Καὶ τοῦτο τὸ ἀγάλμα τὸ ἐν τῷ 6^ῳ πίνακι τοῦδε τοῦ τεύχους ἀπεικονιζόμενον ἀποτελεῖ μέρος οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῦ πλουσίου θεισμοῦ τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνασκαφῶν. Ἡ ὁμοιότης αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐν Λούβρῳ ἀρχαῖον ἐκ Σάμου ἀγάλμα Ἴφρας (?) (Bullet. d. Corr. hell. 4, XIII—XIV) εἶνε τοσοῦτο καταφανές, ὥστε καθίσταται περιττὸς πᾶς λόγος πρὸς ἀπόδειξιν τούτου. Ἐτερον ἀγάλμα τῆς Σαμιακῆς ἀρχαῖκῆς τέχνης ἀνεκαλύφθη πρό τινων ἡδὴ ἐτῶν ἐν ταῖς αὐταῖς σκαφαῖς καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τοῖς «Μουσεῖοις Ἀθηνῶν» πίν. 9. Τὰ τρία ταῦτα μνημεῖα τοῦ Σαμιακοῦ ἐργαστηρίου εἶνε σπουδαιότατα καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, διότι παρέχουσιν ὡςδὴ ποτε εἰκόνα τινὰ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐν Ἴωνίᾳ πλαστικῆς τέχνης, ἅμα δὲ συντελοῦσιν οὐκ ὀλίγον καὶ εἰς ἀκριβεστέραν κατανόησιν τοῦ περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἐν Ἀκροπόλει μνημείων ζητήματος.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐλάχιστα διαφέρει κατὰ τὴν διάταξιν τῆς περιβολῆς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δύο ἄλλων προμνημονευθέντων σαμιακῶν ἀγαλμάτων. Ἡ περιβολὴ αὐτοῦ εἶνε ἀπλουστέρα ἢ ἡ τοῦ ἐν Λούβρῳ ἀγάλματος. Φέρει δηλ. ποδῆρη χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον καλύπτον μόνον τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος καὶ μετὰ τεκτονικῆς σχεδὸν συμμετρίας διατεταγμένον ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν, ὡς φαίνεται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς εἰκόνης· στερεῖται ὁμοῦ τοῦ ἐτέρου ἱματίου, ὅπερ καλύπτει ὅλον σχεδὸν τὸ ὀπίσθεν μέρος τοῦ ἐν Λούβρῳ ἀγάλματος. Ἡ ἐκτέλεσις δὲ τοῦ ἔργου τούτου δεικνύει ἐπίσης τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν καὶ λεπτότεχνον ἐπιμέλειαν, ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὁμοῦ τῶν πτυχῶν τοῦ ἱματίου καταφαίνεται ἡ τεχνικὴ ἐκείνη ιδιότης, ἣτις τόσον προσφυῶς ὑπὸ

τῶν Γερμανῶν Iax καλεῖται, λέξις, ἣτις εἰς οὐδεμίαν ἄλλην σχεδὸν γλώσσαν ἀκριβῶς μεταφράζεται. Πλεονεκτεῖ δὲ τὸ ἐν Λούβρῳ μνημεῖον καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ ἡμετέρου, ὅτι ὁ τεχνίτης αὐτοῦ ἀπετύπωσεν ἐλάχιστά τινα καὶ ἀμυδρά σημεῖα ἰδιοφυίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν πτυχῶν τοῦ ποδῆρους χιτῶνος.

Ὁ Brunn λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ τεχνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐν Λούβρῳ Σαμιακοῦ ἀγάλματος ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν μνημείων τούτων ἐμορφώθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ κατασκευῇ ἀγαλμάτων ἐκ κορμῶν δένδρων. Φανερόν ὁμοῦ εἶνε, ὅτι τὰ τεχνικὰ γνωρίσματα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ἴδιον τῆς Σαμιακῆς τέχνης, μαρτυροῦσι τεχνικὴν ἔξιν καὶ ἐμπειρίαν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς χαλκουργίας. Μόνον ἐκ τῆς τοιαύτης ἕξεως δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν αἱ λεπταὶ καὶ στεναὶ γραμμαὶ τῶν πτυχῶν αἱ ἐγκεχαραγμέναι ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, τὸ δὲ σχῆμα τοῦ κάτω μέρους τοῦ ἀγάλματος ὑπομιμνήσκει τὸν ἀρχαιότερον καὶ ἀτελεῖ ἔτι τρόπον τῆς τῶν χαλκῶν χωνεύσεως. Καθόλου δ' εἰπεῖν ἡ ἐργασία τῶν εἰρημένων τριῶν ἀγαλμάτων σαμιακῆς τέχνης οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μίμησις, μετάφρασις, ἐὰν ἐπιτρέπηται ἡ λέξις, τῆς χαλκουργικῆς τέχνης (Bronzetechnik) εἰς τὸ μάρμαρον (ἴσα πλείω «Σοφούλη περὶ τοῦ ἀρχαιότερου ἀττικοῦ ἐργαστηρίου»).

Ἵπὲρ τῆς γνώμης δὲ ταύτης μαρτυρεῖ καὶ τόδε, ὅτι τὰ τῆς σαμιακῆς τέχνης δύο ταῦτα ἐν Ἀκροπόλει μνημεῖα οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος χρωματισμοῦ δεικνύουσιν. Ἡ ἔλλειψις ὁμοῦ αὕτη δὲν εἶνε τυχαῖόν τι, ἀλλ' ἐξαρτᾶται μᾶλλον ἐκ τῆς πρώτης ὕλης, ἣν μετεχειρίζοντο οἱ τεχνῖται τοῦ ἐργαστηρίου τούτου πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀγαλμάτων. Φα-

νερόν δ' ὅτι ἡ φύσις τοῦ χαλκοῦ ἀντίκειται πρὸς τὸν χρωματισμὸν κατὰ λόγον ἀντίθετον πρὸς τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον λίαν προσφυῶς ἔχοντα πρὸς τὸν χρωματισμὸν. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ συνήθους χρήσεως τοῦ χαλκοῦ ἐν τῇ κατεργασίᾳ τοῦ ὁποίου ἐμόρφωσαν τὸ πρῶτον τὴν τέχνην αὐτῶν οἱ τοῦ Σαμιακοῦ ἐργαστηρίου, φαίνεται, ὅτι δὲν κατέστη κοινὴ ἡ πολυχρωμία ἐν τῇ ἰωνικῇ ἀνδριαντοποιίᾳ.

Ἄλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις ἐπιβεβαιουῦσι τὴν γνώμην ταύτην σαφῶς μαρτυροῦσαι ὅτι χαλκᾶ ἦσαν τὰ πλεῖστα καὶ σπουδαιότερα ἔργα τῶν περιφημοτέρων τοῦ Σαμιακοῦ ἐργαστηρίου τεχνιτῶν.

Τὰ τεχνικὰ ὅμως ταῦτα γνωρίσματα τοῦ ἐν τῷ 6^ῳ πίνακι ἀπεικονιζομένου ἀγάλματος καὶ τοῦ ἐν τοῖς «Μουσεῖοις Ἀθηνῶν» πίν. 9 εἶνε παντελῶς διάφορα τοῦ χαρακτηρῶς τῶν πολλῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀγαλμάτων γυναικείας μορφῆς. Τὸ χάσμα, τὸ ὁποῖον χωρίζει ταῦτα ἀπ' ἐκείνων εἶνε τοσοῦτο μέγα, ὥστε καὶ ἀπλῆ μόνον τῶν εἰκόνων παρεξέτασις ἀρκεῖ νὰ πείσῃ πάντα, ὅτι τὰ δύο προειρημένα ἐν Ἀκροπόλει ἀγάλματα τοῦ τύπου τῆς Σαμιακῆς Ἡρας εἶνε προϊόντα ἄλλης τέχνης, ἢ τὰ πολυάριθμα ἀρχαῖκὰ ἀττικά ἔργα, ἄλλου ἐργαστηρίου ἔχοντος τεχνικὰς ἀρχὰς καὶ νόμους ἀντιθέτους πρὸς τὰς τῶν ἀττικῶν. Καταφαίνεται δὲ ἡ ἀνομοιότης ὅχι μόνον ἐν τῷ προειρημένῳ τρόπῳ τῆς ἐργασίας τῶν καθ' ἕκαστα, ἐν τῷ τύπῳ τῆς περιβολῆς καὶ ἐν τῷ σχήματι τῆς παραστάσεως, ἀλλὰ παρατηροῦμεν οὐδὲν ἥττον θεμελιώδεις διαφορὰς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ γενικώτερα ἀποβλέποντες.

Κατὰ λόγον ἀντίθετον πρὸς τὰ ἀττικά μνημεῖα ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ὁποίων πολλαχῶς καταφαίνεται ἡ ἰδιοφυῆς τοῦ τεχνίου ἐργασία καὶ ζωηρὰ ἀντίληψις, τὸ ἐνταῦθα ἀπεικονιζόμενον μνημεῖον καὶ τὰ δύο προμνημονευθέντα ὅμοια αὐτῷ εἶνε πεποιημένα

κατὰ τι αὐστηρῶς ὀρισμένον σχῆμα καὶ κανόνα τεκτονικὸν μᾶλλον ἢ πλαστικόν. Ὁ σχηματικὸς δ' οὗτος χαρακτήρ δηλοῦται ὅχι μόνον ἐν τῇ καθόλου παραστάσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν καθ' ἕκαστα. Τὸ ἰμάτιον τοῦ ἀγάλματος τοῦδε, ὡς ἐρρήθη ἤδη ἀνωτέρω, εἶνε διατεταγμένον κατὰ συμμετρικόν τινα τεκτονικὸν νόμον. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ αἱ κάθετοι πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος στεροῦνται πάσης πλαστικῆς ἰδιοφυίας, ὁμοιάζουσαι μᾶλλον πρὸς τεκτονικὰς γραμμὰς ἐν αὐστηρῷ παραλληλισμῷ διατεταγμένας. Ἐν γένει δὲ τὰ εἰρημένα ἀγάλματα σαμιακοῦ τύπου καὶ τέχνης φαίνονται συγγενεύοντα μᾶλλον πρὸς τὰ λοιπὰ ἐξ Ἰωνίας γνωστὰ μνημεῖα τὰ ἐκ Μιλήτου ἢ πρὸς τὰ ἀττικά. Ταῦτα δὲ θεωροῦμεν ἡμεῖς καὶ οὐχὶ τὰ ἀττικά, ὡς τὰ μόνα βέβαια ἔργα τῆς ἀσιατικῆς—νησιωτικῆς τέχνης.

Μετὰ πολλῆς προθυμίας μνημονεύουσί τινες ἑκάστοτε τῶν δύο Ἰῶνων τεχνιτῶν (Θεοδώρου καὶ Ἐνδοίου (?)) τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐργασθέντων, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς ἐπιγραφῶν, θεωροῦντες τὴν ἐν Ἀττικῇ διατριβὴν αὐτῶν ἀναμφισβήτητα τεκμήρια τῆς ἐκ τῆς Ἰωνίας καταγωγῆς τῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀρχαῖκῶν μνημείων. Κατὰ παράδοξον ὅμως τρόπον ἀποσιωπῶσι πάντοτε νὰ μνημονεύσωσι καὶ τῶν δύο ἐν Ἀκροπόλει μνημείων ἀσιατικῆς—νησιωτικῆς τέχνης, δηλ. τοῦ ἐνταῦθα ἀπεικονιζομένου καὶ τοῦ ἐν τοῖς «Μουσεῖοις Ἀθηνῶν» πίν. 9. Ἐχομεν δύο τεχνίτας ἐξ Ἰωνίας, ἀλλὰ καὶ ἰσάριθμα ἔργα αὐτῶν καταδεικνύοντα—ἀνάγκη καὶ πάλιν νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν—ὅτι ἡ ἀσιατικὴ τέχνη εἶνε τρόπου καὶ ἐργασίας ἀνομοιοστάτης πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἐν Ἀττικῇ ἀρχαῖκῶν μνημείων.

Ἐν Ἀθήναις 1889.

Θ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 57 στ. 21 ἀντὶ ἐνταῦθά ἀνάγνωθι ἐνταῦθά ἐστίν καὶ σελ. 65 σημ. 1 ἀντὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνάγνωθι τῷ Ἀδριανῷ.

(Ἐξεδόθη τῇ 15ῃ Μαρτίου 1889.)

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΝ ΕΞ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Ἐν τῷ προηγουμένῳ διπλῷ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης (1888 σ. 25 ἐξ.) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Φιλίου ἐπιγραφή ἐξ Ἐλευσίνος κάκιστα μὲν διατηρουμένη, περιεργος ὅμως λίαν ἐν πολλοῖς καὶ μοναδική· ἕνεκα τούτου καίπερ μὴ ἔχων τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ὅπως ἐξετάσω ἐπανειλημμένως τὸν ἐν Ἐλευσίνι εὐρισκόμενον λίθον, ὅμως ἀναδημοσιεύω μεταγραφὴν τῶν στίχων 15 ἕως 56 συμ-

πεπληρωμένων κατὰ τὸ πλεῖστον. Αἱ συμπληρώσεις ἐγένοντο κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίου ἐκδοθέντος κειμένου, οὗ ἡ ἀκρίβεια σχετικῶς πρὸς τὴν κακὴν τοῦ λίθου κατάστασιν εἶναι μεγίστη, ἐγένετο ὅμως κατόπιν ἐξέλεγχις τῶν συμπληρώσεων ἐνώπιον τοῦ λίθου καὶ ὑπ' ἐμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλίου, ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ πολλάς.

- 15 [. . . . . ἐπιμέλ]εσθαι [δ]ὲ τῆς ἱερᾶς Ὀργᾶδος καὶ τῶν ἄλλω-
 [ν ἱερῶν τεμεν]ῶν τῶν [Ἄ]θῆ[ν]η[σ]ιν ἀπ]ὸ τῆς δε τῆς ἡμέρας εἰς τὸν
 [ἄπαντα χρόνον ὡς] ὁ νόμος [κ]ελ[ε]ύ[ει] περὶ ἐκάστου αὐτῶν καὶ τ-
 [ῆν βουλὴν τὴν ἐξ Ἄ]ρε[ί]ου [πάγ]ου [κ]αὶ τὸν στρατηγὸν τὸν ἐπὶ τῇ-
 [ν φυλακὴν τῆς χ]ώρας κεχειροτονημένον καὶ τοὺς περιπολά-
 20 [ρχ]ους καὶ το[ύς δημά]ρχ[ους] καὶ τὴν βουλὴν τὴν αἰὶ βουλευού-
 [σαν] καὶ [τῶν ἄ]λλ[ων Ἀθηναί]ων τὸμ βουλόμενον τρόπῳ ὅτῳ ἂν
 [ἐπ]ίστω[νται γ]ραμματεῖα τῆς βουλῆς εἰς δύο κα-
 [ττι]τέρο[υ]ς ὡς . . . . . εἰς μὲν τ]ὸν ἕτερον εἰ λῶιον καὶ ἄμει-
 [νόν] ἐστι τ[ῶ]ι δῆμῳ τῶι Ἀθηναίων μισ]θοῦν τὸμ βασιλέα τ[ὰ] νῦ-
 25 [ν ἀ]ν[ε]ίρ[γ]ασμ[έν]α [τῆς ἱερᾶς Ὀργᾶδος τὰ ἐν]τὸς τῶν ὄρων εἰς οἰ-
 [κ]οδομίαν τοῦ προ . . . . . [ε]ροῦ τοῖν θεο-
 ἰν· εἰς δὲ τ]ὸν ἕτ[ε]ρο[ν] καττίτερον εἰ λῶιον καὶ ἄμεινόν ἐστι
 τῶι δῆμῳ τῶι Ἀθηναίων τὰ ν[ῦ]ν ἐντὸς τῶ]ν ὄρων ἀν[ε]ίρ[γ]ασμ[έν]-
 α τῆς ἱερᾶς Ὀργᾶδος ἐ[ἄ]ν ἀνε[τα] τοῖν θεοῖν· ἐπειδὴν δὲ ὁ γρα[μ-]
 30 ματεὺς [γρά]ψ[η] λα]β[ῶ]ν ὁ [ἐπι]στ[ά]της ὁ ἐκ τῶν προέδρων συνειλ-
 [ι]ξ[ά]τω [τ]ὸν καττίτερον ἐκάτ]ερον καὶ κατειλιξας ἐρίοις εἰ-
 ς ὑδρ[ί]αν ἐμβαλέτω [χαλκῆν] ἐναντίον τοῦ δήμου· παρασκευασ-
 [άν]τω[ν δὲ αὐτὴν] οἱ πρυτάνεις· οἱ δὲ ταμίαι τῆς θεοῦ κατενε-
 [κόν]των [ὑδρ]ίαν χρυσῆν καὶ ἀργυρᾶν αὐ[τί]κα μ[ά]λα εἰς τὸν δῆμ-
 35 ον· ὁ [δ]ὲ [βασιλ]ε[ύ]ς; . . . . . μ[έν]ω[ν] ὑδρ[ί]αν τὴν χαλκῆν ἐλκέτω τ-
 ὸν καττίτερο[ν] ἐκάτερο[ν] ἐ]μ μέρει καὶ τὸμ μ[έ]μ πρότερον εἰς

- τ[ὴν ὑδρίαν τὴν χρυσῆ]ν ἐμβαλέτω, τὸ[ν δὲ] ὕστερον εἰς τὴν ἀργυ-
 ρ[ᾶν καὶ . . . ^ Λ . . . . .]ω, ὁ δὲ ἐπιστά[της τῶ]μ. πρυτάνεων καταση-
 μη[νάσθ]ω τῆι τοῦ δήμου] σφραγίδι, παρασημηνάσθω δὲ καὶ τῶν
 40 [ἄ]λλ[ων Ἀ]θ[ηναί]ω[ν] ὁ βου[λόμενο]ς· ἐπε[ιδὸν] δὲ κατασημανθῶσιν
 [ἀν]ε[νε]κ[όν]τω[ν] οἱ ταμίαι τ[ὰς] ὑδ[ρίας] εἰς Ἀκρόπολιν· ἐλέσθω
 [δὲ] ὁ [δῆμ]ο[ς] τρ[εῖς] ἀνδ[ρα]ς ἕ[να μ]ὲν ἐκ τῆς βουλῆς, δύο δὲ ἐξ Ἀθην-
 αίων ἀπάντων, οἵτινες εἰς Δελ[φοῦ]ς ἀφικόμενοι τὸν θεὸν ἐπ-
 [ε]ρ[ήσ]ο[ν]τ[αι καθ'] ὁπ[ότε]ρα τὰ γράμ[μα]τα ποιῶ[σιν] Ἀθηναῖοι περ-
 45 ἰ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδο[ς] εἴτε τὰ ἐκ τῆς [χ]ρυσῆς ὑδρίας εἴτε τὰ ἐκ
 [τῆς ἀργυρᾶς· ἐπειδὸν δ' ἔλθ]ωσιν παρὰ τοῦ θεοῦ καθελόντωσα-
 [ν¹ τὰς ὑδρίας καὶ ἀναγ]νω[σθ]ή[τ]ω τῶι δήμωι ἥτε μαντεία καὶ τὰ
 [ἐκ τῶν καττιτέρ]ω[ν γ]ρ[άμ]ματ[α]· καθ' ὁπότερα δ' ἂν τὰ γράμματα ὁ
 [θεὸς χρήσ]η λῶ[σιν] καὶ ἄμειν[ο]ν εἶναι τῶι δήμωι τῶι Ἀθηναί-
 50 [ων, κατὰ ταῦτα ποιεῖν, ὅπως ἂν] ὡς εὐσεβέστατα ἔχει τὰ πρὸς τ-
 [οὺς θεοὺς καὶ νῦν καὶ τὸν λοιπ]ὸ[ν χ]ρόνο[ν] μ[ηδ]ὲν ἀσεβὲς γί[γ]ν-
 [ηται περὶ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος καὶ] περὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τῶν Ἀ-
 θ[ηνησιν] . . . . . γράψαι δὲ τ[ὸ]δε τὸ ψ[ήφισ]μα καὶ τὸ πρότερον τὸ
 . . . . . τὸν γραμματέα τῆς βουλῆς ἐ-
 55 [ν στήλαιν λιθίνας καὶ στήσαι τὴν μ]ὲν Ἐλευσῖνι πρὸς τῶι π-
 [ροπύλωι τοῦ ἱεροῦ, τὴν δὲ ἐν τῶι Ἐλευ[σινί]ωι τῶι ἐν ἄστει, οὐ κ.τ.λ.

Τὰ ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐκ συμπληρώσεως ἢ ἀνα-
 γνώσεως διάφορα τῶν παρὰ τῷ Φιλίω γράμματα
 εἶναι τὰ ἐξῆς·

Στ. 18. ἀρείου. Φιλ. Β. — Στ. 22. γραμμα-
 τέα. Φιλ. Ι. — Στ. 23. καττιτέρους. Φιλ. Ω. —
 Στ. 25. ἀνεργασμένα. Φιλ. Ξ. — Στ. 27. τὸν
 ἕτερον. Φιλ. Ε καὶ Υ. — Στ. 28. Νυν. Φιλ. Ι.
 — Στ. 29. Κατὰ λάθος ὁ Φιλ. σημειοῖ μεταξὺ ὀρ-
 γάδος καὶ ἀνε[τα] χῶρον κενὸν τεσσάρων γραμμα-
 των, ἐν ᾧ λείπουσι μόνον τρία. — Στ. 34. μάλα.
 Φιλ. Ω. — Στ. 35. ΜΕΝ. Ν. Φιλ. Ε. ΕΡΑΝ. —
 Στ. 36. ἐκάτερον Εμμέρει καὶ. Φιλ. ΡΟΙΞΜΜΕ-
 ΡΕΙΥΑΙ. — Στ. 42. τρεῖς. Φιλ. Ξ. Ε. — Στ.
 44. καθ. Φιλ. Ω. — γράμματα. Φιλ. Κ. — Στ.
 45. Ὀργάδος. Φιλ. Ρ. — Στ. 46. κατὰ παραδρο-
 μὴν παρελείφθη ὁ στίχος ὑπὸ τοῦ Φιλ. ἐν τῇ δη-

μοσιεύσει — Στ. 51 (Φιλ. 50). χρόνον. Φιλ. ΡΟ-
 ΝΟΚ. — ἀσεβὲς. Φιλ. Ρ. — γίγν. Φιλ. Π/ΟΝ.
 — Στ. 53. (Φιλ. 52). Ψήφισμα. Φιλ. Υ.

Τὸ νόημα τοῦ ψηφίσματος εἶναι σαφές, πλὴν
 τῶν στ. 1-14 καὶ τῶν τελευταίων ἀπὸ στ. 57 καὶ
 ἐξῆς, οὓς περιττὸν ἐθεωρήσαμεν νὰ μεταγράψω-
 μεν. Ἐν τοῖς πρώτοις (1-14) πρόκειται, φαίνεται,
 νὰ ἐκλεχθῶσι δέκα ἄνδρες, ὅπως, ἀφοῦ πρῶτον πι-
 θανῶς ὀρκισθῶσιν ὅτι θὰ ἐπιτελέσωσι δικαίως καὶ
 εὐσεβῶς τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς ἔργον, ἀναστήσωσι τοὺς
 ἐκπεπτωκότας ὄρους τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος παρισταμέ-
 νων τοῦ ἱεροφάντου, τοῦ δαδούχου, τοῦ . . . . καὶ τοῦ
 βουλομένου ἐκ τῶν Ἀθηναίων¹. — Στ. 15-22 εἶναι
 σαφέστατοι· πλὴν τῶν φυσικῶν φυλάκων τῆς ἱερᾶς
 Ὀργάδος καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν, οἵτινες εἶναι οἱ ἱε-

¹ Νομίζω δηλαδὴ ὅτι δύναται ν' ἀποκατασταθῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ ψηφί-
 σματος (στ. 4-15) οὕτω πως, κατ' ἔνοιαν τοῦλάχιστον:

[— — ἐλέσθαι δὲ τὸν δῆμον] δέκα ἄνδρα-
 5 [ς, πέντε μὲν ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων, πέντε δὲ ἐκ τῆς βουλῆς—

¹ Ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 300 πρὸ Χρ. (C. I. A. II 600. 45) εὑ-
 ρηται μισθωσάντωνσαν, τὸ μόνον παράδειγμα τοῦ τύπου τούτου, ὃ
 μνημονεύει ὁ Meisterhans (Gram. d. att. Inschriften σ. 133).

ρεις, παραγγέλλονται καὶ ἡ βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ πολλοὶ ἄλλοι νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτῶν. — Στ. 22-29 εἶναι ὡσαύτως σαφέστατοι· πρόκειται νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ἐὰν πρέπη νὰ μισθώσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἱερὰν Ὀργάδα (ὅπως διὰ τῶν μισθωμάτων οἰκοδομήσωσιν ἢ ἀποπερατώσωσιν οἰκοδόμημά τι ἱερὸν τῶν ἑλευσινίων θεῶν) ἢ ἐὰν εἶναι καλλίτερον ν' ἀφήσωσιν αὐτὴν ἀνεῖργαστον. Φαίνεται ὁμοίως, ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι περὶ τούτων καὶ ὅτι ὑπῆρχον ἄλλοι μὲν ἔχοντες συμφέρον νὰ μισθωθῇ ἡ ἱερὰ Ὀργάς, ἄλλοι δὲ ἐπιθυμοῦντες τὸ ἐναντίον· ἕνεκα τούτου λαμβάνονται πολλὰ προφυλακτικὰ μέτρα (στ. 29 ἐξ.), ὅπως μηδεὶς δυνηθῇ νὰ νοθεύσῃ τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ μηδ' αὐτὴ ἡ Πυθία. Αἱ ἐρωτήσεις θὰ γραφῶσιν ἐπὶ πλακῶν ἢ φύλλων κασσιτέρου, τὰ ὅποια ὁ ἐπιστάτης τῶν προέδρων θὰ συνειλίξῃ (εἰς κυλίνδρους ἴσως), θὰ περιτυλίξῃ δι' ἐρίων, ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται ὁ ἕτερος κασσιτέρος ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, καὶ θὰ ῥίψῃ εἰς ὑδρίαν χαλκῆν ἐνώπιον τοῦ δήμου, παρευθὺς δὲ οἱ ταμίαι τῆς Ἀθηνᾶς θὰ φέρωσιν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως δύο ὑδρίας, τὴν μὲν χρυσοῦν, τὴν δὲ ἀργυρᾶν, λαμβάνων δ' ἄλλος ἄρχων, οὐχὶ ὁ ἐπιστάτης ὁ ἐκ τῶν προέδρων, θὰ ῥίψῃ τὸν μὲν ἕνα κασσιτέρον εἰς τὴν χρυσοῦν, τὸν δ' ἕτερον εἰς τὴν ἀργυρᾶν ὑδρίαν· ὥστε οὐδεὶς θνητὸς θὰ γινώσκῃ ποῖος ἐκ τῶν κασσιτέρων εὐρί-

σκεται εἰς τὴν χρυσοῦν καὶ ποῖος εἰς τὴν ἀργυρᾶν· ἔπειτα αἱ ὑδρίαι θὰ σφραγισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου τῶν πρυτάνεων καὶ τῶν βουλομένων ἐκ τῶν Ἀθηναίων καὶ θὰ κατατεθῶσιν ἐν τῇ Ἀκροπόλει· θὰ ἐκλέξῃ δὲ ὁ δῆμος τρεῖς ἀνδρας, οἵτινες μεταβά- ντες εἰς Δελφοὺς θὰ ἐρωτήσωσι τὸν θεὸν ἀπλῶς κατὰ ποῖα γράμματα πρέπει νὰ ποιήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος, εἴτε τὰ ἐκ τῆς χρυσοῦς ὑδρίας εἴτε τὰ ἐκ τῆς ἀργυρᾶς· καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ θεοῦ θὰ πράξωσιν.

Ἀπὸ τοῦ στίχου 58 ἐξ. ἀναγράφονται διάφοροι δαπάναι, ἃς διατάσσεται νὰ πληρώσῃ ὁ ταμίαις τοῦ δήμου, οὕτω εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν δύο στηλῶν, εἰς ἄλλην τινὰ ἀναγραφὴν, εἰς ἐφόδια τῶν αἰρεθέντων ὅπως μεταβῶσιν εἰς Δελφοὺς, καὶ εἰς τινὰ ἄλλα ἄγνωστα ἡμῖν, ἀκολουθοῦσιν ἔπειτὰ τινὰ πάλιν περὶ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος, ἀσαφῆ ὁμοίως, ὅπως νῦν ἔχουσι, καὶ τέλος καταγράφονται τὰ ὀνόματα πρῶτον μὲν τῶν δέκα ἀνδρῶν, ὡς φαίνεται, εἴτα δὲ τὰ τῶν τριῶν.

Ἡ τοῦ στ. 56: π[ροτύλωι τοῦ ἱεροῦ συμπλήρωσις εἶναι τοῦ καθηγητοῦ Στ. Κουμανούδη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἀπριλίου 1889.

Χρ. Τσοῦντας

[οἱ δὲ αἰρεθέντες ὁμνόντων ἐν τῷ ἑλευσινίῳ τῷ ἐν ἄστ[ει ἀναστῆσαι τοὺς καταπετωκῆτας] τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος ὅ[ρους μηδὲν ἀσεβῆς πράττοντες] μήτε χάριτος ἕνεκα μήτε [χρημάτων, ἀλλ' ὅπως ἂν ὡς δικ]αιότατα καὶ εὐσεβέστατα τὰ
10 [πρὸς τοὺς θεοὺς ἔχει ἀπ]ὸ τῆς ἕκτης ἐπὶ δέκα τοῦ Ποσειδεῶ[νος τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ] ἐπὶ Ἀριστοδήμου ἄρχοντος· παρ[εῖν-
[αι δὲ τοῖς ἀνιστάσιν καὶ] τὸν Ἱεροφάντην καὶ τὸν δαιδοῦχο-
[ν καὶ . . . . . καὶ] τῶν ἄλλων Ἀθηναίων τὸν 6-
15 [ουλόμενον, ὅπως ἂν ὡς εὐσε]βέστατα καὶ δικαιοῦτα τοὺς ὄρ[ους ἰστώσι· ἐπιμέλε]σθαι [δ]ὲ κτλ.

Οὕτω ὁμοίως οἱ στίχοι 5-11 θὰ εἶχον ἅπαντες 45 μόνον γράμματα, οὐχὶ 47, πλὴν δὲ τούτου καὶ τὰ ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς ὀνόματα τῶν αἰρεθέντων ἐπὶ τοὺς ὄρους, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τριῶν ἀνδρῶν τῶν εἰς Δελφοὺς πεμπομένων, φαίνεται ὅτι ἦσαν πλεονα τῶν δέκα. Ἐνεκα τῶν ἀμφιβολιῶν τούτων δὲν ἠθέλησα νὰ περιλάβω καὶ τοὺς στίχους 4-15 εἰς τὸ κείμενον.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 21 Μαΐου 1889.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΜΥΚΗΝΑΙΣ

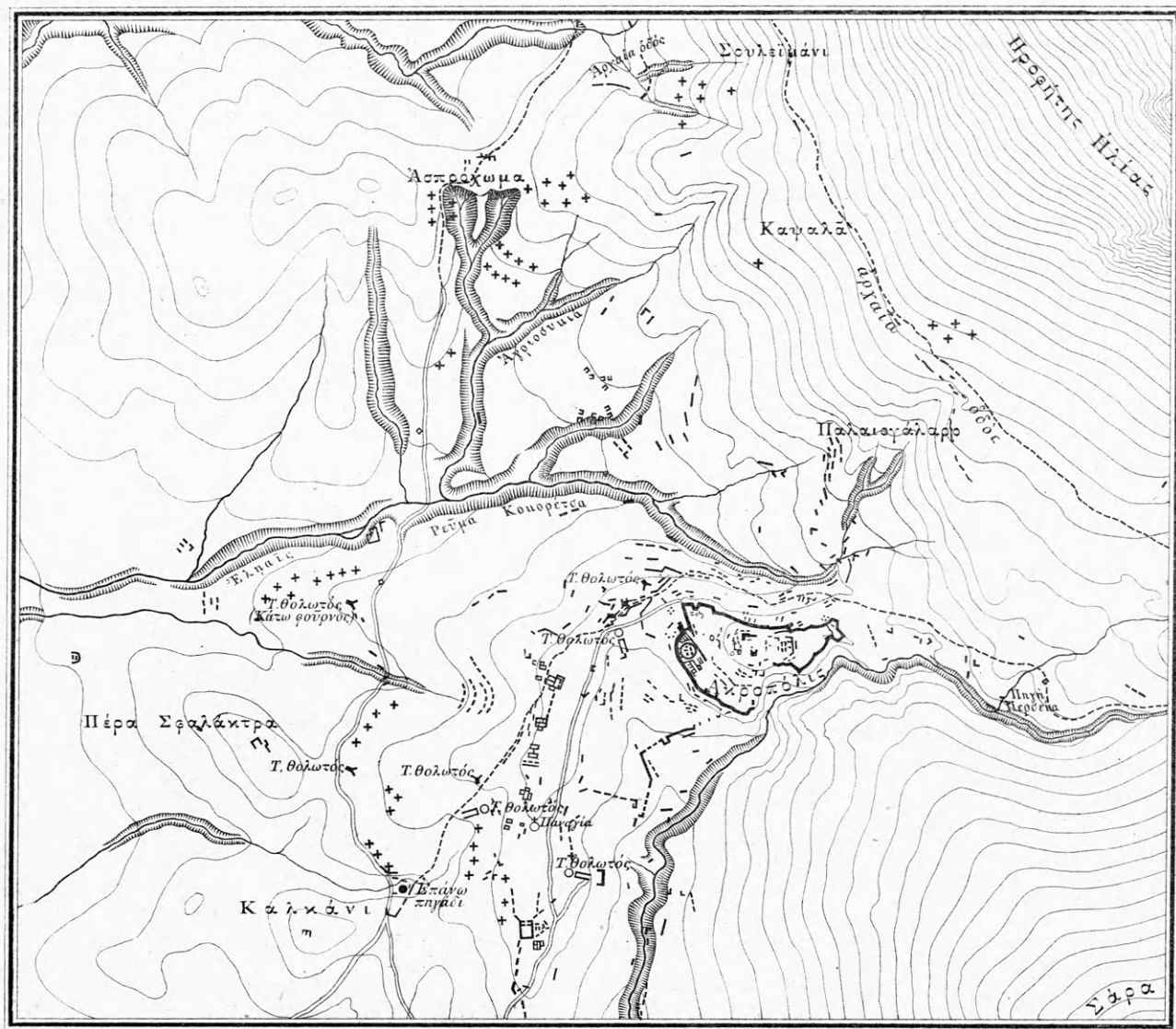
(πίν. 7-10).

Προπέρυσι κατ' Ὀκτώβριον ἀνέθηκέ μοι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία ν' ἀναζητήσω δαπάναις αὐτῆς τὸ κοινὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως τῶν Ἀτρείδων, ἀρξαμένων δὲ τῶν ἐργασιῶν ἀνεκαλύφθησαν ἀμέσως μετὰ τινὰς δοκιμὰς δύο τάφοι ὅμοιοι τοῖς ἐν Ναυπλίῳ καὶ Σπάτᾳ πρὸ πολλοῦ γνωστοῖς· ἔκτοτε αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξηκολούθησαν ἐπὶ δύο μὲν καὶ ἡμισυ μῆνας τὸ 1887, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν ἐν ἔλῳ πενήντα καὶ δύο τάφοι μὴ συναριθμουμένων καὶ

τινῶν λίαν μικρῶν, ἐν οἷς οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη.

I. Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Τὸ νεκροταφεῖον δὲν εἶναι ἐν συνεχῆς, εἶναι μᾶλλον πολλὰ νεκροταφεῖα ἢ συστάδες τάφων διεσπαρμένοι ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν πρὸς δυσμὰς, βορρᾶν καὶ βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως κειμένων, ὡς δεικνύει ὁ παρατιθέμενος χάρτης (ἀριθ. 1) ἀντιγραφεὶς ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου τῶν Karten von Mykenae τοῦ Steffen· οἱ τάφοι ἐν αὐτῷ δηλοῦνται διὰ σταυρῶν. Μία συστάς ἀνεκαλύφθη ἐπὶ τῆς δυτικῆς

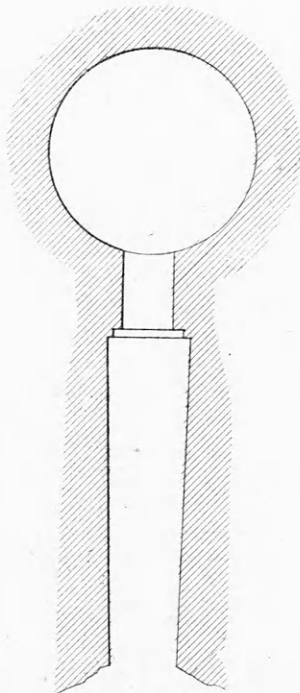
πλευρᾶς τῆς ῥάχως, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας εἶναι ὠκοδομημένη ἢ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, διακρίνονται δὲ καὶ ἔχνη τοῦ τείχους τῆς κάτω πόλεως· ἢ συστάς αὕτη συνέκειτο ἐκ δεκατεσσάρων τάφων, ὧν εἷς θολωτὸς ὅμοιος τῷ παρὰ τὸ Ἡραῖον ἀνακαλυφθέντι καὶ τῷ τοῦ Μενιδίου, προστιθεμένου δὲ καὶ τούτου εἰς τοὺς τέως γνωστοὺς ἐξ γίνονται οἱ ἐν Μυκῆναις θολωτοὶ τάφοι ἑπτὰ, ὅσους δηλαδὴ εἶδε πιθανῶς ὁ Παυσανίας¹. Ἄλλη συστάς ἀνακαλυφθεῖσα δυτικώτερον ταύτης περὶ τὸν πρὸ πολλοῦ γνωστὸν μικρὸν θολωτὸν τάφον, τὸν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ λόφου Πέρα Σφάλακτρα, ἐκτείνεται πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τοῦ

¹ Ἐπειδὴ ὁ τάφος οὗτος ἐσυλήθη ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, δὲν θὰ γείνη δὲ πλέον λόγος κατωτέρω περὶ αὐτοῦ παραθέτομεν ἐνταῦθα ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 τὸ σχέδιον αὐτοῦ μετὰ προσόψεως τῆς εἰσόδου καὶ συντόμου περιγραφῆς. Ὁ δρόμος εἶναι ὀριζήντιος, ἔχει δὲ πλάτος πρὸ τοῦ στομίου 3,10 μ., γίνεταί ὅμως πρὸς τὴν ἔξοδον ὀλίγον στενότερος. Οἱ τοῖχοι αὐτοῦ εἶναι κτιστοὶ ἐκ λίθων μικρῶν, πλὴν τμηματὸς τινος ἐκατέρωθεν τοῦ στομίου, τὸ ὅποιον εἶναι ὠκοδομημένον διὰ τετραγώνων πλίνθων λίθου ψαμμίτου· μῆκος ἔχει ὁ δρόμος 13,40 μ., τὸσον εἶναι δηλαδὴ τὸ μῆκος τοῦ δεξιοῦ τῷ εἰσιόντι τοίχου, ἐν ᾧ ὁ ἕτερος σῴζεται μόνον εἰς μῆκος 7,95 μ. Τὸ στόμιον ἔχει βάθος ἀμέσως ὑπὸ τὸ ὑπέρθυρον 3,68 μ., κάτω δὲ 3,25 μ., πλάτος ἄνω μὲν 1,68 μ., κάτω δὲ 1,91 καὶ ὕψος 3,50 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἀποτελεῖται ὑπὸ δύο πλακῶν λίθου ἀμυγδαλίτου, ὧν ἡ ἐνδοτέρα ἔχει μῆκος 3,70 μ., πλάτος 1,88 μ. καὶ πάχος 0,52 μ. Αἱ πλευραὶ τοῦ στομίου (παραστάδες) εἶναι ὠκοδομημέναι διὰ μεγάλων τετραγώνων λίθων, ὧν οἱ ἄρμοι καλύπτονται ὑπ' ἀσβε-

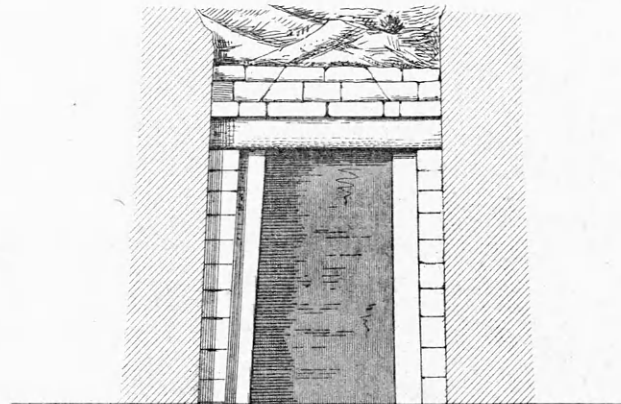
Ἐπάνω Πηγαδίου, ἀποτελεῖται δ' ἐκ δέκα τάφων, ὧν μόνον ἑπτὰ ἀνεσκάφησαν. Τρίτη συστάς κεῖται μετὰξὺ τοῦ γνωστοῦ θολωτοῦ τάφου, ὅστις καλεῖται παρὰ τοῖς χωρικοῖς *Κάτω Φοῦρος*, καὶ τῆς χαράδρας *Ἐληαῖς*. Ἄλλη συγκειμένη ἐξ ὀκτῶ τάφων ἀνεκαλύφθη μετὰξὺ τῶν ρευμάτων *Ἀγριοσυκιάς* καὶ *Ἀσπροχώματος*, ὀλίγον δὲ βορειοανατολικώτερον ταύτης πέμπτη ἀποτελουμένη ὑπὸ ἑπτὰ τάφων¹, καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ρεύματος *Ἀσπρόχωμα* ἕκτη ἐκ πέντε τάφων. Βορειοανατολικῶς τῶν συστάδων τούτων κατὰ τὴν θέσιν *Σουλεϊμίρι* ἀνεκαλύφθησαν ἐξ τάφοι, βορειοανατολικῶς δὲ τῆς *Ἀκροπόλεως* μετὰξὺ τῶν θέσεων *Κα*

στου σωζομένης ἔτι ἐνιαχοῦ· τὸ αὐτὸ παρατηρήθη ὡς γνωστὸν καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Ἡραίου, ἐσχάτως δὲ καὶ ἐν τῷ παρὰ τὴν Σπάρτην τάφῳ τοῦ *Βαφειοῦ*. Τὸ ἄνωθι τοῦ ὑπέρθυρου τρίγωνον, ὡς ἐκ τῆς προσόψεως φαίνεται, σῴζεται ἔτι ἱκανῶς, φράσσεται δὲ διὰ τοίχου ἐκ πολῶν μικρῶν λίθων. Ἡ θόλος, ἧς ἡ κορυφή ἔχει καταπέσει μέχρι τοῦ τριγώνου περιπίπτου, εἶναι ἐκτισμένη ἐκ μικρῶν πλακῶν, ἔχει δὲ διάμετρον 8,20 μέτρων. Τὸ στόμιον δὲν εὑρέθη πεφραγμένον διὰ τοίχου, ἔκειντο ὅμως κατὰ γῆς λίθοι, ἐξ ὧν ἀπεδεικνύετο, ὅτι κατεστράφη ὁ τοίχος κατὰ τὴν σύλησιν τοῦ τάφου. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρίσκοντο ἀναμῖξ τεμάχια ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν, ἀπὸ τῆς μυκηναίας μέχρι σχεδὸν τῆς ῥωμαϊκῆς, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐντός. Καὶ ὁ παρὰ τὸ Ἡραῖον τάφος ἦν ἀνοικτὸς μέχρι τῶν ὑστάτων ἐλληνικῶν χρόνων (ἴδε *Mith. des archæol. Inst.* 1878, σ. 271 ἐξ.).

¹ Εἷς τούτων, οὗ ὁ δρόμος ἦτο ἀνοικτὸς ἐν μέρει, σημειοῦται ἐν τῷ χάρτῳ τοῦ *Steffen* ὡς σπήλαιον (*Höhle*).

2

3

ψαλᾶ καὶ Παληογάλαρο ἄλλοι τέσσαρες, ὧν μόνον δύο ἀνεσκάφησαν. Τούτοις πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ τρεῖς μεμονωμένοι τάφοι, ἤτοι δύο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀσπροχώματος καὶ εἰς μεταξὺ Καψαλᾶ καὶ Σουλειμάριου.

Πλὴν τούτων πιθανὸν εἶναι νὰ ὑπάρχωσι νεκροταφεῖα καὶ παρὰ τὰς ἐξῆς θέσεις, ἂν καὶ δὲν ἐβεβαιώθη τοῦτο δι' ἀνασκαφῶν· πρῶτον παρὰ τὸ Γκουρτσούλι, δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀνατολικῶς τῆς θέσεως Καψαλᾶ· δεύτερον πρὸς μεσημβρίαν τοῦ λόφου Καλκάνι παρὰ τὴν εἰς τὸ Χαρθάτι ἄγουσαν· τρίτον βορειοδυτικῶς τῆς θέσεως Ἀσπρόχωμα ἐν θέσει καλουμένην Κάτω Σουλειμάρνι, βορειότερον δὲ ταύτης παρὰ τὴν θέσιν Λιοφάτα¹ καὶ τέλος κατὰ τὴν θέσιν Βρασέρκα παρὰ τὴν ἀπὸ Μυκηναῶν εἰς τὸ Ἡραῖον ἄγουσαν ὁδόν.

Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ χώρου διὰ τὰ νεκροταφεῖα πρῶτιστα ἀπέβλεπον φυσικῶ τῷ λόγῳ εἰς τὴν ποιότητα τοῦ βράχου· ἐὰν οὗτος ἦτο λίαν σκληρὸς, ἐκρίνετο ἀκατάλληλος, διὰ τοῦτο δὲν εὐρίσκονται τάφοι εἰς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τῆς Σάρας, ἐνθα ὁ βράχος εἶναι τιτανόλιθος δυσκόλως λαξεύμενος. Ἐνίοτε συνέβαινε ν' ἀπατηθῶσι καὶ ἐν ᾧ ἔσκαπτον τὸν δρόμον ἐν βράχῳ μαλακῶ, ἀπὴντων ἔπειτα σκληρὸν ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου ἔμελλον νὰ λαξεύσωσι τὸν τάφον· ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἐγκατέλειπον τὸ μέρος καὶ ἀνεζήτουν ἄλλο προσφορύτερον· κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εὔρον τρεῖς δρόμους ἐγκαταλειφθέντας διὰ τὸν λόγον τοῦτον.

Δὲν εἶναι ὅμως βεβαίως αὕτη ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐν Μυκῆναις δὲν εὐρίσκονται νεκροταφεῖα συνεχῆ, ὅποια εἶναι συνήθως τὰ τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων, ἅτινα δυνάμεθα πολλάκις νὰ παρακολουθήσωμεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐκτεινόμενα ἐκατέρωθεν τῶν δημοσίων ὁδῶν. Καὶ ἐν Μυκῆναις τὰ νεκροταφεῖα εἶναι ἰδρυμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ τὰς λεωφόρους², οὐδέποτε ὅμως οἱ τάφοι κεῖνται ἐν γραμμῇ ἀδιακόπῳ, ἀλλὰ χωρίζονται αἱ συστάδες δι' ἐκτά-

¹ Ἡ θέσις δὲν εὐρίσκεται ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Steffen, διότι κεῖται περὶ τὸ τέταρτον τῆς ὥρας βορειότερον τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, δεξιὰ τῆς ἀπὸ Ἀργους εἰς Κόρινθον ἀγούσης.

² Τὸ πρῶτον μνημονεῦθεν νεκροταφεῖον τῆς Παναγίας κεῖται ἀμέσως ἔξω τοῦ τείχους τῆς κάτω πόλεως, ὥστε ἀναμφιβόλως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ὁδὸς τις, ἀφοῦ μάλιστα ἀμφότερα τὰ ἀρχαῖα φρέατα κατὰ τὸ μέρος τοῦτο κεῖνται. Ἡ δὲ ἀπὸ Ἐπάνω Πηγαδίου παρὰ τὸν μικρὸν θολωτὸν τάφον ἄγουσα ἀτραπὸς εἶναι βεβαίως ἀρχαία, διότι εὐρίσκονται παρ' αὐτὴν καὶ τάφοι χρόνων ἑλληνικῶν, ὥστε καὶ τὸ δεύτερον νε-

σεως, ἣτις συχνὰ δὲν φαίνεται ἀκατάλληλος πρὸς ἐλλάξευσιν τάφων. Αἴτιον τούτου, νομίζω, εἶναι, ὅτι ἐκάστη συστάς ἀπετέλει τὸ νεκροταφεῖον ὀρισμένης κοινότητος, κώμης δηλονότι ἢ γένους, ὅπερ κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται, ἦτο τὸ αὐτό. Τῷ ὄντι ἐν Μυκῆναις μόνον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἠδύνατο νὰ χωρήσῃ ἐντὸς τοῦ τείχους, οἱ λοιποὶ, οἱ καὶ πλείονες ἴσως, κατώκουν ἐκτὸς αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως ἐν οἰκίαις ἀτάκτως διεσπαρμέναις, ἀλλ' ὡς παρατήρησεν ἤδη ὁ Steffen (Karten von Mykenae, Text σελ. 37) ἐν συνοικίαις ἢ κώμαις κειμέναις παρὰ τὰς λεωφόρους. Ἐκ δὲ τοῦ παρατεθέντος χάρτου ἀποδεικνύεται, ὅτι δύο τοῦλάχιστον συστάδες τάφων, ἢ τῆς Παναγίας καὶ ἢ τοῦ Ἐπάνω Πηγαδίου, ἔκειντο μεταξὺ τῶν κωμῶν τούτων¹, ἀλλὰ δὲ τινες, ὡς ἢ τοῦ Κάτω Φούρνου καὶ ἢ τοῦ Παληογάλαρου δὲν ἀπεῖχον πολὺ αὐτῶν· συμπεραίνω λοιπόν, ὅτι ἐν ἐκάστῃ τῶν κωμῶν κατώκει ἐν τῶν Μυκηναίων γενῶν καὶ ὅτι ἕκαστον γένος εἶχεν ἴδιον κοινὸν νεκροταφεῖον κείμενον πλησίον τῆς ἑδρας του. Τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην ἐπιβεβαιώσῃ δύο παρατηρήσεις· πρῶτον ὅτι συστάδων τινῶν οἱ τάφοι ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ὁμοιότητά τινα, οὕτως εἰπεῖν, συγγενικὴν κατὰ τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὰ κτερίσματα, ὁμοιότητα, ἣτις δὲν περιγράφεται μὲν εὐκόλως, γίνεται ὅμως κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἱκανῶς αἰσθητή· οὕτω οἱ τάφοι μιᾶς συστάδος ἔχουσι δρόμους μὲν πλατεῖς καὶ μακροὺς, θαλάμους ὅμως σχετικῶς

κροταφεῖον παρ' ὁδὸν ἔκειτο· τὸ αὐτὸ ἰσχύει περὶ τῶν δύο συστάδων τῶν κατὰ τὴν θέσιν Ἀσπρόχωμα κειμένων, ὡς ἀποδεικνύει ὁ ἐνταῦθα πύργος πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ὁδοῦ· ἢ σημερινή ἀτραπὸς διακλαδύεται ὀλίγον βορειότερον τοῦ πύργου καὶ ὁ μὲν δυτικώτερος αὐτῆς κλάδος διευθύνεται κατ' εὐθείαν πρὸς βορρᾶν, ὁ δ' ἀνατολικώτερος ἀνέρχεται ἐπὶ ἰχνῶν ἀρχαίας ὁδοῦ τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς χαράδρας Σουλειμάρνι καὶ εἶτα διαβαίνει αὐτὴν· ἐνταῦθα που κεῖται τὸ νεκροταφεῖον Σουλειμάρνι, ὀλίγον δὲ περαιτέρω σώζονται ἐπὶ ἄλλης μικρᾶς χαράδρας λείψανα ἱκανὰ ἀρχαίας γεφύρας. Τέλος οἱ τάφοι τοῦ Καψαλᾶ εὐρίσκονται ἐπ' αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἣτις ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνερχομένη πρὸς τὴν Πέρσειαν πηγὴν στρέφεται εἶτα πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ, ὅπως περιλάμψῃ τὸν Προφήτην Ἥλιον· ἢ σημερινή ἀτραπὸς βαίνει μέχρι τινὸς ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ Μυκηναῶν εἰς τὸ Ἡραῖον ἄγουσαν ὁδὸν εἶναι γνωστὸν, ὅτι διηρχετο παρὰ τὴν θέσιν Βρασέρκα, κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ἐνταῦθα ὑποτιθέμενον νεκροταφεῖον παρ' αὐτὴν ἔκειτο.

¹ Κατὰ τὸν Adler (ἐν Schliemann Tiryns σ. XXXVIII) τὸ τείχος τῆς κάτω πόλεως περιέβαλλε πολὺ μείζον μέρος ἢ ὅσον παραδέχεται ὁ Steffen· κατὰ τὸν πρῶτον ἐκ τῶν θολωτῶν τάφων εἰς μόνον, ὁ καλούμενος Κάτω Φούρνος, ἔκειτο ἐκτὸς αὐτοῦ. Ὡστε κατὰ τὸν Adler καὶ τὰ νεκροταφεῖα Παναγίας καὶ Ἐπάνω Πηγαδίου ὅα ἔκειντο ἐντὸς τοῦ τείχους.

μικρούς, ἐν ᾧ οἱ ὑπὸ τὴν Παναγίαν τάφοι, ὅταν ἔχωσι μεγάλους δρόμους ἔχουσι καὶ θαλάμους ἀναλόγους τὸ μέγεθος· ἢ παρὰ τὸν Κάτω Φοῦρνον συστάς περιεῖχε μεταξύ ἄλλων τάφων καὶ τρεῖς ἱκανῶς πλουσίους, μόνον ὅμως πρὸ τοῦ στομίου τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν κοσμήματα τινα ἐξ ὑελώδους μάζης, ἐν ᾧ ἐν τοῖς μεγαλειτέροις τάφοις τῆς συστάδος τῆς Παναγίας εὕρομεν πάντοτε πρὸ τοῦ στομίου μέγα πλῆθος κτερισμάτων, ἐνίοτε πλείονα ἢ ἐντὸς τοῦ θαλάμου. Τέλος οἱ τάφοι τῆς ἀνατολικῶς τῆς θέσεως Ἀσπρόχωμα ἀνακαλυφθείσης συστάδος εἶναι πάντες μέτριοι τὸ μέγεθος, ἀναλόγως ὅμως τοῦ μεγέθους των εὐρέθησαν πάντες ἱκανῶς πλούσιοι· ἐν οὐδενὶ ἐξ αὐτῶν εὐρέθη ἑλεφάντινόν τι ἀντικείμενον ὅπως οὖν ἄξιον λόγου, πάντες ὅμως, πλὴν ἐνός, περιεῖχον λίθους ἐγγεγλυμμένους. Τοιαύτας μικρὰς ὁμοιότητας ἠδυνάμην ν' ἀπαριθμήσω καὶ ἄλλας. Ἡ δευτέρα παρατήρησις εἶναι, ὅτι μεμονωμένοι τάφοι, πλὴν μιᾶς περιστάσεως¹, δὲν ἀνεκαλύφθησαν, ὅπερ θὰ συνέβαινε, ἐὰν ἕκαστος ἠδύνατο νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ κατασκευάσῃ τὸν τάφον του ὅπου ἤθελεν.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται, ὅτι αἱ πανάρχαιαι Μυκῆναι ὤκοῦντο, ὡς ἡ Σπάρτη κατὰ τοὺς ἱστορικούς ἐτι χρόνους, κατὰ κώμας (Θουκ. 1, 10) καὶ ὅτι ὡς οἱ Σπαρτιάται ἔθαπτον καὶ οἱ Μυκηναῖοι ἐντὸς τῆς πόλεως (Πλουτ. Λυκ. 27), δηλαδὴ μεταξύ τῶν κωμῶν, οὐχὶ ὅμως ὅπου ἤθελεν ἕκαστος, ἀλλ' ἕκαστον γένος ἐν ἰδίῳ νεκροταφείῳ. Ὑποθέτω δὲ ὅτι καὶ περὶ τῆς Σπάρτης δὲν πρέπει νὰ ἐξηγῶμεν οὕτω τοὺς λόγους τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὅτι τὰ νεκροταφεῖα ἔκειντο μεταξύ τῶν κωμῶν, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ἡ πόλις. Διότι καὶ ἐν Σπάρτῃ τὰ γένη ἀρχικῶς κατῴκουν βεβαίως κχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ εἶχον ἕκαστον ἴδιον νεκροταφεῖον, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ τάφοι τῶν Εὐρυποντιδῶν καὶ τῶν Ἀγιαδῶν, ὧν οἱ μὲν ἔκειντο εἰς τὸ νότιον, οἱ δὲ εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως.

Τὸ ἔθος τοῦ νὰ θάπτωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως ὑποθέτει ὁ Dümmler (Mitth. des archaeol. Inst. Athen. Abtheil 1888 σ. 295) ὅτι παρέλαβον οἱ Σπαρτιά-

ται ἐκ Λυκίας, νομίζω ὅμως ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναζητῶμεν τόσον μακρὰν τὴν πηγὴν αὐτοῦ· πιθανώτατα ἦν ἔθος κοινὸν ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων λαῶν, πηγάζει δὲ κατὰ τὴν γνώμην μου ἀπλούστατα ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως τῶν πόλεων· ὅπως ἡ Σπάρτη, οὕτω καὶ πᾶσαι ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἴσως πᾶσαι, δὲν ἐκτίσθησαν ἐξ ἀρχῆς ἐντὸς χώρου περιβαλλομένου ὑπὸ τειχῶν, ἀλλ' ὤκλήθησαν κατὰ γένη ἐν κώμας ἀτειχίστοις περὶ τινα λόφον ὠχυρωμένον συνήθως· ἡ γῆ διενεμήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐχὶ ἀμέσως μεταξύ τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ μεταξύ τῶν γενῶν, ὑφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων ἐκαλλιεργεῖτο τὸ αὐτῶ ἀνήκον ἐν κοινῷ¹, πλὴν μέρους ὠρισμένου εἰς νεκροταφεῖον· οὕτω φυσικῶς τὰ νεκροταφεῖα τῶν γενῶν ἔκειντο μεταξύ τῶν κωμῶν, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ αὐξάνοντος τοῦ πληθυσμοῦ ἠνώθησαν καὶ ἀπετέλεσαν μίαν πόλιν, τότε δὲ εὐρέθησαν οἱ τάφοι περικυκλούμενοι ὑπὸ οἰκιῶν· συγχρόνως πολλοῦ παρέστη ἡ ἀνάγκη νὰ ὀχυρωθῇ ἡ πόλις διὰ τείχους, ὅπερ νὰ περιλαμβάνῃ ὅσον οἶόν τε πλείστους τῶν πολιτῶν· ἀπηγορεύθη λοιπὸν ἡ ἐντὸς αὐτοῦ ταφὴ ἕνεκα λόγων ἀσφαλείας, οἰκονομίας καὶ ὑγιεινῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ Σπάρτη ἐτήρησεν ἐπὶ μακρὸν τὸ παλαιὸν ἔθος καὶ διότι μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐλληνικῆς αὐτονομίας ἔστερξε νὰ περιβληθῇ τείχος καὶ διότι ἡ πόλις αὕτη ἀείποτε διεκρίθη ἐπὶ τῇ μεγίστῃ συντηρητικότητι τῶν ἐθίμων τῆς. Ἀπ' ἐναντίας αἱ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν κώμαι, ὧν τινες ἐκ τοῦ ὄνματός των σαφῶς ἀναγνωρίζονται ὡς ἑδραὶ γενῶν, ἐνωρὶς ἀνεπτύχθησαν εἰς πόλιν, ἕνεκα τούτου ἐνωρὶς καὶ τὰ νεκροταφεῖα μετετέθησαν ἔξω αὐτῆς· πρότερον ὅμως βεβαίως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον ὡς οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Μυκηναῖοι, μεταξύ τῶν κωμῶν. Εἰς μεταβατικὴν δὲ ἐποχὴν ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται, οἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως ἐν οἰκοπέδοις ἀνακαλυφθέντες μεμονωμένοι τάφοι, οἵτινες ἐπιβεβαιουῦσι τὴν τοῦ Πλάτωνος ἐν Μίνω 315 εἰδησιν, ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι Ἀθηναῖοι ἔθαπτον ἐν ταῖς οἰκίαις των. Ὁ Dümmler ἄνευ λόγου, ὡς μοι φαίνεται, θεωρεῖ καὶ ταύτην τὴν

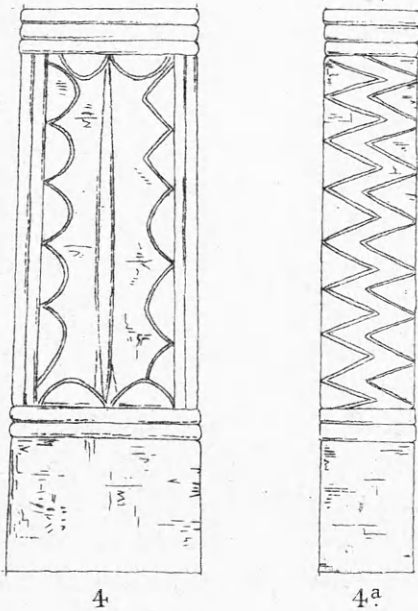
¹ Ἀνωτέρω ἐμνημονεύθησαν πλὴν τοῦ μεταξύ Καφαλαῖ καὶ Σουλεϊμανίου καὶ δύο ἄλλοι τάφοι ὡς μεμονωμένοι· τὸ μέρος ὅμως ἐκεῖ δὲν ἠρευνήθη καλῶς, ὥστε δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι.

¹ Ἴσχυη κοινοκτημοσύνης τῆς γῆς ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ὁ Ridgeway (Journal of hell. Studies 1885 σ. 319 ἐξ.).

εἰδῆσιν ἀναφερομένην εἰς ἔθος μὴ ἐλληνικόν¹.

Ἐκ τῶν ἕξ τέως γνωστῶν θολωτῶν τάφων ἐν Μυκῆναις οἱ ἀπώτερον τοῦ τείχους κείμενοι τρεῖς ἀνήκουσιν εἰς τρία διάφορα νεκροταφεῖα, δύο δὲ οἱ μεγαλοπρεπέστατοι κατεσκευάσθησαν χάριν ἀσφαλείας ἐντὸς τοῦ τείχους, διότι οἱ δρόμοι αὐτῶν οὐδέποτε ἐπληροῦντο χωμάτων (Adler παρὰ Schliemann-Tiryns σ. XXXV ἐξ.), ἄγνωστον ὅμως μοι εἶναι διατί καὶ ὁ ἕκτος τάφος ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς πύλης τῶν λεόντων κείμενος εἶναι μεμονωμένος, διότι νεκροταφεῖον πλησίον αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψω· ἴσως οἱ βασιλεῖς καὶ ἀνακτες, εἰς οὓς ἀνήκον οἱ θολωτοὶ τάφοι, δὲν ἦσαν πάντοτε ὑποχρεωμένοι νὰ θάπτωσιν, ὅπου καὶ οἱ κοινοὶ γεννῆται.

Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν δὲν ἐβεβαιώθη, ἐὰν οἱ τάφοι εἶχον διακριτικόν τι σημεῖον ἐξωτερικόν, κλίνω ὅμως νὰ πιστεύσω τοῦτο, διότι τοῦ 51^{ου} τάφου τὸ στόμιον εὔρον πεφραγμένον διὰ δύο πωρίνων στηλῶν, ὧν ἡ ἑτέρα φέρει ἐπὶ τριῶν πλευρῶν ἐγγεγλυμμένα τὰ κοσμήματα, ὧν δημοσιεύονται αἱ εἰκόνες ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 4^α τῶν στενῶν πλευρῶν ἀμφοτέρω, τὸ κό-

¹ Ἐνθ' ἀνωτ. vielleicht trifft die Nachricht für die ungrische Bevölkerung zu, welche das Pelasgikon erbaut hatte und den attischeu Bergen ihre Namen gegeben hat, welche man in Attika Pelasger oder Tyrrener nannte, während man sie im benachbarten Megara Karer hiess.

σμημα εἶναι τὸ αὐτό. Τὸ ὕψος τῆς στήλης εἶναι 0.76, τὸ πλάτος ἀνω μὲν 0.23, κάτω δὲ 0.26. Ἡ δευτέρα στήλη δὲν ἔχει κοσμήματα. Ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ κάτω μέρος δὲν εἶναι καλῶς ἐξεργασμένον φαίνεται ὅτι ἦσαν προωρισμένοι, ὅπως ἐμπηγνύωνται εἰς τὴν γῆν. Ὁ 51^{ος} τάφος εἶναι τόσο μικρός, ὥστε δὲν δύναται ἄνθρωπος νὰ σταθῇ ἐν αὐτῷ ὀρθός, δὲν περιεῖχε δὲ καὶ οὐδὲν σχεδὸν κτέρισμα· ὑποθέτω δὲ ὅτι αἱ στήλαι ἐλήφθησαν ἐξ ἄλλων τάφων παρημελημένων ἤδη, ἀνωθι τῶν ὁποίων ἦσαν ἐμπεπηγμένοι· ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει ἀνάγκη ἀσφαλεστέρων ἀποδείξεων.

Οἱ δρόμοι τῶν τάφων εἶναι ἄλλοτε μὲν ὀριζόντιοι, ἄλλοτε δὲ μᾶλλον ἢ ἦττον κατωφερεις πρὸς τὸ στόμιον· ὁ τοῦ 10^{ου} μάλιστα τάφου ἦτο τόσο κατωφερής, ὥστε εἶχε καὶ ἐννέα βαθμίδας λελαξευμένας ἐν τῷ βράχῳ, ὅπως εὐκολώτερον κατέρχωνται¹. Τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἐπιμελέστερον εἰργασμένων τάφων οἱ δρόμοι εἶναι πλατεῖς κάτω καὶ στενότεροι πρὸς τὰ ἄνω· μάλιστα πρὸς τὸ στόμιον γίνονται ἄνω τόσο στενοί, ὥστε ἡ πρόσοψις τῆς εἰσόδου κατανατᾶ ἐντελῶς τριγωνική (ἴδε σχέδιον ἀριθ. 12). Καὶ τὸ στόμιον εἶναι συνήθως πλατύτερον μὲν κάτω, στενότερον δὲ ἄνω· οὕτω τοῦ 27^{ου} τάφου τὸ στόμιον ἔχει πλάτος κάτω μὲν 1,36 μ., εἰς ὕψος δὲ 1,65 μ. μόνον 1,13· ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὅλον ὕψος τοῦ στομίου, οὗ τὸ ὑπέρθυρον δὲν σώζεται νῦν, ἦτο πιθανώτατα πολλῶ μείζον, ἢ διαφορὰ τοῦ κάτω ἀπὸ τοῦ ἄνω πλάτους ἦτο καὶ αὐτὴ μείζων τῶν 0,23 μ.

Οἱ θάλαμοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετράγωνοι· μόνον τῶν μικροτέρων καὶ ἀμελέστερον εἰργασμένων τάφων τὸ σχῆμα πλησιάζει πρὸς τὸν κύκλον· καὶ τῶν τετραγῶνων ὅμως θαλάμων αἱ γωνίαι δὲν εἶναι πᾶσαι καὶ πάντοτε ὀρθαί, ἀλλ' αἱ τῶν στομίων παρακείμεναι δύο ἐνίοτε ὀξεῖαι (ἴδε τὸ σχέδιον ἀρ. 6). Ἡ ὀροφή ἔχει σχῆμα ἀετοῦ, ὅπως καὶ εἰς τοὺς τάφους τοῦ Σπάτα καὶ τινος τοῦ Ναυπλίου· ἡ κλίσις τῆς στέγης ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω παρ' ἐκάστῳ τῶν περιγραφομένων τάφων διδομένων μέτρων.

¹ Βαθμίδας εἶχε καὶ ὁ δρόμος ἐνὸς τῶν ἐν Ἰαλυσοῦ ὑπὸ Biliotti ἀνακαλυφθέντων τάφων (ἴδε Furtwängler und Löschke Myken. Vasen σ. 3).

Τὸ μέγα πλῆθος τῶν τάφων ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς ἀπλοῦ θαλάμου· ἐκ τῶν πενήκοντα καὶ δύο ἀνακαλυφθέντων ἐν Μυκῆναις τρεῖς μόνον ἔχουσι καὶ δεύτερον θάλαμον, ἄλλοι τρεῖς ἔχουσι κόγχας καὶ εἷς καὶ δεύτερον θάλαμον καὶ κόγχην. Εἰς τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων περιπτώσεων αἱ κόγχαι κείνται δεξιὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν θάλαμον, ἅπαξ δὲ μόνον ἀριστερά, οἱ δὲ μικρότεροι θάλαμοι δις μὲν ὡσαύτως δεξιὰ¹, ἅπαξ ἀριστερά καὶ ἅπαξ ἀπέναντι τοῦ στομίου (τάφος 5^{ος}, οὗ ἔρα τὸ σχέδιον ὑπ' ἀριθ. 5). Διάφορον τοῦ συνήθους σχῆμα ἔχουσιν οἱ τάφοι 25^{ος} καὶ 42^{ος}, περὶ ὧν ἴδε κατωτέρω ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκατέρου περιγραφῇ· αὐτόθι καὶ περὶ τοῦ 49^{ου}, οὗ αἱ πλευραὶ εἶναι ἐν μέρει ἐπενδεδυμέναι διὰ τοίχου κτιστοῦ.

Ἐν τοῖς δρόμοις εὐρίσκοντο πάντοτε τεμάχια ἀγγείων καὶ ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, ἅπαντα ὅμως τῆς μυκηναίας λεγομένης ἐποχῆς, οὐδὲν δὲ μεταγενέστερον, ἐξ οὗ ἀκολουθεῖ, ὅτι αὐτοὶ ἅπαξ πληρωθέντες χωμάτων μετὰ τὴν τελευταίαν ἐνταφίανσιν δὲν ἠνοιχθήσαν πλέον, ἐκτὸς ἐὰν ἐσυλήθη τις ὑστερώτερον· τοιούτους ὅμως σεσυλημένους πλὴν τοῦ θολωτοῦ ἓνα μόνον εὔρον, ὅστις βεβαίως ἦτο ἀνοικτὸς ἐν χρόνοις πολὺ ὑστερωτέροις, διότι εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ λυχνίαι πολλαί.

Τὰ στόμια ἦσαν πάντοτε πεφραγμένα διὰ τοίχου ἐκ λίθων κοινῶν, ἅπαξ δὲ (τάφος 24^{ος}) ἐκ πλίνθων ὤμων· ὁ τοίχος ὅμως δὲν ἔφθανεν ἀκριβῶς μέχρι τοῦ υπερθύρου, ἀλλ' ἀφίνετο πάντοτε μικρὸν κενόν· κατόπιν ἐπληροῦτο ὁ δρόμος διὰ χωμάτων, ὅταν δὲ ἡ πλήρωσις ἔφθανεν ὀλίγον κατωτέρω τοῦ υπερθύρου, ἔθετον πρὸ τοῦ κενοῦ λίθους ὀγκώδεις, οἵτινες ἐμπόδιζον τὰ χώματα νὰ καταρρεύσωσιν εἰς τὸν θάλαμον· ἐπὶ τῶν ὀγκωδῶν λίθων ἔρριπτον εἶτα ἄλλους πολλοὺς μέχρι τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς γῆς οὕτως ὥστε τὸ πρὸ τοῦ τριγώνου μέρος τοῦ δρόμου ἐπληροῦτο κυρίως διὰ λίθων, ὧν ἡ ἐξαγωγή ἀνωθεν ἦτο δυσκολωτάτη, ἂν μὴ ὅλως ἀδύνατος, διότι, ὡς εἶπομεν ἤδη, τὰ χεῖλη τοῦ δρόμου μάλιστα πρὸ τοῦ στομίου συνεργόμενα σχεδὸν ἐκλείοντο· διὰ τὸ ἀνοιγῆναι λοιπὸν ὁ τάφος ἀνάγκη ἦτο ν' ἀρχίσωσιν ἐκκενοῦντες τὸν δρόμον ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ

¹ Καὶ ὁ τοῦ Ἀγαμέμνονος λεγόμενος τάφος ἐν Μυκῆναις καὶ ὁ τοῦ Μινύου θησαυρὸς ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ὁ τοῦ Σπάτα μέγιστος τάφος ἔχουσι τοὺς δευτέρους θαλάμους δεξιὰ τῷ εἰσιόντι, ὥστε φαίνεται ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα.

ἄκρου, ὃ ἀπῆτει πολὺν χρόνον καὶ πολλὴν ἐργασίαν.

Πρὸ τοῦ τοίχου, δι' οὗ ἐφράσσετο τὸ στόμιον, εὐρέθησαν πολλάκις ὅστ' αὐτῶν, δις δ' ἢ τρίς καὶ κέρατα βοῶν καὶ προβάτων· ὅμοια ὅστ' αὐτῶν εὐρίσκοντο καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐν τῷ κενῷ χώρῳ τῷ ὑπὸ τὸ ὑπερθύρον ἀφιεμένῳ, ἐνίοτε δὲ καὶ ὅστ' αὐτῶν μικρῶν ζώων, ἴσως πτηνῶν. Ἡ εὐρεσις αὐτῶν ἐνταῦθα εἶναι προφανῆς ἀπόδειξις, ὅτι τὸ κενὸν δὲν ἦτο τυχαῖον¹. ἴσως ἀπέθετον ἐπὶ τοῦ τοίχου τεμάχια κρέατος χάριν τοῦ νεκροῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ὅστ' αὐτῶν εὐρέθησαν πολλάκις πρὸ τοῦ στομίου ἢ ἀνωτέρω αὐτοῦ πρὸ τοῦ τριγώνου, ἢ κάτω ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· τοὺς πλείστους νεκροὺς (ἐν ὄλῳ ἐξ) εὔρομεν ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ 15^{ου} τάφου τεθαμμένους ἐπ' ἀλλήλων κατὰ διαστήματα ἀνωθι τοῦ στομίου πρὸ τοῦ τριγώνου, οὗ τὸ ὕψος (μὴ συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ ὕψους τοῦ στομίου) εἶναι σχεδὸν ἑπτὰ μέτρων· οἱ νεκροὶ ἔκειντο κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τριγώνου ἔχοντες τὰς κεφαλὰς οἱ μὲν τέσσαρες πρὸς τὸ Μ, οἱ δὲ δύο πρὸς τὸ Β μέρος αὐτοῦ· παρ' αὐτοῖς εὐρέθησαν καὶ τεμάχια ἀγγείων κοινῶν ἀνευ κοσμημάτων καὶ ὅστ' αὐτῶν (βοῶν;). Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἶπομεν ἤδη, τὸ πρὸ τοῦ τριγώνου μέρος τοῦ δρόμου ἐπληροῦτο συνήθως διὰ λίθων, ἐννοεῖται ὅτι ἡ κοίτη τῶν νεκρῶν τούτων δὲν ἦτο μαλακῆ, ἐπιέζοντο δ' ἀνωθεν ὡσαύτως διὰ λίθων. Ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν ἐν τῷ θαλάμῳ τεθαμμένην οἰκογένειαν· διότι ἐν πλείστασι περιπτώσεσι παρατηρήθη, ὅτι ὁσάκις ὁ τάφος ἐπληροῦτο νεκρῶν καὶ δὲν ἐχώρει πλέον ἄλλους, συνέλεγον τὰ ὅστ' αὐτῶν προτεθνηκότων ἐν σωρῷ παρά τινα γωνίαν ἢ ἔσκαπτον λάκκον ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ τάφου καὶ τὰ ἀπέθετον ἐν αὐτῷ· δὲν εἶναι λοιπὸν φανερὸς ὁ λόγος, δι' ὃν ἤθελον θάψει μέλη τῆς οἰκογενείας πρὸ τοῦ τριγώνου· ἀλλὰ καὶ συγγενεῖς πτωχοὶ δὲν δύνανται νὰ εἶναι, διότι φαίνεται ἀπαράδεκτον, ὅτι μυκηναία οἰκογένεια, ὅσον πτωγὴ καὶ ἂν ὑποτεθῆ, δὲν εἶχεν ἴδιον τάφον· πλὴν δὲ τούτου οἱ πρὸ τοῦ τριγώνου κείμενοι ἐξ νεκροὶ ἐτάφησαν πιθανώτατα συγχρόνως κατὰ τὴν τελευταίαν πλήρωσιν τοῦ δρόμου διὰ χωμάτων· διότι

¹ Καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Μενιδίου παρατηρήθη, ὅτι ὁ τὸ στόμιον φράσων τοίχος δὲν ἔφθανε μέχρι τοῦ υπερθύρου (Kuppelgrab von Menidi σ. 11). Τὸ αὐτὸ βεβαίως ὁ Σταματάκης καὶ περὶ τῶν τάφων τοῦ Ἡραίου καὶ τοῦ Σπάτα (ἴδε ἄνωτ.).

ἐὰν ἐθάπτοντο κατὰ ἐξ διαφόρους ἐποχάς, ἔπρεπε τὰ ὄστᾶ τῶν πρώτων ταφέντων νὰ μετακινήθωσι καὶ διασκορπισθῶσιν, ἐὰν ἐξεκενοῦτο ὁλος ὁ δρόμος ἢ καὶ μέρος μόνον αὐτοῦ· διότι καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει τῆς ἐκκενώσεως γινομένης κατ' ἄ ἐρρήθη κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου τοῦ δρόμου δύσκολον ἦτο νὰ ὑπολογίζωσιν ἐκάστοτε τὸ βάθος, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ ἀμέσως προτεθαμμένος, ὥστε νὰ μὴ φθάνωσιν μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν ταράττωσιν· ἐκτὸς δὲ τούτου θὰ παρατηροῦντο καὶ σημεῖα τινὰ τῆς ἐπανειλημμένης ταύτης ἀνασκαλεύσεως μέρους τοῦ δρόμου. Ἄλλ' ἐὰν ἐτάφησαν καὶ οἱ ἐξ νεκροὶ ἁμοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, κατ' ὃν τελευταῖον ἐχώσθη ὁ δρόμος ὅπως μὴ ἀνοιχθῆ πλεον μέγρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, μία μόνη ἐξήγησίς μοι φαίνεται δυνατή, ὅτι ἦσαν δοῦλοι ἢ αἰχμάλωτοι σφαγέντες καὶ ταφέντες μετὰ τοῦ νεκροῦ, ὅστις τελευταῖος κατήλθεν εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων του. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦτο κοινὸν πολλοῖς λαοῖς συγγενέουσι μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ¹, λείψανα δ' αὐτοῦ ἀρίθμηλα ἐσώθησαν καὶ παρ' Ὀμήρω, ὅστις ποιεῖ τὸν Ἀχιλλεῖα σφάζοντα ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ Πατρόκλου πλὴν ἵππων, κυνῶν καὶ ἄλλων ζώων καὶ δώδεκα αἰχμάλωτους Τρῶας.

Σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς τάφοις ὑπῆρχον ἄνθρακες, ἐν τοῖς πλείστοις ὁμως τόσον ὀλίγοι, ὥστε ἦτο πρόδηλον, ὅτι προήρχοντο ἐκ λίαν μικρᾶς πυρᾶς ἢ καὶ ἀπὸ τῶν δαδῶν, ἅς ἀναμφιβόλως μετεχειρίζοντο, ὅταν εἰσήρχοντο εἰς τοὺς τάφους· ἐν ἄλλοις τὰ ἔχνη τῆς πυρᾶς ἦσαν πλείονα, ἔκειντο ὁμως εἰς τινα μόνον μέρη τοῦ τάφου· κυρίως δ' εἶπεῖν ἓνα μόνον τάφον (τὸν 10^{ον}) εὔρον οἶονεὶ ἐπεστρωμένον δι' ἀνθράκων καὶ τέφρας ἐκ μεγάλης πυρᾶς προερχομένων, καὶ ἐν αὐτῷ ὁμως τὰ ἀνθρώπινα ὄστᾶ δὲν ἐφαίνοντο ὅτι εἶχον ὑποστῆ καυσίαν. Μετὰ πεποιθήσεως λοιπὸν βεβαιῶ, ὅτι τὸ μέγιστον πλῆθος τῶν νεκρῶν δὲν ἐκάη, ἀλλ' ἐτάφη καὶ ὅτι ἂν ἔν τισι περιπτώσει τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ ἐντελῶς, πάντοτε ὁμως πλείονες ἐνδείξεις ὑπῆρχον περὶ ἀπλῆς ἐνταφιάσεως. Βεβαίως δὲν δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἡ καυσίς οὐδαμῶς συνειθίζετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλ' ἐκ τῶν πεντήκοντα καὶ πλέον τάφων, οὓς ἐκαθάρισα, ἐν

¹ Ἴδε Victor Hehn-Kulturpflanzen und Haustiere 5η ἐκδ. σ. 440 ἐξ.

οὐδενὶ εὔρον ἀναμφιβόλως ἀνθρώπινα ὄστᾶ ἀψησβεστωμένα¹.

Ἐκ τῶν ὄστων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἀψησβεστωμένα, ἐξάγεται ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἐκαίοντο οὐδὲ ἐκτὸς τῶν τάφων, ἀλλ' ἀπετίθεντο ἐν αὐτοῖς ἀκέρατοι. Ἡ ἐν τῷ τάφῳ θέσις των, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, δὲν ἐξηκριβώθη μέχρι τοῦδε ἐν ἀνασκαφαῖς τοιοῦτων τάφων. Τοῦτο δὲ τῷ ὄντι εἶναι λίαν δύσκολον, ὡς ἐξ ἰδίας πείρας ἐπέισθην· διότι πολλῶν ἐκ τῶν τάφων ἡ ὄροφῆ εἶχε καταπέσει πρὸ πολλοῦ καὶ τὸ ἐκ τῆς καταπτώσεως σχηματισθὲν γάσμα ἢ ἐπληρώθη σὺν τῷ χρόνῳ ἢ διεκρίνετο ἔτι πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν· ἀλλὰ καὶ ὅσων ἡ ὄροφῆ ἐσώζετο, τὸ ἔδαφος πάλιν ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ στρώματος ἔχοντος ἐνίοτε βάθος μέχρι δύο μέτρων, σχηματισθέντος δ' ἀπὸ τῶν ἀποσπασμένων τῆς ὄροφῆς μικρῶν καὶ μεγάλων τμημάτων βράχου. Τὰ χῶματα ταῦτα καταπεσόντα ἐτάραξαν τὴν θέσιν τῶν νεκρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιζῶντες συγγενεῖς αὐτῶν μετεκίνησαν πολλάκις τὰ ὄστᾶ των ἢ διὰ νὰ θάψωσιν ἄλλους νεκροὺς ὡς εἶπομεν ἤδη ἀνωτέρω² ἢ δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον. Πλὴν τούτων ἡ διατήρησις τῶν σκελετῶν εἶναι πάντοτε σχεδὸν χειρίστη καὶ τέλος συχνὰ εὐρίσκονται οἱ νεκροὶ τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε τὰ ὄστᾶ αὐτῶν συγγέονται. Οὐχ ἦτον ἔκ τινων παρατηρήσεων πλεονάκις γενομένων συμπεραίνω ἀδιστακτικῶς, ὅτι ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σχεδὸν καθήμενος³ τὸ στῆθος δηλαδὴ αὐτοῦ ἐστηρίζετο ἡμίορθον ἐπὶ προσκεφαλαίων ἴσως, τὰ δὲ γόνατα ἦσαν κεκαμμένα. Αἱ παρατηρήσεις, ἐξ ὧν ἐξάγονται τὰ περὶ τῆς τοιαύτης θέσεως, εἶναι αἱ ἐξῆς· πρῶτον ὅτι ἡ κάτω σιαγὼν εὐρίσκειται συχνὰ ἀποκεχωρισμένη τοῦ κρανίου καὶ ἀναμειγμένη μετὰ τῶν ὄστων τῶν πλευρῶν καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐν ᾧ τὸ κρανίον κεῖται ἓνα ἢ καὶ δύο πόδας ἀπωτέρω τοῦ λοιποῦ σώματος· δεύτερον ὅτι τὰ ὄστᾶ τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν κεῖνται οὐχὶ ἐν γραμμῇ, ὅπως ἔπρεπεν, ἐὰν τὰ σκέλη ἦσαν ἐκτεταμένα, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων.

¹ Καὶ ἐν Διμηνίῳ τοῦ Βόλου ἡ καυσίς ἦτο ἀμφίβολος (Ἴδε Mitth. des deutschen Instit. 1887 σ. 138), ἐν δὲ Ναυπλίῳ πρὸ πολλοῦ ἐβεβαιώθη ἀπλῆ ταφή (Mitth. des deutschen Instit. 1880 σ. 155,1).

² Ὁ κ. Köhler πρὸ ἐτῶν ἤδη λίαν ὀρθῶς παρατήρησε τοῦτο (Kupfergrab von Menidi σ. 54,1).

³ Ὡς βλέπω νῦν, καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐν τάφῳ τῆς ἐποχῆς ταύτης εὐρέθη νεκρὸς, ὅστις εἶχεν ἐνταφιασθῆ καθήμενος κατὰ τὸν Στάην (Δελτίον τῆς Γεν. Ἐφορείας 1888 σ. 158).

Ἐν μιᾷ δὲ περιπτώσει παρετήρησα, ὅτι αἱ χεῖρες ἦσαν καθειμέναι παρὰ τὰς πλευράς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐντελῶς τεταμέναι. Ἡ διεύθυνσις τοῦ σώματος ἦτο φαίνεται ἀδιάφορος· διότι ἄλλοι μὲν βλέπουσι πρὸς βορρᾶν, ἄλλοι πρὸς νότον καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Οὕτως ἦσαν τεθαμμένοι καὶ οἱ νεκροὶ τῶν τάφων, οὓς ὁ Schliemann ἀνεκάλυψεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Μυκηναίων, ὡς καὶ πρὸ ἐτῶν ἤδη προσεπαθήσαμεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (1885 σ. 42) ν' ἀποδείξωμεν. Ὁ Helbig (Hom. Epos 2^a ἔκδ. σ. 53 ἔξ.) φρονεῖ, ὅτι ἦσαν καὶ τεταριχευμένοι· τὴν γνώμην δ' αὐτοῦ ταύτην ἠσπάρθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἄλλ' οὕτε ἐν ταῖς ἡμετέραις ἀνασκαφαῖς, οὕτε ἐν ταῖς τοῦ Ναυπλίου, Βόλου, Μενιδίου, Σπάτα καὶ τῆς Ἐπιδαύρου παρετηρήθη τὸ ἐλάχιστον ἔχνος ταριχεύσεως· καὶ ἐκ τῶν δεκαεπτὰ δὲ νεκρῶν, ὧν οἱ σκελετοὶ εὐρέθησαν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Schliemann ἀνακαλυφθεῖσι τάφοις, μόνον περὶ ἐνὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαία ἢ ταρίχευσις· περὶ ἐνὸς ἄλλου νεκροῦ εὐρεθέντος ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Σταματάκη ἀνασκαφέντι ἐκτὼ τάφῳ πιθανώτατον εἶναι ὅτι δὲν ἐταριχεύθη, διότι τὰ ὀστέα αὐτοῦ εὐρέθησαν ἐν σωρῶ, ὅπως κεῖνται νῦν ἔτι ἐκτεθειμένα ἐν τῇ Μυκηναίᾳ αἰθούσῃ τοῦ Πολυτεχνείου. Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἢ ταρίχευσις ἢ δὲν ἦτο ἐν γενικῇ χρήσει ἢ ὅτι σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἢ προσωρινῇ μόνον διατήρησις τοῦ σώματος, καὶ ὅτι χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἐνταφίαν οἱ ἐπιζῶντες συγγενεῖς δὲν ἐδυσκολεύοντο νὰ συλλέγωσιν εἰς σωροὺς τὰ ὀστέα τῶν προτεθνηκότων. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὑποθέσεις ἀποκλείεται ἢ σκέψις, ὅτι ἢ ταρίχευσις συνεδέετο μετὰ τῶν περὶ θανάτου ἰδεῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, ὑπολείπεται δὲ μόνον ὁ πρακτικὸς λόγος, ὁ καὶ ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ Helbig ἐξαγόμενος, τῆς διατηρήσεως τοῦ νεκροῦ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, ἐφ' ὅσον διήρκει ἢ πρόθεσις αὐτοῦ¹. Κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα ἢ

¹ Ἐν τῇ μνημονουσίῃ ἤδη διατριβῇ μου (Ἄρχ. Ἐφημ. 1885 σ. 42) ἐξέφρασα τὴν γνώμην, ὅτι ἢ ταρίχευσις δύναται ν' ἀγάγη ἡμᾶς εἰς διάφορα συμπεράσματα περὶ τῶν παρὰ τοῖς Μυκηναίοις ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν περὶ ψυχῆς καὶ θανάτου. Ἐπειδὴ ὅμως ἀποδεικνύεται, ὅτι ἢ ταρίχευσις δὲν ἦτο γενικὴ καὶ ὅτι δὲν ἐσκόπει τὴν διατήρησιν τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ ἐπὶ ὅσον οἶόν τε μῆκιστον χρόνον, διὰ τοῦτο μοι φαίνεται νῦν ὀρθότερα ἢ ἐν τῷ κειμένῳ δοθεῖσα ἐξήγησις. Ὁ Dümmler (Mitth. des deutschen Instit. 1887 σ. 7) δεχόμενος ὡς γενικὸν τὸ ἔθιμον τῆς ταριχεύσεως τῶν νεκρῶν διαβλέπει ἐν αὐτῷ μεγί-

πρόθεσις τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου διήρκεσεν ἐν- νέα ἡμέρας, τοῦ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως δεκαεπτὰ ἡμέρας· τοὺς ἀπλοὺς ὅμως στρατιώτας θάπτουσιν οἱ τε Τρῶες καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἀμέσως τὴν ἐπομένην τῆς μάχης (Ἰλ. Η 327 ἔξ). Ἐάν, ὡς εἶναι λίαν πιθανόν, παραδεχθῶμεν, ὅτι οὕτως ἐγίνετο καὶ κατ' ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, ἐξηγεῖται διατὶ ἐκ τοσοῦτων μέγχι σήμερον ἀνακαλυφθέντων τάφων ἐν ἐνὶ μόνον παρετηρήθη μετὰ τινος βεβαιότητος ταρίχευσις· διότι καὶ συγχῆ ἂν ὑποτεθῇ ἢ χεῖρις αὐτῆς, ἐπειδὴ ὅμως μόνον τὴν προσωρινῇ διατήρησιν τοῦ νεκροῦ ἐσκόπει, ἦτο πάντως λίαν ἐπιπολαία καὶ ἀτελής, ὥστε μόνον εἰς σπανίας περιστάσεις ἀνέστελλεν ἐπὶ πλείονα χρόνον τὴν φυσικὴν διάλυσιν τοῦ σώματος.

Οἱ ἀνθρακες, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν ὅτι εὐρίσκονται ἐν τοῖς τάφοις, προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἐπιζῶντων συγγενῶν τοῖς νεκροῖς τελουμένων ἐναγισμῶν· συχνὰ ἀπηντήσαμεν ἔχνη μικρῶν πυρῶν, μετὰ τῆς τέφρας τῶν ὁποίων ἦσαν ἀναμειγμένα διάφορα κοσμήματα, πρὸ πάντων ἐξ ὑελώδους μάζης, καὶ φύλλα χρυσᾶ· ταῦτα ἦσαν πιθανῶς ἐπερραμένα ἐπὶ ἐσθῆτων καεισῶν ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ. Τοιαῦτα πυρὰ εὐρίσκοντο ἐνίοτε καὶ ἐν τῷ στομίῳ ἢ κάτω ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἢ ἀνωτέρω μεταξὺ τῶν λίθων, δι' ὧν αὐτὸ ἐφράσσετο, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸ τοῦ στομίου ἐν τῷ ὁρόμῳ.

ἐν τῇ διαφορᾷ θρησκευτικῶν δοξασιῶν μεταξὺ τῆς μυκηναίας καὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς· διότι, λέγει, ἢ μὲν καίει τὸ λείψανον τοῦ νεκροῦ ὡς μαιῖνον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἢ δὲ ταριχεύει αὐτὸ ὅπως τὸ διατήρησιν ἐπὶ πλεῖστον χρόνον· συμπεραίνει δ' ἐκ τούτου ὅτι οἱ μυκηναῖοι δὲν ἦσαν φυλὴ ἑλληνική. Ἄλλὰ πρῶτον δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐπὶ Ὀμήρου ἕκαστον τοὺς νεκροὺς, ὅπως μὴ μολύνουσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· καὶ βραδύτερον οἱ Ἕλληνας ἐφρόνουσι περὶ τοῦ νεκροῦ ὅ,τι καὶ ἐπὶ Ὀμήρου, καὶ ὅμως ἢ καῦσις δὲν ἦτο μόνη ἐν χρήσει. Ἐπειτα εἶναι φανερόν ἐκ τῶν προεκτεθέντων, ὅτι οἱ Μυκηναῖοι δὲν ἀπέδιδον μεγάλην ἀξίαν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ οἱ παῖδες συνέλεγον τὰ ὀστέα τῶν πατέρων τῶν εἰς σωροὺς ἢ ἔσκαπτον λάκκους καὶ τὰ ἔκρυπτον ἐν αὐτοῖς· ἐν ᾧ ἐὰν τῷ ὄντι ἐφρόντιζον περὶ διατηρήσεως αὐτῶν, ἐνωρίτατα θ' ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν δὲν ἐπετυγχάνετο διὰ τῶν ἐν χρήσει μέσων καὶ θὰ προσεπάθουν νὰ ἐξεύρωσι τρόπον καταλληλότερον πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐπιηρείας τοῦ χρόνου, πρὸ παντός δὲ θὰ μετεχειρίζοντο πιθανώτατα λάρνακας ἐρμητικῶς σφραγισμένας. Ὅ,τι ὅμως ἀσφαλῶς καταρρίπτει τὴν περὶ καρικῆς καταγωγῆς τῶν Μυκηναίων ὑπόθεσιν τοῦ Dümmler, καθ' ὅσον εἰρείδεται αὐτῇ ἐπὶ τῆς ταριχεύσεως, εἶναι ὅτι ὁ Helbig ἀκριβῶς ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων κατὰ μέγα μέρος ἀντλεῖ τὰ ὑπὲρ τῆς ταριχεύσεως ἐπιχειρήματά του ἀποδεικνύον ὅτι σώζονται ἐν τῇ Ἰλιάδι· λείψανα τοῦ ἐθίμου τούτου. Ἐάν λοιπὸν οἱ Μυκηναῖοι ἕνεκα τῆς ταριχεύσεως δὲν ἦσαν Ἀχαιοί, καὶ οἱ πρόγονοι τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφόμενων ἀνθρώπων δὲν ἦσαν Ἕλληνας, διότι καὶ ἐκείνοι ἐγίνωσκον τὴν ταριχεύσιν.

Ἐκαστος τῶν τάφων περιεῖχε πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκροῦ· ἐν τισιν ἠρίθμησα μέχρι πέντε καὶ ἕξ, οὐδὲ περὶ ἐνὸς τάφου ὅμως δύναμαι μετ' ἀκριβείας νὰ εἶπω πόσοι ἦσαν οἱ ἐν αὐτῷ τεθαμμένοι, τοῦτο δὲ ἔνεκα τῶν λόγων, οὓς προκειμένου περὶ τῆς θέσεως τῶν νεκρῶν ἀνέφερα ἤδη. Ἀπὸ τῶν κρανίων οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο πολλάκις ἢ ὀλίγοι ὀδόντες, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ ὅσῃ εἶχον διαλυθῆ εἰς κόνιν· ἄλλοτε πάλιν εὕρισκον ἐν γωνίᾳ τινὶ τοῦ τάφου δύο ἢ τρία ὅσῃ ἀνευ τοῦ κρανίου, ὥστε ἠγνόουν ἐὰν ἦσαν τὰ μόνα περισωθέντα λείψανα ἐνὸς νεκροῦ ἢ εἶχον μετενεχθῆ ἐκεῖ ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ τάφου· διὰ τοῦτο καὶ κατωτέρω ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἐνὸς ἐκάστου τῶν τάφων περιγραφῇ ἀπέφυγον νὰ παραθέσω ἀριθμούς, περιορίζομαι δὲ μόνον εἰς τὴν γενικὴν ταύτην σημείωσιν. Ὡσαύτως ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα, ὅτι ὁσάκις κατωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν τάφων δὲν μνημονεύονται πῆλινα ἀγγεῖα ὡς εὑρεθέντα ἐν αὐτοῖς, ἢ σιωπῆ μου δὲν σημαίνει ὅτι οὐδὲν ἀγγεῖον πῆλινον περιεῖχεν ὁ τάφος, ἀλλ' ὅτι τὰ εὑρεθέντα τεμάχια εἶναι κοινότατα ἢ τοιαῦτα, ὥστε πολλάκις οὐδὲ τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ· διότι τεμάχια ἀγγείων εὑρέθησαν ἐν πᾶσι τοῖς τάφοις, ἐν ὀλίγοις ὅμως ὀπωσοῦν ἄξια λόγου. Περὶ τῶν λοιπῶν κτερισμάτων δὲν ἔχω νὰ παρατηρήσω ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι, ὅπως καὶ οἱ νεκροί, εὑρίσκοντο εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ τάφου ἀδιακρίτως, ὁσάκις δ' ὁ τάφος εἶχε δύο θαλάμους, ἐν ἀμφοτέροις¹. Μόνον δύο τινα θεωρῶ ἀναγκαῖα νὰ ἐξάρω ἐνταῦθα ἰδιαιτέρως· πρῶτον ὅτι ἐν δυοῖς τάφοις (10^ο καὶ 28^ο) εὑρέθησαν μικροὶ σιδηροῦ δακτύλιοι, ὧν ἓνα ἐξήτασεν ὁ τῆς ὀρυκτολογίας καθηγητῆς κύριος Κ. Μητσόπουλος· ἡ ἀνακάλυψις εἶναι ἄξια λόγου, διότι νῦν πρῶτον ἐν τάφοις τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀπαντᾷ ὁ σίδηρος, ὅστις ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἔπεσιν συχνὰ ἀναφέρεται· καὶ τὸ ὅτι δὲ ἐν μορφῇ κοσμήματος καὶ δὴ δακτυλίου εὑρηται, εἶναι καὶ τοῦτο χαρακτηριστικόν (πρβ. τοὺς παρὰ Ῥωμαίοις σιδηροὺς δακτυλίους). Δεύτερον ἐπιστῶ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνα-

¹ Δὲν μοι φαίνεται ὀρθὴ ἡ κοινῶς σχεδὸν παραδεγεμένη γνώμη, ὅτι ἐν τῷ λεγομένῳ τάφῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν Μυκῆναις καὶ τῷ θησαυρῷ τοῦ Μινύου ἐν Ὀρχομενῷ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἐν τοῖς μικροῖς τετραγώνιοις θαλάμοις, καὶ ὅτι ἡ θόλος ἦν ἠρῶν πρὸς ἐναγισμούς καὶ ταμίον τῶν κτερισμάτων· ἀπ' ἐναντίας φρονῶ, ὅτι ἡ θόλος εἶναι ὁ κύριος τάφος, οἱ δὲ τετράγωνοι θάλαμοι μᾶλλον ὄστοθηκαι.

γνώστου ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν τῷ 1^ο καὶ 49^ο τάφῳ εὑρέθησαν πυρῆνες ἐλαιῶν, ἀγνοῶ ἂν ἀγρίων ἢ ἡμέρων¹. ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι τυχαῖον, ἴσως ἔχει σχέσιν πρὸς ἔθιμόν τι ὅμοιον τῷ παρὰ Σπαρτιάταις, οἵτινες κατὰ Πλούταρχον (Β. Λυκ. 27) ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντες τὸ σῶμα περιέστελλον.

Τέλος μνημονεύομεν ἔτι, ὅτι πολλὰ τῶν κτερισμάτων ἐθραύσθησαν πρὶν ἀποθεθῶσιν ἐν τῷ τάφῳ, π.χ. τὸ λίθινον ἀγγεῖον τοῦ 26^ο τάφου, ὁ ἐλεφάντινος κτεῖς καὶ τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον τοῦ 24^ο τάφου καὶ ἄλλα. Τοιοῦτό τι παρατηρεῖται, ὡς γνωστόν, καὶ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς τάφοις τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

II. Κτερίσματα κατὰ τάφοις.

Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ περιελήφθησαν μόνοι οἱ τάφοι, ὧν εὕρημά τι δημοσιεύεται ἐν τοῖς πίναξιν· οἱ λοιποὶ παρελείφθησαν, διότι δὲν παρέχουσι μέγα ἐνδιαφέρον καὶ διότι ἄλλως ὁ κατάλογος θὰ ἐξετείνετο ὑπὲρ τὸ δέον. Παρατηρῶ πρὸς τούτοις, ὅτι τῶν δρόμων τὸ μῆκος ἐν ταῖς πλείσταις τῶν περιπτώσεων ἔνεκα διαφόρων λόγων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῆ ἀκριβῶς, ἀλλὰ μόνον κατὰ προσέγγισιν· διὰ τοῦτο ὅπου τὸ πρᾶγμα ἦτο λίαν ἀμφίβολον, παρέλειψα ἐντελῶς νὰ δηλώσω αὐτό. Ὡσαύτως δὲν σημειοῦται πολλαχοῦ τῶν θαλάμων τὸ ὕψος, διότι ἡ ὀροφὴ ἔχει καταπέσει ἢ ὅλη ἢ τὸσον μέρος αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴ ἦναι δυνατὴ ἡ καταμέτρησις· ὁσάκις δὲ αὕτη σώζεται καὶ ἔχει σχῆμα ἄετοῦ, ἐδηλώθη τὸ ὕψος τῶν τε τοίχων καὶ τῆς κορυφῆς· οὕτω π.χ. τάφου 15^ο ὕψος 2,75 (τῶν καθέτων τοίχων) ἕως 4 μ. (τῆς κορυφῆς).

T. 1^ο. Μῆκ. δρόμου 5,50 μ. περίπου· στομίου πλ. 1,20 μ., θαλάμου πλ. 2,95, μῆκ. 2,30. Εἴσοδος πρὸς Δ. Εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ πόρπη χαλκῆ ἀκριβῶς ὅμοια τῇ ἐν πίν. 9,2, ἦλος χαλκοῦς, μικρὸς σωλὴν ὡσαύτως χαλκοῦς καὶ κογχύλια φυσικὰ πεντήκοντα τοῦ εἶδους τῶν κώνων, ὧν τὰ μὲν δεκαεξὶ ἄτρητα, τὰ δὲ λοιπὰ τετρημένα ὄντα ἀπετέλουν πιθανῶς ὄρμον· πρὸς τούτοις δύο πυρῆνες ἐλαιῶν.

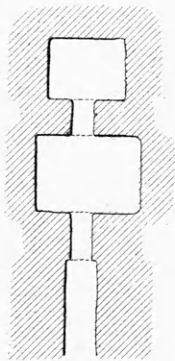
T. 2^ο. Μῆκ. δρόμ. 7,90, πλ. δρ. 1,20· στομίου πλ. 0,85 μ., βάθος στ. 1,50· θαλάμου πλ.

¹ Ὁ V. Hehn - Kulturpflanzen σ. 82 ἕξ. φρονεῖ ὅτι ἡ ἡμερος ἐλαία μόλις ἐπὶ Ὀμήρῳ ἤρχισεν γνωστὴ γινομένη τοῖς Ἑλλησιν.

2,60, μήκ. 3 μ. Είσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν αὐτοῦ ὑπῆρχε κοιλότης μικρὰ ἐσκαμμένη ἐν τῷ ἐδάφει, ἐν αὐτῇ δ' εὐρέθη χαλκοῦν ἀγγεῖον (ὑψ. 0,15, διαμ. 0,202) ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ ἐν πίν. 9,27, ὑφ' ἧς ὑπῆρχε μαχαιρίδιον χαλκοῦν καὶ δίσκος κατόπτρου· ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγγείου ἔκειντο τεμάχια ἀγγείου πηλίνου συνηθεστάτου ἐν τοῖς τάφοις τούτοις, τοῦ ὑπὸ τῶν γερμανῶν Bügelkanne καλουμένου. Ὀλίγον περαιτέρω παρὰ τὸν Α τοίχον ὑπῆρχεν ἄλλη ὁμοία κοιλότης καὶ ἐν αὐτῇ δύο χαλκᾶ ἀγγεῖα, ὧν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ, τοῦ δ' ἐτέρου τὸ σχῆμα ὅρα πίν. 9,24. Ὑπ' αὐτὰ ἔκειτο πάλιν κάτοπτρον μετὰ δύο πλακῶν ἐλεφαντίνων ἀπὸ τῆς λαβῆς (ὅρα πίν. 8,3 καὶ 9,19) καὶ πλῆθος ψηφίδων ὄρου ἐκ λίθου ἐρυθροῦ καὶ ἐξ ὑελώδους μάζης, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ τὰ δώδεκα γυναικεῖα εἰδώλια ὡσαύτως ἐξ ὑελώδους μάζης (ὅρα πίν. 8,9). Τέλος διεσκοπισμένα ἐν τῷ τάφῳ εὐρέθησαν κρίκος ἢ δακτύλιος χαλκοῦς (διαμ. 0,024), δύο χρυσᾶ κοσμήματα (ὅρα πίνακα 9,3), φύλλον χρυσοῦν, ἐφ' οὗ ἔκτυπος ναυτίλος, ἄλλα ὅμοια μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων, κόσμημα χρυσοῦν ὅμοιον τῷ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 15,6 ἀπεικονισθέντι, ψῆφος σφαιρική διάτρητος ἐκ λίθου ἀγάλτου, σφόνδυλοι λίθινοι ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα καὶ τεμάχια ἀγγείων πηλίνων (Bügelkannen).

Τ. 5^{ος}. Μήκ. ὄρ. 10,60, πλ. 1,45· στ. πλ. 0,97, βᾶθ. 1,90. Ἔχει δύο θαλάμους (ὅρα κάτοψιν αὐτοῦ σχεδ. ἀρ. 5). Τοῦ πρώτου πλ. 4 μέτρα,

μήκ. 2,95· τοῦ δευτέρου πλ. 2,90, μήκ. 2,35. Τῆς μεταξὺ ἀμφοτέρων θύρας πλάτ. 0,90, βᾶθος 1,30. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ἐν τῷ πρώτῳ θαλάμῳ εὐρέθη παρὰ τὸν Μ τοίχον κοιλότης μικρὰ ἐσκαμμένη ἐν τῷ ἐδάφει καὶ ἐν αὐτῇ ἀγγεῖον χαλκοῦν

ὅμοιον τοῖς τοῦ προηγουμένου τάφου (ὅρα πίνακα 9,27), ὑψ. 0,108, διαμ. 0,15, ἐντὸς δ' αὐτοῦ ἄλλο χαλκοῦν ἀγγεῖον, ὁποῖον καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ τάφῳ εὐρέθη (ὅρα πίν. 9,24), πρὸς δὲ τούτοις κτεῖς ἐλεφάντινος, τέσσαρες σφόνδυλοι λίθινοι, βελόνη ὀστεινή καὶ μικρὸν ἐλεφάντινον εἰδώλιον σφιγγὸς ὀλόγλυφον ἐντελῶς ἐφθαρμένον· ὑπὸ δὲ τὸ δίωτον χαλκοῦν ἀγγεῖον ἔκειτο δίσκος χαλκοῦς κατόπτρου καὶ βελόνη χαλκῆ τετρημένη εἰς τὸ ἐν ἄκρον, τέλος παρὰ τὸ ἀγγεῖον εὐρέθη μαχαιρίδιον χαλκοῦν (ἀπεικ. πίν. 9,21), διεσπαρμένα δὲ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ θαλάμῳ τέσσαρα πήλινα γυναικεῖα εἰδώλια. Ἐν τῷ θαλάμῳ τούτῳ ὑπῆρχον ὀλίγα ὄστᾶ, ἐν ᾧ ἐν τῷ δευτέρῳ εὐρέθησαν ὄστᾶ τοῦλάχιστον πέντε νεκρῶν, κτερίσματα δὲ τὰ ἐξῆς· τέσσαρα ἢ πέντε φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων καὶ τεμάχια ἐλεφαντίνων πλακῶν λίαν ἐφθαρμένων· ἐπὶ μιᾶς περὶ τὰς ἀντιμέτωπος ἄλλῳ ζῶν, ἐπὶ ἄλλῃς ὡσαύτως λέων, ἐπὶ τρίτης δὲ ἴσως γυνή. Καὶ ἐνταῦθα εὐρέθη κτεῖς ἐλεφάντινος, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ τὰ δεκαπέντε πήλινα γυναικεῖα εἰδώλια, πρὸς δὲ τούτοις ὀλίγα τεμάχια πηλίνων ἀγγείων, ἰδίως μιᾶς σφαιρικῆς πρόχου τοῦ τύπου, ὃν ἐμνημονεύσαμεν ἤδη.

Τ. 7^{ος}. Θαλάμου πλάτ. 4,80, μήκ. 4,30. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθη ψῆφος ὄρου καὶ λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,1), χρυσόδετος περὶ τὰ ἄκρα τῆς διατρήσεως. Ἐν τῷ θαλάμῳ εὐρέθησαν δύο μικρὰ χρυσᾶ κοσμήματα ὅμοια περίπου τοῖς ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13,16 ἀπεικονισθεῖσι καὶ δύο ἢ τρία χρυσᾶ φύλλα, πρὸς δὲ τούτοις τεμάχια πηλίνων ἀγγείων καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸ πλεῖστον τοῦ πώματος καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ δοχείου πυξίδος κυλινδρικής (διάμ. 0,115, ὑψ. 0,073)· ἐπὶ τοῦ δοχείου σώζονται γεγραμμένα ἐπὶ ἐδάφους λευκοῦ τρία πτηνὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν κοσμήματα ὡς τὰ Furtwängler und Löschke Myk. Vasen πίν. XIII, 81, πλὴν ὅτι τὰ τῆς πυξίδος εἶναι ἀπλούστερα· ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ πώματος ὑπάρχουσι κυματοειδῆ κοσμήματα ὡς τὰ Furtw. u. Löschke M. V. XVIII, 129 καὶ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας 1886 πίν. 5.

Τ. 8^{ος}. Μήκ. ὄρ. 10,20, πλ. 1,49. Στ. πλ. 0,97, βᾶθ. 1,12. Θαλάμ. πλ. 4,95, μήκ. 3,37. ὑψ. 1,85. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθησαν δύο χρυσᾶ

κοσμήματα (δρ. πίν. 9,4) και ψηφίδες τινές δρμων. Είσοδος πρὸς Δ. Τοῦ θαλάμου τὸ σχῆμα δὲν εἶναι λίαν κανονικόν, ἡ δὲ ὄροφῃ μᾶλλον ὀριζοντία. Εὐρέθη ἐν αὐτῷ τοίχος ἡ κάλλιον εἶπεῖν λίθοι ἀτάκτως ἐπιτεθειμένοι ὡσεὶ ἀπετέλουν τοῖχον ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ΜΔ γωνίας διευθυνόμενον πρὸς ΒΑ καὶ καταλήγοντα εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ τάφου· ὁ μεταξὺ τοῦ τοίχου τούτου καὶ τοῦ στομίου χώρος ἦτο οἰονεὶ ἐπεστρωμένος δι' ἄλλων λίθων, ὧν οἱ πλεῖστοι ὁμῶς εἶχον καταπέσει πιθανῶς ἀπὸ τοῦ τοίχου, δι' οὗ ἐφράσσετο τὸ στέμιον, εἰς δὲ τὸ μέσον τοῦ τάφου περίπου παρὰ τὸ ἄκρον τοῦ τοίχου ἔκειντο ὀλίγον ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων τρεῖς πλάκες πώριναι ἐξεργασμέναι¹. Παρὰ τὴν εἴσοδον ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι εὐρέθη κοιλότης περιέχουσα ὄστᾶ, μίαν πρόχουσαν τοῦ συνήθους τύπου καὶ μικρὸν χρυσοῦν κόσμημα. Ἄλλα ὄστᾶ ὑπῆρχον ὑπὸ τοὺς λίθους τοῦ μνημονευθέντος τοίχου, ἐπίσης εἰς τὸ Β ἄκρον αὐτοῦ, δηλαδὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου περίπου καὶ τέλος ἐν κοιλότητι ἐσκαμμένη παρὰ τὴν Ν πλευρὰν τοῦ θαλάμου καὶ ἐχούση μῆκ. 1,10, πλ. 0,40 καὶ βάθος 0,60 μ. Ἐν αὐτῇ οὐδὲν κτερίσμα εὐρέθη· παρὰ τὴν κεφαλὴν ὁμῶς τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου κειμένου νεκροῦ εὐρέθησαν δύο λίθοι ἐγγεγλυμμένοι (πίν. 10,2,3), πλησίον δὲ τῶν ὑπὸ τοὺς λίθους τοῦ τοίχου ὄστῶν ἔκειτο εἰς λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,4), ἐν ψέλιον χαλκοῦν (διάμετρ. 0,042) εἰς τεμάχια ἀποτελούμενον ἐκ σύρματος λεπτοῦ δις περιελισσομένου, πόρπη χαλκῆ ὁμοία καθ' ὅλα τῇ τοῦ πρώτου τάφου (πίν. 9,2), δακτύλιος χαλκοῦς κρικοειδῆς καὶ τρία χρυσᾶ πέταλα, ἐφ' ὧν ἔκτυποι ῥόδακες. Ἄλλα κτερίσματα διεσπαρμένα ἐν τῷ τάφῳ εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς· τέσσαρα χρυσᾶ καὶ ὀκτῶ ἐξ ὑελώδους μάζης κοσμήματα ὡς τὰ ἐν τῷ ὁρόμῳ εὐρεθέντα (πίν. 9,4), ὄστρεα χρώματος κυανοῦ ἐξ ὑελώδους μάζης ὡς τὰ ἐκ Σπάτα ἐν Ἀθην. τόμῳ 6 πίν. Β, 20, ψηφοὶ δρμων ὡς αἱ ἐκ Μενιδίου Kuppelgrab v. Menidi πίν. III, 2, καὶ ἄλλαι ὀλίγον διάφοροι, πέντε κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης ὡς τὰ ἐκ Σπάτα ἐν Ἀθην. τόμῳ 6 πίν. Δ, 55 (μετ' ἐγγυράκτων ὁμῶς γραμμῶν ἐντός), ψηφοὶ δρμων ἐκ λίθου ἐρυθροῦ (σαρδίου;) κτλ. Πρὸς τούτοις φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων καὶ ἄλλα τινὰ σταυροειδῆ τὸ σχῆμα.

¹ Τοιαύτας πλάκας θ' ἀπαντήσωμεν καὶ ἐν ἄλλοις τάφοις.

Τ. 9^{ος}. Πλ. στομίου 0,92. βάθ. στομίου 2,60· θαλάμου πλ. 4,30, μῆκ. 3,20. Εἴσοδος πρὸς Δ. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο εἰς τὸ ἀριστ. τῷ εἰσιόντι ἡμισυ τοῦ τάφου, ἦτοι εἰς τὸ Β ἔχοντες τὰς κεφαλὰς πρὸς τὸν Β τοῖχον. Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τοῦ τάφου εὐρέθη χαλκοῦν ξυρὸν (πίν. 9,17) καὶ λίθος ἐξ ὑελώδους μάζης ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,6) ἄλλος λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,5), εὐρέθη βραδύτερον ἐν τοῖς ἐκ τοῦ τάφου ἐξαχθεῖσι καὶ κοσκινοσθεῖσι χώμασιν. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀγγείου ἢ ἄλλου σκεύους χαλκοῦ, τεμάχια πρόχου πηλίνης ἀγανώτου, ἄλλη ὁμοία ἀρτία καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τεμαχίων ἀγγείου τριώτου ἔχοντος στόμιον πλατύ, περὶ δὲ τοὺς ὦμους κοσμήματα ἐλικοειδῆ.

Τ. 10^{ος}. Μῆκ. δρ. 8,70, πλ. 1,51. Στ. πλ. 0,95, βάθ. 2,40· ὕψ. θύρας 2 μ. περίπου. Θαλάμου πλ. 4,35, μῆκ. 3,70. Ὁ ὁρόμος, ὅστις εἶναι λίαν κατωφερῆς, εἶχεν ἐννέα βαθμιδὰς λελαξευμένας ἐν τῷ βράχῳ. Εἴσοδος πρὸς Δ. Παρὰ τὸν Β τοῖχον τοῦ θαλάμου ὁ βράχος δὲν ἐσκάφη μέχρις οὗ καὶ ἐν τῷ λοιπῷ τάφῳ βάθους, ἀλλ' ἀφέθη τμημα θραυσοειδὲς ὕψους 0,50 περίπου καὶ πλ. 1 μ. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο ἐπὶ στρώματος γῆς ἐρυθρωπῆς, ὁ ἀλλαγῶ μὲν ἦτο λεπτόν, εἰς τὸ Α ὁμῶς ἡμισυ τοῦ τάφου εἶχε πάχος 0,15 μ. περίπου καὶ ἦτο σκληρόν σχεδὸν ὡς πλίνθος ὀπτῆ, ἧς καὶ τὸ χρῶμα εἶχε· τοῦτο προήρχετο ἀναμφιβόλως ἐκ πυρᾶς μεγάλης, διότι τὸ ἔδαφος τοῦ θαλάμου ἦτο οἰονεὶ ἐπεστρωμένον δι' ἀνθράκων καὶ τέφρας. Περιεργον ὁμῶς εἶναι, ὅτι ἐνιαχοῦ καὶ ὑπὸ τὸ ἐρυθρωπὸν στρώμα ὑπῆρχον ἀνθρακες καὶ ἄλλα σημεῖα πυρᾶς· ἐκ τούτου συμπεραίνω, ὅτι εἰς τὸ Α ἡμισυ, ἀφοῦ ὁ τάφος εἶχε πληρωθῆ ὄλος νεκρῶν, ἔστρωσαν ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων λειψάνων πυρᾶς τὴν ἐρυθρὰν γῆν καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔκαυσαν ἡ μᾶλλον ἀπέθεσαν μόνον ἄλλους νεκρούς· διότι ἂν καὶ ὁ τάφος ἦτο πλήρης ἀνθράκων καὶ τέφρας, ἐκ τῆς καταστάσεως ὁμῶς τῶν ὄστῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ πεισθῶ, ὅτι ἐκάησαν οἱ νεκροὶ. Εἰς τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ θαλάμου εὐρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίναξ 10,9), εἰς δὲ τὴν ΝΑ γωνίαν δύο ἄλλοι (πίν. 10,7,8) καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου περίπου, 1,50 μ. ἀπὸ τοῦ Ν τοίχου εὐρέθη κρανίον, περὶ τὸ ὁποῖον ἔκειντο 37 ῥόδακες χρυσοῖ, περὶ τοὺς 35 ἐξ ὑελώ-

δους μάξης και ψηφίδες ὄρων χρυσαῖ μικραὶ καὶ ὑάλιναι ὑπὲρ τὰς διακοσίας, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἄλλα τρία μικρὰ χρυσᾶ κοσμήματα, ὧν τὰ δύο τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ οἱ ἐγγεγλυμμένοι φακοειδεῖς λίθοι, τὸ δὲ τρίτον ὅμοιον τῶ ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21. Ταῦτα πάντα ἔκειντο οὕτω, ὥστε πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ἦσαν ἐπερραμμένα ἐπὶ καλύμματος τῆς κεφαλῆς ἢ ἐπὶ ταιρίας περιβαλλούσης αὐτήν, ἥτοι εἶδους τινὸς τῆς ὁμηρικῆς ἀναδέσμευς¹ Ὀλίγον περαιτέρω τοῦ κρανίου εὑρέθη χαλκῆ λαβὴς ὁμοία ἐντελῶς τῇ ἐκ Σπάτα ἐν Ἀθην. τόμ. 6 πίν. Ε, 70 καὶ ταῖς ἐξ Ὀλυμπίας γνωσταῖς (πρβ. Furtwängler Bronzefunde von Olympia σελ. 82) καὶ δύο τεμάχια σιδηροῦ ἀντικειμένου, ἴσως δακτυλίου, λίαν κατιωμένου· περαιτέρω δὲ δίσκος χαλκοῦς λεπτός ἔχων περὶ τὴν περιφέρειαν ὁπὰς τέσσαρας ἢ καὶ πλείονας· διότι εὑρέθη εἰς πολλὰ τεμάχια τεθραυσμένως. Ἀριστ. τῆς εἰσόδου ἦτοι πρὸς τὸ Β ἤμισυ τοῦ τάφου εὑρέθη τέταρτος λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,10), παρ' αὐτὸν λαβὴς χαλκῆ, ὀλίγον περαιτέρω ἄλλη ὁμοία καὶ ἔτι περαιτέρω ξυρὸν ὅμοιον τῶ ἐν πίν. 9,18. Ἀγγείων πηλίνων τεμάχια εὑρέθησαν πολλὰ ἐν τῶ τάφῳ τούτῳ· μεταξύ αὐτῶν τὰ πλείστα ἦσαν κύπελλα τοῦ γνωστοῦ τύπου ἄχρωμα, πρὸς δὲ πινάκιον ἄνευ βάσεως, ἄωτον καὶ ἄχρωμον καὶ δύο τρίωτα ἀγγεῖα, ὧν τὸ μὲν κοσμεῖται διὰ δικτυωτοῦ κοσμήματος, τὸ δ' ἕτερον δι' ἐλικοειδῶν.

Τ. 11^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 8,70, πλ. στ. 0,82, βάθ. 1,82. Θαλάμου πλάτ. 3,22, μῆκ. 3,08. Εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ διεσπαρμένα λίθος ἐγγεγλυμμένοι (πίν. 10,11), κοσμήματά τινα ἐξ ὑελώδους μάξης, ὧν τὰ πλείστα ῥόδακες, ὀλίγα τεμάχια μικροῦ ὑαλίνου ἀγγείου, οὗ τὸ ἔδαφος εἶναι λευκὸν ἀδιαφανές, φέρει δὲ κοσμήματα γραμμικὰ κίτρινα. Πρὸς τούτοις εὑρέθησαν ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν ψηφίδες ὄρων ἐξ ὑελώδους μάξης καὶ ἐκ λίθου ἐρυθροῦ (σαρδίου), δύο σφόνδυλοι λίθινοι, ἐν εἰδώλιον γυναικεῖον πῆλινον, κρίκος ἢ δακτύλιος ἀργυροῦς ἐκ

σύρματος λεπτοῦ, τεμάχια σύρματος μολυβδίνου (πάχους ἐνὸς κοινού πυρείου περίπου) καὶ τέλος ὀλίγα τεμάχια ἀγγείων. Οὐδὲν ἔχνος πυρᾶς.

Τ. 12^{ος}. Στ. πλ. 1,08, βάθ. 2,25. Θαλ. πλ. 4,68, μῆκ. 3,30. Εἰσοδος πρὸς ΜΔ. Παρὰ τὸν Ν τοῖχον ὑπῆρχον δύο τετράπλευροι πώρινοι πλάκες καὶ πρὸ αὐτῶν ἄλλαι δύο. Μεταξὺ τῶν πρώτων εὑρέθησαν δύο λίθοι ἐγγεγλυμμένοι (πίν. 10,12,13), πολὺ πλησίον ἀλλήλων. Ἄλλα κτερίσματα, πλὴν τεμαχίων τινῶν πηλίνων ἀγγείων, δὲν ὑπῆρχον ἐν τῶ τάφῳ. Ἄνθρακες ὀλίγιστοι.

Τ. 15^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 23,50 μ., πλ. 2,10 ἔως (πρὸ τοῦ στομίου) 2,25. Ὑψ. θύρας μετὰ τοῦ τριγώνου 9,80· θύρας μόνης 3 μ. Πλάτ. στ. 1,44, βάθ. 2,80. Θαλ. πλ. 6,50, μῆκ. 6 μ., ὕψ. 2,75 ἔως 4. Εἰσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὸν Μ τοῖχον ὑπάρχει λελαξευμένη κόγχη ἔχουσα μῆκ. 1,95, πλ. 1,08, ὕψ. 1,53· κεῖται δ' αὕτη ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους τοῦ θαλάμου κατὰ 0,20 μ. περίπου. Ἐν τῶ δρόμῳ εὑρέθη τεμάχιον ἀγγείου, ἐφ' οὗ γραφὴ ἰχθύος· ἐντεῦθεν προέρχεται πιθανῶς καὶ τὸ φέρον κεφαλὴν ἀνθρώπου τεμάχιον (ὄρα κατωτ. σχ. ἀρ. 14), διότι ἀκριβῶς δὲν γνωρίζω τὴν προέλευσίν του. Πρὸ τοῦ στομίου ἀνεκαλύφθησαν φύλλα τινὰ χρυσᾶ, ἄνωθι δὲ τοῦ στομίου ἔκειντο τεθαμμένοι ἐξ νεκροὶ (ἴδε ἄνωτ. σ. 130). Μεταξὺ τῶν λίθων τοῦ τὸ στόμιον φράσσοντος τοίχου εὑρέθησαν βελόνη χαλκῆ ἐπίχρυσος, φύλλα τινὰ χρυσᾶ καὶ τεμάχια σκεύους χαλκοῦ εὐμεγέθους (ἴσως ζώνης). Ἐν τῶ θαλάμῳ ὑπῆρχον διεσπαρμένα πολλὰ χρυσᾶ φύλλα καὶ πλείστα τεμάχια ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων ἐντελῶς ἐφθαρμένων· ἐξ αὐτῶν μνημονεύω ἐν, ἐφ' οὗ σώζεται ἐγχάρακτος σφίγξ οὐχὶ ἀρτία. Ἐξ ὑελώδους μάξης εὑρέθησαν κοσμήματά τινα ὅμοια τῶ ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21 ἀπεικονισθέντι, ῥόδακες καὶ περὶ τὰ 65 περιφερῆ κυρτεπίπεδα κοσμήματα (πίν. 9,8) διαφόρων μεγεθῶν, ἥτοι διαμ. 0,067 ἔως 0,009.

Τ. 24^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 12 μ., πλ. 2,20. Στ. πλ. 1,18 ἄνω, κάτω δὲ 1,30· βάθος 2,65. Ὑψ. θύρας 2,20 περίπου. Θαλάμ. πλ. 5,20, μῆκ. 5,40. Τοῦ στομίου τὸ κάτω μέρος κατ' ἐξαίρεσιν ἦν πεφραγμένον διὰ πλίνθων ὠμῶν ἐχουσῶν πάχ. 0,09, πλάτ. 0,375 καὶ μῆκ. μεῖζον τῶν 0,50 μ. (διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω αὐτό). Δεξ. τῆς εἰσό-

¹ Ὅτι τὰ τε χρυσᾶ καὶ τὰ ἐξ ὑελώδους μάξης κοσμήματα τὰ ἐν τοῖς τάφοις εὑρισκόμενα δὲν κατεσκευάζοντο μόνον χάριν τῶν νεκρῶν, ὡς ἐρρήθη πολλάκις (π. χ. ὑπὸ Milchhöffer Mitth. d. arch. Inst. II σ. 268), ἀλλ' ἐχρησίμευον καὶ ἐν τῶ καθ' ἡμέραν βίῳ, τοῦτο σήμερον ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηνῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1886. Πρβ. Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἑταιρίας 1886 σ. 78 καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 σ. 169 καὶ ἐξ.

δου εύρέθη λίθος έγγεγλυμμένος (πίναξ 10,14), εἰς τὸ μέσον δὲ περιήτου τοῦ θαλάμου τεμάχια διεσπαρμένα σκεύους ἐλεφαντίνου κυλινδρικοῦ, ἐφ' οὗ κοσμήματα δικτυωτά, ὡς π. γ. ἐπὶ τοῦ παρὰ Schliemann Tiryns πίν. 27, a πηλίνου ἀγγείου· πρὸς τούτοις δύο τεμάχια κτενός, ἐφ' ὧν διακρίνονται ἀνάγλυπτα ζῶα, εύρεθέντα δύο περιήτου μέτρα τὸ ἐν μακρὰν τοῦ ἐτέρου. Παρὰ τὸν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῖχον εύρέθησαν πλείσται ψῆφοι ὄρων καὶ κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης, δέκα ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρον, ἄλλα τινὰ χρυσᾶ καὶ τέσσαρα χρυσᾶ ἀνδρῖκα πρόσωπα ἐξ ἐλάσματος στερεοῦ· ταῦτα δὲν ἔκειντο πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπεῖχον ἀλλήλων ἐν ἡ δύο μέτρα· ἀνήκουσι δὲ ἀναμφιβόλως εἰς τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον (πίναξ 7,2), τὸ ὁποῖον εύρέθη παρὰ τὸν τοῖχον ἀριστ. τῷ εἰσιόντι ἀπέχον οὕτω τῶν τεσσάρων προσώπων πέντε περιήτου μέτρα. Καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ τάφου εύρέθησαν πολλὰ κτερίσματα ἀτάκτως διεσκορπισμένα, κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης ὅμοια τοῖς ἐν Ἀθην. π. 6 πίν. B, 21, 27, πίν. Γ, 42 καὶ Kuppelgrab von Menidi πίν. III, 4, 11, 16, πίν. IV, 2, 5. ψῆφοι στρογγύλαι ἀπλαῖ ἢ μετὰ γραμμῶν πλείσται ἐξ ὑελώδους μάζης, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκ λίθου σαρδίου. Σφόνδυλοι λίθινοι πέντε. Χρυσᾶ εύρέθησαν φύλλα, κοσμήματα ἐν σχήματι ῥοδάκων καὶ ἄλλα ὅμοια τοῖς ἐν Kuppelg. v. Men. πίν. V 32.

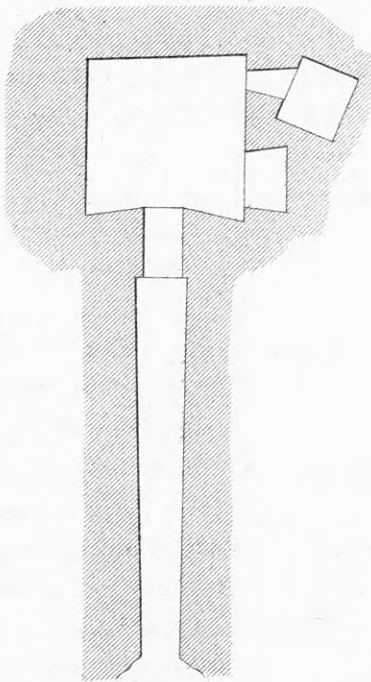
T. 25^{ος}. Στ. πλ. 1,20, βάλ. 1,40. Ὑψος θύρας 1,75. Θαλ. πλάτ. 4,58, μῆκ. 4,10. Εἴσοδος πρὸς B. Τοῦ τάφου τούτου τὸ σχῆμα εἶναι διάφορον τοῦ συνήθους· ἀρχικῶς φαίνεται ἐσκόπευον νὰ κατασκευάσωσι καὶ τοῦτον τετράγωνον, ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν MA γωνίαν ἀπήντησαν βράχον σκληρόν, ἀφῆκαν τὸ δυσλάξευτον τμήμα εἰσέχον εἰς τὸν θάλαμον, ὅστις οὕτω ἐγένετο πεντάγωνος· ὁμοιάζει δηλαδὴ τετραγώνῳ, οὗ τὸ ἐν τέταρτον ἀφῆρέθη. Παρὰ τὸν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῖχον εύρέθησαν ἐν μαχαιρίδιον χαλκοῦν ἔχον λαβὴν ὀστεινήν, ψηφίδες ὄρων χρυσᾶ λίαν μικρὰ καὶ 38 μικρὰ χρυσᾶ κοσμήματα ὡς τὰ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13,20, πλείστα δ' ὅμοια ἐξ ὑελώδους μάζης· περὶ τὸ ἐν μέτρον δ' ἀνατολικώτερον αὐτῶν ἔκειτο δακτύλιος χρυσοῦς (πίναξ 10,43). Πρὸς B αὐτῶν, σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου εύρέθη πάλιν μαχαιρίον χαλκοῦν καὶ ὀλίγον ἀνατολικώτερον αὐτοῦ

δεύτερος δακτύλιος χρυσοῦς (πίν. 10,42). Περαιτέρω ἀνεκαλύφθη λίθος έγγεγλυμμένος (πίν. 10,15), ἀριστ. δὲ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν θάλαμον οὐχὶ μακρὰν τοῦ A τοῖχου ἐντὸς κοιλότητος ἐσκαμμένης ἐν τῷ ἐδάφει καὶ περιεχοῦσης πλήθος ὀστῶν εύρέθη ἄλλος λίθος έγγεγλυμμένος (πίναξ 10,16). Πρὸς τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ θαλάμου εύρέθη τὸ χρυσοῦν ἀντικείμενον πίν. 9,14 καὶ ὀλίγον περαιτέρω παρὰ κεφαλὴν νεκροῦ ἔκειτο ἀγγεῖον χαλκοῦν ὅμοιον τῷ ἐν πίν. 9,27 ἀνεστραμμένον καὶ ὑπ' αὐτὸ δίσκος κατόπτρου, ὡς φαίνεται. Τέλος πρὸ τοῦ στομίου εύρέθη ἀγγεῖον ἀλαβάστρινον ἐφθαρμένον τὴν ἐπιφάνειαν (σχῆμα αὐτοῦ ὄρα ἐν Furtwängler u. Löschke Myk. Vas. πίν. 44,32). Ἐνθαλασσὸν ὑπῆρχον ἰκανοί, ἰδίως παρὰ τὰς θέσεις, ὅπου εύρέθησαν οἱ δακτύλιοι.

T. 26^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 16,70, πλ. 1,70 ἕως 1,86. Στ. πλ. 1,08· βάλ. 2,80. Ὑψ. θύρας 2,35. Θαλάμου πλ. 4,85, μῆκ. 5,40, ὕψ. 2,42 ἕως 3,50. Εἴσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν αὐτοῦ ὑπῆρχον πέντε ἢ ἐξ πώρινοι λίθοι τετράγωνοι, ἰκανῶς μεγάλοι, ἐστρωμένοι ἀμέσως ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους πλησίον ἀλλήλων. Παρ' αὐτοὺς εύρέθησαν τρεῖς λίθοι έγγεγλυμμένοι (πίν. 10,19,20,21), ὧν οἱ δύο πολὺ πλησίον ἀλλήλων, ὁ τρίτος ἡμισυ μέτρον περιήτου περαιτέρω. Παρὰ τοὺς πωρίνους τούτους λίθους εύρέθησαν καὶ τινὰ τῶν τεμαχίων τοῦ λιθίνου ἀγγείου πίν. 7,1, ἐν ᾧ ἄλλα ἔκειντο ἐπ' αὐτῶν, δύο δὲ πρὸς τὸ μέσον τοῦ θαλάμου. Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν εύρέθη ξυρόν (πίν. 9,18) καὶ πέντε αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ (πίν. 9,23), μία δὲ ὅμοια τῇ ἐν Kurp v. Men. πίν. IX, 8. Πρὸ τοῦ στομίου ἀνεκαλύφθησαν δύο ἀλαβάστρινα σκεύη ἔχοντα τὸ σχῆμα βαθριδίων ἢ βωμίσκων κεκοιλαμμένων ἄνω, ὁμοιοζόντων δὲ τὴν κατατομὴν πολὺ πρὸς γνωστὰ κοσμήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῆς ἐποχῆς ταύτης, π. γ. πρὸς τὰ βάρη, ἐφ' ὧν πατοῦσιν οἱ λέοντες τῆς πύλης τῶν Μυκηνῶν, πρὸς τὸν βωμόν ἐπὶ γραφῆς ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 10,2, πρὸς τὸ χρυσοῦν κόσμημα ἐν Kuppelg. v. Men. V, 9 κτλ. Ἄλλα κτερίσματα διεσκορπισμένα ἐν τῷ τάφῳ εύρέθησαν τὰ ἐξῆς· τεμάχια ἀγγείου λιθίνου ἀκοσμήτου, ψῆφοι ὄρων ἀμυγδαλοειδεῖς ἐξ ὑελώδους μάζης, φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων καὶ τινὰ μετὰ κοσμήματος ὡς τὸ ἐν Kuppelg. v. Men. πίν.

III, 12. Τέλος εὑρέθη, μάλιστα παρὰ τὸν Α τοίχον, πλῆθος μέγα σωλήνων ἐξ ὑελώδους μάζης διαμ. 0,003 περίπου, μήκους δὲ μεγ. 0,067· πιθανῶς ἀνήκον εἰς πλέγμα τι δικτυωτὸν κοσμοῦν τὸ στῆθος ἢ καὶ εἰς περιείλιγμα ὁμοίων ἐκείνοις, δι' ὧν οἱ Αἰγύπτιοι περιέβαλλον τὰς μουμίας. Καὶ ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ τάφου τούτου εὑρέθησαν φύλλα χρυσᾶ καὶ τινὰ τεμάχια ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων ἐφθαρμένων· μεταξύ δὲ τῶν λίθων, δι' ὧν ἐφράσσετο τὸ στόμιον, ἀνεκαλύφθησαν ἐπίσης φύλλα χρυσᾶ καὶ ἔλασμα χαλκοῦν εὐμέγεθες εἰς πλεῖστα τεμάχια. Ἐν τῷ θαλάμῳ ὑπῆρχον ἀνθρακες ὀλίγοι διεσπαρμένοι.

Τ. 27^{ος}. Μῆκ. δρ. τοῦλάχιστον 13,80, πλ. 2 ἕως 2,18. Στ. πλ. κάτω 1,36. Ἔχει δύο θαλάμους καὶ κόγχην (δρα σχ. ἀρ. 6). Μείζονος θαλ.

6

πλάτ. 5,95, μῆκ. 6,25. Ὑψος 2,79 ἕως 4,10. Ἐλάσ. θαλ. πλ. 2,22, μῆκ. 2,35. Ὅροφὴ ἀκανόνιστος, μᾶλλον ὁμῶς ὀριζοντία· ὕψ. ἐν τῷ μέσῳ 2,41. Τῆς μεταξύ ἀμφοτέρων θύρας πλάτ. 0,95, βάθ. 1,80. Κόγχης βάθ. 1,75, πλ. 2,60· ὕψος 1,47. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς κεῖται ὑψηλότερον τοῦ τοῦ θαλάμου κατὰ 0,15 περίπου. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ἐν τῷ δρόμῳ εὑρέθησαν φύλλα τινὰ χρυσᾶ, πρὸ τοῦ

στομίου δὲ πλῆθος πολὺ ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ἀναμφιβόλως ἐπίτηδες ἐρρίφθησαν ἐκεῖ. Μεταξὺ τῶν λίθων, δι' ὧν ἐφράσσετο τὸ στόμιον, εὑρέθησαν ἐπίσης πολλὰ ἐλεφάντινα ἀντικείμενα, ἐν οἷς καὶ τὸ γυναικεῖον εἰδώλιον, οὗ τὸ σωζόμενον μέρος δημοσιεύεται πίν. 8,5. Τοῦτο ἔκειτο κάτω ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ὀλίγον δ' ἀνωτέρω μεταξὺ τῶν λίθων ζῶν τι, ἴσως ἵππος, ἐφθαρμένος καὶ περαιτέρω ἔ γρῦψ πίν. 8,14· ἀλλὰ δύο συμφυῆ ζῶα (πρβ. πίν. 8,13) εὑρέθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τοῦ στομίου· αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς οὔσαι ἀπεσπασμένοι ἀπωλέσθησαν. Ἐντὸς τοῦ πρώτου, μείζονος, θαλάμου ὑπῆρχον ὡσαύτως πλεῖστα ἐλεφάντινα ἀντικείμενα, μάλιστα κατὰ τὸ μέρος τὸ πρὸ τοῦ στομίου· ἐνταῦθα εὑρέθησαν οὐχὶ μακρὰν ἀλλήλων δύο ἀνδρῖκαὶ κεφαλαὶ ἐν κατατομῇ, ὧν ἡ ἑτέρα ἀπεικονίσθη ἐν πίν. 8,12, ὀλίγον δὲ περαιτέρω ἀνεκαλύφθη τρίτη κατ' ἐνώπιον, ἣτις ἔνεκα τῆς κακῆς διατηρήσεώς της δὲν δημοσιεύεται. Ἐπίσης πρὸ τοῦ στομίου, ἀλλὰ πλησιέστερον πρὸς τὸν Ν τοίχον ἔκειτο εἰδώλιον ἐλεφάντινον λίαν ἐφθαρμένον παριστῶν ἴσως γυναῖκα γυμνήν (;) βαστάζουσαν τοὺς μαστούς της· πρὸς τούτοις κοσμήματά τινὰ ὡς τὰ ἐν Kuppelgrab von Men. πίν. VIII, 3 καὶ πίν. VI, 14, κιονίσκοι ἀρράβδωτοι ὡς οἱ ἐν Bull. Corr. hell. II πίν. 14, 2, εἷς δὲ ῥαβδωτὸς ἀπεικ. πίν. 8,8, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτὸν δημοσιεύμενα κοσμήματα ἀριθ. 7 καὶ 11· καὶ ταῦτα ἐπίσης ἐξ ἐλέφαντος. Ἀλλὰ ἐλεφάντινα εὑρέθησαν παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν, μεταξύ δ' αὐτῶν καὶ τὰ ἐν πίν. 8,13 ἀπεικονιζόμενα συμφυῆ ζῶα, Ἐν τῷ αὐτῷ θαλάμῳ εὑρέθησαν καὶ ὁ ἐγγεγλυμμένος κύλινδρος (πίν. 10,23) καὶ ὁ λίθος (πίν. 10,22), ὁ μὲν πρῶτος παρὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τοῦ στομίου, ὁ δὲ λίθος παρὰ τὸν Ν τοίχον μεταξύ τῆς κόγχης καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ δευτέρου θαλάμου. Τέλος εὑρέθησαν ἐνταῦθα διεσπαρμένα, πρὸ πάντων ὁμῶς πρὸ τοῦ στομίου, καὶ πολλὰ τεμάχια δύο λιθίνων ἀγγείων, ὧν τὸ μὲν ἔχει ῥαβδῶνας λοξὰς ἀνερχομένας ἀπὸ τῆς βάσεως καὶ ληγούσας περὶ τὸ στόμιον, περίξ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ὀπαί, τὸ δ' ἕτερον ἀπλοῦν ὃν ἔχει τέσσαρας λαβὰς καὶ ὕψος 0,55. Ἐν τῷ δευτέρῳ θαλάμῳ εὑρέθησαν ὅσα ἀνθρώπινα πολλὰ ἐν σωροῖς, μάλιστα παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν, καὶ ἐλεφάν-

τινα αντικείμενα, πρὸ πάντων ταινίαι μετ' ἐγκεχα-
ραγμένων κύκλων, ὡς ἐν Bull. de corr. hell. II.
13, 1. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν ἐνταῦθα καὶ τινὰ
τεμάχια τοῦ μνημονευθέντος ἤδη λιθίνου ἀγγείου
μετὰ τῶν λοξῶν ραβδώσεων. Τὸ ἔδαφος τοῦ στο-
μίου ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ τέφρας καὶ ἀνθράκων,
ὡσαύτως τὰ περὶ τὸ στόμιον μέρη τοῦ πρώτου θα-
λάμου, οὗ τὸ δεξιὸν τῷ εἰσιόντι ἤμισυ ἀπὸ τοῦ
στομίου μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ δευτέρου θαλάμου
ἦτο οἶονεὶ ἐπεστρωμένον διὰ λίθων ἀκατεργάστων,
εὐρίσκοντο δ' ὅσα καὶ κτερίσματα ὑπὸ τοὺς λί-
θους, ἔνια δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν. Ἐν τῇ κόγχῃ εὐρέθη
παρὰ κρανίον ἀνθρώπου ἀγγεῖον κοινὸν ἄνευ γανώ-
ματος καὶ κοσμημάτων. Πλὴν τῶν μνημονευθέν-
των ἐλεφαντίνων καὶ ἄλλων αντικειμένων εὐρέθη-
σαν διεσκορπισμένα ἐν τῷ πρώτῳ μάλιστα θαλάμῳ
καὶ πολλὰ χρυσᾶ φύλλα μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων,
ἐξ ὑελώδους δὲ μάζης ψῆφοι ὄρμων καὶ κοσμή-
ματα, ὡς τὰ ἀπεικονισθέντα ἐν Kuppelg. v. Men.
πίν. IV, 19, 27. Ἀθην. τ. 6 πίν. Γ, 43. Ἀρχ.
Ἐφημ. 1887 πίν. 13, 15. Τέλος ἐξ ὑελώδους μάζης
εἶναι καὶ τέσσαρες μικραὶ πλάκες καὶ τρία τε-
μάχια ὁμοίων, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσιν ἔκτυποι μορφαὶ
γυναικείαι, ὧν μία ἀπεικονίζεται ἐν πίν. 8, 10· εὐρέ-
θησαν δ' αὐταὶ πρὸ τῆς κόγχης. Ἄγνωθ' ὅμως ποῦ
εὐρέθη ἡ πίν. 8, 6 ἀπεικονιζομένη πλάξ, διότι τὰ
τεμάχια αὐτῆς ἀνεκάλυψα βραδύτερον καθαρίζων
τὰ ἐκ τοῦ τάφου ἐλεφάντινα αντικείμενα, ὅσα ἕνεκα
τῶν ἐπικαθημένων χρωμάτων δὲν διεκρίνοντο κατὰ
τὴν εὐρεσίαν των. Ὁσαύτως βραδύτερον ἀνεκαλύ-
φθη ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου καὶ ὁ ἐν πίνακι
10, 24 ἐγγεγλυμένος λίθος.

Τ. 28^{ος}. Στ. πλ. 0,90. Θαλ. πλ. 3,90, μῆκ.
2,90. Ὑψ. 1,88 ἕως 2,60. Εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ
διεσπαρμένα φύλλα τινὰ χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥο-
δάκων, ἐν κομβίον χρυσοῦν αὐλακωτόν, ὅμοιον ἐξ
υελώδους μάζης, ὡσαύτως ἐξ ὑελώδους μάζης κο-
σμημάτα τινὰ ὡς τὰ ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Γ, 43.
Πρὸς τούτοις ψῆφοι ὄρμων στρογγύλαι ἢ ἐπιμή-
κεις, εἷς σφόνδυλος λιθίνος, ῥόδαξ ἐσκαλισμένος
ἐπὶ μικροῦ ἐλεφαντίνου δίσκου καὶ κρίκος (δακτύ-
λιος ἴσως) σιδηροῦς λίαν κατιωμένος. Τέλος παρὰ
τὸ στόμιον εὐρέθη λίθος ἐγγεγλυμένος (πίν. 10, 25).
Τὰ τεμάχια πηλίνων ἀγγείων ἦσαν ὅλως ἀσή-
μαντα. Ὅσα πολλὰ καὶ ὀλίγοι ἀνθρακες ὑπῆρ-

χον μάλιστα πρὸ τῆς εἰσόδου ἐν τῷ θαλάμῳ.

Τ. 29^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 12,25 περίπου, πλ. 2 ἕως
2,15. Στ. πλ. 1,25, βάθ. 2,70, ὕψος 2,60. Θα-
λάμου πλ. 3,98, μῆκ. 5,45, ὕψ. 2,78 ἕως 4,15.
Εἰσόδος πρὸς Δ. Ἐν τῷ δρόμῳ ἀμέσως πρὸ τοῦ
στομίου εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὑπερθύρου περίπου εὐρέθη
μικρὸς σωρὸς χρώματος μέλανος ἐκ πυρᾶς καὶ παρ'
αὐτὸν πόρπη χαλκῆ (πίν. 9, 1), ψέλιον χαλκοῦν
ἐκ σύρματος περιελιγμένου καὶ ὀλίγα τινὰ κοσμή-
ματα ἐξ ὑελώδους μάζης. Ὀλίγον ὑψηλότερον τῶν
κτερισμάτων τούτων εἶχον εὐρέθη δύο κρανία ἀν-
θρώπινα καὶ τινὰ ὅσα ἴσως ζώου. Μεταξὺ δὲ τῶν
λίθων, δι' ὧν τὸ στόμιον ἦτο πεφραγμένον, εὐρέ-
θησαν φύλλα τινὰ χρυσᾶ, αἰχμὴ βέλους ἐκ λίθου
πυρίτου, ὡσεὶ κομβίον βακτηρίας ἢ σκήπτρου ἐξ
ιάσπιδος διαμ. 0,045 (παρεμφερὲς τὸ ἐξ ἐλέφαντος
αντικείμενον τὸ ἀπεικ. ἐν Kuppelg. von Men. πίν.
VIII, 2), ἔλασμα χαλκοῦν ἀγνώστου χρήσεως καὶ
δίσκος χαλκοῦς (ἴσως κατόπτρου)· ὅλως δὲ κάτω
ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἔδαφος πάλιν ἐν σωρῶ μικρῶ χρω-
μάτων μελανῶν ἐκ πυρᾶς ἔκειτο λίθος ἐγγεγλυ-
μένος (πίν. 10, 26), μικρὰ πυξὶς χαλκῆ ἡμισφαιρικῆ
καὶ τινὰ κοσμημάτα ἐξ ὑελώδους μάζης. Ἐντὸς
τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν παρὰ τὸν Δ τοῖχον ἀριστ.
τῷ εἰσιόντι μεταξὺ χρωμάτων μελανῶν ἐκ πυρᾶς
πολλὰ κοσμημάτα ἐξ ὑελώδους μάζης καὶ τινες
αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ. Παρὰ τὸν Ν τοῖχον ὑπῆρ-
χον λίθοι πώρινοι πελεκητοὶ τετράγωνοι καταλαμ-
βάνοντες τὸ τρίτον περίπου τοῦ τάφου· μεταξὺ αὐ-
τῶν ὑπῆρχον ὀλίγα κοσμημάτα ἐξ ὑελώδους μάζης
καὶ φύλλα χρυσᾶ. Ἐπὶ τῶν ἐξ ὑελώδους μάζης
κοσμημάτων τοῦ τάφου τούτου ὑπάρχουσιν ἔκτυ-
ποι ῥόδακες, πολύποδες, ἀστερίσκοι· ἄλλα εἶναι
ὅμοια τοῖς ἐν Ἀρχ. Ἐφημερ. 1887 πίν. 13, 12,
16 καὶ Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21. Ἐκ χρυσοῦ δὲ πλὴν
τῶν φύλλων εὐρέθησαν καὶ τινες ῥόδακες καὶ κο-
σμημάτα ὅμοια τοῖς ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21. Πρὸς
τούτοις εὐρέθησαν καὶ ψῆφοι ὄρμων ἐξ ὑελώδους
μάζης καὶ ἐκ λίθου σαρδίου. Τὸ ἐν πίν. 8, 4 ἀπεικο-
νιζόμενον τεμάχιον ἐλεφαντίνου ἀναγλύφου εὐρέθη
ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου τούτου, ὅταν ἐκοσκινί-
ζοντο· ἄλλα ἐλεφάντινα αντικείμενα εὐρέθησαν διε-
σκορπισμένα ἐν τῷ θαλάμῳ, πάντα ὅμως ἦσαν ἐν-
τελῶς ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα.

Τ. 33^{ος}. Μῆκος ὄρ. 13,40, πλ. 1,95. Στομ.

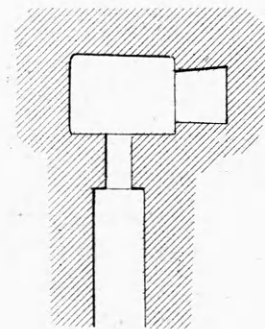
πλ. 1,25, βάθος 1,57. Θαλάμ. πλ. 5,70, μήκος 5,40. Είσοδος πρὸς Δ. Παρὰ τὸν Ν καὶ τὸ δεξιὸν τῶ εἰσιόντι τμήμα τοῦ Δ τοῖχου ἔκειτο μεγάλοι πώρινοι λίθοι πελεκητοί, ἀκριβῶς συναρμοζόμενοι καὶ ἀποτελοῦντες οὕτω κτίσμα θρανοειδὲς ἔχον ὕψος 0,60 καὶ πλάτ. 1,10 μ. περίπου. Παρὰ τὸν ἀγκῶνα τὸν σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν δύο τμημάτων τοῦ κτίσματος τούτου εὐρέθη λίθος ἐξ ὑελώδους μάζης (πίν. 10,27), ὀλίγον δὲ περαιτέρω πρὸς τὸ στόμιον εὐρέθησαν ψῆφοι τινὲς ὄρων ἐξ ὑελώδους μάζης καὶ λίθου ἀμεθύστου καὶ μικρὰ πηλίνη πρόχους ὕψος 0,036. Πλησίον τῆς ΜΑ γωνίας τοῦ θαλάμου ἔκειτο πρὸ τοῦ κτίσματος νεκρὸς, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔβλεπε πρὸς δυσμάς· ὑπὸ τὸ κρανίον αὐτοῦ εὐρέθη μάχαιρα μήκ. 0,29 μ. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τῶ κέντρῳ τοῦ τάφου ἀνεκαλύφθη λάκκος τετραπλευρὸς διευθυνομένος ἀπ' Α πρὸς Δ καὶ ἔχων βάθος 1,90 μ., μήκος ἄνω μὲν 2,45, κάτω δὲ 1,90 μόνον, καὶ πλάτος ἄνω μὲν 1,40 μ. κάτω δὲ 1,08 μ. Ἡ διαφορὰ τῶν διαστάσεων τοῦ χείλους ἀπὸ τοῦ πυθμένος προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι εἰς βάθος 0,50 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους ὑπῆρχον βαθμοί, ἐφ' ὧν ἐπάτουν τὰ ἄκρα τεσσάρων μεγάλων πλακῶν τιτανολίθου καλυπτουσῶν τὸν λάκκον· αἱ πλάκες αὗται ἦσαν ὅλως ἀκατέργαστοι, οἱ δ' ἄρμοι αὐτῶν ἦσαν πεπληρωμένοι διὰ λίθων μικροτέρων καὶ λευκοῦ πηλοῦ. Ἐντὸς τοῦ λάκκου ἔκειτο νεκρὸς, οὗ ἡ κεφαλὴ ἦτο εἰς τὸ Α μέρος, ἔβλεπε δηλαδὴ πρὸς δυσμάς. Παρὰ τὸ κρανίον εὐρεθὲν ἄνευ τῆς κάτω σιαγόνος πρὸς τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ λάκκου ἔκειτο τὸ πλεῖστον μέρος ἀγγείου, οὗ τὸ σχ. ὅρα ἐν Furtw. u. Löschke Myk. V. πίν. 44,32. Ὅδόντες τινὲς τοῦ νεκροῦ εὐρέθησαν 0,30 ἕως 0,40 μ. περαιτέρω πρὸς τὸ μέσον τοῦ λάκκου· προφανῶς λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἡμιόρθου θέσεως τοῦ νεκροῦ ἢ κάτω σιαγῶν ἀποσπασθεῖσα ἔπεσε μεταξύ τῶν πλευρῶν. Τὰ ὀστᾶ τῶν μερῶν καὶ κνημῶν ἦσαν ἀνάμικτα. Ἐξω τοῦ λάκκου τούτου εἰς τὸ Β ἡμισυ τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν τέσσαρες αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ (σχήματος πίν. 9,22) καὶ τινὰ τεμάχια τοῦ παρὰ τὸ ἐν τῶ λάκκῳ κρανίον εὐρεθέντος ἀγγείου. Ὑπὸ τὸ ἐκ πωρίνων λίθων κτίσμα ἀνεκαλύφθη ἄλλος λάκκος κείμενος παρὰ τὸν Δ τοῖχον καὶ διευθυνομένος ἀπὸ Β πρὸς Ν. Μήκος αὐτοῦ ἄνω 2,20, πλ. 0,90 καὶ βάθ. 1,20. Ὀλί-

γον ὑπὸ τὸ χεῖλος εἶχε καὶ αὐτὸς βαθμούς, ἐφ' ὧν ἐπάτουν τὰ ἄκρα πλακῶν πωρίνων πελεκητῶν καλυπτουσῶν αὐτόν. Ἐν αὐτῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἦτο εἰς τὸ Μ ἄκρον, οἱ δὲ πόδες εἰς τὸ Β. Παρὰ τοὺς πόδας ἔκειτο ἀγγεῖον τρίωτον μεθ' ἐλικοειδῶν κοσμημάτων περὶ τοὺς ὤμους· ὑψηλότερον δὲ ὀλίγον τοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν ἐν τοῖς χώμασι τεμάχια δύο λαβίδων χαλκῶν (σχῆμα αὐτῶν ὅρα ἐν Ἄθην. τ. 6 πίν. Ε,70). Τέλος διεσκορπισμένα ἐν τῶ θαλάμῳ εὐρέθησαν ἐξ ῥόδακες χρυσοὶ καὶ 16 σφόνδυλοι λίθινοι.

Τ. 40^{ος}. Μήκ. δρόμ. 7,74, πλ. 1,15. Στομ. πλ. 0,70, βάθ. 1,60. Θαλάμ. πλάτ. 2,56, μήκ. 2,60. Εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ τεμάχια τινὰ ἀγγείων ἀσήμαντα, δύο ἢ τρία κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης καὶ τὸ πίν. 9,15 γυναικεῖον εἰδῶλιον.

Τ. 41^{ος}. Μήκ. δρόμ. 5,80, πλ. 1,10. Στομ. πλ. 0,65, βάθ. 1,35. Θαλάμ. πλ. 2,80, μήκος 2,55. Εἴσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὴν ΜΔ γωνίαν ὑπῆρχε λάκκος μήκ. 1,40, πλ. 0,42 καὶ βάθ. 0,50. Ἐν τῶ θαλάμῳ (ἐκτὸς τοῦ λάκκου) εὐρέθησαν πλὴν τοῦ πίν. 9,16 ἀπεικονισθέντος δύο ἄλλα γυναικεῖα εἰδῶλια τοῦ συνήθους τύπου.

Τ. 42^{ος}. Πλάτ. στομ. 0,80, βάθ. 2,25· ὕψος θύρας 2,05. Εἴσοδος πρὸς Β. Ὁ τάφος ηὐξήθη βραδύτερον, ὡς φαίνεται, λαξευθέντος ἐν τῶ βράχῳ τμήματος νέου ἐν εἰδει κόγχης (ὅρα σχεδιάσμα ἀρ. 7), ἧς ὅμως τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι ὑψηλότερον

7

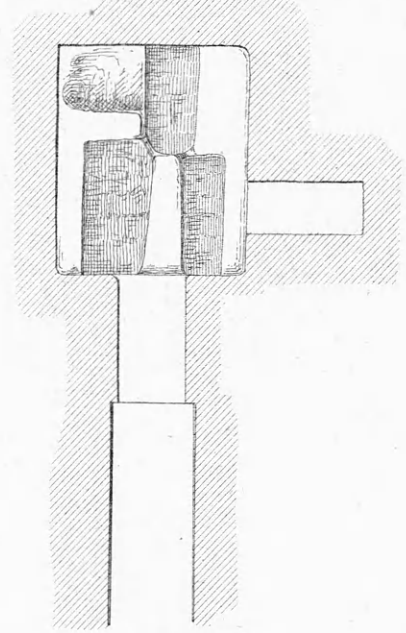
τοῦ ἐδάφους τοῦ λοιποῦ τάφου. Τοῦ ἀρχικοῦ θαλάμου πλάτος 4,28, μήκ. 3,15, ὕψος 1,95 ἕως 2,75. Τῆς κόγχης πλ. 2 μ., βάθ. 2 μ., ὕψος ἐν τῶ μέσῳ 1,90, διότι ἡ ὀροφή αὐτῆς δὲν ἔχει μορφὴν ἀετοῦ, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ὀριζοντία. Παρὰ τὸν Α

τοιχον του θαλάμου ύφουται τὸ ἔδαφος εἰς θράνος, οὗ μῆκ. 2 μ., πλάτ. 0,70 καὶ ὕψ. 0,25. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθησαν πρὸ τοῦ στομίου ὀλίγα κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης παρεμπερῆ πρὸς τὰ ἐν Kuppelg. von Men. πίναξ IV 21, οὐδὲν ὅμως μεταξὺ τῶν λίθων τοῦ στομίου. Ἐν τῷ θαλάμῳ παρὰ τὸν Α τοίχον ὑπῆρχον πολλὰ ὀστᾶ σεσηπῶτα, ἀνθρακες ὅμως ὀλίγοι καὶ αὐτοὶ διεσπαρμένοι. Ἐνταῦθα κατὰ τὸ μέσον τοῦ Α τοίχου περίπου εὐρέθη λίθος ἐξ ὑελώδους μάζης (πίν. 10,32), ἡμισυ δὲ μόλις μέτρον μακρὰν αὐτῆς ἄλλος (αὐτ. ἀρ. 29) ὀλίγον ἀπωτέρω πρὸς Δ. εὐρέθη ὁ χρυσοῦς δακτύλιος πίν. 8,12. Μεταξὺ τοῦ κέντρου τοῦ τάφου καὶ τῆς ΝΔ γωνίας αὐτοῦ εὐρέθησαν ἄλλοι δύο λίθοι (πίν. 10,30,33) ἀπέχοντες καὶ οὔτοι ἄλλήλων μόλις 0,50 μ. Τέλος οὐχὶ μακρὰν τοῦ στομίου κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς Δ αὐτοῦ παραστάδος ἔκειτο πέμπτος λίθος (αὐτόθι 31), ἔκτος δὲ (αὐτ. ἀριθ. 28) εὐρέθη βραδύτερον ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου, ὅταν ἐκοσκινίζοντο. Ἐν τῷ λοιπῷ θαλάμῳ εὐρέθησαν διεσπαρμένα ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν κοσμήματα ὅμοια τοῖς ἐν τῷ δρόμῳ ἀνακαλυφθεῖσι, πρὸς τούτοις δὲ ναυτίλοι (Kuppelg. von Men. πίν. IV, 23), κοσμήματα ὡς τὰ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13, 16, ὄστρεα ἠνεφγμένα, ὡς ἐν Kuppelg. von Men. πίν. VI, 14, ψῆφοι ὄρων κτλ. Ταῦτα πάντα ἐξ ὑελώδους μάζης.

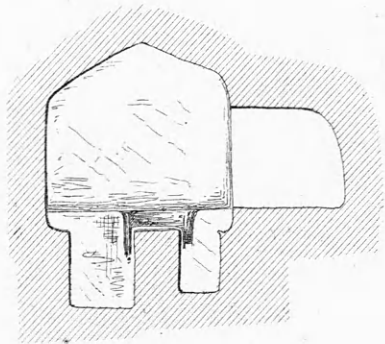
T. 44^{ος}. Μῆκος δρ. 10,25, πλ. 1,25. Στομ. πλ. 0,80, βᾶθ. 2,30. Θαλάμ. πλάτ. 4 μ., μῆκος 5,25. Ὑψ. ἐν τῷ μέσῳ 2,45, διότι ἡ ὄροφή εἶναι ἀνώμαλος, μᾶλλον ὅμως ὀριζοντία. Εἴσοδος πρὸς Β. Ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν τέσσαρα κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης, ἐφ' ὧν ναυτίλοι, καὶ τινὰ τεμάχια ὁμοίων τοῖς ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίναξ 13,12 καὶ 18. Πρὸ τοῦ στομίου δὲ ἐντὸς τοῦ θαλάμου ἀνεκαλύφθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,34). Ἀνθρακες ἐν τῷ τάφῳ ὀλίγιστοι.

T. 47^{ος}. Δρόμου πλ. 1,60. Στομ. πλ. 1,22, βᾶθ. 2,60, Θαλ. πλ. 3,75, μῆκ. 4,40, ὕψ. 2,40 ἕως 3,55. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ὁ τάφος ἔχει κόγχην καὶ τρεῖς λάκκους (ἄρα σχέδ. ἀριθ. 8 καὶ 9). Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθη τεμάχιον ἀγγείου λιθίνου, μεταξὺ δὲ τῶν κατωτάτων στρωμάτων τῶν λίθων, δι' ὧν ἐφράσσετο τὸ στόμιον, εὐρέθησαν φύλλα χρυσαῖ ἔχοντα ἐκτύπους ῥόδακας καὶ κοσμήματα

πολλὰ ἐκ κρυστάλλου (πίν. 9,10), ὧν τὰ πλεῖστα ἔκειντο ἐν σωρῶ. Ἐν τῷ θαλάμῳ οὐδὲν εὐρέθη ἔξω τῶν λάκκων, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς, ἀσήμαντα δὲ κτερί-

8.

9.

σματα ἐν τῇ κόγχῃ. Ὁ μέγιστος τῶν λάκκων, ὁ ἀριστ. τῷ εἰσιόντι κείμενος, ἔχει μῆκ. 2,55, πλ. 1,20 ἕως 1,35 καὶ βᾶθος 1,52. Τὸ πρὸς δυσμὰς ἡμισυ αὐτοῦ ἦτο μέχρι τοῦ χείλους πλήρες χωμάτων μελανῶν ἀναμειγμένων μετ' ὀστῶν καὶ κτερισμάτων, ἦτοι φύλλων χρυσοῦν μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων καὶ κοσμημάτων ὡς τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφημερ. 1887 πίναξ 13,17. Τὸ ἕτερον ἡμισυ τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἦτο ὡσαύτως κεχωσμένον, ἀλλὰ μόνον μέχρι βᾶθους 0,60 μ. περίπου. Ὅταν μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ πλείστου μέρους τῶν χωμάτων ἐφθάσαμεν πλησίον τοῦ πυθμένος τοῦ λάκκου, παρουσιάσθησαν εἰς μὲν τὴν ΒΑ γωνίαν αὐτοῦ πλῆθος ὀστῶν

ἀνθρωπίνων ἐν σωρῶ, εἰς δὲ τὴν ΝΑ γωνίαν ἐννέα χαλκᾶ ἀγγεῖα καὶ πλησίον αὐτῶν ἄλλα πάλιν ὄστᾶ, ἐν οἷς δύο κρανία. Ἐν τῷ λοιπῷ λάκκῳ ὀλίγα ὄστᾶ εὑρέθησαν, καὶ ταῦτα διεσπαρμένα, πρὸ πάντων παρὰ τὴν Β αὐτοῦ πλευράν. Ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπιχώσεως καὶ τῆς θέσεως τῶν ὄστων συμπεραίνω, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ὄστων (τὰ ἐν σωρῶ) μετὰ τῶν ἀγγείων μετηνέχθησαν ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ θαλάμου εἰς τὸν λάκκον, ὃν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξεκένωσαν, οὐχὶ ὅμως ὄλον, ἀλλὰ μόνον τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἤμισυ αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ κατέθησαν τὰ τε ὄστᾶ καὶ τὰ ἀγγεῖα, ἠρκέσθησαν νὰ τὰ καλύψωσι μόνον διὰ γώματος, χωρὶς νὰ ἰσοπεδώσωσι τὴν ἐπίχωσιν. Ἐκ τῶν χαλκῶν ἀγγείων τὸ μέγιστον (πίν. 9,27) ἀνεστραμμένον ὃν ἐσκέπαζε τέσσαρα ἄλλα τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἀλλὰ μικρότερα, καὶ τὴν φιάλην (πίναξ 9,28)· παρ' αὐτὰ ἔκειτο ἄλλο ἀγγεῖον τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ μέγα σχήματος, σκεπαζόμενον ὑπὸ ἀνεστραμμένου τρίποδος (πίν. 9,29), πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ πίν. 7,3 ἀπεικονιζομένη πρόχους. Περὶ τὰ δύο κρανία τὰ παρὰ τὰ ἀγγεῖα κείμενα εὑρέθησαν φύλλα τινὰ χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων, κατὰ μῆκος δὲ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ λάκκου αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ ὑπὲρ τὰς δέκα· πρὸς τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς ταύτης ἔκειντο καὶ τρεῖς αἰχμαὶ δοράτων (πίν. 9,26), ὧν αἱ δύο ἔσωζον ἔτι καὶ μέρος τοῦ ξύλου· ἡ θέσις αὐτῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἂν ἐτέθησαν ὀλόκληρα τὰ δόρατα εἰς τὸν τάφον, πρέπει νὰ εἶχον θραυσθῆ πρότερον εἰς τεμάχια. Κατὰ μῆκος δὲ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λάκκου εὑρίσκοντο πολλαὶ μικραὶ καὶ λεπταὶ ταινίαι ἐλεφάντιναι ἄνευ κοσμημάτων καὶ τινὰ μικρὰ ὄστείνα κοσμήματα σχήματος φύλλου κισσοῦ (πρὸς Bull. Corr. hell. II πίν. 15,1). Τέλος πλησίον τῆς ΝΔ γωνίας εὑρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,37). Εἰς τοὺς ἄλλους δύο λάκκους τὰ χρώματα ἦσαν ἀναμειγμένα μετὰ μικρῶν κτερισμάτων, πρὸ πάντων φύλλων χρυσῶν, μέχρι τοῦ πυθμένου. Ἐν τῷ λάκκῳ τῷ πρὸ τῆς κόγχης, ὅστις ἔχει μῆκ. 2,15, πλ. 0,85, βάρ. 1,50, εὑρέθη καὶ δακτύλιος χαλκοῦς κατιωμένος ὡσεὶ σίδηρος, εἶτε διότι ὁ χαλκὸς περιέχει πολὺν σίδηρον, εἶτε διότι ἦν συναφῆς σιδηρῶ ἀντικειμένῳ καταστραφέντι· πρὸς τούτοις βελόνη χαλκῆ μήκους 0,076 ὀξυνομένη κατ' ἀμφοτέρω τὰ ἄκρα. Ἐν τῷ τρίτῳ λάκκῳ,

τῷ πρὸς τὸν Α τοῖχον, ὅστις ἔχει μῆκ. 2 μ., πλ. 1 μ. καὶ βάρ. 1,35, τὰ κτερίσματα ἦσαν σπανιώτερα, διότι εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ ὀλίγα μόνον φύλλα χρυσᾶ. Κατόπιν ὅμως ἀφοῦ ἐξήχθησαν τὰ χρώματα ἐκ τῶν λάκκων καὶ ἐκοσκινίσθησαν, εὑρέθη ἐν μὲν τοῖς τοῦ δευτέρου λάκκου ὁ ἐγγεγλυμμένος λίθος πίν. 10,36, ἐν δὲ τοῖς τοῦ τρίτου ὁ ὑπ' ἀριθ. 35 Ἐν ἐνὶ τῶν δύο τούτων λάκκων (πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ) ἔκειτο καὶ ὁ πίν. 10,38 κύλινδρος, ὅστις εὑρέθη ὡσαύτως ἐν τοῖς κοσκινισθεῖσι χρώμασιν. Ἡ κόγχη ἔχει μῆκος 2,25, πλ. 1,20, ὕψ. 2 μ. Ἐν αὐτῇ οὐδὲν κτερίσμα εὑρέθη, ὄστᾶ ὅμως πολλά. Τεμάχια πηλίνων ἀγγείων εὑρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ ὅλως ἀσήμεντα.

Τ. 48^{ος}. Πλ. δρόμου 1,65. Στομ. πλ. 0,92, βάρ. 2,85. Θαλάμου πλ. 4 μ., μῆκ. ἐπίσης 4 μ. Ὑψ. 1,92 ἕως 2,84. Ἐν τῷ δρόμῳ οὐδὲν κτερίσμα, οὐδὲ ἐν τῷ στομίῳ. Ἐν τῷ θαλάμῳ ἀριστ. τῆς εισόδου εὑρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,40), ὀλίγον δὲ περαιτέρω ἄλλος (αὐτ. ἀρ. 39). Ἐν τῷ λοιπῷ τάφῳ εὑρέθησαν διεσπαρμένα πέντε ἢ ἕξ φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων, τρία δὲ ἄτινα ἐκάλυπτον κοσμήματα ἐξ ἄλλης ὕλης παρεμφερῆ τῷ Ἀθην. τ. 6, Β, 27. Ἐν κόσμημα ἐξ υελώδους μάζης ὅμοιον τῷ Ἀθην. τ. 6, Β, 18 καὶ ἐν βέλος χαλκοῦν.

Τ. 49^{ος}. Μῆκος δρόμου 15 μ. περίπου, πλάτ. 1,80. Στομ. πλ. 1,10, βάρ. 3,28. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ἐχει δύο θαλάμους· τοῦ πρώτου πλάτ. 3,97, μῆκ. 5,42, τοῦ δευτέρου πλ. 2,43, μῆκ. 2,50, ὕψ. 2,28. Ὁ ἀριστ. τῷ εἰσιόντι τοῖχος τοῦ στομίου καὶ οἱ τρεῖς τοῖχοι, βόρειος, ἀνατολικὸς καὶ δυτικὸς, τοῦ πρώτου (μείζονος) θαλάμου εἶναι κτιστοὶ ἐκ λίθων κοινῶν καὶ πηλοῦ ἠχυρωμένου, φαίνεται δὲ ὅτι εἶχον λαξεύσει τὸν τάφον ἐν τῷ βράχῳ, ὅπως καὶ τοὺς λοιπούς, παρατηρήσαντες ὅμως εἶτα, ὅτι ἡ ἑτέρα τῶν πλευρῶν τοῦ στομίου καὶ τρεῖς τῶν τοῦ μείζονος θαλάμου ἕνεκα τῆς ἰδιαίτερας συστάσεως τοῦ βράχου δὲν ἦσαν ἱκανῶς στερεαί, ἐνίσχυσαν αὐτάς διὰ τῶν λιθίνων τοίχων· ἡ ὀροφή ὅμως, ἣν δὲν ἠδύναντο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ στηρίξωσιν, ἐκτὸς ἐὰν ἔκτιζον θόλον, κατέπεσε βραδύτερον. Ἐν τῷ δρόμῳ εὑρέθη τὸ ἐν πίν. 9,20 ἀπεικ. μαχαίριον. Πρὸ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ στομίου ἔκειτο κρανίον καὶ πλησίον αὐτοῦ ταινία χρυσῆ μήκους

0,13, πλ. 0,013. Μεταξύ τῶν λίθων τοῦ στομίου οὐδὲν εὐρέθη, εἰς τὸ κατώτατον ὅμως μέρος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀριστ. τῷ εἰσιόντι ἔκειτο ἀγγεῖον σχήματος ποτηρίου (παρεμφερές, ὡς φαίνεται, τῷ παρὰ Schliemann Mycènes εἰκῶν 479, ἄνευ τῆς βάσεως ὅμως) καὶ ἐξ ὕλης λευκῆς (αἰγυπτιακῆς πορσελάνης) ὑελωμένης τὴν τε ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν δι' ὑελώσεως χρώματος πρασίνου· ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐκοσμεῖτο πρὸς τούτοις καὶ διὰ γραμμῶν μελανῶν ἐπὶ τοῦ πρασίνου χρώματος· ἀντὶ βάσεως ὑπῆρχον ὡσεὶ ἐπικεκολλημένοι τῷ πυθμένι δύο τετράγωνοι ῥάβδοι διασταυρούμενοι, ὧν τὰ τέσσαρα ἄκρα ὑπανερχόμενα κατέληγον περὶ τὸ χεῖλος. Δυστυχῶς ἡ ὕαλος ἐφθάρη πολὺ ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκολληθῇ τὸ ἀγγεῖον. Παρὰ τὸν δεξιὸν τῷ εἰσιόντι τοῖχον τοῦ στομίου εὐρέθη πυξὶς ἐλεφαντίνῃ ὕψους 0,087, διαμ. 0,086 διηρημένη τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν εἰς πέντε ταινίας ἢ ζώνας, ὧν αἱ μὲν δύο, ἀνωτάτη καὶ κατωτάτη, φέρουσι κοσμήματα δικτυωτά, αἱ δὲ λοιπαὶ τρεῖς ἀναγλύπτους ναυτίλους. Τοῦ πώματος οὐδὲν σώζεται, διότι πιθανῶς δὲν εἶχε τοιοῦτο, ὃ δὲ πυθμὴν σύγκειται ἐκ τεσσάρων τεμαχίων, ἧτοι δίσκου ἐλλειψοειδοῦς ἐν τῷ κέντρῳ, δακτυλίου ἐλλειψοειδοῦς περιβάλλοντος αὐτὸν καὶ δύο τεμαχίων σχήματος ἡμισελήνου προσθεθειμένων ἐκατέρωθεν τοῦ δακτυλίου, ὥστε νὰ γίνηται τὸ ὅλον κυκλικόν. Τὰ τεμάχια ταῦτα συνεδέοντο μεταξύ των καὶ μετὰ τοῦ κυλίνδρου δι' ἤλων. Καὶ ἡ πυξὶς εἶναι λίαν βεβλαμμένη. Ἐντὸς τοῦ μείζονος θαλάμου εὐρέθησαν διεσπαρμένα φύλλα τινὰ χρυσᾶ καὶ κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάξης ὡς τὰ ἐν Ἀθην. τόμ. 6, Β. 21, 22, Γ. 28. Ἀρχ. Ἐφημερ. 1887 πίν. 13, 14. Kurpelg. von Menidi III 23, IV 15, 30. VI 14 κτλ. Ἐπειτα τεμάχια — ὀλίγα δυστυχῶς — ἄλλου ἀγγείου ἐκ λευκῆς αἰγυπτιακῆς πορσελάνης μεθ' ὑελώσεως κιτρίνης κεκοσμημένου τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν δι' ἐκτύπων ῥομβοειδῶν σχημάτων· πρὸς τούτοις τεμάχια ἀγγείου λιθίνου ῥαβδωτοῦ καὶ ἄλλου πάλιν ἐξ αἰγυπτιακῆς πορσελάνης¹, οὗ τὸ σχῆμα, ὡς συνεπληρώθη πιθανῶς μὲν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος, ὄρα ἐνταῦθα σχ. 10. Ἡ συμπλήρωσις

¹ Ἀμφοτέρων τῶν ἀγγείων τεμάχια εὐρέθησαν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ θαλάμῳ, τὰ πλείστα ὅμως ἐν τῷ πρώτῳ.

δὲν εἶναι ἀσφαλῆς ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἄνωτον τοῦ ἀγγείου καὶ τοὺς ὤμους· ὕψος ἔχει νῦν 0,11. Ὁ πηλὸς εἶναι

40

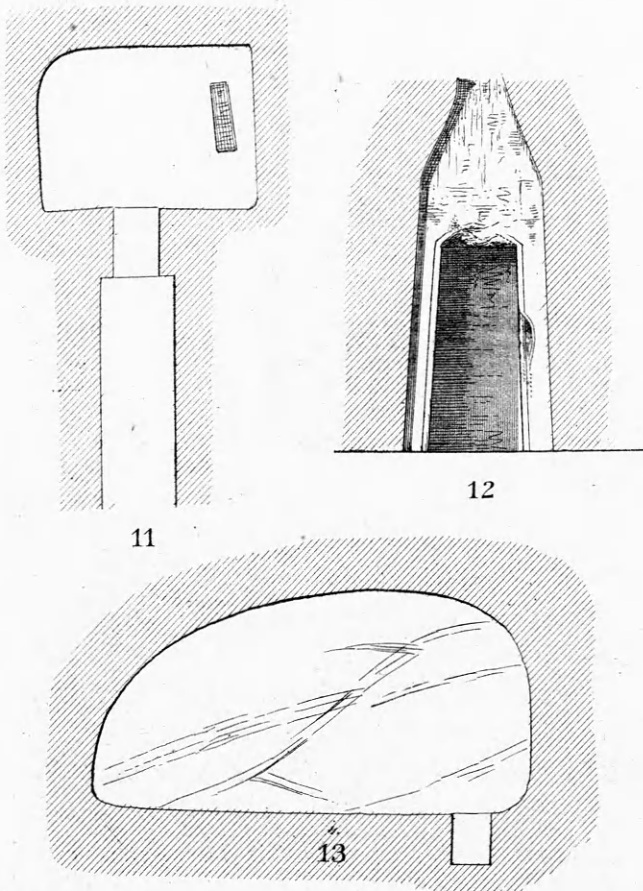
ἀμμώδης χρώματος τεφροκυάνου, ἢ δ' ἐπιφάνεια ἀπλῶς ἐστιλβωμένη, ἄνευ ὑελώσεως. Τὰ κοσμήματα εἶναι ἐντετυμημένα ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ ἀγγείου, αἱ δ' ἐντομαὶ πλήρεις ὕλης λευκῆς καλυπτομένης ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος ὑελώσεως λευκῆς ἢ λευκοκυάνου, ἧτις ὅμως πολλαχοῦ ἐξέπεσε, φαίνεται δὲ νῦν γυμνὴ ἢ λευκὴ ὕλη ὅμοια κιμωλία. Τὰ κοσμήματα εἶναι περὶ μὲν τὸν ὄμον φυλλοειδῆ (πρβ. τὰ παρεμφερῆ παρὰ Maspero Archéol. égyptienne εἰκ. 216), κατωτέρω δ' αὐτῶν δύο γραμμαὶ περιβάλλουσαι τὴν γάστραν καὶ ὑπ' αὐτὰς ὡσεὶ δελτίον (cartouche), οὗ δυστυχῶς μέρος μόνον σώζεται (ἀπεικ. ἐν φυσικῷ μεγέθει σχ. 10^α). Ἐὰν τὰ

10^α

ἐπ' αὐτοῦ σημεῖα εἶναι γράμματα καὶ ἐὰν δύναται ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξαχθῇ νόημά τι, ἄς κρίνωσιν ἄλλοι. Τέλος μεταξύ τοῦ στομίου καὶ τῆς ἐν τῷ Ν τοίχῳ θύρας τοῦ δευτέρου θαλάμου εὐρέθη κύλινδρος ἐλεφαντίνος κάκιστα διατηρούμενος ὕψ. 0,075, διαμ. 0,074 ἕως 0,085, διότι εἶναι ἐλλειψοειδῆς. Εἰς τὴν κάτω περιφέρειαν ὑπάρχουσι δύο ὀπαὶ ἀντιστοιχοῦσαι ἀλλήλαις, κατὰ τὸ μέσον δὲ ὕψος ἄλλαι δύο, ἴσως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα καὶ τρίτη· ἐξ αὐ-

τῶν καταδεικνύεται, ὅτι ὁ κύλινδρος περιέβαλλεν ἀντικείμενον ἐξ ἄλλης ὕλης. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διακρίνονται λείψανα παραστάσεων ἀναγλύπτων· μορφή ἀνθρωπίνη, ἧς ἡ κεφαλὴ δὲν σώζεται, φοροῦσα ζώνην περὶ τὴν ὀσφύν, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ γυμνή(;) βαίνει πρὸς ἀριστερὰ ἄγουσα διὰ σχοινοῦ ζώνῃ· πρὸ τοῦ ἀνθρώπου σώζονται ἴχνη δένδρου, πέραν δ' αὐτοῦ ἄλλη ὁμοία παράστασις, διακρίνονται δ' ἐνταῦθα καὶ πτέρυγες ὑπεράνω τοῦ ζώου, τὸ ὅποιον κατ' ἀκολουθίαν εἶναι γρύψ ἢ σφίγξ. Τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου μόνον ὁ ἕτερος τῶν ποδῶν σώζεται. Ἐν τῷ δευτέρῳ θαλάμῳ εὑρέθησαν τεμάχιά τινα ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων λίαν ἐφθαρμένων· μεταξύ αὐτῶν τὰ κάλλιστα σωζόμενα ἦσαν τὰ δύο ἐν πίνακι 8,1 καὶ 2 δημοσιευόμενα, πρὸς δὲ τούτοις πλάξ μικρὰ (μῆκ. 0,045, πλάτος 0,024), ἐφ' ἧς σφίγξ ἀνάγλυπτος ὀκλάζουσα πρὸς ἀριστ. Σώζονται δύο ὀπαι πρὸς προσήλωσιν. Ἐν τέλει σημειῶ, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ θαλάμῳ εὑρέθη καὶ πυρὴν ἐλαίας εὐμεγέθης, ὡσεὶ ἡμέρου.

Τ. 52^{ος}. Δρόμου πλάτ. 1,98. Στομ. πλ. κάτω

1,28, ἄνω 1,05, βάθ. 1,85, ὕψος 2,62. Θαλάμ. πλάτ. 5,80, μῆκ. 4,40, ὕψος ἐν τῷ μέσῳ 2,84. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ὅρα καὶ τὰ σχεδιάσματα τοῦ τάφου τούτου, ἀριθ. 11 (κάτοψις), 12 (εἴσοδος) καὶ 13 (τομὴ). Ὁ τάφος οὗτος διέφερε πάντων τῶν λοιπῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἢ τε πρόσοψις καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ στομίου ἀμφότεραι ἦσαν κεχρισμένοι δι' ἀσβεστοκονιάματος, πλὴν τούτου δὲ τὸ ἀνοιγμα τοῦ στομίου περιβάλλεται καὶ ὑπὸ ταινίας (δρα σχ. 11) βαθυτέρας, ἧτις ἦν πιθανώτατα ἐρυθρὰ κεχρισμένη καὶ ἧτις ἀναμιμνήσκει τὴν πρόσοψιν τοῦ στομίου τοῦ λεγομένου θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως. Παρὰ τὸν Μ τοίχον τοῦ θαλάμου ὑπάρχει λάκκος ἐσκαμμένος ἐν τῷ ἐδάφει μῆκ. 1,82, πλ. 0,54, βάθος 0,75, ὅστις ἦν κεκαλυμμένος διὰ πωρίων πλακῶν· ὁμοίαι πλάκες ἔκειντο καὶ περὶ τὸν λάκκον, οὐχὶ ὅμως ἐν μεγάλῃ τάξει. Ἐν τῷ λάκκῳ οὐδὲν κτέρισμα εὑρέθη, εἰς τὴν ΜΔ γωνίαν ὅμως τοῦ θαλάμου ἀνεκαλύφθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,41), πρὸ τοῦ στομίου δὲ χρυσοῦν φύλλον, ἐφ' οὗ ἔκτυπος σφίγξ (πίν. 9,13), ὀλίγον περαιτέρω λαβὴ ἀγγείου ἀργυρᾶ καὶ πλῆθος κοσμημάτων ἐξ ὑελώδους μάζης μετ' ἐκτύπων ναυτίλων ἢ ἄλλων σχημάτων (πρὸς τὰ ὅμοια ἐν Ἀθην. τ. 6, Β 17, Γ 37, 41, 42, 45. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13,12) καὶ σφόνδυλος λίθινος. Τέλος παρὰ τὸν Β τοίχον εὑρέθη ἡ χαλκῆ βελόνη πίν. 9,25.

III Πίνακες¹.

Πίναξ 7,1 ἕως 18. Πυξίς μετὰ πώματος ἐκ σχιστολίθου γλωριτικοῦ μετὰ κοκκίων χαλαζίου (Quartz) κατὰ τὸν καθηγητὴν τῆς Ὀρυκτολογίας κ. Κ. Μητσόπουλον, ὅστις ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ λίθος οὗτος ἀπαντᾷ ἐν Λαυρίῳ καὶ Σύρῳ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ δοχείου τῆς πυξίδος, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πώματος, παρίσταντο ἀνάγλυπτοι δύο πολύποδες (1⁶), ὧν ὁ ἕτερος σώζεται ὅλος, πλὴν τοῦ ἄκρου ἐνὸς τῶν πλοκάμων· τοῦ ἑτέρου σώζονται δύο πλόκαμοι καὶ μέρος τρίτου. Κάτω περὶ τὴν λίαν χαμηλὴν βάσιν ὑπάρχει κόσμημα, ὅπερ ἀνέρχεται μεταξύ τῶν δύο πολυ-

¹ Οἱ παρὰ τὰς εἰκόνας ἐν παρενθέσει ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὸν τάφον, ἐν ᾧ ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων εὑρέθη· ὅπου δὲ ἐν τῇ περιγραφῇ δὲν παρατίθενται μέτρα, σημαίνει ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀπεικονίσθη εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος.

πόδων μέχρι τοῦ χεῖλους τοῦ δοχείου. Ὀλίγον διάφορον, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς φύσεως βεβαίως, εἶναι καὶ τὸ καλύπτρον τὸ πῶμα (1^α) κόσμημα, ἀμφότερα δὲ ὁμοιάζουσι πρὸς κόσμημά τι οὐχὶ σπάνιον ἐπὶ ἀγγείων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς (πρβ. Furtwängler und Löschke Myken. Vasen πίν. 21, 153), ἰδίως ὅμως ἀπαντῶν συχνότατα ἐπὶ τεμαχίων ἀγγείων ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ ἐσχάτως παρὰ τὴν Σπάρτην ἀνασκαφέντος προϊστορικοῦ τάφου τοῦ Βαφρειοῦ. Ὁ πυθμὴν τοῦ δοχείου (1^β) ἔχει δέκα μικρὰς ὀπὰς, πιθανῶς ὅπως ἀποστραγγίζεται τὸ περιεχόμενον, ἢ δὲ λαβὴ τοῦ πώματος (1γ) εἶναι διάτρητος καὶ ἔχει δύο τομάς, εἰς ἃς προσηλοῦντο ἄλλα τεμάχια, ὡς δεικνύουσιν αἱ σωζόμεναι μικραὶ ὀπαὶ τρεῖς ἐν τῇ μιᾷ καὶ μία ἐν τῇ ἐτέρᾳ. Τοῦ πώματος εὐρέθησαν πάντα τὰ τεμάχια, τοῦ δοχείου ὅμως μόνον τὸ ἥμισυ, ὡς εἴπομεν, σώζεται. Περιέργον εἶναι, ὅτι ἐν ᾧ τὸ χρῶμα τοῦ πώματος εἶναι πρασινωπὸν, τὸ τοῦ δοχείου κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ φαιόν. Ἡ ἐξωτερικὴ ὅμως ἐπιφάνεια ἀμφοτέρων εἶναι στιλπνοτάτη. Τὸ δοχεῖον ἔχει ὕψος 0,06 καὶ διάμετρον 0,18.

Πίν. 7, 2 ἕως 26. Ἀγγεῖον ἀργυροῦν χρυσοκόλλητον ἔχον ὕψος μὲν 0,06, διάμ. δὲ 0,16 μ. καὶ πάχος χειλῶν 0,01 ἕως 0,02. Τῆς λαβῆς (2⁶) τὸ μετὰ τοῦ χεῖλους τοῦ ἀγγείου συνδεόμενον ἄκρον δὲν εἶναι οὔτε συνηλωμένον, οὔτε συγκεκολλημένον, ἀλλὰ συνεσφυρηλατημένον, ὥστε οὐδὲν ἔγνος συναρμογῆς διακρίνεται, ἴσως δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐσφυρηλατήθη ἢ λαβὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐλάσματος μετὰ τοῦ ἀγγείου ἐν μορφῇ οὐράς, ἐκάμφθη δ' εἶτα καὶ προσηλώθη τὸ ἄκρον αὐτῆς εἰς τὸ τοιχώμα τοῦ ἀγγείου δι' ἐνὸς ἤλου· ἐπειδὴ ὅμως, ὡς φαίνεται, τὸ μέρος τοῦ χεῖλους, ἀφ' οὗ ἐκφύεται ἡ λαβὴ, δὲν ἐθεωρεῖτο ἱκανῶς ἰσχυρὸν καὶ ἠδύνατο νὰ διαρραγῇ, ὅταν πληροῦντες τὸ ἀγγεῖον ἐκράτουν αὐτὸ ἐν τῇ χειρὶ, προσήλωσεν ὁ τεχνίτης ἔξω ὑπὸ τὴν λαβὴν ἔλασμα ἐνισχυτικὸν μήκ. 0,044 καὶ πλ. 0,012 διὰ τριῶν ἤλων. Τὰ ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος τούτου κοσμήματα εἶναι ἀπλῶς ἐγκεχαραγμένα, ἐν ᾧ τὰ ἐπὶ τῆς λαβῆς φύλλα ἦσαν χρυσαῖα, ἐντεθειμένα ἐν τῷ ἀργύρῳ καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ πρόσωπα· δὲν εἶναι δὲ πάντα τὰ φύλλα ταῦτα ἰσομεγέθη, ἀλλὰ μεγεθύνονται καθόσον καὶ ἡ λαβὴ πλατύνεται πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ ἀγγείου· τῶν μειζόνων

χρυσῶν φύλλων τὸ ἥμισυ κατὰ μῆκος εἶναι βαθύτερον ἐσκαλισμένον καὶ πεπληρωμένον διὰ τῆς μελανῆς ὕλης, δι' ἧς δηλοῦνται καὶ ἡ κόμη καὶ τὰ γένεια τῶν προσώπων. Τὰ πρόσωπα (2^α καὶ τὰ παρακειμένα μεμονωμένα δύο) ἦσαν εἴκοσι καὶ ἓν, ὑπελείφθησαν ὅμως μόνον ἑπτὰ, τῶν δὲ λοιπῶν φαίνονται οἱ τύποι, οἵτινες εἶναι ἐσκαλισμένοι ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ ἀγγείου· ἕκαστον τῶν προσώπων σύγκειται ἐκ πλειόνων μικρῶν χρυσῶν ἐλασμάτων, ἧτοι ἐξ ἐνὸς ἀποτελοῦντος οἰοῦναι τὸ ἔδαφος τοῦ ὄλου προσώπου, ἐπ' αὐτοῦ δ' εἶναι ἐπικεκολλημένα τρία ἄλλα, ὧν τὸ μὲν σχηματίζει τὸ κυρίως πρόσωπον, ἧτοι παρειάς, στόμα, ῥίνα καὶ μέτωπον, τὸ ἄλλο τὸ οὖς καὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ τρίτον τὸ μικρὸν τεμάχιον τὸ χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ λαιμοῦ διὰ τοῦ πλοκάμου τῆς κόμης. Τὰ μεταξὺ τούτων τῶν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ἐδάφους ἐπικεκολλημένων ὡσαύτως χρυσῶν ἐλασμάτων κενὰ ἦσαν καὶ εἶναι ἐν μέρει ἀκόμη πεπληρωμένα δι' ὕλης τινὸς μελανῆς δηλούσης τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον· ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι τετρημένος καὶ πλήρης τῆς αὐτῆς μελανῆς ὕλης, ἢ δὲ κόρη δεδηλωμένη ἐπὶ τῆς μελανῆς ὕλης δι' ἐγκεχαραγμένου κύκλου. Τὸ στόμα, αἱ ὀφρύες καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ μετώπου, τῆς ῥίνος καὶ τοῦ ὠτὸς δηλοῦνται διὰ λεπτῶν ἐγκεχαραγμένων γραμμῶν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ. Πρὸς δῆλωσιν δὲ τῶν ἐκτὸς τοῦ προσώπου κειμένων μερῶν τοῦ γενείου καὶ τῆς κόμης ἢ μελανῆς ὕλης ἐτέθη ἀμέσως ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἀργύρῳ τοιχώματι τοῦ ἀγγείου ἐντομῶν, ὥστε περιεβάλλοντο τὰ μέρη ταῦτα ὑπὸ ἐδάφους λευκοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως πάντα τὰ πρόσωπα ἀκριβῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πεποιημένα, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ διαφοραὶ· οὕτω ἢ τὸ κρανίον καλύπτουσα κόμη ἐνὸς δηλοῦται διὰ τῆς αὐτῆς μὲν μελανῆς ὕλης, ἐπιτεθειμένης ὅμως ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἀργύρου, οὐχὶ δ' ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους· ἐνὸς ἄλλου τὸ γένειον ὄλον ἦν οὐχὶ μέλαν, ὡς τὸ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, διότι ἀπετελεῖτο ἐξ ἐλάσματος μίγματος χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ, ὥστε διέφερε τῶν παρακειμένων μερῶν τοῦ προσώπου, παρειᾶς καὶ λαιμοῦ μόνον κατὰ τὴν ἀπόχρωσιν τοῦ μετάλλου. Τὰ ἄνωθι τῶν προσώπων καὶ ὑπ' αὐτὰ κοσμήματα εἶναι ὡσαύτως χρυσαῖα καὶ ἐγκεκολλημένα· ὅμοιαι τούτοις γραφαὶ κλάδων εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ πηλίνων ἀγγείων τῶν Μυκηναίων, συχνότε-

ρον δ' ἀπήντησα αὐτάς ἐπὶ τεμαχίων ἀγγείων ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ μνημονευθέντος ἤδη τάφου τοῦ Βαφειοῦ.

Πάντα τὰ πρόσωπα ἀνεξαιρέτως ἔχουσι γενειάδα, οὐχὶ ὅμως καὶ μύστακας. Ἡ δὲ κόμη εἶναι μακρὰ καὶ καταπίπτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου εἰς ἓνα, δύο ἢ τρεῖς πλοκάμους, ὧν τὰ ἄκρα τεχνητῶς εἶναι ἀνεστραμμένα πρὸς τὰ ἄνω. Ὁμοίως, ἀλλ' ὀλιγώτερον, ἀνεστραμμένα εἶναι καὶ τὰ ἄκρα τῶν πλοκάμων τῆς ἐξ ὑελώδους μάζης μορφῆς ἐν πίν. 8, 10, πολὺ δὲ περισσώτερον ὁ πλόκαμος τῆς ἐλεφαντίνης μορφῆς πίν. 8, 1. Περιεργότερον ὅμως μοι φαίνεται, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος ἤδη τεμαχίου πηλίνου ἀγγείου ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ 15^{ου} τάφου, οὗ εἰκόνα παραθέτομεν ἐνταῦθα (σχ. 14), ἡ κόμη τοῦ

14

ἀνδρὸς πίπτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου εἰς τρεῖς πλοκάμους, ὧν τὰ ἄκρα εἶναι ὡσαύτως ἀνεστραμμένα ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω. Ἐπειδὴ τὸ ἀγγεῖον εἶναι βεβαίως προϊὼν ἐγγωρίου τέχνης, καθίσταται πιθανώτερα ὅπως οὐκ ἔστιν ἢ ὑπόθεσις, ὅτι καὶ τὰ ἐκ τιμιωτέρας ὕλης ἀντικείμενα, καὶ αὐτὸ τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον, ἐν Ἑλλάδι ἐποιήθησαν.

Πίν. 7, 3 ἕως 36. Πρόχους χαλκῆ ἔχουσα ὕψος 0,275. Σύγκειται ἐκ δύο μερῶν, τῆς γάστρας καὶ τοῦ λαιμοῦ, ὧν ἐκάτερον εἰργάσθη χωρὶς κατὰ τὴν ἀρμογὴν αὐτῶν καὶ ὅπως ἀποκρύπτῃ αὐτὴν ἐπετέθη ἔλασμα περιθέον τοὺς ὤμους, οὗ τὰ ἄκρα εἶναι συνηλωμένα ὑπὸ τὴν λαβὴν δι' ἧλου· πλὴν τούτου δὲ διακρίνονται ἐνιαχοῦ τῆς ἐξωτερικῆς, ἥτοι τῆς πρὸς τὴν γάστραν, περιφερείας τοῦ ἐλάσματος ὅπαι λίαν μικραί, πιθανώτατα τύποι ἧλων ἐχόντων πάχος βελόνης, οἵτινες προσηλοῦσιν αὐτὸ τόσον στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ὥστε φαίνεται ἐπικεκολλημένον· ἀλλαχοῦ ὅμως τῆς αὐτῆς περιφερείας ὑπάρχουσι στιγμαί, ὥστε φαίνεται ὅτι

ἐναλλάξ περιέθεον στιγμαὶ καὶ ἧλοι. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς περιφερείας τοῦ ἐλάσματος, τῆς πρὸς τὸν λαιμόν, μόνον στιγμαὶ διακρίνονται νῦν, οὐχὶ τύποι ἧλων. Τὸ ἔλασμα κοσμεῖται ὑπὸ δεκαεπτὰ ἐκτύπων κεφαλῶν βοῶν (3^α). Ἡ λαβὴ τοῦ ἀγγείου εἶναι προσηλωμένη εἰς μὲν τὸ χεῖλος διὰ τριῶν ἧλων, εἰς δὲ τὴν γάστραν δι' ἑνός· ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εὐρίσκονται ἐγκεχαραγμέναι ἑπτὰ κεφαλαὶ βοῶν (3^β).

Πίν. 8, 1. Τεμάχιον πλακὸς ἐλεφαντίνης ἢ μᾶλλον τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακός, διότι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ τὸ ἀνάγλυφον, ἀποσπασθὲν ἐφθάρη, ἔμεινε δὲ μόνον ἡ μορφή, ἥτις οὕτω φαίνεται νῦν ὡσεὶ περίτμητος. Σώζεται τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ γυναικὸς κρατούσης ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἄνω, ἴσως λωτοῦ· ἡ ἐτέρα τῶν χειρῶν λείπει. Περὶ τὸν λαιμόν φορεῖ περιδέριον ἢ ἴσθμιον συγκείμενον ἐκ ψήφων τριγωνικῶν συνειρμένων περὶ σχοινίον· ὅμοια ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὰ περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν αὐτῆς ψέλια· πιθανὸν ὅμως εἶναι ἐπίσης τό τε ἴσθμιον καὶ τὰ ψέλια νὰ ὑποτίθενται ὄντα ἐκ μετάλλου φέροντος κοσμήματα ἐγγάρακτα ἢ ἔκτυπα. Ἐπὶ τοῦ μετώπου διακρίνονται πλοκαμίδες ἐλικοειδεῖς, ἄνωθι δ' αὐτῶν φαίνεται ταινία περιβάλλουσα τὴν κόμη, ἥτις δηλουμένη δι' ὀριζοντίων παραλλήλων γραμμῶν ἀπολήγει ἐπὶ τῆς κορυφῆς εἰς πλόκαμον κατερχόμενον μέχρι τοῦ τραχήλου καὶ ἐλισσόμενον τὸ ἄκρον πρὸς τὰ ἄνω σπειροειδῶς¹. Τὸ στήθος τῆς γυναικὸς φαίνεται γυμνόν, διότι οὔτε πτυχαὶ οὔτε ποικίλματα διακρίνονται, οὔτε κἂν ἡ περὶ τὸν λαιμόν καὶ τὰς χεῖρας ὡς τοῦ χιτῶνος· ἀλλ' αὕτη μὲν πιθανῶς σκεπάζεται ὑπὸ τοῦ ἴσθμιου καὶ τῶν ψελίων, πτυχαὶ δὲ καὶ ποικίλματα τοῦ χιτῶνος δὲν φαίνονται καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν ἐπὶ τοῦ ἐκ Μυκηνῶν χρυσοῦ δακτυλίου γυναικῶν Schliemann Mycènes εἰκ. 530, ἐν ᾧ δὲν ἔχουσι γυμνόν τὸ στήθος (ἴδε Rossbach Archäol. Zeitung 1883 σ. 331 σημ. 37). Καὶ ἡ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ., 1887 πίν. 10, 2 δεξιᾷ ἰσταμένη γυνὴ φορεῖ χιτῶνα καλύπτοντα, ὡς ἐκ τῶν χρωμάτων ἀποδεικνύεται, ὀλόκληρον τὸ σῶμα, ἀλλὰ στενὸν μὲν περὶ τὸ στή-

¹ Ἐντελῶς ὅμοιος εἶναι ὁ πλόκαμος σφιγγὸς ἐκτύπου ἐπὶ χαλκοῦ ἐλάσματος (ἀσπίδος) ἐκ Κρήτης ἐν Antichità dell'antro di Zeus ideo ὑπὸ Halbherr καὶ Orsi σελ. 17· ὡσαύτως ἄλλης σφιγγὸς ἢ πλόκαμος αὐτ. Atlante πίν. IV.

θος και προσφυόμενον αὐτῷ, πλατύτερον δὲ κάτω.

Εἰς τὴν αὐτὴν μορφήν ἀνῆκε πιθανῶς τὸ

Πίν. 8,2 δημοσιευόμενον τεμάχιον, ἐφ' οὗ σώζεται τὸ κάτω σῶμα γυναικὸς καθήμενης. Φορεῖ χιτῶνα ποδῆρη ἔχοντα ποικίλματα δικτυωτὰ συνηθέστατα καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων τῆς ἐποχῆς ταύτης, κοσμούμενον δὲ πρὸς τούτοις διὰ τεσσάρων στολίδων ἤτοι ταινιῶν ἐξ ἄλλου ὑφάσματος, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ διάφορα ποικίλματα, ἐπερραμμένων ἐπὶ τοῦ χιτῶνος δύο μὲν κατὰ τὰ σφυρά, δύο δὲ κατὰ τὸ γόνυ· ἐκ τῶν δύο τῶν στολίδων περιφερειῶν μόνῃ ἢ ἄνω φαίνεται συνερραμμένη τῷ χιτῶνι, ἢ δὲ κάτω ἐλευθέρα οὔσα προεξέχει. Ὅμοίως κεκοσμημένοι εἶναι οἱ χιτῶνες τῶν γυναικῶν ἐπὶ τριῶν ἄλλων ὡσαύτως ἐλεφαντίνων μνημείων, ὧν τὸ πρῶτον

Πίν. 8,3 εἶναι πλάξ ἐκ τῆς λαβῆς τοῦ ἐν πίν. 9,19 δημοσιευομένου κατόπτρου. Εὐρέθησαν δύο τοιαῦται πλάκες, ὧν ἡ μὲν σώζεται σχεδὸν ὅλη, τῆς δ' ἑτέρας τὸ ἥμισυ περίπου· ἀλλὰ ταύτης ἢ ἐπιφάνεια διατηρεῖται ὀπωσοῦν, ἐν ᾗ τῆς πρώτης εἶναι λίαν ἐφθαρμένη· ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἀποδεικνύει ἀκριβοῦς παραβολὴ ἢ παράστασις ἦτο καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἢ αὐτῆ, ἀπετελέσαμεν τὴν δημοσιευομένην εἰκόνα ἐξ ἀμφοτέρων συμπληρώσαντες τὸ ἐλλείπον μέρος τῆς κάλλιον διατηρουμένης πλακὸς ἐκ τῆς ἑτέρας· τοῦτο τὸ συμπληρωθὲν μέρος πρὸς διάκρισιν ἀφέθη ἄνευ σκιῶν. Αἱ πλάκες ἦσαν προσηλωμέναι εἰς τὸ κατόπτρον δι' ἤλων, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐπὶ τῶν στηθῶν τῶν γυναικῶν δύο ὀπαί. Περὶ τῆς παραστάσεως δὲν ἔχομεν πολλὰ νὰ εἰπώμεν· φαίνονται δύο γυναῖκες καθήμεναι ἐπὶ ἐδρῶν, ὧν ἡ πρὸς δεξιὰ κρατεῖ τῆ μὲν κλάδον, τῆ δ' ἑτέρα δυσδιάγνωστον τι· ἐπίσης δυσδιάγνωστον εἶναι τὸ ἀντικείμενον, ὃ κρατεῖ τῆ δεξιᾶ ἢ ἑτέρα τῶν γυναικῶν. Παρεμφερῆς ἐν πολλοῖς εἶναι ἢ παράστασις ἀναγλύφου φέροντος ἐπιγραφὴν χεταίαν παρὰ Perrot et Chipiez Hist. de l'art IV εἰκ. 280. Ἐπὶ τοῦ χιτῶνος τῶν ἐπὶ τῆς πλακὸς γυναικῶν δὲν διακρίνονται νῦν στολίδες ἕνεκα τῆς κακῆς τοῦ μνημείου καταστάσεως, εἶναι ὅμως εὐκρινέσταται ἐπὶ τῶν ἐπομένων δύο μνημείων

Πίν. 8,4 καὶ 5. Τὸ πρῶτον εἶναι τεμάχιον πλακὸς ἀναγλύπτου, ἐφ' οὗ σώζεται τὸ κάτω σῶμα γυναικὸς καθήμενης· τὸ ἐλλείπον ἐκ τῶν σκελῶν

ἦν ὀλίγον προβεβλημένον, ὡς τὸ τῆς ἐν πίν. 8,2 γυναικὸς. Καὶ ταύτης ὁ χιτῶν ἔχει οὐ μόνον τὰ δικτυωτὰ ποικίλματα ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ τὰς τέσσαρας στολίδας, ὧν τὰς μὲν δύο περὶ τὰ σφυρά, τὰς δ' ἄλλας δύο ἀνωτέρω τοῦ γόνατος. Τὸ δεύτερον μνημεῖον, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5 ἀπεικονιζόμενον, παριστᾷ τὸ ὀπίσω ἥμισυ τοῦ κάτω σώματος γυναικὸς ὀρθίας καὶ εἶναι τὸ μόνον σωθὲν μέρος ἐλεφαντίνου εἰδωλίου ἐλογλύφου, δημοσιεύομεν δ' αὐτὸ χάριν τοῦ ἐνδύματος, οὗ τὰ μὲν ποικίλματα εἶναι διάφορα τῶν τῶν ἄλλων γυναικῶν, δὲν λείπουσιν ὅμως οὐδ' ἐξ αὐτοῦ αἱ στολίδες, αἵτινες φαίνονται οὔσαι τρεῖς, δύο κατὰ τὰ σφυρά καὶ μία κατὰ τὸ γόνυ.

Πίν. 8,6. Λεῖψανον ἀναγλύφου παριστῶντος γρύπα κατασπαράσσοντα ζῶον τι τετράπουν, ἴσως χοῖρον· τὴν θέσιν τῆς πλακὸς, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται, ἐξέλεξεν ὁ ἰχνογραφῆσας πάσας ταύτας τὰς ἐκ Μυκηθῶν ἀρχαιότητος, πλην τῶν ἐγγεγλυμμένων λίθων, κ. Gilliéron· τὸ ἐπ' ἐμοί, ὀρθότερον θεωρῶ νὰ στηθῆ ἢ πλάξ ἐπὶ τῆς νῦν ἀριστερᾶς αὐτῆς πλευρᾶς, ὥστε τὸ μὲν σπαρασσόμενον ζῶον νὰ εὐρίσκηται ἐν φυσικῇ ὀριζοντίᾳ στάσει, νὰ προσβάλλῃ δ' αὐτὸ κάτωθεν ὁ γρύψ· οὕτω τοῦλάχιστον ἢ παράστασις καθίσταται ἀμέσως σαφῆς τῷ ὀφθαλμῷ, ἐν ᾗ ὡς νῦν ἔχει φαίνεται συγκεχυμένη. Ὁ χοῖρος ἔστρεφεν ὑποθέτω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ὃ δὲ γρύψ ἐστήριζε τοὺς ὀπισθίους πόδας ἐπὶ ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους σαφῶς δεδηλωμένων. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχει ὁ γρύψ ὄτα εὐμεγέθη, ὧν φαίνεται τὸ ἕτερον, περὶ δὲ τὸν λαιμὸν πετρά (πρβ. περὶ τῶν γρυπῶν Furtwängler ἐν Roscher's Lex. der Mythol. σελ. 1742 ἐξ.).

Πίν. 8,7. Κόσμημα ἐγχάρακτον ἐπὶ δίσκου ἐλεφαντίνου· πρβ. τὰ παρὰ Schliemann Mycènes εἰκ. 241 ἐκ χρυσοῦ πέταλα.

Πίν. 8,8. Ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ 27^{ου} τάφου ἀνεφέραμεν ἤδη, ὅτι εὐρέθησαν πλείονες κιονίσκοι ἐξ ἐλέφαντος ἀρράβδωτοι, ὡς οἱ ἐν Σπάτα ἀνακαλυφθέντες (Bull. de Cor. Hell. II πίν. 14,2), προερχόμενοι ἐξ ἄπαντος ἐκ σκευῶν ξυλίνων ἢ ἄλλης ὕλης· ῥαβδωτὸς ὅμως μόνον εἰς ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν, ὃ δημοσιεύομενος· ἔχει ῥαβδώσεις εἰκοσιτέσσαρας, ἀπολήγει δὲ κάτω εἰς ἀπόφυσιν τετράπλευρον, ἣτις ἐχρησίμευεν ὅπως ἐγγομοῦται εἰς

ἄλλο ἀντικείμενον· ἐπὶ τοῦ ἄβακος ὑπάρχει ὀπὴ τετράγωνος βάθους 0,014 μ. καὶ μήκους πλευρᾶς 0,006 μ. Ὑπὸ τὸν ἐγχίνον εἶναι δεδηλωμένον τὸ ὑποτραχήλιον, μεταξύ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐγχίνου φαίνονται τὰ ἄκρα τῶν ραβδώσεων ἐσχηματισμένα ὡς φύλλα ῥόδακος, ὡς ἐν τῷ γνωστῷ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως κιονοκράνῳ. Ὁ κιονίσκος φαίνεται ὅτι μειοῦται ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω.

Πίν. 8,9. Εἰδώλιον ἐξ ὑελώδους μάζης· φαίνεται ὅτι κᾶθηται, κρατεῖ δὲ τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας ἐπὶ τοῦ στήθους· εὐρέθη ὁμοῦ μετὰ πλειόνων ἄλλων ὁμοίων, εἶναι δὲ πάντα τετρημένα κάτω καὶ κατὰ τοὺς ὤμους, ὥστε προφανῶς ἦσαν ἐπερραμένα ἐπὶ ὑφάσματος ἢ συνειρμένα περὶ δύο κλωστής. Πρὸς αὐτὰ πρβ. Schliemann Mycènes εἰκ. 273 καὶ Furtwängler und Löschke Myk. Vasen σ. 48 εἰκ. 27.

Πίν. 8,10. Ὡσαύτως ἐξ ὑελώδους μάζης· παρίσταται γυνὴ πρὸς ἀριστερὰ κρατοῦσα ἐν χερσὶ κλάδον· ἀπὸ τῆς κόμης, περὶ ἣν φορεῖ ἴσως καὶ στεφάνην, κατέρχονται πλόκαμοι δύο ἢ τρεῖς μέχρι τῶν νώτων. Ὁ χιτῶν εἶναι κεκοσμημένος διὰ στολίδων, ὡς οἱ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ἐξ ἐλέφαντος γυναικῶν.

Πίν. 8,11. Ταινία ἐξ ἐλέφαντος μήκους 0,123, πλάτους 0,017. Εἰς τὸ ἀριστερόν ἄκρον σώζεται ἀπόφυσις, αἱ δὲ μακρὰ στεναὶ πλευραὶ εἶναι ἠυλακωμένα, ὡς δεικνύει ἡ παραπεικονιζομένη τομὴ. Πρὸς τὸ κόσμημα πρβ. Schliemann Tiryns σ. 325 καὶ πίν. IV.

Πίν. 8,12. Ὡς ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ ἐδηλώσαμεν, πλησίον τῆς δημοσιευομένης κεφαλῆς εὐρέθησαν δύο ἄλλαι, ὧν ἡ μὲν ἔχουσα ὕψος 0,092 εἶναι ὁμοία αὐτῇ, ἡ δ' ἑτέρα ὕψους 0,105 παρίσταται κατ' ἐνώπιον· ἀμφοτέρα εἶναι λίαν ἐφθαρμένα, ὥστε αἱ λεπτομέρειαι δὲν διακρίνονται· τῆς κατ' ἐνώπιον τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐντελῶς κωνικὸν καὶ στερεῖται τοῦ κομβίου, ὃ ἔχουσιν αἱ ἄλλαι δύο. Τῆς δημοσιευομένης ἡ ἑτέρα ὄψις εἶναι ἐπίπεδος, φέρει δὲ καὶ δύο ὀπὰς πρὸς προσήλωσιν. Ἐπὶ τῆς κόμης φορεῖ κάλυμμα κωνοειδὲς ἀπολλῆγον ἄνω εἰς κομβίον πεπλατυσμένον καὶ κεκοσμημένον τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν δι' ἐγχαράκτου ῥόδακος. Ἐπὶ τοῦ μετώπου ὑπὸ τὸ κάλυμμα προκύπτουσι πλοκαμίδες ἐλικοειδεῖς. Ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ ἦν ἐντεθει-

μένη ἐξ ἄλλης ὕλης, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ βολβοῦ μικρὰ κοιλότης. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀναμφιβόλως ἀνδρική, δὲν ἔχει ὅμως μύστακας, ὡς δὲν ἔχουσι καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ ἀγγείου πρόσωπα· πιθανὸν ὅμως εἶναι, ὅτι παρίσταται αὕτη καὶ ἀγένειος, διότι τὸ ὡς γενειὰς περιβάλλον τὸ πρόσωπον εἶναι πεποιημένον ἀκριβῶς καθ' ὅν καὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τρόπον· ἴσως ἠθέλησεν ὁ τεχνίτης νὰ παραστήσῃ πλατείας ταινίας (παρήγια) συνεχόμενας μετὰ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ σκεπαζούσας τοὺς κροτάφους καὶ τὰς παρειάς, συνδεομένας δὲ κατὰ τινα τρόπον ὑπὸ τὸν πώγωνα· τοῦτο συμπεραίνω καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἔσχάτη παρὰ τὸ οὖς τῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου πλοκαμιδῶν σκεπάζεται ἐν μέρει ὑπὸ τὰς γραμμὰς τῆς δὴ γενειάδος. Παρήγια τοιαῦτα φέρουσι πῆλινα εἰδώλια καὶ ἀγάλματα ἐκ Κύπρου (ἴδε Perrot et Chipiez Hist. de l'art III σελ. 518 καὶ Heuzey Catalogue des figurines σ. 129). Ἡ δύνατο ὅμως ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου μνημείου τὸ παρήγιον νὰ ἦναι πράγματι γενειὰς, ἐὰν ἀντὶ ἰδιαιτέρου καλύμματος παρεδεχόμεθα ὅτι ἡ κεφαλὴ φορεῖ *φενάκηνη*, ὡς φρονεῖ τοῦτο περὶ τῆς ὁμοίας τῆς ἡμετέρας ἐκ Σπάτα κεφαλῆς (ἀπεικ. ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Α, 1 καὶ Bull. de Corr. Hell. II πίν. 18,2) ὁ Milehhofer (Mitth. des arch. Inst. 1877 σ. 268)· τοῦτο ὅμως ἐνταυθᾶ μοι φαίνεται ἀπίθανον ἕνεκα τοῦ ῥόδακοστολιστοῦ κοσμήματος, εἰς ὃ ἀπολλῆγει τὸ κάλυμμα.

Πίν. 8,13 καὶ 13a. Δύο ζῶα προβατοειδῆ ἢ βοοειδῆ, συμφοῦη, ὀκλάζοντα ἀμφοτέρα κατ' ἐναντίας διευθύνσεις· ἑκατέρου δύο μόνον πόδες φαίνονται, εἷς πρόσθιος καὶ εἷς ὀπίσθιος· σώζεται ἡ κεφαλὴ τοῦ ἑνός, ἥτις εἶναι ἐστραμμένη ὑπὲρ τὰ νῶτα τοῦ ἑτέρου. Ἀμφοτέρα εἶναι ἐπὶ βάσεως ἐχούσης πλάτους 0,012 μ. καὶ φερούσης δύο ὀπὰς πρὸς προσήλωσιν ἐπὶ ἄλλου ἀντικειμένου. Βεβαίως ἐχρησίμευεν ὡς λαβὴ ἢ ἀπλῶς ὡς ἐπίθεμα σκεύους τινός.

Πίν. 8,14. Γρύψ κατακείμενος πρὸς ἀριστερά, τὰς πτέρυγας ἔχων ἀναπεπταμένας, τὴν κεφαλὴν στρέφων πρὸς τὰ ὀπίσω (πρβ. τὸν ἐπὶ λίθου ἐγγεγλυμμένου ἐκ Μενιδίου Kuppelgrab von Men. VI, 2 καὶ τὸν ἡμέτερον ἐν πίν. 10,41). Ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐφθαρμένη, ὥστε δὲν διακρίνεται, ἂν εἶχε λόφον καὶ ὦτα. Πρβ. πάλιν Furtwängler ἐν Roscher's Lex. Myth. σ. 1742 ἐξ.

Πίν. 9,1 και 2. Ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 σ. 163, 1 (ἴδε καὶ Mitth. des arch. Inst. Athen. Abth. 1887 σ. 269) ἐμνημονεύθησαν ἤδη δύο πόρπαι εὐρεθεῖσαι ἐν τοῖς τάφοις 1^ο καὶ 8^ο. ἡ τοῦ 1^ο τάφου ἔχει μῆκος 0,08, εἶναι δ' ἐντελῶς ὁμοία τῇ τοῦ 8^ο τάφου ἀπεικονιζομένη ὑπ' ἀριθ. 2. Ἡ ὑπ' ἀρ. 1 εὐρέθη πέρυσιν, διαφέρει δὲ τῶν λοιπῶν δύο μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ἕτερον τῶν σκελῶν αὐτῆς τὸ εἰς τὸν αὐλὸν ἀπολήγον φαίνεται συνεστραμμένον ὡσεὶ σχοινίον. Αἱ πόρπαι αὗται εἶναι αἱ ἀρχαιοτάται πασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνακαλυφθεισῶν, πρῶτον δὲ νῦν εὐρίσκονται ἐν τάφοις τῆς μυκηναίας ἐποχῆς (ἴδε Studniczka Mitth. des arch. Inst. Athen. Abtheil. 1887 σ. 8 ἐξ.) ἡ κατασκευὴ τῶν εἶναι ἀπλουστάτη καὶ ὑπενθυμίζει ἔτι ἱκανῶς τὴν ἐκ τῆς ἀπλῆς καρφίδος, οἷα εἶναι ἡ ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ἀρ. 25 ἀπεικονιζομένη, ἀνάπτυξιν τῆς ἡ πόρπη τῶν ἀρχαιοτάτων παρὰ τὴν Ἀλικαρνασσὸν τάφων, οὓς πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁ Paton ἀνεσκαψεν (Journal of hell. Studies 1887 σ. 74) εἶναι ἤδη περιεργότερα τὴν κατασκευὴν, εὐρίσκεται ὁμοίως ὁ τύπος τῆς ἡμετέρας ὀλίγον παρηλλαγμένος ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Πίν. 9,3 ἕως 11. Κοσμήματα χρυσᾶ πλὴν τῶν ἀρ. 8 (ἐξ ὑελώδους μάζης), 10 (ἐκ χρυστάλλου) καὶ 9 (ἐξ ὑελώδους μάζης· τὰ φύλλα ὁμοίως εἶναι χρυσᾶ). Τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 8 καὶ 10 εἶναι νομίζω πρωτοφανῆ. Τῶν ὑπ' ἀρ. 5, 6, 7 καὶ 11 τὰ δελτία τυχαίως ἀνεμίχθησαν κατὰ τὴν ἰχνογράφησιν μετ' ἄλλων, ἔνεκα δὲ τῆς ἐπελθούσης συγχύσεως δὲν παρετέθησαν οἱ ἀριθμοὶ τῶν τάφων ἐν οἷς εὐρέθησαν.

Πίν. 9,12. Δακτύλιος ἐκ σύρματος περιειλιγμένου καὶ συνεστραμμένου ὡσεὶ σχοινίον. Διάμετρος 0,017 μ.

Πίν. 9,13. Σφίγξ ἔκτυπος ἐπὶ λεπτοῦ χρυσοῦ φύλλου.

Πίν. 9,14. Σύρμα παχὺ περιειλιγμένον· πιθανῶς σφηκωτὴρ κόμης· πρβ. Helbig hom. Epos σ. 242 ἐξ.

Πίν. 9,15 καὶ 16. Ἐν πολλοῖς τῶν τάφων εὐρέθησαν πῆλινα εἰδώλια, παρετηρήθη ὁμοίως, ὅτι οἱ πτωχότεροι περιεῖχον πάντοτε πλείονα τῶν πλουσιωτέρων· ἐπεὶ δὲ πολλῶν πτωχῶν τάφων ἡ περιγραφή ἀνωτέρω παρελείφθη, ἀναφέρομεν ἐν-

ταῦθα γενικῶς περὶ τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων εἰδώλιων.

Πάντα σχεδὸν παριστῶσι γυναῖκας, πλὴν πέντε δ' ἢ ἕξ περιπτώσεων ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς διακρίνομεν τρεῖς τύπους· τῶν τοῦ πρώτου τὸ κάτω σῶμα ἀποτελεῖται ὑπὸ κυλίνδρου ἢ κώνου συνήθως πλήρους, σπανιώτερον κοίλου, τὸ δὲ στῆθος εἶναι πεπλατυσμένον καὶ κατὰ τὴν θέσιν τῶν ὤμων ἀντὶ χειρῶν ἔχουσιν ὀρθὰς πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις, φοροῦσι δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στεφάνην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐνίοτε προφαίνονται τρίχες τῆς κόμης, ἐν ᾧ τὸ πλεῖστον αὐτῆς πεπλεγμένον εἰς μακρὸν πλόκαμον καταπίπτει ἀπὸ τῆς κορυφῆς ὑπὲρ ἧ—σπανιώτερον— ὑπὸ τὴν στεφάνην ἐπὶ τῶν νώτων μέχρι τῆς ὀσφύος· παραδείγματα ἴδε παρὰ Schliemann Mycènes σ. 137 εἰκ. 94. Τὰ τοῦ δευτέρου τύπου στεροῦνται χειρῶν ἐν γένει, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτῶν εἶναι γυμνή· μόνον ἐν εἰδώλιον τοῦ τύπου τούτου εἶδον ἐγὼ φοροῦν στεφάνην· κατὰ τὰ λοιπὰ ὁμοίως εἶναι ὁμοία τοῖς τοῦ πρώτου τύπου· παραδ. ἴδε Schliemann αὐτ. σελ. 141 εἰκ. 112. Εἰς τὸν τρίτον τύπον ὑπάγονται τὰ εἰδώλια ἐκεῖνα, ὅσα ἔχουσι χεῖρας ἀτέχνως πεπλασμένας, δι' ὧν κρατοῦσι τοὺς μαστούς· ὁ Schliemann Mycènes εἰκ. 99-101 ἐδημοσίευσε τρία τοιαῦτα λίαν ἀτεχνά· ἄλλα εἶναι τεχνικώτερα, κρατεῖ δὲ συνήθως ἑκατέρω τῶν χειρῶν τὸν κατ' αὐτὴν μαστόν· ἐνίοτε ὁμοίως διασταυροῦνται ἐπὶ τοῦ στῆθους, ὥστε ἡ μὲν δεξιὰ ἄπτεται τοῦ ἀριστεροῦ, ἡ δὲ ἀριστερὰ τοῦ δεξιῦ μαστοῦ· ἐνὸς μόνῃ ἡ ἀριστερὰ φαίνεται μεταξὺ τῶν μαστῶν, ἐν ᾧ ἡ ἕτερα τεθειμένη ἐπὶ τῆς κοιλίας ἤπτετο τοῦ πήχεως τῆς ἀριστερᾶς· κατὰ τὰ λοιπὰ ὁμοιάζουσι καὶ ταῦτα τοῖς τοῦ πρώτου τύπου, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς ἄλλοτε φοροῦσι τὴν στεφάνην καὶ ἄλλοτε ὄχι. Τὰ εἰδώλια ταῦτα εὐρίσκονται πολὺ σπανιώτερα τῶν ἄλλων· ἐν τῷ 5^ο τάφῳ π. χ. ὅστις περιεῖχε περὶ τὰ εἴκοσιν εἰδώλια, μόνον δύο ἦσαν τοῦ τρίτου τύπου.

Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι πάντα ταῦτα τὰ εἰδώλια εἰκονίζουσι θεότητας, ζήτημα ὁμοίως εἶναι ἐὰν ἐν πᾶσιν ἡ αὐτὴ θεότης παρίσταται ἢ διάφοροι. Περὶ τῶν δύο πρώτων καὶ συνηθεστάτων τύπων χαρακτηριστικὴν θεωρῶ τὴν ὑπαρξίν ἢ ἔλλειψιν τῆς στεφάνης καὶ τῶν πτερυγοειδῶν ἀποφύσεων· διότι δὲν μοι φαίνεται πιθανόν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι

πλάσται άνευ λόγου άλλα μὲν ειδώλια ἐκόσμου δι' ἀμφοτέρων τῶν γνωρισμάτων, άλλα δὲ συστηματικῶς — πλὴν μιᾶς ἐξαιρέσεως — δι' οὐδετέρου· ἴσως διὰ τῆς στεφάνης ἤθελον νὰ ἐξάρωσι τὴν ἐτέραν ἐξ αὐτῶν ὡς πρεσβυτέραν καὶ γεραρωτέραν, ἐν ᾧ ἡ ἔλλειψις αὐτῆς χαρακτηρίζει τὴν ἄλλην ὡς νεωτέραν ἢ ἡττονος βαθμοῦ. Βεβαίως εἶναι παράτολμον νὰ θέλωμεν καὶ δι' ὀνομάτων νὰ διακρίνωμεν αὐτάς, ἐν Μυκῆναις ὅμως τὸ ὄνομα τῆς Ἡρας ἐπιβάλλεται ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τὰ τοῦ πρώτου τύπου ειδώλια.

Ἐν τοῖς τοῦ τρίτου τύπου προφανῆς εἶναι ἡ ἐπιρροὴ σημητικῶν ειδωλίων, ὅποια πλεῖστα εὐρίσκονται ἐν Μεσοποταμίᾳ, Συρίᾳ καὶ Κύπρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι· οἱ Μυκηναῖοι τεχνῆται περιορίσθησαν μόνον ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων ἤδη δύο τύπων νὰ προσθέσωσι χεῖρας ἀντὶ τῶν πτερυγοειδῶν ἀποφύσεων· δὲν κατώρθωσεν ὅμως ἡ οὕτω σχηματισθεῖς τρίτος τύπος οὔτε νὰ διαδοθῇ γενικώτερον οὔτε σταθερὰν μορφήν νὰ λάβῃ, διὰ τοῦτο τὰ κατ' αὐτὸν πεποιημένα ειδώλια εἶναι τόσον σπάνια, διὰ τοῦτο δὲ καὶ βλέπομεν, ὅτι ἄλλοτε φοροῦσι στεφάνην, ἄλλοτε ὄχι· διότι οἱ τεχνῆται ἐργαζόμενοι εἶχον ὡς ὑπόδειγμα ἄλλοτε τὸν πρῶτον τύπον καὶ ἄλλοτε τὸν δεύτερον.

Τὰ δημοσιευόμενα ειδώλια εἰς οὐδένα τῶν τριῶν τύπων ὑπάγονται.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 15 ἔχει ὕψος 0,19. Αἱ χεῖρες λείπουσι, καὶ τῆς ῥινός δὲ μέρος εἶναι ἀπεσπασμένον, ἧτις ἔνεκα τούτου φαίνεται λεπτοτέρα ἢ ὅσον ἀρχικῶς ἦτο. Τὸ ειδώλιον ὄλον εἶναι ἐντὸς κοῖλον, διακρίνονται δ' ἔτι τὰ ἴχνη τοῦ τροχοῦ, ἐφ' οὗ κατεσκευάσθη· αἱ χεῖρες εἶχον προστεθῆ κατόπιν, ἢ δ' ἐπιφάνεια πᾶσα εἶναι ἐστιλβωμένη διὰ τινος ἐργαλείου. Ὁ πηλὸς εἶναι χρώματος κιρροῦ, ἢ δὲ κόμη, οἱ μαστοί, ὁ ὄρμος, οἱ ὀφθαλμοί, ὁ πώγων καὶ τὸ κάτω χεῖλος εἶναι μελανὰ· ἀπὸ τῆς κόμης κατέρχεται ταινία μελανὴ μέχρι τῆς ὀσφύος δηλοῦσα πλόκαμον μακρόν· τὸ περιδέριον εἶναι τριπλοῦν, ἀπὸ τοῦ μέσου δ' αὐτοῦ κρέμαται ὄρμος κατερχόμενος μέχρι τῶν μαστῶν καὶ ἐξεικονίζων ἄριστα τοὺς στίχους (88 ἐξ.) τοῦ Ὀμηρικοῦ ὕμνου εἰς Ἀφροδίτην:

ὄρμοι δ' ἀμφ' ἀπαλῇ δειρῇ περικαλλέες ἦσαν,
καλοί, χρύσειοι, παμποίκιλοι· ὡς δὲ σελήνη
στήθεσιν ἀμφ' ἀπαλοῖσιν ἐλάμπετο, θαῦμα ἰδέσθαι.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 16 καὶ 16^α ἔχει ὕψος 0,128· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορεῖ στεφάνην, ὑφ' ἣν προφαίνονται ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τρίγες τῆς κόμης, ἐν ᾧ ὀπίσω κατέρχεται πλόκαμος μακρὸς ὑπὸ τὴν στεφάνην, ἧτις προσετέθη κατόπιν, ὅταν κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ ειδώλιον ἦν τέλειον. Ἡ δεξιὰ τῆς γυναικὸς χεῖρ συγγέεται μετὰ τοῦ σώματος τοῦ παιδός, τὸ ὅποιον τείνει τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα πρὸς τὸ στήθος τῆς. Ὅπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου αὐτῆς ἐκφύεται ἀντικείμενον περιέργον, τὸ ὅποιον ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἀλεξήλιον καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀνηρημένον ἴσως δεύτερον παιδίον. Πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς γυναικὸς ἐπίθεμα ἐγὼ μόνον τὰ ἐπὶ τῶν νώτων τετραπόδων τινῶν ζώων ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιθέματα δύναμαι νὰ παραβάλω, καὶ ἐκείνων ὅμως ὁ σκοπὸς εἶναι ἄγνωστος.

Πλὴν τούτου ἐν μόνον ἀκόμη ειδώλιον τῆς ἐποχῆς ταύτης γινώσκω ἐγὼ, τὸ ὅποιον παριστᾷ γυναικὰ βαστάζουσαν παιδίον· εὐρέθη πέρυσιν ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηναίων ἐν ἐρειπίοις οἰκίας προϊστορικῆς, φορεῖ δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στεφάνην· ἐπὶ τῶν ὤμων ἀντὶ χειρῶν ἔχει τὰς πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις, ὥστε δὲν βαστάζει κυρίως τὸ παιδίον, ἀλλὰ φαίνεται τοῦτο ὡσεὶ ἐπικεκολλημένον ἐγκαρσίως ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς. Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον πολλὰς θεὰς ὡς *κουροτρόφους*, ἀκριβῶς ὅμως ἔνεκα τοῦ σπανίου τῶν τοιούτων παραστάσεων ὑποθέτω, ὅτι καὶ ταῦτα τὰ δύο ειδώλια κατ' ἀπομίμησιν ξένων ἐποιήθησαν καὶ ὅτι κατ' οὐσίαν δὲν διαφέρουσι τῶν τοῦ τρίτου τύπου.

Ἄλλα ειδώλια διάφορα τῶν εἰς τοὺς τρεῖς τύπους ὑπαγομένων εὐρέθησαν ἐν τοῖς τάφοις τὰ ἐξῆς· πρῶτον μορφή, ἧς δὲν διακρίνονται οὔτε χεῖρες οὔτε πόδες, καθημένη ἐπὶ θρόνου ὁμοίου τῷ παρὰ Schliemann Tiryns πίν. 23· δεύτερον ἄλλο ὁμοιον τούτῳ καὶ τρίτον δύο ἵπποι ἔλκοντες ἄρμα, οὗ μόνον ἡ ἀντυξ ἐδηλώθη ἐπικαθημένη τῶν νώτων τῶν ἵππων· τῆς ἀντυγος ἐξέχουσι δύο κεφαλαὶ ἀνθρώπων, ἴσως ὅμως ὑπῆρχε μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τρίτη, δύο ῥάβδοι δὲ (ἡνία) διήκουσιν ἀπὸ τῆς ἀντυγος μέχρι τρίτης (τοῦ ζυγοῦ) ἐγκαρσίως ἐπιτεθειμένης ἐπὶ τῶν τραχήλων τῶν ἵππων. Πρβ. τὸ ἐν τάφῳ τῆς Ἰαλυσοῦ εὐρεθὲν ἄρμα (Furtwängler und Löschke Myk. Vasen XI, 68).

Τὴν ἐν τοῖς τάφοις κατὰθεσιν τῶν ειδωλίων βε-

εαίως δὲν ὑπηγόρευσε λόγος τις θρησκευτικὸς ἢ στενοτέρως τις σχέσις τῶν ὑπ' αὐτῶν παριστωμένων θεοτήτων πρὸς τὰ ἐν Ἄδου. Ὁ τάφος εἶναι ἡ κατοικία τοῦ νεκροῦ, ὡς τοιαύτη δ' ἔπρεπε νὰ περιέχῃ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντικειμένων, ὧν οὗτος ἐποιεῖτο χρῆσιν ἐν τῇ ζωῇ· τὰ εἰδώλια κατὰ τοῦτο δὲν διαφέρουσι τῶν λοιπῶν κτερισμάτων· τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ἣν ἐποιήσαμεν ἤδη, ὅτι ἐκ τῶν πλειοτέρων καὶ πλουσιωτέρων τάφων λείπουσι τὰ εἰδώλια¹, εὐρίσκονται δὲ συνηθέστερον ἐν τοῖς πτωχοτέροις· ἐν ᾧ ἐὰν λόγος θρησκευτικὸς ὑπηγόρευε τὴν ἐν τοῖς τάφοις κατάθεσιν τῶν, ἔπρεπε νὰ συμβαίῃ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον.

Πίν. 9,17 καὶ 18 Δύο ἐργαλεῖα χαλκᾶ, τὰ ὅποια κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν δύνανται νὰ ἦναι ἄλλο τι ἢ ξυρά· τὸ πρῶτον ἔχει μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,175, πλάτος δὲ τῆς λεπίδος σωζόμενον μέγιστον 0,07· καὶ ἀρχικῶς δὲ δὲν φαίνεται νὰ ἦτο πολὺ πλατύτερον. Τὸ δεύτερον (ἀρ. 18) ἔχει μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,22, πλάτος δὲ νῦν 0,04· καὶ τούτου τὸ ἀρχικὸν πλάτος δὲν φαίνεται νὰ ἦτο πολὺ μείζον τοῦ σωζομένου. Τρίτον ὅμοιον λίαν τῷ δευτέρῳ ἐργαλεῖω εὐρέθη ἐν τῷ 10^ῳ τάφῳ, ἔχει δὲ τοῦτο μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,20 καὶ πλάτος μέγ. 0,041. Ὅτι ταῦτα εἶναι ξυρά, συμπεραίνω ἐκ τῶν ἐξῆς· πρῶτον ὅτι ἐν ᾧ τὸ νῶτον τῆς λεπίδος εἶναι σχετικῶς πολὺ παχὺ (0,004 τοῦ πρώτου, 0,003 τοῦ δευτέρου), ἀπ' ἐναντίας ἢ ἀκμῆ εἶναι ὀξυτάτη καὶ λεπτοτάτη, ὥστε δὲν φαίνεται κατάλληλος πρὸς ἄλλην χρῆσιν· δεύτερον ὅτι, ἂν καὶ δὲν σώζονται αἱ ξύλιναι ἢ ὀστεῖναι κῶπαι, ὅμως αὗται δὲν φαίνονται νὰ ἦσαν μεγαλειότεραι τοῦ μὲν δευτέρου τῶν 0,073 μ., τοῦ δὲ πρώτου τῶν 0,04 μόνον καὶ τοῦ τρίτου τῶν 0,045, ὥστε ἐκρατοῦντο διὰ δύο ἢ τριῶν μόνον δακτύλων· τρίτον ἐκ τοῦ ὄλου σχήματός των, τὸ ὅποιον (μάλιστα τὸ τοῦ δευτέρου) εἶναι παρεμφερές τῷ τῶν σημερινῶν ξυρῶν· ἰδίως ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἡ λεπίς εἰς τὸ ἐν ἄκρον εἶναι καθέτως ἀποτετμημένη, ὥστε νὰ μὴ βλάβη ἢ ὀξεῖα αἰχμῆ τὸ πρόσωπον.

¹ Ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ παρὰ τὸ Μενίδιον θολωτοῦ τάφου εὐρέθησαν δύο εἰδώλια ὑστερώτερα τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, ἐν Σπάτῃ δὲ, Βόλῳ καὶ Ἐπιδαύρῳ οὐδέν. Ἐν Ναυπλίῳ εὐρέθησαν ἱκανά, εἶναι ὅμως γνωστόν, ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ἦσαν οἱ πτωχότεροι πάντων τῶν τῶς ἀνακαλυφθέντων.

Καὶ ἐν Ἰαλυσοῦ φαίνεται ὅτι εὐρέθησαν ὅμοια ἐργαλεῖα, διότι ἐν Furtwängler und Löschke Myk. Vasen σ. 8 ἀναφέρονται «δύο πλατεῖαι μονόστομοι μάχαιραι σχήματος σημερινῶν ξυρῶν», ἐὰν κρίνωμεν ὅμως ἐκ τῶν εἰκόνων αὐτῶν (αὐτ. Hilfstaffel D, 8 καὶ 17), μόνον ἡ ἐτέρα φαίνεται ὁμοιάζουσα τοῖς μυκηναίοις ξυροῖς· αὐτόθι σ. 9 μνημονεύονται πάλιν δύο ξυρά κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἀνασκάφαντος τοῦς τάφους τῆς Ἰαλυσοῦ Biliotti. Ἐντελῶς διάφορα εἶναι τὰ σχῆμα ἡμισελήνου ἔχοντα ξυρά, ἃ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ἦσαν ἐν χρῆσει κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ¹.

Πίν. 9,19. Εὐρέθησαν τέσσαρα κάτοπτρα ἐν τάφοις 2^ῳ, 5^ῳ καὶ 25^ῳ. Τὸ ἕτερον τῶν τοῦ 2^{ου} τάφου, ὃ καὶ δημοσιεύομεν, ἔχει διάμ. 0,114 καὶ πάχ. 0,002 περίπου. Ἡ λαβὴ αὐτοῦ, ἣτις ἦν πιθανῶς ἐκ ξύλου, ἐνεσφρηνοῦτο μεταξὺ τῶν δύο ἐλεφαντίνων πλακῶν, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἤδη (πίν. 8,3)· πρὸς τὸ κάτω ἄκρον τῆς ἐτέρας ἐξ αὐτῶν διακρίνονται ἔτι λείψανα δύο ὀπῶν, δι' ὧν διήρχοντο δύο ἤλοι συνδέοντες τὰς πλάκας μετὰ τῆς λαβῆς· ἐπὶ τοῦ δίσκου εἶναι, ὡς εἶπομεν ἤδη, προσηλωμένοι αἱ πλάκες δι' ἄλλων δύο ἤλων, ὧν οἱ τύποι σώζονται ἐπὶ τῶν στηθῶν τῶν γυναικῶν. Τοῦ 5^{ου} τάφου τὸ κάτοπτρον ἔχει διάμ. 0,145, σώζει δὲ καὶ αὐτὸ εἰς ἐν ἄκρον τῆς περιφερείας δύο ὀπὰς καὶ ἔχνη πλακῶν ὁμοίων πρὸς τὰς τοῦ δημοσιευομένου συνδεουσῶν τὴν λαβὴν μετὰ τοῦ δίσκου· ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲν λείψανον ἐλεφάντινον εὐρέθη παρὰ τὸ κάτοπτρον, πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἡ τε λαβὴ καὶ οἱ σύνδεσμοι ἦσαν ἐκ ξύλου. Τὸ τοῦ 25^{ου} τάφου κάτοπτρον διαμέτρου 0,128 δὲν σώζει ὀπὰς διὰ τὴν λαβὴν, ἐπειδὴ ὅμως ἐν μέρος τῆς περιφερείας εἶναι ὀλίγον ἀποκεκρουσμένον, ἴσως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἀπόφυσις ἐμπηγνυομένη εἰς λαβὴν. Τέλος εὐρέθησαν καὶ δύο δίσκοι ὡσεὶ κατόπτρων ὃ μὲν ἐν τῷ 10^ῳ τάφῳ, ὃ δὲ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ 28^{ου}· ἀλλὰ περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι ἦσαν κάτοπτρα. Εἷς δίσκος κατόπτρου μνημονεύεται ἐξ Ἰαλυσοῦ καὶ ἐν Furtwängler und Löschke Myk.

¹ Ἰδὲ εἰκόνας αὐτῶν παρὰ Helbig Hom. Epos ἐκδ. δευτ. σ. 248. Ὁ (Hermann-) Blümner Gr. Privatalt. σ. 209, 1 λέγει ὅτι ξυρά ὡς τὰ παρὰ Helbig εὐρέθησαν καὶ ἐν Ἀττικῇ, Βοιωτίᾳ καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου· φαίνεται ὅμως, ὅτι ἐν Ἑλλάδι αὐτὰ εἶναι λίαν σπάνια, ἂν καὶ οὐχὶ ἴσως ἐντελῶς ἄγνωστα (πρβ. Annali dell'Insti. 1874 σ. 258).

Vasen σ. 11 κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Biliotti.

Πίν. 9,20 καὶ 21. Δύο μαχαίρια, ὧν τὸ πρῶτον εὑρέθην ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ 49^{ου} τάφου ἔχει μήκος 0,185· τὸ δεύτερον μήκους μετὰ τῆς ὀλοχάλκου λαβῆς 0,213 εὑρέθη ἐν τῷ 5^ῳ τάφῳ, ὡς εἴπομεν ἤδη ἐν τῷ οικείῳ τόπῳ, ὁμοῦ μετὰ δύο ἀγγείων χαλκῶν ὡς τὰ ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ὑπ' ἀρ. 24 καὶ 27 δημοσιευόμενα, ἐνὸς κατόπτρου καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἀνηκόντων πιθανώτατα εἰς γυναῖκα· ἐν τῷ 2^ῳ τάφῳ εὑρέθη πάλιν μαχαίριδιον μετὰ κατόπτρου. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι τὰ μαχαίριδια ταῦτα μετεχειρίζοντο αἱ γυναῖκες ἢ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν ἢ εἰς διαφόρους οικιακὰς χρεῖας.

Πίν. 9,22 καὶ 23. Μῆκος τοῦ μείζονος 0,043. τοῦ ἐλάσ. 0,04. Οἱ δύο συνηθέστατοι τύποι τῶν χαλκῶν βελῶν οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν χρήσει· ὅμοιοι ἀκριβῶς τῷ πρῶτῳ τύπῳ εὑρέθησαν καὶ ἐκ λίθου (πρβ. Schliemann Mycènes εἰκ. 126 καὶ 435)· τρίτου τύπου, πολὺ σπανιωτέρου ὅμως τῶν δύο ἄλλων, δείγμα ἀπεικ. ἐν Kuppel. von Men. IX, 9 καὶ 12. Ἄλλου εἶδους βέλη ἐν οὐδενὶ τῶν ἐν Μυκῆναις τάφων ἀπήντησα.

Πίν. 9,24. Δύο ὅμοια εὑρέθησαν ἐν τάφοις 2^ῳ καὶ 5^ῳ. Τὸ δημοσιευόμενον ἔχει ὕψος μετὰ τῆς λαβῆς 0,096, διάμετρον δὲ 0,095. Τὰ χεῖλη αὐτοῦ εἶναι δις παχύτερα τῶν τοιχωμάτων, ὡς εἶναι τὰ χεῖλη τῶν στομίων τῶν ληκύθων. Ἐπειδὴ καὶ ταῦτα εὑρέθησαν ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀντικειμένων χρησίμων ταῖς γυναῖξί, ἰσχύει καὶ περὶ αὐτῶν ἢ περὶ τῶν μαχαίριων παρατήρησις· ἐκ τοῦ σχήματός των δὲ φαίνεται, ὅτι ἐχρησίμευον ὅπως θερμαίνουσι προχειρῶς ὑπεράνω πυρᾶς ὕλην τινὰ (ψιμύθιον;).

Πίν. 9,25. Περὸν μήκους 0,178, ἣν ἐφόρου ἐπὶ τῆς κόμης ἢ καὶ ἀντὶ πόρπης. Ὅμοιοι ἀκριβῶς εὑρέθησαν ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Πίν. 9,26. Αἰχμὴ δόρατος μήκους 0,25. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ αὐλοῦ ὑπάρχει δακτύλιος, κάτωθι δ' αὐτοῦ δύο ὀπαὶ ἀντιστοιχοῦσαι, δι' ὧν ἐπέρα ὁ προσηλῶν τὴν αἰχμὴν εἰς τὸ δόρυ ἤλθον. Ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρέθη ἄλλη ὅμοια ταύτῃ καθόλα μήκους 0,242 καὶ τρίτη πολὺ πλατυτέρα μήκους 0,25 καὶ πλάτους ἐν τῷ μέσῳ 0,055.

Πίν. 9,27 ἕως 276. Κρατηροειδῆς χαλκοῦν ἀγγεῖον ὕψ. 0,23 καὶ διαμέτρου στομίου 0,47. Αἱ ἐπίπεδοι ἄνω λαβαὶ φαίνονται οὕσαι χυταὶ (;), εἶναι

δ' ἑκατέρα αὐτῶν προσηλωμένη εἰς τὸ τοίχωμα δι' ἐξ ἤλων. Ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας αὐτῶν εὑρηται ἐγκεχαραγμένον τὸ ὑπ' ἀρ. 27^ο ἀπεικονιζόμενον κανονικώτατον ἐλικοειδῆς κόσμημα. Ἐπὶ τῶν χειλέων ὑπάρχει ἐπιτεθειμένον ἔλασμα 0,032 πλατύ, οὗ ἀμφότεραι αἱ περιφέρειαι — ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ — εἶναι κεκαμμέναι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔσω, ὥστε δὲν διακρίνεται ἀμέσως, ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐλάσματος, ἐξ οὗ καὶ τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον. Ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος τῶν χειλέων ὑπάρχουσιν ἔκτυποι τρεῖς στοίχοι σταγόνων συνδεομένων μετ' ἀλλήλων δι' ἐργαράκτων συνεχῶν ἐλίκων (27^α). Ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρέθησαν πέντε ἄλλα τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἀγγεῖα διαφόρων ὅμως πάντα μεγεθῶν, ἧτοι ἀπὸ ὕψους 0,097 καὶ διαμ. 0,173 ἕως ὕψους 0,23 καὶ διαμ. 0,447. Οὐδὲν ἐξ αὐτῶν φέρει κόσμημά τι, διαφέρουσι δὲ τὰ τρία τοῦ δημοσιευομένου καὶ κατὰ τὰς λαβὰς, αἰτινες εἶναι στρογγύλαι. Καὶ ἐν ἄλλοις τάφοις (2^ῳ, 5^ῳ καὶ 25^ῳ) εὑρέθησαν ὅμοια ἐντελῶς χαλκᾶ ἀγγεῖα, φαίνεται δ' ὅτι τὰ δύο πρῶτα τοῦλάχιστον ἀνηκον εἰς γυναῖκας.

Πίν. 9,28 καὶ 28α. Φιάλη χαλκῆ μόνωτος ὕψ. 0,085 καὶ διαμ. 0,16 ἕως 0,165, εἶναι δηλαδὴ ὀλίγον ἐλλειψοειδῆς· δὲν ἔχει βάσιν, ἀλλ' ὀμφαλὸν ἴσον τῇ κεφαλῇ μεγάλου ἤλου. Τὸ στόμιον περιθῆει ἔξω κόσμημα, οὗ τμήμα ἐν φυσικῷ μεγέθει ἀπεικονίζεται ὑπ' ἀρ. 20^α. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀκανόνιστον τῶν ἐλίκων παραβαλλομένων μάλιστα πρὸς τὸ ὅμοιον κόσμημα τοῦ κρατήρος· διακρίνονται δ' ἐπὶ τῆς φιάλης καὶ διορθώσεις γραμμῶν ἐσφαλμένως χαραχθεισῶν, ὡσεὶ τὸ ἐργαλεῖον ἐξέφευγε τῆς χειρὸς τοῦ τεχνίτου. Πρὸς τὰ τοξοειδῆ τῆς ἐτέρας τῶν ταινιῶν κοσμήματα ὁμοιάζουσι πῶς τὰ ἐπὶ ἀσσυριακῶν τοιχογραφιῶν παρὰ Perrot et Chipiez hist. de l'art. II σ. 290, 291, εἰκ. 117 καὶ 118.

Πίν. 9,29. Τρίπους ὕψους 0,111, διαμ. 0,235. Οἱ πόδες εἶναι ἀπλᾶ ἰσχυρὰ ἐλάσματα διχαλωτὰ ἄνω, ὥστε εἶναι καθηλωμένα εἰς τε τὸν πυθμένα καὶ τὰ τοιχώματα τοῦ δοχείου· αἱ λαβαὶ εἶναι δύο καὶ ὀριζόντιαι, ἀποτελοῦσι δ' αὐτὰς δύο λεπτὰ ἐλάσματα προσηλωμένα διὰ δύο ἤλων ἑκάτερον. Διάφορος ὀλίγον εἶναι ὁ ἐν ἐνὶ τῶν τάφων τῆς ἀκρόπολεως Μυκηνῶν ἀνακαλυφθεὶς τρίπους (Schlie-

mann Mycènes εικ. 440), ὅστις ἔχει καὶ τρίτην κάθετον λαβὴν, πρὸς δὲ καὶ προχοήν.

Πίν. 10. Ἡ ἀπεικόνισις τῶν λίθων καὶ τῶν δύο ἐν τέλει δακτυλίων ἐγένετο κατὰ γύψινα ἔκτυπα· πλὴν τῶν δύο κυλίνδρων (ἀρ. 23 καὶ 38) καὶ τριῶν ἑλλειψοειδῶν λίθων (ἀρ. 12, 34 καὶ 41) οἱ λοιποὶ πάντες εἶναι στρογγύλοι καὶ ἀμφίκυρτοι· μόνον τοῦ ὑπ' ἀρ. 35 ἀμφότεραι αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι μᾶλλον ἐπίπεδοι. Πάντες εἶναι διάτρητοι, ὡς δ' ἐκ τῆς ἀκολουθούσης περιγραφῆς βλέπει τις, ἐν πολλοῖς τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως εἶναι χρυσόδετα· οὐδεὶς ὅμως εὐρέθη ἔχων λαβὴν τινα ἢ ἄλλην ἔνδειξιν φέρων, ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς σφραγίς· τοῦτο ἄλλως τε ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς γενομένων παρατηρήσεων, ὅτι εἰς πέντε τοῦλάχιστον περιπτώσεις (ἐν τάφοις 8^ο, 10^ο, 12^ο, 26^ο καὶ 42^ο) εὐρέθησαν δύο, ἅπαξ μάλιστα τρεῖς λίθοι τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε νὰ εἰκάζωμεν μετὰ μεγάλης πιθανότητος, ὅτι ἀνήκον εἰς τὸν αὐτὸν νεκρὸν· τοῦτο ὅμως μένει ἀνεξήγητον, ἐὰν οἱ λίθοι εἶναι σφραγιδόλιθοι, διότι πρὸς τίνα σκοπὸν θὰ εἶχέ τις δύο, ἴσως τρεῖς διαφόρους σφραγίδας¹; ἔπειτα ἐν μιᾷ περιπτώσει (ἐν τάφῳ 8^ο) εὐρέθησαν ὁμοῦ εἷς λίθος, μία πόρπη, ἐν ψέλιον χαλκοῦν καὶ εἷς δακτύλιος χαλκοῦς, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι πάντα ἀνήκον εἰς γυναῖκα, εἶναι ὅμως λίαν ἀμφίβολον, ὅτι αἱ γυναῖκες ἔκτοτε ἤδη εἶχον ἀνάγκη σφραγίδων. Μέχρις οὗ λοιπὸν ἐν μελλούσαις ἀνασκαφαῖς ἀποδειχθῆ τὸ ἐναντίον, δικαιούμεθα νὰ πιστεύωμεν, ὅτι οἱ λίθοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μόνον ὡς κοσμήματα ἢ περιάπτα ἐχρησίμευον, ὅτι κατ' ἀκολουθίαν πάντες οἱ λίθοι, περὶ ὧν εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ὡς σφραγίδες ἐχρησίμευον (ἴδε Rossbach Archäol. Zeitung 1883 σ. 340 καὶ Annali dell' Institut. 1885 πίν. GH, 8) ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν ὑστερωτέραν τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται.

1) Σαρδόνυξ. Ζῶον ἐν θέσει διεστραμμένη· ἡ κεφαλὴ φαίνεται ὡσεὶ θαλασσίου ζώου. Χρυσόδετα τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως.

2) Δύο λέοντες ἀντιμέτωποι πατοῦντες διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ἐπὶ βάρθρου· αἱ κεφαλὰὶ αὐτῶν ἐνούμεναι ἀποτελοῦσι μίαν κατ' ἐνώπιον. Πρβ. κα-

¹ Ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Βαφειοῦ εὐρέθησαν ἐν σωρῶ μικρῶ πλείονες τῶν δέκα λίθων.

τωτέρω ἀρ. 30. Περὶ δὲ τοῦ βάρθρου ἴδε Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 σ. 164.

3) Ἀχάτης. Δύο αἰγαγροὶ πρὸς δεξ. Πρὸ αὐτῶν δένδρον.

4) Στεατίτης. Βεβλαμμένος ὀλίγον, τέχνη ἀμελής. Τρία ζῶα καὶ τρεῖς κλάδοι δένδρων.

5) Στεατίτης. Δύο ζῶα (ἀντιλόπαι ἢ τράγοι) κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις· τοῦ ἐνὸς αὐτῶν μέρος τοῦ σώματος σκεπάζεται ὑπὸ τοῦ ἐτέρου.

6) Ἐξ ὑελώδους μάζης. Ζῶον (ἀντιλόπη ἢ βοῦς) ἐν θέσει διεστραμμένη κύπτου τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω.

7) Ἀχάτης. Αἰγαγρος καὶ ἔλαφος (;) ἑκατέρωθεν δύο φοινίκων.

8) Σάρδιος. Βοῦς πρὸς δεξιὰ μεταστρεφόμενος τὴν κεφαλὴν· εἰς τὸ βάθος φοινίξ, πρὸ αὐτοῦ δὲ ἄλλο δένδρον.

9) Κρύσταλλος. Λέων ἐν δρόμῳ· τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ σκέλη διεστραμμένα πρὸς τὰ ἄνω· πρὸ αὐτοῦ σκέλος ἀνθρώπινον. Πιθανῶς ἀπόσπασμα, ὡς λέγει ὁ Milchhöfer (Anf. d. gr. Kunst σ. 53) κυνηγητικοῦ ἐπεισοδίου.

10) Σάρδιος. Δύο ἀντιλόπαι πρὸς δεξιὰ, ἡ ἐτέρα στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω· ἄνωθι τῶν νῶτων αὐτῆς κεφαλὴ βοός.

11) Ἀχάτης (;). Λέων πρὸς δεξιὰ. Πρὸ αὐτοῦ ἀντικείμενόν τι δυσδιάγνωστον (ἔντομον; πτηνόν;).

12) Σάρδιος. Ἐλλειψοειδῆς. Ζῶον καταπεσὸν πρὸς δεξιὰ, τὴν κεφαλὴν στρέφον πρὸς τὰ ὀπίσω· ἐπὶ τῶν νῶτων αὐτοῦ ἐμπεπηγμέναι, φαίνεται, αἰχμαὶ δοράτων.

13) Σάρδιος. Ἀντιλόπη ἴσως γονυκλινῆς πρὸς ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν ἀνεγείρουσα· ἐπὶ τοῦ τραχήλου φαίνεται ἐμπεπηγμένον δόρυ.

14) Ἴασις. Ἀντιλόπη πρὸς ἀριστερὰ μεταστρεφομένη τὴν κεφαλὴν· εἰς τὸ βάθος δένδρον φοινίκος.

15) Χαλκηδόνιος. Ἀντιλόπη πρὸς δεξιὰ μεταστρεφομένη τὴν κεφαλὴν· ὑπὸ τὴν κοιλίαν αὐτῆς θάμνος.

16) Κρύσταλλος. Δύο λέοντες τρέχοντες παραλλήλως δένδρῳ διχοτομοῦντι τὸν λίθον· τὰ ὀπίσθια τῶν ζώων παρὰ φύσιν διεστραμμένα πρὸς τὰ ἄνω. Χρυσόδετα τὰ ἄκρα τῆς διατρήσεως.

17) Σάρδιος. Λέαινα ὀκλάζουσα ἐπὶ τῶν ὀπι-

σθίων πρὸς δεξιὰ, μεταστρεφομένη τὴν κεφαλὴν πρὸς σκύμνον σκιρτῶντα πρὸς αὐτήν.

18) Ἀχάτης. Βοῦς, οὗ τὸ πρόσθιον σῶμα μετὰ τῆς κεφαλῆς διεστραμμένα παρὰ φύσιν πρὸς τὰ κάτω· ὑπὸ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ὡσεὶ σκέλος ἄλλου ζώου, ἄνωθι δὲ τῶν νώτων δύο κεφαλαὶ αἰγᾶ-
γρων (;) ἀντιμέτωποι.

19) Ἀχάτης. Βεβλαμμένος. Βοῦς πρὸς ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν κύπτων πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔχων ἐν τῶν προσθίων σκελῶν (ἢ καὶ ἀμφοτέρω τὰ σκέλη) κεκαμμένον.

20) Ἀχάτης. Βεβλαμμένος. Βοῦς γονυκλινῆς πρὸς δεξιὰ μεταστρεφόμενος τὴν κεφαλὴν.

21) Αἱματίτης. Ἀποτετριμμένος τὴν ἐπιφάνειαν. Βοῦς πρὸς δεξιὰ κυρτῶν λίαν τὸ νῶτον καὶ ἔχων τὴν κεφαλὴν μεταξὺ προσθίων καὶ ὀπισθίων σκελῶν.

22) Σαρδόνυξ. Χρυσόδετος τὰ χεῖλη τῆς δια-
τρήσεως. Βοῦς πρὸς δεξιὰ λείχουσα μόσχον θηλά-
ζοντα· ἄνωθι τῶν νώτων αὐτῆς τρεῖς κύκλοι δια-
κεκριμένοι καὶ τέσσαρες ἠνωμένοι ὡσεὶ ἀποτελοῦν-
τες ἄλυσιν. Διὰ τὴν παράστασιν πρὸς τὸν παρὰ
Schliemann Mycenae eik. 175 λίθον.

23) Σαρδόνυξ. Κύλινδρος μειούμενος πρὸς τὰ ἄκρα, χρυσόδετος τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως. Ἄνθρωπος πρὸς δεξιὰ τὰς χεῖρας ἔχων ἐπὶ τῆς ὀσφύος, ἣν περιβάλλει ζώνη· κατὰ τὰ λοιπὰ φαίνεται γυμνός· ἄνωθι τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἀντικείμενόν τι δυσδιάκριτον, ἴσως πλόκαμοι τῆς κόμης μακροὶ ἀνεστραμμένοι τὰ ἄκρα πρὸς τὰ ἄνω.

24) Σάρδιος. Δύο βόες ὀκλάζοντες ἐπὶ τῶν προσ-
θίων ποδῶν ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ ἐτέρου· ἄνωθι τῶν κε-
φαλῶν αὐτῶν πρόχους.

25) Χαλκηδόνιος. Λέων ἐπὶ ταύρου, ὃν συνέ-
λαβεν ἀπὸ τοῦ τραχήλου· ἄνωθι τοῦ λέοντος κλά-
δος δένδρου ὀριζόντιος.

26) Σαρδόνυξ, βεβλαμμένος ὀλίγον. Δύο λέον-
τες πρὸς δεξιὰ, ὁ ἕτερος μεταστρεφόμενος τὴν κε-
φαλὴν· τρεῖς φοίνικες.

27) Ἐξ ὑελώδους μάζης. Δύο ζῶα πρὸς δεξιὰ, ὧν τὸ ἐν σκεπαζόμενον ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ ἐτέρου στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ ὑπ' ἀρ. 24.

28) Κρύσταλλος. Ἀντιλόπη πρὸς δεξιὰ τὴν κε-
φαλὴν μεταστρεφομένη· πρὸ τοῦ στήθους αὐτῆς κεφαλὴ ζώου τραγοειδοῦς, ὑπὸ τὴν κοιλίαν ὄστρεον

ἠνεωγμένον (πρὸς Furtwängler und Löschke Myk. Vasen Hilfst. E. 5), ἄνω δὲ τῶν νώτων ἄλλο ὅμοιον καὶ ἀντικείμενον δυσδιάγνωστον (πτηνόν;).

29) Ἴασπις· βεβλαμμένος ὀλίγον. Ἀντιλόπη ἐν στάσει οἷα καὶ ἡ προηγουμένη. Εἰς τὸ βάθος δένδρον.

30) Ἴασπις. Δύο ζῶα πτερωτά, ὧν τὰ σώματα εἶναι λεοντοειδῆ, πατοῦσι διὰ τῶν ἐμπροσθίων πο-
δῶν ἐπὶ βάρου· αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐνούμεναι ἀπο-
τελοῦσι μίαν κατ' ἐνώπιον· δεξιὰ ἀντικείμενόν τι πυραμιδοειδὲς ἐπὶ μακρᾶς ῥάβδου. Πρὸς ἀνωτ. ἀρ. 2. Τὸ πυραμιδοειδὲς ἀντικείμενον εὑρίσκεται καὶ ἐπὶ λίθου τοῦ βρετ. μουσείου (Furtwängler und Löschke ἐνθ. ἀνωτ. Hilfst. E. 22 καὶ Milchhöfer Anf. d. gr. Kunst eik. 54, c). Περὶ δὲ τῆς μιᾶς κεφαλῆς δύο ζῶων ὄρα Curtius Wappengebrauch und Wappenstil σ. 109.

31) Ἀχάτης. Χρυσόδετος τὰ χεῖλη τῆς δια-
τρήσεως. Δύο αἰγαῖοι πρὸς ἀριστερά, ὧν ὁ ἕτερος στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω· πρὸ αὐτῶν φοινίξ, ὀπίσω δὲ ἄλλο δένδρον.

32) Ἐξ ὑελώδους μάζης. Ζῶον πρὸς δεξιὰ κύ-
πτων τὴν κεφαλὴν καὶ λείχων (;) ἄλλο μικρὸν ζῶον θηλάζον ἢ σκιρτῶν πρὸς αὐτό. Πρὸς καὶ ἀρ. 22.

33) Σαρδόνυξ. Τέρας, οὗ τὸ κάτω σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἀνθρώπινον, τὸ λοιπὸν λέοντος, σπα-
ράσσει αἰγαῖον, οὗ μόνον ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ λαιμὸς φαίνονται. Πρὸς τὸν παρὰ Furtwängler und Lö-
schke ἐνθ. ἀνωτ. ὑπ' ἀρ. 24 λίθον, ἐνθα τὸ ἄνω σῶμα εἶναι τράγου.

34) Σάρδιος. Ἐλλειψοειδῆς. Ἄνθρωπος γυμνός ἴσως παρίσταται ὡσεὶ ἰπτάμενος ὑπεράνω ἀντιλόπης, ἣν κρατεῖ τῇ ἀριστερᾷ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ· ἀπὸ τοῦ δε-
ξιοῦ ὤμου ἐκφύεται ἴσως ὁ ἕτερος βραχίον, ὅστις δὲν φαίνεται ἂν κρατῇ τι· δύναται ὅμως καὶ νὰ ὑπο-
θέσῃ τις, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἐν γένει βραχίον, ἀλλὰ ἡ λίαν ἀνεπιτυχῶς χαραχθεῖσα κεφαλὴ τοῦ ἀνδρός, ἄλλως ἢ μορφή μὲν ἀκέφαλος. Τὸ ἀσα-
φές τῆς γλυφῆς ἐδείνωσεν ἢ τῆς φωτοτυπίας ἀσά-
φεια. Εὐκρινέστερον παρίσταται τὸ αὐτὸ θέμα ἐν τῷ ἐπομένῳ.

35) Ἀχάτης. Ἄνθρωπος φορῶν μακρὰν κόμην κα-
ταφθάνει ἐν δρόμῳ ἀντιλόπην, ἣν συλλαμβάνει τῇ μὲν ἀπὸ τοῦ κέρατος, τῇ δ' ἐτέρᾳ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ. Ὑπὸ τοῦς πόδας τοῦ ζώου δένδρον. Ἡ αὐτὴ πα-

ράστασις ἐπὶ τοῦ προηγουμένου λίθου ἀρ. 34. Πρβ. καὶ τὸν παρὰ Furtw. und Löschke ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 23 λίθον. Τὸ αὐτὸ ἀναμφιβόλως θέμα ἤθελε νὰ εἰκονίσῃ καὶ ὁ ζωγράφος τῆς ἐκ Τίρυνθος τοιχογραφίας παρὰ Schliemann Tiryns πίν. 13, ὡς ἀνεγνώρισεν ἤδη ὁ Rossbach Annali dell'Institut. 1885 σ. 199, 1.¹

36) Ἀχάτης. Ἐπὶ τραπέζης τρίποδος κείται ὑπτιον ζῶον, χοῖρος ἴσως², μορφή δ' ἀνθρωπίνη (γυνή;) σχίζει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ διὰ μαχαιρίου, ὃ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου φαίνεται, ὅτι κρατεῖ τῆ ἀριστερᾶ. Ὅμοια εἶναι ἡ παράστασις ἐπὶ λίθου ἀχάτου τοῦ βερολ. μουσείου ἀπεικ. ἐν Imhoof-Blumer und O. Keller Thier- und Pflanzenbilder πίν. XVII, 44, ἣν ὁ Keller περιγράφει αὐτ. σ. 110 οὕτω· «Ὁρυξ λευκόρυξ κείμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν γλῶσσαν προβάλλων· ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ ἐμπεπηγμένον ξίφος· ἀριστερὰ δένδρον φοινικοειδὲς οὐχὶ λίαν κατὰ φύσιν γεγλυμμένον· τὸ ἔδαφος ἐρείδεται ἐπὶ αἰγυπτιακῶν, ὡς φαίνεται, κιονοκράνων. Λίαν ἀρχαῖος». Τὰ κατὰ Keller κιονόκρανα φαίνεται ὅτι εἶναι πόδες τραπέζης.

37) Ἀχάτης. Βεβλαμμένος. Δύο κύνες ἀντιμέτωποι καὶ μεταξὺ αὐτῶν αἰγαγρος πεσοῦσα ἐπὶ τῶν γονάτων.

38) Αἰματίτης. Κύλινδρος. Ἀριστερὰ μορφή φοροῦσα χιτῶνα βραχὺν καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πιλίον ἴσως ἡμισφαιρικόν· ἔπονται αὐτῇ δύο τερατώδεις μορφαί, διότι ἐπὶ σώματος ἀνθρωπίνου καθ' ὅλα ὁμοίου τῷ τῆς πρώτης ἔχουσι κεφαλὰς βοῶν, ὡς φαίνεται, καὶ δὴ δύο ἑκάτερα· εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον παρίσταται τετάρτη μορφή ὁμοία κατὰ τὰ λοιπὰ ταῖς ἄλλαις, ἔχουσα ὅμως κεφαλὴν ἀντιλόπης ἴσως. Ὅλως εἰς τὸ ἀριστερόν ἄκρον πρὸ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς φαίνεται πτηνὸν ἄτεχνον λίαν,

μεταξὺ δ' αὐτῆς καὶ τῆς δευτέρας ἄλλο ὀλίγον διάφορον, ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ δευτέρας καὶ τρίτης κεφαλῆ βοός καὶ μεταξὺ τρίτης καὶ τετάρτης πάλιν κεφαλῆ βοός. Διὰ τὰς μορφὰς τῶν πτηνῶν πρβ. τὰς παρὰ Perrot et Chipiez hist. de l'art. IV εἰκ. 371 καὶ 376 ἐπὶ χεταίων λίθων παραστάσεις· περὶ δὲ τῶν διπροσώπων (ἀνθρωπίνων) μορφῶν βρα αὐτόθι σ. 772. Πρβ. ὅμως καὶ Curtius Wappengebrauch σ. 109.

39) Σαρδόνυξ. Βεβλαμμένος. Λέων ἐν θέσει διεστραμμένη παρὰ φύσιν.

40) Σαρδόνυξ. Ζῶον (ἀντιλόπη ἴσως) πρὸς δεξιὰ τὴν κεφαλὴν μεταστρεφόμενον.

41) Ἀμέθυστος. Ἐλλειψοειδής. Γρύψ ὀκλάζων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἣν φαίνεται ἀνατείνων καὶ στρέφων ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω, λοφιά. Πρβ. τὸν ἐκ Μενιδίου λίθον Kuppelg. von Men. VI, 2, ὃν ὁ Keller ἐνθ. ἀνωτ. πίν. 20,40 ἀναδημοσιεύων περιγράφει (σ. 127) κατὰ λάθος βέβαια ὡς ἀετὸν σπαράσσοντα ζῶον τι.

42) Δακτύλιος χρυσοῦς διαμέτρ. 0,012 μ. καὶ βάρους 3,5 γραμ. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἀκριβῶς ὅμοιον τοῖς παρὰ Schliemann Mycènes εἰκ. 393, πλὴν ὅτι αἱ περιφέρειαι αὐτοῦ δὲν εἶναι ὀδοντωταί. Παρίσταται ἀντιλόπη ἴσως πρὸς ἀριστερὰ μεταστρεφόμενη τὴν κεφαλὴν καὶ πρὸ αὐτῆς δένδρον.

43) Μείζων χρυσοῦς δακτύλιος τοῦ αὐτοῦ σχήματος διαμ. 0,016 μ. καὶ βάρους 10,6 γραμμ. Δύο ἵπποι (ἄγριοι;) ὀκλάζοντες ἐπὶ τῶν ὀπισθίων σκελῶν ἑκατέρωθεν φοίνικος, εἰς ὃν εἶναι προσδεμένοι ἀπὸ τοῦ τραχήλου. Ἡ χαίτη αὐτῶν διήκει μέχρι τῆς οὐρᾶς, οἱ δὲ πόδες φαίνονται δίχληλοι.

¹Ιούλιος 1889.

Χρ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

¹ Ἄλλως ἐξηγεῖ τὴν παράστασιν τῆς τοιχογραφίας ὁ Marx Jahrb. des arch. Institut. 1889 σ. 119 ἔξ.

² Ἐν τῷ πίνακι ἀνεστράφη ἡ φυσικὴ τοῦ λίθου θέσις, ὥστε ἡ τρά-

πέξα φαίνεται ἀνατετραμμένη καὶ τὸ ζῶον ὑπ' αὐτήν. Τὸ λάθος, καίπερ ἐγκαίρως παρατηρηθέν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ διορθωθῇ, τοῦ πίνακος κατασκευασθέντος ἐν Winterthur τῆς Ἑλβετίας.

ΠΗΛΙΝΟΙ ΕΞ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΙΝΑΚΕΣ

(Πίναξ 11)

Ότε πλέον η πρό εικοσαετίας ο Benndorf καταστρώνων τόν κατάλογον τῶν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου γνωστῶν πηλίνων πινάκων μετὰ γραφῶν (Griechische und Sicilische Vasenbilder, σελ. 16) ἐγνώριζεν ἡμῖν τότε τὸ πρῶτον ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληγες μετεχειρίσθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν πηλὸν εἰς κατασκευὴν πινάκων καὶ ὅτι καὶ τούτους καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ ἀγγεῖα ἔγραφον, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦν ἐλάχιστος, ἤτοι μόλις δέκα καὶ τρεῖς. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠϋξήσεν ἕκτοτε σφόδρα, πρὸ πάντων μὲν διὰ τῆς παρὰ τὴν Κόρινθον¹ ἀνευρέσεως ἑκατοντάδων θραυσμάτων, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰς φῶς ἐλθόντων ἐν διαφόροις σκαφαῖς.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν λόγῳ πινάκων εἶναι μικροὶ τὸ μέγεθος, ἀλλ' αἱ ἐπ' αὐτῶν γραφαὶ ἀποτελοῦσιν ἐν τι ὄλον, αἱ δὲ κατὰ τὸ ἄνω μάλιστα χεῖλος τῆς πλίνθου τοῦ πίνακος ὁπαὶ μαρτυροῦσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τινων ἀρχαίων εἰκόνων (Benndorf ἔ. ἀ. σελ. 13) ὅτι συνείθιζον νὰ κρεμῶσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ τοὺς προσηλῶσι. Προσηλωμένον λ. χ. πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν τὸν τοῦ Λούβρου πίνακα τὸν εἰκονίζοντα τὸν παρὰ τὸν νεκρὸν θρηῖνον (Benndorf πίν. 1, Rayet καὶ Collignon ἔ. ἀ. σελ. 143) ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς τοποθετήσεως τῶν ὀπῶν, ἐκ δὲ τῆς γραφῆς αὐτοῦ ἀνάγκη νὰ εἰκάζωμεν ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν οἰκογενειακῷ τινι τάφῳ ἤρμοζε νὰ ἦναι τοποθετημένος.

Πλὴν ὁμῶς τῶν πολυαριθμῶν τούτων πινάκιδων, ἃς ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ὡς ἀναθήματα δυ-

νάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα τις τάξις, μέχρι τοῦδε ὀλίγα ἀριθμοῦσα παραδείγματα, πινάκων ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐκείνων διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ πάχους αὐτῶν διακρινομένων καὶ ἀρχικῶς πρὸς τινα ἀρχιτεκτονικὸν σκοπὸν προωρισμένων. Παράδειγμα τούτου τοῦ τρόπου εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Benndorf ἐν τούτῳ τῷ περιοδικῷ (1887 σελ. 114 καὶ ἔξ. πίν. 6) μετ' εἰκόνος δημοσιευθὲν πίνακος θραῦσμα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ὅπερ ἐσχάτως ἔτι μᾶλλον συνεπληρώθη διὰ τῆς εὐρέσεως καὶ ἐτέρου θραύσματος (Athen. Mittheil. XIII σελ. 228) ὥστε νῦν τὸ ὄλον ὕψος τῆς πλίνθου εἶναι σχεδὸν 0,70. Τῶν στενῶν πλευρῶν τῆς πλίνθου μόνον ἢ ἀνωτέρα ἦτο τὸ πάλαι ὄρατὴ καὶ τούτου ἕνεκα καὶ μόνον αὕτη κεκοσμημένη, αἱ λοιπαὶ στεναὶ πλευραὶ εἶχον ἀφεθῆ ἀκατέργαστοι καὶ ἀνώμαλοι, ὥστε προδήλως δὲν ἐφαίνοντο (Ἐφ. Ἀρχ. 1887 σελ. 117 καὶ 124). Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ φαντασθῶμεν καὶ τοῦτον τὸν πίνακα μετ' ἄλλων ὁμοίων ἐν τινι θωρακείῳ ἐνιδρυμένον, κατὰ δὲ τὰς πλαγίας στενάς αὐτοῦ πλευράς ὑπὸ οἰονεὶ ξυλίνων ἢ λιθίνων παραστάδων, ὡς ὑπὸ πλαισίου, περιβεβλημένον. Πολὺ δὲ μᾶλλον καταφανεστέρα εἶναι ἡ χρῆσις τοιούτων πινάκων πρὸς τινα ἀρχιτεκτονικὸν σκοπὸν ἐν τοῖς θραύσμασι δύο μεγαλειτέρων σειρῶν, ὧν αἱ γραφαὶ εἰκόνιζον τὰ τῆς ταφῆς ἐν γένει· εὐρέθησαν καὶ ταῦτα ἐν Ἀθήναις ὀπισθεν τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα, καὶ εἶναι νῦν κτῆμα τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου (Furtwängler, Vasensammlung I σελ. 315), μόλις δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ μόνον ἐν μέρει ἐδημοσιεύθησαν εἰκόνες αὐτῶν (Gazette Archéol. XIII σελ. 225). Τὸ ὕψος ἐκάστης πλίνθου εἶναι 0,37, τὸ μῆκος 0,43 περίπου καὶ τὸ πάχος τῶν 0,025-0,037 Γ. Μ. α οὐδὲν δὲ παρατηρεῖται ἐπ' αὐτῶν τὸ μαρτυροῦν

¹ Παράβ. Furtwängler, Beschreibung der Vasensammlung I σελ. 47, Rayet καὶ Collignon, Céramique grecque σελ. 144, Collignon ἐν τοῖς Monuments grecs II ἀριθ. 11-13 καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν.

ὅτι ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τινος τοίχου ἢ ἄλλης τινὸς ἐπιφανείας ἢ ὅτι συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους οἱ πίνακες», ὅθεν ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὡς λέγει ὁ Furtwängler «ὅτι ἦσαν ἐντεθειμένοι ὡς μετόπαι ἐν ἐντομῇ λιθίνου τοίχου, ἂν τῷ ὄντι ἦσαν ποτε σταθερῶς ἰδρυμένοι» (Furtwängler ἔ. ἀ. ἀριθ. 1811-1826).

Ὅσον ἐγὼ οἶδα, μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένοντο γνωστὰ ἕτερα παραδείγματα τούτου τοῦ τρόπου τῶν *πινάκων*: τὸ πολὺ πολὺ ἠδυνάμεθα ὡς τοιαῦτα ἀκόμη νὰ ἐκλάβωμεν καὶ τὰ παρὰ Benndorf (ἔ. ἀ. σελ. 121, πίν. 2) ἀπεικονισμένα θραύσματα, τὰ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Κοπεγχάγης, ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῶν, εἰ καὶ τότε τὸ μικρὸν αὐτῶν πάχος (0,017 Benndorf ἔ. ἀ. σελ. 17) θὰ ἦτο παράδοξον. Καλὸν λοιπὸν ἐνόμισα νὰ ἐλκίσω τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων ἐπὶ τὰ λείψανα ὁμοίων τινῶν ἀρχιτεκτονικῶν πινάκων, ἅτινα ἢ Ἀρχ. Ἐταιρία κέκτηται, ἄλλως τε καὶ διότι τῶν θραυσμάτων τούτων ἐν φαίνεται μοι ἔχον ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα. Καὶ ἐπὶ τούτων τῶν πινάκων (ὧν αἱ γραφαί, ὡς καὶ αἱ τῶν τοῦ ἐν Βερολίνῳ Μουσεῖου, εἶναι μελανόμορφοι) εἰκονίζοντο ὡσαύτως *θρήνοι* καὶ *ταφαί*.

1^{ον}. Σφίζεται ἡ ἄνω δεξιὰ γωνία τοῦ πίνακος (Καταλ. ἀγγείων ἀριθ. 4230 = Θ. Π. 283). Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ὁδὸν *ἐλαιοτριβείων* καὶ ἠγοράσθη παρὰ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας κατὰ τὸ 1884^{ον} ἔτος: πλάτος αὐτοῦ 0,29, ὕψ. 0,21, πάχος 0,032. Ἡ κυρίως πλίνθος πεποίηται ἐξ ἐπιεικῶς μὴ καθαροῦ καὶ χονδροειδοῦς πηλοῦ, ἐφ' οὗ εἶναι ἐπιτεθειμένον ἕτερον ἱκανῶς λεπτοῦ πηλοῦ στρώμα, ἐφ' οὗ καὶ ἡ γραφή. Ἡ ἀπεικόνισις τούτου τοῦ θραύσματος (πίν. 11) καθιστᾷ περιττὴν πᾶσαν λεπτομερεστέραν αὐτοῦ περιγραφὴν: παρατηρῶ μόνον ὅτι τὸ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀποτριβὴν ἐρυθρὸν καὶ μέλαν χρῶμα συνεπληρώθησαν ἐν τῇ ἀπεικονίσει κατὰ τὰ σφζόμενα ἀσφαλῆ ἴχνη. Παράξεον εἶναι ὅτι τὸ ἐγχάρακτον κόσμημα τοῦ ἱματίου τοῦ ἐβδόμου ἀνδρός, ἀπ' ἀριστερῶν γινομένης τῆς ἀριθμῆσεως, ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ᾧ ἐχρήσατο ὁ τεχνίτης κατόπιν πρὸς τὴν γραφὴν. Παράδοξος δὲ ἐπίσης καὶ οὐχὶ κατὰ φύσιν βεβαίως εἶναι καὶ ἡ ἀπεικόνισις τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός προελθοῦσα ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς ἐλλείψεως

χώρου. Ἡ παράστασις οὐδὲν ἔχει τὸ ἀηθές: ὀκτῶ κατὰ ζεύγη ἄνδρες ἴστανται πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένοι καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψωμένην ἔχοντες ἐξάρχονται τοῦ θρήνου: ἡ χειρονομία αὕτη, ἣτις καὶ ἐν παραστάσει τῆς προθέσεως εὐρηται (παράβ. π.χ. Furtwängler ἔ. ἀ. ἀριθ. 1887-1889, 3999 καὶ τὸν μνημονευθέντα ἀνωτέρω πίνακα τοῦ Λούβρου) θὰ ἦναι ἐκείνη, ἣν καὶ ὁ Εὐριπίδης¹ μνημονεύει καὶ περὶ ἧς ὁ τε Benndorf (ἔ. ἀ. σελ. 34 καὶ 181) καὶ ὁ Pottier (*Étude sur les lecythes blancs*, σελ. 58) κάμνουσι λόγον: ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν δικαιώμεθα νὰ ταυτίσωμεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ληκύθων καὶ ἀλλαχοῦ συχνὰ ἀπαντῶσαν προέκτασιν τῆς χειρὸς, ἣτις ὅλως ἀθαιρέτον σχῆμα δύναται νὰ ἦναι. Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς, τῆς ὑπὲρ τὴν παράστασιν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ θραύσματος διηκούσης, ἔσται ἡμῖν κατωτέρω ὁ λόγος.

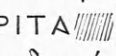
2^{ον}. Ἡ κάτω δεξιὰ γωνία (Καταλ. ἀγγείων ἀριθ. 4232 = Θ. Π. 285). Εὐρέθη πιθανῶς καὶ τοῦτο τὸ θραῦσμα ἔνθα καὶ τὸ προηγούμενον, ἠγοράσθη δ' ἐπίσης ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1884): ὕψος 0,315, πλάτος 0,215, πάχος 0,034. Καὶ τούτου ὁ πηλὸς εἶναι ἀκάθαρτος καὶ χαλικίων πλήρης, πλὴν τοῦ ἐπιτεθειμένου στρώματος (πάχος αὐτοῦ 0,004) οὗ ὁ πηλὸς ὡσαύτως εἶναι λεπτὸς ἐρυθρός. Εἰκονίζονται δὲ τρία ζεύγη ἀνδρῶν (αἱ κεφαλαὶ ἐξέλιπον) τὸ ἱμάτιον περιβεβλημένων καὶ πρὸς τὰριστερὰ βαδιζόντων: τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχουσι πρὸς τὰ κάτω κεκλιμένην καὶ ἐν μέρει τῷ ἱματίῳ κεκαλυμμένην, τὴν δὲ δεξιὰν, καθ' ὅσον σφίζεται, ὑψωμένην. Αἱ παρυφαὶ τῶν ἱματίων των κοσμοῦνται δι' ἐγχάρακτων κοσμημάτων, αὐτὰ δὲ τὰ ἱμάτια εἶναι γεγραμμένα, ὡς συνήθως, δι' ἐρυθροῦ καὶ μέλανος χρώματος, ὑπὸ δὲ τὴν παράστασιν γέγραπται κατὰ τὴν πρὸς τὰριστερὰ φορὰν *μαίανδρος* 0,025 περίπου πλάτους μεταξὺ δύο μελαινῶν γραμμῶν, δεξιὰ δὲ κατὰ τὴν ὀρθὴν τῆς πλίνθου ἐπίσης δύο μέλαινα γραμμά, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπεικονισθέντι θραύσματι.

3^{ον}. Ἡ ἀριστερὰ κάτω γωνία (Καταλ. ἀγγείων 4233 = Θ. Π. 286). ἠγοράσθη κατὰ τὸ

¹ Ἀλκυστ. στίχ. 780 «οὐδ' ἐξέτεινα χεῖρα ἀποιμύζων ἐμὴν δέσποιναν.» - Ἰκέτιδ. στίχ. 776 «ἀλλ' εἶεν αἶρω χεῖρα ἀπαντήσας νεκροῖς.»

αὐτὸ ἔτος καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, παρ' οὗ καὶ τὸ προηγούμενον· ὕψος 0,215, πλάτος 0,155, πάχος 0,028. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ θραύσματι ἐπὶ τοῦ βαναυσικωτέρου πηλοῦ, ἐξ οὗ κυρίως εἶναι πεποιημένη ἡ ὄλη πλίνθος, εἶναι ἐπιτεθειμένον στρώμα πηλοῦ λεπτοτέρου πάχους 0,003 - 0,001. Σφύζεται τὸ κατώτερον μέρος δύο ζευγῶν πρὸς τὰ δεξιὰ βαδίζόντων ἀνδρῶν ὁμοιοτάτων τοῖς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 περιγραφέντος θραύσματος, πρὸς δὲ συμφωνεῖ τοῦτο τὸ θραῦσμα καὶ κατὰ τὸν μαίανδρον καὶ κατὰ τὰς μελαίνας γραμμὰς κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὀφρῦν τῆς πλίνθου.

4^{ον}. Θραῦσμα τοῦ ἀνωτέρου μέρους πλίνθου ἐκ καλοῦ ἐρυθροῦ πηλοῦ πεποιημένης· ὕψος 0,10, πλάτος 0,11, πάχος 0,025. Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις παρὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας Πέρισιον (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4300). Ἄνω ὑπάρχει κατὰ τὴν πρὸς ἀριστερὰν φορὰν μαίανδρος πλάτους 0,015 ὑπὲρ δὲ τὸν μαίανδρον χῶρος ἀγραφος. Ἡ ἄνω ὀφρῦς τῆς πλίνθου δὲν σφύζεται. Τῆς παραστάσεως σφύζεται μόνον πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ κάτω ἰπτάμενον πτηνὸν πρὸ τοῦ ὁποίου ἀπωτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ εὐρηται ἡ ἐπιγραφή ΑΡΙΤΑ ἔτι δ' ἀπωτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ κάτω διακρίνεται ἡ κεφαλὴ γυναικός, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τοῦ ὠτὸς λευκῷ χρώματι γεγραμμένου. Τὸ πρόσωπον καλύπτεται ὑπὸ τοῦ λαιμοῦ ἵππου, οὗ ὡσαύτως ἐλάχιστον μέρος σφύζεται· λευκὸς ἦν οὗτος γεγραμμένος, ἡ δὲ χαίτη αὐτοῦ διὰ λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν ἐναλλάξ λεπτῶν κυματοειδῶν γραμμῶν. Εἰκονίζετο προδήλως ἡ ἐκφορὰ. Πτηνὸν φέρεται ἀπεικονισμένον καὶ ἐν τινι τῶν θραυσμάτων τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου (Furtwängler ἔ. ἀ. ἀρ. 1826).

5^{ον}. Ἀριστερὰ ἄνω γωνία (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4301). Εὐρέθη ἔνθα καὶ τὸ προηγούμενον καὶ ἠγοράσθη συγχρόνως· ὕψος 0,105, πλάτος 0,10, πάχος 0,028· πηλὸς καλὸς ἐρυθρός. Τῆς παραστάσεως σφύζεται τὸ ἀνώτερον μέρος πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένου πωγωνοφόρου ἀνδρός, ὅστις ἀπτεται τῇ χειρὶ τῆς κεφαλῆς, ἐν ᾧ ἀνοίγει τὸ στόμα εἰς θρηνηφθίαν· ἡ γενειὰς εἶναι ἐρυθρῷ χρώματι γεγραμμένη· ὀλίγον τι χαμηλότερα διακρίνεται καὶ δευτέρα τις κεφαλὴ, ἧς ὅμως μόνον τὸ ἀνώτερον μέρος σφύζεται, καὶ περαιτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ ἔχνη καὶ τρίτης τινὸς κεφαλῆς.

6^{ον}. Θραῦσμα (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4302). Εὐρέθη ἔνθα καὶ τὸ προηγούμενον καὶ ἠγοράσθη συγχρόνως· ὕψος 0,115, πλάτος 0,095, πάχος 0,027· ὁ πηλὸς αὐτοῦ καλὸς ἐρυθρός. Σφύζεται τὸ κατώτερον μέρος ἰσταμένου καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένου ἀνδρός, περιβεβλημένου δὲ ἱμάτιον, ὅπερ ἐν μέρει ἦτο δι' ἐρυθροῦ χρώματος γεγραμμένον· ὅπισθεν διακρίνεται μέρος ἐνδύματος ἐγγάρρακτα φέροντος κοσμήματα, δευτέρως τινὸς βεβαίως μορφῆς λείψανον.

7^{ον}. Θραῦσμα (Κατάλ. ἀγγείων ἀριθ. 4303). Εὐρέθη ὡσαύτως ἔνθα καὶ τὰ τρία προηγούμενα καὶ ἠγοράσθη συγχρόνως· ὕψος 0,10, πλάτος 0,11, πάχος 0,027. Πηλός, οἷος ὁ τοῦ προηγούμενου. Σφύζεται τὸ κατώτερον μέρος δύο ἰσταμένων καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένων μορφῶν, γυναικὸς τινός, ὡς ἡ λευκὴ χεὶρ δεικνύει, καὶ ἐτέρας τινὸς μορφῆς, ἧς μόνον ἐλάχιστα διεσώθησαν ἔχνη. Τὰ ἐνδύματα πλὴν τοῦ μέλανος δεικνύουσι καὶ ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ ἔχνη.

Προδήλως ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἐν τοῖς ἄνω περιγραφείοις θραύσμασι δύο μειζόνων, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένων (1-3 καὶ 4-7) παραστάσεων τὰ λείψανα· καὶ ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως αὐτῶν, καὶ τὸ πάχος τῶν πλίνθων τῶν καὶ ἡ ἐπεξεργασία τούτων εἰς τοῦτο μᾶς ἀγούσιν ἀναγκαιῶς τὸ συμπέρασμα, οὐδεὶς δὲ ὑπάρχει λόγος βιάζων ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν πλείονα τῶν δύο τούτων (1-3 καὶ 4-7) συμπλεγμάτων· αἱ παραστάσεις ὅμως ἦσαν καὶ ἐνταῦθα ἀρκετὰ ἐκτενεῖς ὅπως καὶ αἱ τῶν δύο ζωοφόρων τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου. Καὶ τὰ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 3 τεμάχια ἴσως εἰσὶ τῆς αὐτῆς πλίνθου μέρη· τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἦν μέρος ἐτέρας πλίνθου καὶ ἐκτὸς τῶν κατὰ διαφορὰς θέσεις ἐστραμμένων χορῶν τῶν θρηνηφθόντων, ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ μέσῳ ὑπῆρχε τοῦλάχιστον μία ἔτι παράστασις ἢ τῆς προθέσεως· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κολοβὴ ἐπιγραφή τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 θραύσματος ὑποδηλοῖ ὅτι πάλαι ποτὲ πλείονες ἦσαν αἱ ἐν λόγῳ πλίνθοι αἱ τὴν συνέχειαν ἐνός τινος ὄλου ἀποτελοῦσαι. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4-7 περιγραφέντα θραύσματα ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑποθεθῶσιν ὡς μέρη ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος, ἐν ᾧ εἰκονίζετο ἡ ἐκφορὰ, ἀλλὰ καὶ τότε ἔπρεπε ἐπίσης νὰ δεχθῶμεν κατ' ἀναλογίαν τὴν ἐκ πλειό-

νων ὁμοίων πινάκων συγκρότησιν ἑνός τινος ὄλου.

Ὑπὲρ τὸν λοιπὸν ἐν Ἀθήναις χρόνοι (τὸ ὅτι δὲ πάντες οὗτοι οἱ πίνακες, ὧν τὰ περισωθέντα θραύσματα ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, τῶν αὐτῶν εἰσι χρόνων προϊόντα, τῶν χρόνων δηλ. τῆς ἀκμῆς τῆς μελανομόρφου ἀγγειογραφίας, οὐδεμιᾶς χρήζει ἐνταῦθα ἀποδείξεως) ὑπὲρ τὸν, λέγομεν, ἐν Ἀθήναις χρόνοι, καθ' οὓς ἐπεκράτει ἡ συνήθεια μακρὰς ζωοφόρους ἐκ πηλίνων πινάκων συνισταμένας διὰ νεκρικῶν παραστάσεων νὰ κοσμῶσι· ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς ἐτοποθετοῦντο αἱ ζωοφόροι αὗται;

Καὶ ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν γραφαὶ σαφῶς μαρτυροῦσιν ὅτι ἐχρησίμευον εἰς κόσμον τῶν τάφων ἐν γένει· ἂν δὲ ἡ πληροφορία ὅτι οἱ τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου πίνακες ἐντὸς τοῦ τάφου γυναικὸς εὐρέθησαν (Gazette archéol. XIII σελ. 225) ἦτο βάσιμος, ὁ κύκλος τῶν ὑποθέσεων μας ἤθελε γίνῃ πολὺ στενός· ἀλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀγγείων τοῦ ἐν Βερολίῳ Μουσείου ὁ Furtwängler ἀναφέρει μόνον τὸν τόπον, περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς εὐρέσεως τῶν ἐν λόγῳ θραυσμάτων λέγει μόνον ὅτι ἡ κατάστασις, ἐν ἣ ταῦτα εὐρέθησαν, καθίστα πολὺ πιθανὴν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι αἱ πλίνθοι εἶχον ἐπίτηδες θραυσθῆ. Ὅτι δὲ τοῦτο κατ' αὐτὴν τὴν ταφὴν ἐγένετο ἠδύνατό τις τούτοις ἐπόμενος καὶ ἀπὸ εἰκασίας εἰς εἰκασίαν προβαίνων νὰ υποθέσῃ, ἀλλ' εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιπαρατηρήσωμεν ὅτι εἰς συντριβὴν τῶν βαρέων τούτων κεραμιδοειδῶν πλίνθων θὰ ἐχρειάζετο μεγάλη δύναμις, ἥτις ὅλως ἀνάρμοστος θὰ ἦτο πρὸς τὴν καθαρῶς συμβολικὸν χαρακτῆρα ἔχουσαν πρᾶξιν τῆς θραύσεως οἰωνοῦ ποτε τοῖς νεκροῖς προσφερομένων ἀντικειμένων. Τούναντίον μάλιστα ἐκ τῆς ἀληθῶς μεγάλης ἀκρωτηριάσεως τῶν πλίνθων ἀνάγκη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὗται οὐχὶ ἐντὸς τοῦ τάφου δηλ. ἐν σχετικῇ τινι ἀσφαλείᾳ εὐρίσκοντο· ἄλλως θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι σχεδὸν ἀλύμαντοι ἤθελον ἐξαχθῆ τῆς γῆς. Πρὸς δὲ τούτοις, ἵνα καὶ τοῦτο προσθέσωμεν, αὐτὰ τὰ θραύσματα τῶν ἄλλοτε τοσοῦτον ἐκτενῶν παραστάσεων οὕτως ὀλιγάριθμα καὶ κολοβὰ εὐρεθέντα ἀποκρούουσιν ὡσαύτως τὴν ὑπόθεσιν ὅτι θραύσας τις πρῶτον τὰς πλίνθους ταύτας κατὰ τὴν ταφὴν τὰς ἔρριψεν ἔπειτα εἰς τὸν τάφον, διότι ἂν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, θὰ εἶχομεν αὐτὰς

(τὰς παραστάσεις) σήμερον ὀλοκλήρους ἔστω καὶ ἐν συντριμμασι.

Ὑπετέθη ἤδη σιωπηλῶς ὅτι αἱ πλίνθοι αὗται προωρισμένοι ἦσαν νὰ ποτελῶσι συνεχεῖς ζωοφόρους στερρῶς που ἰδρυμένας· ἡ τῶν στενῶν πλευρῶν ἐξωτερικὴ διασκευὴ καὶ ἡ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 θραύσματος ἐπιγραφὴ, ἥς ἡ συνέχεια εὐρίσκετο προδήλως ἐν τῇ παρακειμένη πλίνθῳ, ὑποστηρίζουσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Τῆς δὲ ὑποθέσεως ταύτης ἔτι δηλ. αἱ πλίνθοι ἀπετέλουσαν ζωοφόρους τεθείσης ὡς βάσεως, δύο ἐξηνέχθησαν, ὅσον ἐγὼ οἶδα, γινώμαι περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐν λόγῳ ζωοφόρων, ἡ μὲν ὅτι προωρισμένοι ἦσαν νὰ κοσμῶσι τοὺς τοίχους τῶν τάφων ἡ δὲ ὅτι ἐκόσμουσαν τὴν σαρκοφάγον αὐτῆν. Ἄλλ' εἰς ταῦτα ἀντιστρατεύονται ὄχι μόνον ὅσα ἀνωτέρω ἀνέφερα περὶ τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ τα θραύσματα εὐρέθησαν, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν πρώτην γνώμην καὶ τὸ ὅτι ἀκόμη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἰδίου τάφου διακόσμησις ἀντίκειται ὅλως εἰς τὰ ἀττικὰ ἔθιμα, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὅτι ἵνα τις τὴν σαρκοφάγον οὕτω πως διακοσμήσῃ ὥρριψε καὶ αὐτὴν ταύτην ὀλοκλήρον ἐκ πηλοῦ νὰ κατασκευάσῃ, ὡς τοῦτο ἐν Κλαζομεναῖς ἐγένετο.

Τὸ πρόβλημα λύεται διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 θραύσματος· ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶχε τὸ πρῶτον χαραχθῆ ἐπιπολαίως κατόπιν δὲ καὶ διὰ χρώματος γραφῆ καὶ δὴ καὶ οὐχὶ κατὰ πάντα ἡ αὐτὴ· ὁ τεχνίτης εἶχε δηλ. πρῶτον χαραξέει τάδε τὰ γράμματα:

Ν Ο Σ Σ Ε Σ Τ Ο Δ Ε Σ Τ Ι Ν Α Ρ Ε Ι Ο

εἶτα δὲ διορθῶν καὶ τί του λάθος καὶ παραλείπων τὸ Ν τοῦ ἐστὶ ἔγραψε τάδε:

Ι Ο Σ Σ Ε Μ Α Τ Ο Δ Ε Σ Τ Ι Α Ρ Ε Ι Ο

Προδήλως δὲ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ λείψανα ἐμμέτρου τινὸς ἐπιτυμβιδίου ἐπιγραφῆς, ἥτις πᾶσαν αἶρει ἀμφιβολίαν σαφῶς φλεγγομένη ὅτι τότε ἐστὶ τὸ σῆμα νεκροῦ τινος, οὗ ἴσως καὶ ὑπάρχει τὸ ὄνομα ἐν τοῖς σωζομένοις γράμμασι (Ἀρείου). Αἱ ἐκ τῶν τοιούτων λοιπὸν πηλίνων πλίνθων ζωοφόροι ἐκόσμουσαν τὰ σήματα. Ἄλλ' ὅποια τινα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ταῦτα τὰ σήματα;

Οὐδὲν θὰ ἐκώλυε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦσαν ἐκτισμένα ἐκ λίθου, ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι βέβαια παραδείγματα διακοσμήσεως δι' ὀπτῶν πλίνθων λιθί-

νων οικοδομημάτων (Dörpfeld, Verwendung von Terrakotten am Geison und Dache griechischer Bauwerke σελ. 12), ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐνταῦθα (ἐν τοῖς λιθίνοις δηλ. οικοδομήμασι) εὐλόγως υποτίθεται ὅτι ἐξεπήγασεν ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἰς τὸ πρῶτον ἔτι στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς της εὐρίσκετο, ὅποτε δηλ. τῶν τοίχων τοῦ οικοδομήματος ἐξ ὠμῶν πλίνθων οικοδομουμένων μάλιστα τοῦ ξύλου καὶ τοιούτων ὀπτῶν πλίνθων ἡ χρῆσις ἀναγκαία καὶ ἀρμόζουσα εἰς διακόσμησιν ἦτο (Dörpfeld ἐν Aufsätze E. Curtius gewidmet σελ. 139): ἀλλ' ὡσαύτως τὸ ξύλον ἀγόμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι περιέβαλλε τὸ κατ' ἀρχῆς καὶ τὰς ἡμετέρας ὀπτὰς πλίνθους καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι κατόπιν ἐν τισὶ παραδείγμασιν ἀντὶ τοῦ ξύλου ἐγένετο καὶ τοῦ λίθου χρῆσις. Καὶ τῷ ὄντι βλέπομεν ὅτι αἱ τῶν στενῶν πλευρῶν ἐπιφάνειαι εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ὀλίγον ἀκριβῶς ἐπεξεργασμένοι, ὥστε ὁ μεταξὺ δύο παρακειμένων πλίνθων κατὰ τὴν συντοποθέτησιν αὐτῶν ἀρμός ἔπρεπε νὰ εἶναι κεκαλυμμένος, ὡσεὶ ἐκάστη πλίνθος καθ' ὅλοκληρίαν ἐν ἰδίῳ πλακίῳ ἐμπεριείχετο καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς παρακειμένης ὀλοτελῶς κεχωρισμένη ἦτο, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὴ ἡ διπλῆ μέλαινα γραμμὴ ἢ ἐκάστην πλίνθον περιθέουσα μαρτυρεῖ. Καὶ ὅμως δὲν πρέπει πάλιν νὰ υποθέσωμεν ὅτι αἱ πλίνθοι ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ μεγάλων ἐν τῷ μεταξὺ διαστημάτων, διότι ὄχι μόνον αἱ παραστάσεις αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐτέρας εἰς τὴν ἐτέραν πλίνθον ἀποτελοῦσι συνέχειαν ἀδιάσπαστον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀρχομένη ἐπὶ τινος αὐτῶν εἶχε τὴν συνέχειάν της ἐπὶ τῆς παρακειμένης. Φανερόν δὲ ὅτι τοῦτο εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ ἐν τῷ ξύλῳ ἢ ἐν τῷ λίθῳ, εἰ καί, ὡς ἐρρήθη, καὶ τούτου ἡ χρῆσις ἀδύνατος δὲν ἦτο ἐνίοτε.

Ἐπεὶ δὲ τῆς παραδοχῆς ξυλίνων σημάτων, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται καὶ σήμερον ἔτι ὅσοι λίαν πολυδάπανον ὑπολαμβάνουσι διαρκέστερον τοῦ τάφου κόσμον, φαίνεται συνηγοροῦσα καὶ ἡ σύγκρισις σήματος, ὅπερ μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπιτυμβιδίων μνημείων εἶναι μοναδικὸν μέχρι τοῦδε, τὸ ἐκ Λαμπτρῶν σῆμα (Athen. Mittheilungen XII πίν. 2). Τό τε σχῆμα αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ θρήνου ἀπεικόνισις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σήματος καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πλαγιῶν αὐτοῦ πλευρῶν τῶν ἐν ἄλλοις μνημείοις

πάσης διακοσμήσεως ἐστερημένων εἶναι πρωτοφανῆς. Ὁ Winter (ἔ. ἀ. σελ. 107) ὑπέδειξεν ἤδη τὴν συγγένειαν τοῦ μνημείου πρὸς τὰς παραστάσεις τῆς προθέσεως· ἐὰν δὲ ἐν αὐτῷ δὲν βλέπομεν ἀπεικονισμένον τὸν ἐν πομπῇ θρηνηφοῦντα χορόν, ἀλλὰ τοὺς ἐγγύτατα συγγενεῖς μόνον, τὸ πᾶνμα ἐξηγεῖται ἐξ αὐτοῦ τοῦ μεγέθους τοῦ μνημείου, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν τεχνίτην νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ καίρια. Ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσόψεως ἐπέδρασε προδήλως τὸ παράδειγμα τῶν συνήθων ἐκείνων νεκρικών στηλῶν ἐν αἷς ὑπὸ τὴν κυρίαν παράστασιν εἰκονίζεται ὁ νεκρὸς ἐν ὄλῃ τῇ ἄλλοτε κατὰ τὸν βίον λαμπρότητι αὐτοῦ δηλ. ὡς νεάζων ἰππεύς· ἀντικαθίστα δὲ ἡ παράστασις αὕτη ἐνταῦθα τὴν τῆς κυρίας προθέσεως εἰκόνα. Ἄλλ' ἄνευ τῆς προὔπαρξεως παραδειγμάτων τοιούτων ἐκτενῶν ζωοφόρων, αἵτινες, ὡς ἀνωτέρω ἐξ ἄλλων ὁρμώμενοι τεκμηρίων ἐδείξαμεν, εἰς διακόσμησιν σημάτων ἐχρησίμευον, τὸ σύνολον τοῦ ἐκ Λαμπτρῶν μνημείου θὰ ἦτο ἀνεξήγητον. Ἡδυνάμεθα λοιπὸν νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ μνημείῳ (τῷ ἐκ Λαμπτρῶν), οὗ τὴν συγγένειαν πρὸς ξύλινα πρότυπα ἐτεκμήρατο ἤδη ὁ Winter, ἀνευρίσκομεν ἐν σμικρῷ τὴν ἐπανάληψιν τῶν παρ' ἡμῶν προὔποτεθέντων ἐκείνων μεγαλειτέρων νεκρικών μνημείων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ὡς ἀποδεδειγμένον νὰ ἐλάβωμεν ὅτι καὶ ταῦτα ἐπίσης ἐκ ξύλου συνίσταντο. Ἀλλὰ τὰ ἄμεσα πρότυπα τοῦ λιθίνου τούτου σήματος εἶναι αἱ αἰγυπτιακαὶ ξύλινοι κιβωτοί, οἳ ἡ ἀπεικονισθεῖσα ἐν ταῖς Athen. Mittheil. XII σελ. 148· καὶ εἶναι μὲν καὶ αὗται ὡσαύτως ἀπομίμησις μικρῶν οικοδομημάτων, ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδόλως ἔπεται ὅτι τοιοῦτον θὰ ἦτο καὶ τῶν παρ' ἡμῶν ζητούμενων νεκρικών μνημείων τὸ σχῆμα. Ὡς νέαν ἐνδείξιν τῆς χρήσεως τοῦ ξύλου ἐν τοῖς σήμασι δύναται τις βεβαίως νὰ υπολάβῃ τὸ ἐκ Λαμπτρῶν μνημεῖον, δυσκόλως ὅμως δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὰ νεκρικὰ ἐκεῖνα κτίσματα, περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἐνταῦθα, ὅτι ἐκ μόνου ξύλου ἦσαν πεποιημένα. Τὴν χρῆσιν ὅμως τοῦ ξύλου καὶ τῶν ὀπτῶν πλίνθων ἀνεύρομεν ἐν τοῖς ναοῖς, ὧν οἱ τοῖχοι ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἦσαν πεποιημένοι, παρὰ τοῖς μείζοσι λοιπὸν τῶν νεκρικών τούτων μνημείων ἢ χρῆσις αὐτῶν (τῶν ὠμῶν πλίνθων) δυνάμεθα νὰ διίσχυρισθῶμεν ἦτο σχεδὸν ἐπίσης ἀναπόφευκτος. Πρὸς δὲ

τούτοις ἂν κατά τινα ἀττικὸν νόμον¹ ὠρίζετο «ne quis sepulcrum faceret operosius quam quod decem homines effecerint triduo» τοῦτο ἴσα ἴσα μᾶς ἄγει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς κατασκευῆς μεγαλειτέρων μὲν τινῶν νεκρικῶν κτισμάτων, ἀλλ' ὄχι πολυτελῶν λιθίνων σημάτων² καὶ ἂν ἀκόμη ἀπηγορεύετο τὸ ἐπιτυμβίδιον μνημεῖον «opere tectorio exornari» τουτέστι νὰ περιλαίψῃ τις χρίσματα, ἢ ἀπαγόρευσις αὕτη εἶναι ἀκατανόητος διὰ πᾶν ἄλλο εἶδος σημάτων, ὅσα γινώσκωμεν, καὶ μόνον ἐπὶ κτισμάτων ἐξ ὠμῶν πλίνθων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ³. Τοιοῦτον δὲ κτίσμα ἠδύνατο νὰ εἶναι τὸ ἐν τοῖς Annali 1835 πίν. D, 1 ἀπεικονισθὲν (παράβ. Brückner, Ornament und Form der attischen Grabstelen σελ. 77, 1. Athen. Mittheil. XII σελ. 112).

Ἄν δὲν στερῶνται ὀρθότητος τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα καὶ τὰ ιδιόρρυθμα τότε ἐκεῖνα κεράμεια

σκεύη, τὰ πρὸ πολλοῦ ὡς *καλυπτῆρες*⁴ ὑπολαμβάνόμενα ἀποβάλλουσι μέγα μέρος τοῦ παραδόξου αὐτῶν (παράβ. Studniczka, Jahrbuch II σελ. 69. Rayet καὶ Collignon, Céramique grecque σελ. 389. Pottier ἐν τῷ τοῦ Dumont ἔργῳ Céramiques de la Grèce propre I σελ. 381). Μαρτυροῦσι καὶ οὗτοι ὅτι ἐν τοῖς νεκρικοῖς μνημείοις ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ φθαρτοῦ ὕλικου. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὀλόκληρος στέγη ἐκ τοιοῦτων λεπτοφυῶν κεράμων ἐσκεπάζετο· ἀπετέλουν ἀπλῶς τὸν διάκοσμον, ὅστις ἔστεφε ξύλινόν τι μνημεῖον καὶ πρὸς τὴν τούτου ἀετωματοειδῆ κορυφὴν δι' ἡλῶν ἦσαν προσηλωμένοι. Τοῦτο δὲ καὶ μαρτυρεῖ ἡμῖν συγχρόνως ὅτι οὐδεμίαν ἀληθῆ στέγην ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ νὰ υποθέσωμεν ἔχομεν.

PAUL WOLTERS

¹ Κικέρων, Περὶ νόμων II, 26.

² Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς (παρὰ Κικέρωνι) ἀναφέρεται βῆτως εἰς τὰ τοῦ Κεραμικοῦ σήματα (*amplitudines sepulcrorum quas in Ceramico videmus*) ὥστε ἡ ὑπόθεσις ὅτι προῦκειτο ἴσως περὶ τῆς ἐπιχώσεως τύμβου (*χώματος*) τινός, οὗ τὸ ὕψος ὁ Πλάτων ἐν τοῖς νόμοις σελ. 958 περιορίζει εἰς «πέντε ἀνδρῶν ἔργον ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτελούμενον», δὲν ἔχει χώραν.

³ Τὸ ὅτι παρὰ Κικέρωνι λέγεται πρὸς τούτοις «*nec Hermas hos, quos vocant, licebat imponi*» δὲν ἔπεται ὅτι ἀπηγορεύετο ἡ ἴδρυσις Ἑρμῶν ἐπὶ τῶν τοιοῦτων σημάτων ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τάφου ἐν γένει· ἢ δὲ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐπιταφίου λόγου, ἥτις εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν ἀναγράφεται, δικαιοῦς ἡμᾶς νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἡ ἴδρυσις τῶν Ἑρμῶν ἀπηγορεύετο κυρίως οὐχὶ ὡς τι πολυτελὲς ἴδρυμα, ἀλλ' ὡς τις παρὰ πολὺ μεγάλη τιμὴ ἢ ὥστε παντὶ ἐκάστῳ νὰ ἐπιτρέπηται. Ἐναντίον δὲ τῆς ἐνστάσεως ὅτι δῆθεν τὸ *opus tectorium* ἠδύνατο νὰ ἀναφέρηται εἰς τὴν διακόσμησιν ὑπογαίῶν νεκρικῶν θαλάμων, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τοιοῦτοι τάφοι ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων δὲν ἐγένοντο μέχρι τοῦδε γνωστοὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, κατὰ δὲ τὸν τοῦ Σόλωνος δι᾽ ἄσχυρισμόν (Πλουτάρχ. Σόλ. 10) «μίαν ἕκαστον Ἀθηναίων ἔχειν θήκην, Μεγαρέων δὲ καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἐν μίᾳ κείσθαι» οὐδὲ νὰ υποθεσῶνιν ὡς ὑπάρξαντες εἶναι δυνατόν.

⁴ Ἐν τῷ *Literarisches Centralblatt* 1889 σελ. 481 ἡ ἐρμηνεία αὕτη θεωρεῖται ἀμφίβολος, προτείνεται δὲ ἡ γνώμη ὅτι ταῦτα ἦσαν σκεύη δι' ὧν ἐσκεπάζον τὸ πρὸς τὰς θυσίας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ χρῆσιμον πῦρ ἀπὸ τοῦ ἀνέμου αὐτὸ προφυλάσσοντες. Τὸ μνημονευόμενον ἐκεῖ ἀναγλύφου θραῦσμα τῆς συλλογῆς Santangelo (ἔχω τούτου πρὸ ὀφθαλμῶν σκαρίφημά τι ὃ πρὸ ἐτῶν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἐξέπληθη) δεικνύει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἡμικυκλικόν τι ἐπίθεμα, ὅπερ ἀναμφιβόλως πρὸς τοῦτον ἦν τὸν σκοπὸν πεποιημένον καὶ ὅπερ καὶ ἀλλαγῆς εὑρηται π. χ. ἐπὶ τῆς Πομπηϊανῆς τοιχογραφίας τῆς εἰκονιζούσης τὸν θάνατον τοῦ Λαοκόοντος (παράβ. Daremberg et Saglio, *Dictionnaire des antiquités* I, 1 σελ. 352. *Annali* 1849 σελ. 392. 1867 σελ. 106. 1875 σελ. 274). Ἡ γνώμη ὅμως ὅτι καὶ οἱ ἡμέτεροι *καλυπτῆρες* πρὸς τοιοῦτόν τινα ἐχρησίμευον σκοπὸν ἀνασκευάζεται ὄχι μόνον ὑπὸ τῆς συγχῆς αὐτῶν εὐρέσεως ἐν νεκροπόλει (πρόσφατον παράδειγμα ἐν τῷ Ἀρχ. Δελτίῳ 1888, σελ. 27, 35· παράβ. πρὸς τούτοις καὶ *Athen. Mittheil.* XIII σελ. 228) ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Studniczka γενομένης ἐρεύνης περὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, προωρισμένων ὄντων νὰ ὦσι ἐπιτεθειμένοι ἐπὶ ὑποκειμένης ἀετωματοειδοῦς βάσεως, καὶ τῶν ὁπῶν δι' ὧν πρὸς ταύτην τὴν βάσιν στερεῶς νὰ προσηλῶνται ἔπρεπε· ἀλλὰ καὶ ἡ σμικρότης αὐτῶν, ἥτις οὐδὲ καὶ τοῦ ἐλαχίστου λόγου ἄξιον πῦρ θὰ ἐπέτρπε νὰ καίῃ ὑπ' αὐτούς, δὲν συνηγορεῖ βέβαια ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω γνώμης.

ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ ΠΙΝΑΚΙΩΝ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΩΝ ΕΞ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

(πίναξ 12)

Σκάπτων προπέρουσι πρὸς ἀνατολὰς τῆς πομπικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸ μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοίχου μέρος εὖρον εἰς τὰ βαθύτατα τῆς ἐκεῖ ἐπιχώσεως στρώματα¹ καὶ παρ' αὐτὸν σχεδὸν τὸν βράχον μετὰ καὶ ἄλλων εὐρημάτων καὶ τὰ δύο θραύσματα τοῦ ἀγγείου (ἀμφορέως;) οὗ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰκόνα εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος² ὁ ἀναγνώστης τῶν γραμμῶν τούτων· δυστυχῶς πᾶσαι αἱ προσπάθειαι πρὸς εὑρεσιν καὶ τῶν ἄλλων τεμαχίων, ὥστε νάποτελεσθῇ τοῦλάχιστον ὀλόκληρος ὁ λαιμὸς τοῦ ἀγγείου καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ στομίου αὐτοῦ ἐπιγραφή, ἀπέβησαν μάταιαι, ἐλπίδας δὲ πολλὰς δὲν ἔχω νάνεύρω αὐτὰ ἀλλαχοῦ που· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ περισωθέντα ἡμῖν θραύσματα, καίπερ προσαρμύζοντα κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν μέρος, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ εἰκόνι, πάλιν ἀφίνουσι κενὸν ἐν τῷ μεταξὺ, πρᾶγμα λυπηρὸν, διότι δυσκατάληπτον ἀποβαίνει, ἐμοὶ τοῦλάχιστον, τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον. Τὸ προεξέχον τοῦ στομίου μέρος ἐκόσμηι μεταξὺ δύο ἐρυθρῶν ταινιῶν σύμπλεγμα ἐκ φύλλων καὶ καλύκων λωτοῦ ἐναλλάξ τεθειμένων· τὰ φύλλα ἔχουσι βαθὺ ἐρυθρὸν χρῶμα, αἱ δὲ κάλυκες εἰσι μέλανι χρώματι γεγραμμέναι, λευκῷ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῶν. Ὑπὸ τὸ στόμιον περιθεῖε τὸν λαιμὸν μέλαινα ταινία καὶ ὑπὸ ταύτην ἐτέρα στενοτέρα ἐρυθρά, ὑπὸ δὲ ταύτην καὶ μέχρις αὐτῆς φθάνουσαι εἰκονίζονται αἱ μορφαί. Σφύζονται νῦν τούτων πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀρθῶντος, ἀνδρὸς μὲν τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος, πωγωνοφόρου καὶ κομῶντος φοροῦντος δὲ δίχρουν³ χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον, γυναικὸς

δὲ τὸ πρόσωπον σχεδὸν ὀλόκληρον καὶ τοῦ κρανίου τὸ πλεῖστον· ἴσταντο δὲ ἀντιμέτωποι ἀλλήλων καὶ οἰοεὶ εἰς ζωηρὰν συνδιάλεξιν, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς χειρονομίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς ἐν γένει ἐκφράσεως τῶν προσώπων. Πρὸς τὰριστερὰ τοῦ θεατοῦ σφύζονται ἐπίσης ἀνδρὸς μὲν ἡ κεφαλὴ μετὰ μέρους τοῦ λαιμοῦ πωγωνοφόρου καὶ κομῶντος ὡσαύτως, γυναικὸς δὲ ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ σχεδὸν ὀλοκλήρου, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἀπετρίβη ὀλίγον τι κατὰ τὸ πηγγούριον· ἡ θέσις ὁμοίως αὐτῶν εἶναι πάντῃ διάφορος τῆς τῶν προηγουμένων· εἰκονίζονται ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἤτοι πρὸς τὰριστερὰ, ἀμφοτέρωι βλέποντες· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν δύο τούτων ζευγῶν εἰκονίζετο τὸ δυσκατάληπτον ἐκεῖνο πρᾶγμα, ἕπερ ἤδη ἐμνημόνευσα. Εἰκονίζοντο δέ, ὡς συνήθως ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγγείοις, αἱ μορφαί ἐν καταγραφῇ. Ἡ ὄλη ἐργασία τοῦ ἀγγείου φαίνεται οὕσα οὐχί τις ἀκριβολόγος· ὁ πηλὸς αὐτοῦ μέτριος καὶ οὐχί πάνυ καλῶς ἐψημένος· καὶ ὁμοίως ὁ ποιήσας αὐτὸ τεχνίτης δὲν ἀπηξίωσε νὰ θέσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ὑπογραφὴν του ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον.

Κλείμαχος μ' ἐποίησε κεμικε . . . . .

ἀνακράζει ἡ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ἐπιγραφή. Κλείμαχος οὐδ' ὡς ὄνομα κύριον δὲν φέρεται ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Pape· πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὡς ἀγγειογράφος καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως τὴν ἀξίαν τῶν ἡμετέρων θραυσμάτων· μᾶς γνωρίζουσι δηλ. καὶ ἕτερον ἀγγειογρά-

προσώπου τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεατοῦ γυναικὸς, τοῦ ὁποῦ ὡσαύτως οὐδὲν ἔχον τοῦ λευκοῦ τοῦ χρωματισμοῦ διεσώθη· ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου ὁρμώμενος ὁ λιθογράφος λευκὸν ἐπέθηκε χρῶμα καὶ ἐπὶ τῆς ταινίας τῆς κόμης αὐτῆς, ὅχι ὀρθῶς, ὡς νομίζω, (καὶ λυποῦμαι διότι ἐγκαίρως δὲν παρετήρησα τὸ πρᾶγμα) διότι ἐνταῦθα ἤρμοζε μᾶλλον τὸ κόκκινον χρῶμα· κοκκίνη ἦν ἡ ταινία καὶ τῆς ἐτέρας γυναικὸς. Ἐν γένει δὲ τὰ χρώματα ἀπεδόθησαν ἐν τῇ εἰκόνι οὐχί ἀκριβῶς οἷα νῦν εἰσι πολλαχῶς τοῦ ἀγγείου, ἀλλ' οἷα ὄφειλον νὰ ἦναι· διότι καὶ αὐτὸ τὸ μέλαν φαίνεται νῦν ἐνιαχοῦ ὥσει ἐξίτηλον γενόμενον, διότι ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχε πιάσει καλῶς, ὡς κοινῶς λέγομεν. Ὁ ἐρυθροζαυθὸς ὁμοίως τοῦ ἀγγείου καὶ ὁ κερρὸς τῆς πινακίδος χρωματισμὸς ἀπεδόθη ἐν τῇ εἰκόνι ὡς οἷόν τε πιστότερον.

¹ Παράβ. Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1887 σελ. 57.

² Ὑπὸ τὸν ἀριθ. 1 α ἐσημειώθη ἡ ἐνεπίγραφος ἐπιφάνεια τοῦ χείλους τοῦ στομίου, ὑπὸ δὲ τὸν ἀριθ. 1 β ἡ διατομὴ τοῦ ἀγγείου, ὅπως διεβλή τὸ πάχος καὶ τὰ διάφορα αὐτοῦ προεξέχοντα μέρη.

³ Τοῦ λευκοῦ χρώματος τοῦ χιτῶνός του οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον σφύζεται ἔχον, ἀλλὰ τὸ μέλαν ἐκεῖ χρῶμα ὅλως ἀλαμπές ὄν δεικνύει σαφῶς ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἕτερον χρῶμα ἦν ἐπιτεθειμένον· ἐν τῇ εἰκόνι ἐπετέθη λευκὸν χρῶμα ὅχι μόνον κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ὁμοίων ἀγγείων, ἀλλὰ καὶ διότι παρετηρήθη ὅτι ἐκεῖ κυρίως τὸ μέλαν χρῶμα εἶναι ὅλως ἀμαυρὸν ἐνθα ἐπεκλήθητο ἄλλοτε λευκὸν χρῶμα, ὡς λ. χ. ἐπὶ τοῦ

φον τῆς μελανομόρφου ἀγγειογραφίας· ἀλλὰ καὶ ἡ γραφή τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ διὰ τοῦ εἰ παράδοξος φαίνεται μοι ἀναλογιζομένῳ ὅτι ἕτερος ἀγγειογράφος τοῦ ἡμετέρου Κλειμάχου οὐχὶ ἀρχαιότερος τοὺς χρόνους, νεωστὶ δὲ ὡσαύτως τὸ πρῶτον γνωστός γενόμενος καὶ τὸ πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματός του ἐκ τῆς αὐτῆς ἔχων ρίζης Κλέσοφος υπογράφεται¹· τὸ ὅτι δὲ ἐν τῇ γραφῇ τοῦ Σ ἀμφιταλάντευσιν τινα δεῖκνυει τὸ ἡμέτερον ἀγγεῖον, οὐδὲν ἐνέχει τὸ καινοφανές, διότι ὄχι μόνον ἐν ἀγγείοις ἀλλὰ καὶ ἐν λίθοις εὗρηται τὸ τετρασκελές Σ ἤδη καὶ κατ' αὐτὴν τὴν 6^η π. Χ. ἑκατονταετηρίδα², ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ τῆς ἐν Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν εὐρεθείσης στήλης τὸ ὄνομα *Λυσίας* μὲ τοιοῦτον σίγμα (Σ) ἦν γεγραμμένον, τοῦλάχιστον τοιοῦτον ἐφάνη μοι παρατυχόντι κατὰ τὴν εὐρεσίαν της, οὐδὲ πιστεύω ὅτι τοῦτο προῆλθεν ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ γράψαντος³. Ἄλλο βεβαίως τὸ ζήτημα, ἂν καὶ ἐν τοῖς ἀναθηματικοῖς βάθοις τοῖς ἐν Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν εὐρεθεῖσι τοῦ Ἐνδοίου καὶ τοῦ Θεοδώρου⁴ πρέπει κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ἀπαντῶν τετρασκελές Σ ἢ ἂν τουναντίον ἐκ τῆς τούτου ὑπάρξεως παρὰ τὸ τρισκελές ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι Ἴωνες ὄντες οἱ τεχνῆται ἐκεῖνοι διὰ τοῦ Ἴωνικοῦ ἀλφαβήτου ἐπέγραψαν καὶ τὰ ὀνόματά των.

Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα· τί δ' ἄρα γε ἦν γεγραμμένον μετὰ τὸ σύνθηες καὶ σαφές ἐκεῖνο *Κλειμάχος μ' ἐποίησε*; σφύζονται νῦν ἔτι σαφῆ ἐξ γράμματα *KEMIKE*· τί δὲ τὸ ἑβδομον εἶναι ἀδηλον⁵· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν ἐσφύζετο ἀμφιβάλλῳ ἂν θὰ ἐποριζόμεθα σαφέστερόν τι νόημα. Νὰ υποθέσωμεν ὅτι κατ' ἐκθλιψιν ἐρρήθη *Κέμι* = καὶ ἐμι = καὶ εἰμι θὰ ἦτο τολμηρόν, διότι, ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον ἠξεύρω, τοιαύτης τινὸς ἐκθλίψεως παράδειγμα δὲν ὑπάρχει· ἐπίσης πολὺ πιθανὴ δὲν μοὶ φαίνεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὄνομά τι ἐκεῖ οἰονδῆποτε ἐκρύπτετο. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγγειο-

γράφοι ὑπέπιπτον εἰς γραφικὰ ἀμαρτήματα, ἅτινα καὶ ἄφρον οὕτως ἀδιόρθωτα, εἰ καὶ ἡ διόρθωσις αὐτῶν δὲν ἦτο ἴσως ἀδύνατος· οὐδὲν τὸ παράδοξον λοιπὸν νὰ ὑπέπεσεν εἰς τοιοῦτον γραφικὸν σφάλμα καὶ ὁ ἡμέτερος *Κλειμάχος*¹.

Τοῦ πινακίου, οὗ ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι παρέχομεν τὴν εἰκόνα (ἀριθ. 2) τὰ τεμάχια εὐρέθησαν πρὸ 5 ἐτῶν κατὰ τὰ χρώματα τοῦ βωμοῦ ὡς φέρεται σημειωμένον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου². Τὰ τρία, τὰ καὶ προσαρμόζοντα ἀκριβῶς καὶ ἀποτελοῦντα τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν· τὸ τέταρτον (τὸ κατώτατον) μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐκεῖ που πλησίον, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀκριβῶς τόπῳ. Καὶ ὅμως πάντες οἱ ἰδόντες αὐτὰ συμφωνοῦσι ὅτι τῆς αὐτῆς πινακίδος εἶναι καὶ τοῦτο μέρος, ἧς καὶ τὰ ἄλλα τρία τὰ προσαρμόζοντα, καὶ τούτου ἕνεκα συναπεικονίσθη ἐνταῦθα εἰς 0,002-0,003 μείζονα ἀπόστασιν ἢ ὅσῃν τὰ ἐλλείποντα εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς γράμματα μετρούμενα παρεῖχον, διότι ἡ μείζων αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄλλα τρία πλησίασις ἔφερον εἰς τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ φαίνεται ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κλίσις τοῦ σώματος τοῦ εἰκονιζομένου (κλίσις ἀληθῶς παράδοξος) ἔτι μείζων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόστασις τῶν καθ' ἕκαστα γραμμάτων ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐν τοῖς σφύζομένοις δὲν εἶναι πανταχοῦ ἡ αὐτή, ὥστε οὐδὲλως ἀπίθανον τὰ ἐλλείποντα 8 γράμματα νὰ κατεῖχον μείζονα τόπον ἢ τὰ ὑπάρχοντα συνεχῆ 8 κατὰ τὸ ἄνω μέρος τῆς πινακίδος, ἀγγείων δὲ οὕτω μακρὰ εἰκονιζόντων τὰ πρόσωπα ὑπάρχουσι πολλὰ παραδείγματα³.

¹ Τὰ δύο περιωθέντα θραύσματα τοῦ ἀγγείου ἴσα σχεδὸν ὄντα πρὸς ἄλληλα ἀποτελοῦσι τὸ ἡμισυ περίπου τοῦ κύκλου τοῦ στομίου τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ ἕτερον αὐτῶν εἶναι καὶ ἦτο προσωρισμένον νὰ ἦναι ἀνεπίγραφον, ἀφοῦ φέρει κατὰ τὸ χεῖλος μέλαν γάνωμα, τὰ δὲ γράμματα ἔγραψεν ὁ τεχνίτης ἐπὶ τοῦ ἐρυθροξάνθου ἐδάφους διὰ μέλανος. Τὸ πολὺ πολὺ λοιπὸν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ κατελάμβανε τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ ὅλου κύκλου τοῦ στομίου 70 περίπου ἀριθμοῦσα γράμματα· ἀλλὰ πολὺ πιθανώτερον εἶναι νὰ υποθέσωμεν αὐτὴν πολὺ μικροτέραν τὸ $\frac{1}{3}$ μόλις τοῦ κύκλου καταλαμβάνουσαν. Ἡ συμπλήρωσις, ἦν φίλος ἀνὴρ εἶκασε, *Κλειμάχος ἐποίησε καὶ εἰμι κέραμος ἱερά* θὰ ἦτο ἴσως ὄχι ἄτοπος, ἂν τάνωτέρω περὶ τοῦ *Κέμι* ἠδύνατο νὰ οἰκονομηθῶσι, καὶ ἂν τὸ τελευταῖον γράμμα ἠδύνατο νὰ ἦναι καὶ P.

² Παράβ. Πρακτ. τοῦ ἔτους 1884 σελ. 76, Ἐφημ. Ἀρχ. 1885 σελ. 178 σημ. 2. Τὰ τρία τεμάχια φέρουσι ζωηρὰ τὰ ἔχνη τῆς ἐκ πυρὸς βλάβης καὶ μόνον τὸ τέταρτον, τὸ μὴ προσαρμόζόμενον, σφύζει τῆς πινακίδος τὸν ἀρχικὸν χρωματισμόν.

³ Παράβ. Urlichs, Beiträge zur Kunstgeschichte σελ. 21. Τὴν παραπομπὴν ὀφείλω εἰς τὸν κ. Wolters.

¹ Παράβ. Δελτίον Ἀρχαιολογικόν 1889 σελ. 64· περὶ τούτου τοῦ τεχνίτου ὠμίλησεν ἐν τῷ ἐνταῦθα Γερμ. Ἰνστιτούτῳ ὁ διδάκτωρ κ. Schneider, ἀλλὰ τὴν διατριβὴν του δὲν εἶδον ἀκόμη δημοσιευμένην.

² Kirchhoff, Studien, ἔκδ. 4η, σελ. 94.

³ Παράβ. Δελτ. Ἀρχ. 1888, σελ. 44.

⁴ Παράβ. Δελ. Ἀρχ. 1888, σελ. 208-209 καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

⁵ Ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται ὡς λείψανον ἐνός *Υ* ἀλλὰ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ δὲν εἶναι τόσον σαφές.

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης εἰκονίζετο ἀνὴρ (ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ ἐξέλιπον) ἰστάμενος, πρὸς τὰριστερὰ ἐστραμμένος καὶ σκῆπτρον ἐν τῇ δεξιᾷ κρατῶν· ὅτι ἐφόρει στικτὸν χιτῶνα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἱμάτιον, ὅπερ δίχρουν ἐν τῷ συνόλω αὐτοῦ διεποικίλλετο συγγρόνως καὶ διὰ τινων ἄλλων κοσμημάτων, δῆλον· ἀσαφές μόνον, ἐμοὶ τοῦλάχιστον, εἶναι τίνι τρόπῳ περιεβάλλετο αὐτὸ ὁ εἰκονιζόμενος καὶ ἴσως ὁ μόνος λόγος ὁ δυνάμενος νὰ κινήσῃ τινὰς εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ἄν καὶ τὸ τέταρτον τεμάχιον (τὸ κάτω) ἀληθῶς τῆς αὐτῆς πινακίδος εἶναι· ἐπίσης ἀσαφές εἶναι καὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἡ ἀπεικόνισις ἂν τῷ ὄντι τούτου εἶναι λείψανον ὑπὸ τοῦ ἱματίου περικεκαλυμμένου¹ τὸ ὑπὲρ τὰ γράμματα ὁρώμενον ἐρυθρὸν μέρος τῆς πινακίδος καὶ δὲν εἶναι τῆς κόμης μέρος, ὅποτε πάλιν ἡ ἔλλειψις καὶ τῆς ἐλαχίστης δηλώσεως τοῦ βραχίονος θὰ ἦτο ἔτι παραδοξότερα. Πρὸ τοῦ ἀνδρὸς εἰκονίζετο γυνὴ καθ' ὁμοίαν περίπου στάσιν, ἥτοι πρὸς τὰριστερὰ ὡσαύτως βλέπουσα, ὡς καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς οὐχὶ ὄλως ἐν καταγραφῇ ἦτο, ὡς φαίνεται, ἀπεικονισμένον· ἐφόρει ἐπίσης ὠραῖον στικτὸν χιτῶνα ἀχειρίδωτον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε μικρὸν διάδημα ἔχουσα πρὸς τούτοις τὴν εἰς κόρυμβον ὅμοιον τῷ τοῦ δισκοβόλου τοῦ Διπύλου ἀπολήγουσαν κόμην διὰ διπλῆς ταινίας κατὰ τὴν

θέσιν περίπου τῶν ὄτων ἀναδεδεμένην. Δυστυχῶς ταύτης πολὺ ὀλιγώτερον μέρος διεσώθη· καὶ ὅμως τὸ περίγραμμα αὐτῆς κάλλιον καὶ σαφέστερον τοῦ ἀνδρὸς φαίνεται ὄν. Τρίτη μορφή δὲν πιστεύω νὰ εἰκονίζετο ἐπὶ τῆς πινακίδος, ἥς αἱ δύο ὀπαὶ (ἡ κάτω μόλις κατὰ τὸ ἡμισυ σφύζεται) κατὰ μέσον του τοῦ ὄλου τῆς πλάτους τοποθετημέναι ἐχρησίμευον πρὸς προσήλωσιν τῆς πινακίδος· λέγω δὲ προσήλωσιν καὶ ὄχι ἀνάρτησιν διότι πρὸς τοῦτο ἡ κάτω ὀπὴ θὰ ἦτο ἀνεξήγητος. Ἀλλὰ τίνα ἄρα γε ἦσαν τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα; Τὰ πινακία ταῦτα ἦσαν ὡς τὸ πολὺ, ὡς ὀρθῶς ὁ Wolters ἀνωτέρω παρατηρεῖ (σελ. 181-182) ἀναθηματικά· οὐδόλως ἀπίθανον λοιπὸν νὰ εἰκονίζοντο ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πινακίδος ὁ Πλούτων καὶ ἡ Περσεφόνη. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς δὲν ἀποτελοῦσι κυρίως τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα, ἀλλ' ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴ, ἐξ ἧς καὶ νέος ἡμῖν γνωρίζεται ἀγγειογράφος τῆς μελανομόρφου ἀγγειογραφίας καὶ οὗτος, ὡς ἐκ τῆς πινακίδος φαίνεται, οὐκ εὐκαταφρόνητος· Εὐφίλετο . . . . . ν φθέγγονται τὰ γράμματα, ὅτι δὲ Εὐφίλετο[ς ἐποίησε]ν ἢ ὀρθότερον¹ Εὐφίλετο[ς ἔγραψε]ν πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν, οὐ χρήζει μακρῶν λόγων εἰς ἀπόδειξιν.

¹ Ἐν Μεγάροις τῇ 28 Ἰουνίου 1889.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἘΝ ΒΑΦΕΙΩ ΤΑΦΟΥ

Ὁ τὸ 1805 ὑπὸ τοῦ Gropius ἀνακαλυφθεὶς καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων κατόπιν ἐπισκεφθεὶς θολωτὸς τάφος παρὰ τὸ Βαφεῖο (ὄρα Belger Beiträge zur Kenntniss der gr. Kuppelgräber σ. 31 ἐξ.) ἀνεσκάφη πρό τινας ὑπὸ τοῦ ὑποσημειουμένου δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Ἡ ἐργασία διήρκεσε 40 ἡμέρας περίπου ἤτοι ἀπὸ 23 ἕως τέλους μαρτίου καὶ ἀπὸ 1 μαΐου ἕως 3 ἰουνίου. Ὁ δρόμος ἔχει μῆκος 29,80 μ., ὁ δεξιὸς ὅμως τῷ εἰσιόντι τοίχος σφύζεται εἰς μῆκος 23,10· πλάτος τοῦ δρόμου πρὸ τοῦ στομίου μὲν 3,45, πρὸς τὸ πέρασ ὅμως τοῦ δεξιοῦ τοίχου 3,18. Οἱ τοῖχοι εἶναι ἐκτισμένοι διὰ μικρῶν ἀκατεργάστων πλακῶν τεμονομένων οὕτω, ὡς μοι εἶπον, εἰς τὰς ὑπὸ ὑπὸ τῆς ταῦτέτου. Τὸ στόμιον ἔχει βάθος κάτω 4,56 μ., πλ. δὲ εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικὸν (πρὸς τὴν θύλον) ἄκρον 1,65, εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν 1,93. Οἱ τοῖχοι (παραστάδες) αὐτοῦ εἶναι ὑποδομημένοι διὰ μεγάλων πελεκητῶν λίθων, αἱ δ' ἀρμογαὶ αὐτῶν κεκαλυμμένοι ὑπὸ ἀσβέστου, ὡς ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Ἡραίου καὶ τῷ προπέρουσιν ἐν Μυκῆναις ἀνακα-

λυφθέντι· περιεργότερον ὅμως ἐν τῷ τοῦ Βαφειοῦ εἶναι, ὅτι καὶ βλάθαι τῶν λίθων καὶ ῥωγμαὶ προξενηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ ὑπερθύρου ἐσκαπᾶσθησαν ὑστερώτερον δι' ἀσβέστου, ὅπως μὴ φαίνονται. Τῶν παραστάδων ἡ μὲν ἀριστερὴ τῷ εἰσιόντι εἶναι κατεστραμμένη μέχρι τοῦ μέσου ὕψους περίπου, τῆς δ' ἐτέρας μέρος σφύζεται μέχρι 4,20, ὅσον ἦτο τὸ ἀρχικὸν ὕψος. Τὸ ὑπέρθυρον λείπει. Ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ στομίου ὑπάρχει ἐσκαμμένος λάκκος οὐχὶ λίαν κανονικὸς ἔχων μῆκος πλευρῶν 1,60 ἕως 1,90 καὶ βάθος 1,90, στενούμενος δὲ πρὸς τὰ κάτω τὸ στόμιον δὲν εὐρέθη πεφραγμένον διὰ τοίχου, ἴσως ἕνεκα τοῦ πρωτοφανοῦς ἐν τῷ ἐδάφει αὐτοῦ λάκκου. Ἡ θύλος ἔχει διάμετρον 10,15 ἕως 10,35, εἶναι δὲ ἐκτισμένη ὡς καὶ οἱ τοῦ δρόμου τοῖχοι, διὰ μικρῶν πλακῶν· οἱ δόμοι αὐτῆς σφύζονται ἐνιαχοῦ μέχρις ὕψους 3 μέτρων. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, ὃ ἀποτελεῖ ὁ φυσικὸς βράχος, ἦν ἐπεστρωμένον, πλὴν ὀλίγων μερῶν, διὰ στρώματος γῆς μελανῆς καὶ τινων ἀνθρώκων ἐκ πυρᾶς προερχομένων· ἐν τῷ στρώματι τούτῳ εὕρισκοντο διεσπαρμένα τὰ κτερίσματα (μόνον τὸ πρὸς τὸ στόμιον τρίτον μέρος τοῦ τά-

¹ Παράβ. Klein, Griech. Vasen mit Meistersignaturen, 1886, σελ. 6, σμ. καὶ σελ. 49.

¹ Παράβ. καὶ Gerhard Auserl. Vas. 117, 118.

φου ἐστερείτο κτερισμάτων), ἦτοι δεκατέσσαρες λίθοι ἐγγεγλυμμένοι, δύο χρυσοὶ δακτύλιοι, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ὀπίσθων ὁμοίου τοῖς ἐκ Μυκηναίων ὑπάρχει ἐγγεγλυμμένη παράστασις (ἀνὴρ πρὸς δένδρον τείνων τὰς χεῖρας καὶ παρ' αὐτὸν γυνή), δύο ἰχθύες μικροὶ περίτμητοι: ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ, καρφίδες ἀργυραὶ καὶ χαλκαὶ, κοσμήματα μικρὰ (βόδακες τὸ πλείστον) καὶ φύλλα ἐκ χρυσοῦ, ψῆφοι ἕρμων ἐκ λίθου καὶ ἡλέκτρο, λεῖψανα ἀσήμαντα ἐντελῶς ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων κττ. Ὅστων εὐρέθησαν ἐλάχιστα λεῖψανα, ὅσον δὲ ἡδυνήθησαν νὰ διακρίνω, κεκαυμένα τὰ πλείστα· ἀγνωσθῆναι ἔσαν ζώων ἢ ἀνθρώπων. Εἰς τὸ βόρειον (δεξιὸν τῆ εἰσιόντι) ἤμισυ τῆς θόλου ἀνεκαλύφθη λάκκος ἐσκαμμένος ἐν τῇ ἐδάφει ἔχων μ. 2,25, πλ. 1,10 καὶ βάθος 1 μέτρ. κτιστὸς τὰς πλευρὰς καὶ ἐστρωμένος τὸν πυθμένα διὰ πλακῶν ὁμοίαι μείζονες πλάκας ἀπέτελουν τὸ κάλυμμα. Ἐν τῇ λάκκῳ τούτῳ διευθυνομένη ἀπὸ Δ. πρὸς Α. δὲν εὐρέθησαν ὄστᾶ, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρακες, ἐνεκα τούτου ὑποθέτω, ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτάφη, δὲν ἐκάθη, τὰ ὄστᾶ ὅμως διελύθησαν εἰς κόνιν. Εἰς τὸ ἐν ἄκρον αὐτοῦ εὐρέθη ξίφος σῶζον τρεῖς χρυσοῦς ἡλούς τῆς κόπης, πέντε μάχαιραι διαφόρων μεγεθῶν, δύο αἰχμαὶ δοράτων, σωλὴν χαλκοῦς εἰς τεμάχια (ἴσως δόρατος μέρος), εἷς δίσκος ὡσεὶ κατόπτρου, πέντε ἢ ἕξ δίσκοι κυρτόκοιλοι διαφόρων μεγεθῶν, τέσσαρες δίσκοι παχεῖς μολύβδινοι, δύο ἀλαβάστρινα ἀγγεῖα τέσσαρα πηλίνα, ἀρυτήρ ἀργυροῦς, ἄλλος ὅμοιος χαλκοῦς. Ὀλίγον πρὸς τὸ μέσον τοῦ τάφου εὐρέθησαν ὀγδοήκοντα ψῆφοι ἕρμων ἐκ λίθου ἀμεθύστου καὶ δύο λίθοι ἐγγεγλυμμένοι, παρ' αὐτὰ δὲ ἐγγειρίδιον χαλκοῦν χρυσοκόλλητον καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου δύο χρυσαὶ ποτήρια μετ' ἀναγλύπτων παραστάσεων (ἄνδρες συλλαμβάνοντες βόας) δύο ὅμοια ἀργυρᾶ ἀνευ παραστάσεων, φιάλη ἀργυρᾶ ἔχουσα τὰ χεῖλη καὶ τὴν λαβὴν ἐπίχρυσα, εἰκοσιτρεῖς λίθοι ἐγγεγλυμμένοι, τρεῖς δακτύλιοι, ὧν ὁ μὲν χρυσοῦς ἀπλοῦς, ὁ ἄλλος χαλκοῦς μετ' ἐγγεγλυμμένης παραστάσεως καὶ ὁ τρίτος σιδηροῦς, οὗ μόνον ἡ σφειδὼν σῶζεται, δύο σκεύη χαλκᾶ ἀγνώστου χρήσεως κττ. Τέλος εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ τάφου εὐρέθη μία μάχαιρα, δύο πελέκει, ὧν ὁ ἕτερος περιέστρου στήματος, καὶ δύο παχεῖς μολύβδινοι δίσκοι.

Μεταξὺ Σκλαβοχωρίου καὶ τοῦ λόφου τῆς ἀγ. Κυριακῆς, ἐφ' οὗ ὑποτίθεται ὅτι ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, ὀλίγα λεπτά πρὸς Ν. τοῦ χωρίου Γοδένα ἀνεκάλυψα δύο ἄλλους τάφους τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, οὗχι ὅμως θολωτοῦς, ἀλλ' ἐσκαμμένους ἐν τῇ βράχῳ, ὡς εἶναι οἱ τοῦ Ναυπλίου καὶ τῶν Μυκηναίων· δὲν ἀνεσκαφα ὅμως οὐδέτερον αὐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1889.

Χ. ΤΕΟΥΝΤΑΣ

ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΞ ΑΥΤΟΥ

Ἀπὸ τῆς 8ης Ἰουνίου ἢ Ἀρχ. Ἐταιρία σκάπτει πρὸς ἀποκάλυψιν τελείαν οἰκοδομημάτων τινος, οὗ μέρος μικρὸν τυχαίως εἶχεν ἐμφανισθῆ βορείως τῆς λεωφόρου Ὀλγας, ὅτε οἱ ἐργάται τῆς ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπῆς τὴν ἐκεῖ μετρίαν ἀνωφέρειαν διεσχημάτιζον πρὸς ὑποδοχὴν φυτείας. Τὸ οὕτως ἐμφανισθὲν ἦτο ψηφιδόστρωτον ἔδαφος, προφανῶς τέχνης τῶν Ῥωμ. χρόνων, ἢ δ' ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπῇ ἔκρινεν, ὅτι, ἂν διὰ περαιτέρας ἀνασκαφῆς ἀπεδεικνύετο τὸ οἰκοδόμημα ἄξιον λόγου, ὤφειλε νὰ τὸ διατηρήσῃ, καθὼς περίπου διετήρησε καὶ τὸ νοτίως τῆς αὐτῆς λεωφόρου πρὸ ἔτους ἐμφανισθὲν βαλανεῖον.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ἐν τῇ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθέντι τεύχει τοῦ Bull. de Corr. Hell. 1889 σ. 433 ἔξ. δημοσιεύεται ὁλόκληρος ἢ ἐν σελ. 113 κ.ἔξ. ἐπιγραφή μετὰ συμπληρώσεων καὶ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ κ. Foucart. Μέρος δ' αὐτῆς (στ. 22 - 46) εἶχεν ἤδη ἐκδόσει ὁ γάλλος λόγιος ἐν τινι πο-

Ἡ Ἀρχ. Ἐταιρία ἀνεδέχθη τὴν διὰ σκαφῆς τακτικῆς ἐξέτασιν τοῦ τόπου, καὶ ἤδη, ἰκανῶς προβάτοντος τοῦ ἔργου, ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐδάφη τῆς κατασκευῆς μεγάλου οἰκοδομήματος, βαλανεῖου ἴσως καὶ τούτου, ἢ καὶ οἴκου ἰδιωτικοῦ, ἔχοντος καὶ λουτρικὰ χωρίσματα. Δὲν εἶναι δὲ ἔτι καιρὸς νὰ εἰπωμέν τι περὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχήματος τοῦ οἰκοδομήματος· ἀρκούμεθα μόνον πρὸς τὸ παρὸν νὰ δηλώσωμεν, ὅτι παρουσιάζει τινὰ πρωτοφανῆ καὶ ὅτι ἐγένοντο ἐν αὐτῷ ἤδη ἐν παλαιοῖς χρόνοις μετασκευαί, ὅπερ δηλοῦται ἐκ τινος μεγάλης μαρμαρίνης πλάκῃς, ἣν ἔθεσάν ποτε οἱ μετασκευασταὶ πάνυ ἀρβύθμως ὡς κατώφλιον ἐπὶ τῆς εἰσόδου ἐνὸς τῶν χωρισμάτων, καὶ οὐ μόνον διέφθειραν οὕτω τὴν ἐκεῖ κυκλικὴν τῆς οἰκοδομῆς γραμμὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλάκα αὐτὴν, ἔχουσαν ἐπὶ τῆς τοῦ πάχους ἐπιφανείας δίστιχον ἐπιγραφὴν, ἀνάστροφα ἔθεσαν, ὡστε νῦν τὰ γράμματα τῆς οὕτως ἐμφανίζονται·

ΗΙΣΤΑΒΕΖ
ΛΕΒΑΣΤΙ
ΜΑΤΙΔΙΑ

Πιθανώτατα ἢ πλᾶξ αὕτη, ἔχουσα ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ὄνομα τοῦτο (κατ' ὀνομαστικὴν ἢ δοτικὴν, ἄνευ προσγεγραμμένου ἰώτα) *Ματιδία σεβαστή*, ὅπερ ἦτο τῆς ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, καὶ Λατινιστὶ ἐν τε ἐπιγραφαῖς καὶ ἐπὶ νομισμάτων γράφεται Matidia Augusta, θὰ ἐλήφθη ἄλλοθεν ποθεν καὶ ἐτέθη ἐδῶ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τραϊανοῦ, ἴσως καὶ μετὰ τὸν τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν δύο Ἀντωνίνων· διότι ἡ Ματιδία ἦτο ἐπίσημον πρόσωπον τοῦ Καισαρικοῦ οἴκου, οὕσα καὶ ἀδελφὴ τῆς Σαβίνης, γυναικὸς τοῦ Ἀδριανοῦ. (Ἴδε Σπαρτιανὸν ἐν βίῳ Ἀδριανοῦ κεφ. 5, καὶ τὰς ἐν C. I. Gr. ἀρ. 2577-8 ἐπιγραφὰς τὰς ἐκ τῆς Λύττου, πόλεως τῆς Κρήτης).

Εὐρέθη δὲ, ἀπλῶς κατακείμενον εἰς τὰ χώματα, καὶ μικρὸν κυλινδρικοῦν βωμίδιον (ὑψ. 0,16, κάτω διαμέτρου 0,10) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν θυμιατήριον, καθ' ὅσον ἔχει ἐπάνω ὀλίγην κοιλότητα πρὸς ὑποδοχὴν λιθανωτοῦ. Ἐπὶ τῆς περιφεροῦς αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀναγινώσκονται τὰ

Α Π Ο Λ Λ Ω Ν Ι
Γ Ε Φ Υ Ρ Α Ι Ω
Κ Λ Σ Θ Η Σ Ε Υ Σ
Ψ Α Φ Ι Α Δ Η Σ

Ἀπόλλωνι
γεφυραίῳ
Κλ(αύδι)ος Θεσεῦς
Ψαφιάδης.

Δύο τινὰ νέα ὁ λίθος προσφέρει, τὸ ἐπίθετον τοῦ Γεφυραίου ὅπερ μέχρι τοῦδε δὲν ἐγινώσκετο ὅτι εἶχε καὶ ὁ Ἀπόλλων (καθὼς ἄλλοι θεοί, ἢ Διὸς εἶτε Δημήτηρ καὶ ἡ Ἀθηναῖα), καὶ τὴν τοῦ δημοτικοῦ ὀνόματος τῶν Ψαφιαδῶν γραφὴν διὰ τοῦ ἄλφα ἐν τῇ παραληγουσῇ, ἐνῶ ἔως τώρα ἐκ βιβλίων (καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς κεκολοβωμένης, τῆς ἐν *Πελοπονησίᾳ*, τόμ. 4, τεύχ. 3, ἀρ. 2) μόνον τὸ *Ψαφίδα* ἐπιστεῦετο. (Περὶ τῶν Γεφυραίων, γένους ἐν Ἀττικῇ, καὶ περὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὴν λατρείαν θεοτήτων τινῶν καὶ πως καὶ πρὸς τοὺς Δελφοῦς, ἐπιθι Toepffer, Att. Genealogie σ. 293 κ.ἔ.). Οἱ χρόνοι δὲ τῆς νῦν φανείσης ἐπιγραφῆς θὰ εἶναι ἴσως τὰ μέσα τοῦ πρώτου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

Εὐρέθησαν δὲ σποράδην ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη Ἰωνικοῦ ἔυθμου καὶ γλυπτὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων σώματα καὶ κεφαλαί, καὶ κοσμήματα δὲ οὐκ ὀλίγα περιεργότατα, περὶ ὧν ἄλλοτε.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Ἰουλίου 1889.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

Φωτογραφία 'Αβελέρου' Ρωμανίδου

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ

φου εστειρετο κτερισμάτων), ἤτοι δεκατέσσαρες λίθοι ἐγγεγλυμμένοι, δύο χρυσοὶ δακτύλιοι, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ὁποίων ὁμοίῳ τοῖς ἐκ Μυκηναίων ὑπάρχει ἐγγεγλυμμένη παράστασις (ἀνὴρ πρὸς δένδρον τείνων τὰς χεῖρας καὶ παρ' αὐτὸν γυνή), δύο ἰχθύες μικροὶ περίτμητοι ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ, καρφίδες ἀργυραὶ καὶ χαλκαί, κοσμήματα μικρὰ (βρόδακες τὸ πλεῖστον) καὶ φύλλα ἐκ χρυσοῦ, ψῆφοι ὄρυζον ἐκ λίθου καὶ ἡλέκτρον, λείψανα ἀσημάτων ἐντελῶς ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων κττ. Ὅστων εὐρέθησαν ἐλάχιστα λείψανα, ὅσον δὲ ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνω, κεκαυμένα τὰ πλεῖστα ἀγνωστῶς ἢ ἄνθρωπων. Εἰς τὸ βόρειον (δεξιὸν τῶ εἰσιόντι) ἡμισυ τῆς θόλου ἀνεκαλύφθη λάκκος ἐσκαμμένος ἐν τῇ ἐδάφει ἔχων μ. 2,25, πλ. 1,10 καὶ βάθος 1 μέτρ. κτιστὴς τὰς πλευρὰς καὶ ἐστρωμένος τὸν πυθμένα διὰ πλακῶν ὁμοίαι μείζονες πλάκας ἀπετέλουσαν τὸ κάλυμμα. Ἐν τῷ λάκκῳ τούτῳ διευθυνομένη ἀπὸ Δ. πρὸς Α. δὲν εὐρέθησαν ὅσα, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρακες, ἐνεκα τούτου ὑποθέτω, ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτάφη, δὲν ἐκάθη, τὰ ὅσα ὅμως διελύθησαν εἰς κόνιν. Εἰς τὸ ἐν ἄκρον αὐτοῦ εὐρέθη ξίφος σῶζον τρεῖς χρυσοῦς ἡλούς τῆς κόπης, πέντε μάχαιραι διαφόρων μεγεθῶν, δύο αἰχμαὶ δοράτων, σωλὴν χαλκοῦς εἰς τεμάχια (ἴσως δόρατος μέρος), εἰς δίσκος ὡσεὶ κατόπτρου, πέντε ἢ ἕξ δίσκοι κυρτόκοιλοι διαφόρων μεγεθῶν, τέσσαρες δίσκοι παχεῖς μολύβδινοι, δύο ἀλαδάστρινα ἀγγεῖα τέσσαρα πηλίνα, ἀρυτῆρ ἀργυροῦς, ἄλλος ὁμοῖος χαλκοῦς. Ὀλίγον πρὸς τὸ μέσον τοῦ τάφου εὐρέθησαν ὀδοθήκοντα ψῆφοι ὄρυζον ἐκ λίθου ἀμαθίστου καὶ δύο λίθοι ἐγγεγλυμμένοι, παρ' αὐτὰ δὲ ἐγγειρῆσαν χαλκοῦν χρυσοκόλλητον καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου δύο χρυσαὶ ποτήρια μετ' ἀναγλύπτων παραστάσεων (ἄνδρες συλλαμβάνοντες βράς) δύο θύμια ἀργυρᾶ ἄνευ παραστάσεων, φιάλη ἀργυρᾶ ἔχουσα τὰ χεῖλη καὶ τὴν λαβὴν ἐπίχρυσα, εἰκοσιτρεῖς λίθοι ἐγγεγλυμμένοι, τρεῖς δακτύλιοι, ὧν ὁ μὲν χρυσοῦς ἀπλοῦς, ὁ ἄλλος χαλκοῦς μετ' ἐγγεγλυμμένης παραστάσεως καὶ ὁ τρίτος σιδηροῦς, οὐ μόνον ἢ σφεδόνη σῶζεται, δύο σκεύη χαλκᾶ ἀγνώστου χρήσεως κττ. Τέλος εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ τάφου εὐρέθη μία μάχαιρα, δύο πελέκει, ὧν ὁ ἕτερος περιέφρου σχήματος, καὶ δύο παχεῖς μολύβδινοι δίσκοι.

Μεταξὺ Σκλαβοχωρίου καὶ τοῦ λόφου τῆς ἀγ. Κυριακῆς, ἐφ' οὗ ὑποτίθεται ὅτι ἔκατο ὁ ναὸς τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, ὀλίγα λεπτά πρὸς Ν. τοῦ χωρίου Γοδένα ἀνεκάλυψα δύο ἄλλους τάφους τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, οὐχὶ ὅμως θολωτοῦς, ἀλλ' ἐσκαμμένους ἐν τῷ βράχῳ, ὡς εἶναι οἱ τοῦ Ναυπλίου καὶ τῶν Μυκηναίων· δὲν ἀνεσκαψα ὅμως οὐδέτερον αὐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1889.

X. ΤΕΟΥΝΤΑΣ

ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΞ ΑΥΤΟΥ

Ἀπὸ τῆς 8ης Ἰουνίου ἢ Ἀρχ. Ἐταιρία σκάπτει πρὸς ἀποκάλυψιν τελείαν οἰκοδομήματός τινος, οὗ μέρος μικρὸν τυχαίως εἶχεν ἐμφανισθῆ βροχείως τῆς λεωφόρου Ὀλγας, ὅτε οἱ ἐργάται τῆς ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπῆς τὴν ἐκεῖ μετρίαν ἀνωφέρειαν διεσηματίζον πρὸς ὑποδοχὴν φωταίας. Τὸ οὕτως ἐμφανισθὲν ἦτο ψηφιδόστρωτον ἔδαφος, προφανῶς τέχνης τῶν Ῥωμ. χρόνων, ἢ δ' ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπῆ ἔκρινεν, ὅτι, ἂν διὰ περαιτέρας ἀνασκαφῆς ἀπεδεικνύετο τὸ οἰκοδομημα ἄξιον λόγου, ὄφειλε νὰ τὸ διατηρήσῃ, καθὼς περίπου διετήρησε καὶ τὸ νοτίως τῆς αὐτῆς λεωφόρου πρὸ ἔτους ἐμφανισθὲν βαλανεῖον.

Ἐν τῷ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθέντι τεύχει τοῦ Bull. de Corr. Hell. 1889 σ. 433 ἐξ. δημοσιεύεται ὁλόκληρος ἢ ἐν σελ. 113 κ. ἐξ. ἐπιγραφή μετὰ συμπληρώσεων καὶ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ κ. Foucart. Μέρος δ' αὐτῆς (στ. 22 - 46) εἶχεν ἤδη ἐκδόσει ὁ γάλλος λόγιος ἐν τινι πο-

Ἡ Ἀρχ. Ἐταιρία ἀνεδέχθη τὴν διὰ σκαφῆς τακτικῆς ἐξέτασιν τοῦ τόπου, καὶ ἤδη, ἰκανῶς προβάτος τοῦ ἔργου, ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐδάφη τῆς κατασκευῆς μεγάλου οἰκοδομήματος, βαλανεῖου ἴσως καὶ τούτου, ἢ καὶ οἴκου ἰδιωτικοῦ, ἔχοντος καὶ λουτρικὰ χωρίσματα. Δὲν εἶναι δὲ ἔτι καιρὸς νὰ εἰπωμέν τι περὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχήματος τοῦ οἰκοδομήματος· ἀρκούμεθα μόνον πρὸς τὸ παρὸν νὰ δηλώσωμεν, ὅτι παρουσιάζει τινὰ πρωτοφανῆ καὶ ὅτι ἐγένοντο ἐν αὐτῷ ἤδη ἐν παλαιοῖς χρόνοις μετασκευαί, ὅπερ δηλοῦται ἐκ τινος μεγάλης μαρμαρίνης πλακῆς, ἣν ἔθεσάν ποτε οἱ μετασκευασταὶ πάνυ ἀρρόθμιος ὡς κατώφλιον ἐπὶ τῆς εἰσόδου ἐνὸς τῶν χωρισμάτων, καὶ οὐ μόνον διέφθειραν οὕτω τὴν ἐκεῖ κυκλικὴν τῆς οἰκοδομῆς γραμμὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλάκα αὐτήν, ἔχουσαν ἐπὶ τῆς τοῦ πάχους ἐπιφανείας δίστιχον ἐπιγραφὴν, ἀνάτροφα ἔθεσαν, ὥστε νῦν τὰ γράμματα τῆς οὕτως ἐμφανίζονται

ΗΒΒΑΣΤΙ
ΜΑΤΙΔΙΑ

Πιθανότατα ἢ πλᾶξ αὕτη, ἔχουσα ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ὄνομα τοῦτο (κατ' ὀνομαστικὴν ἢ δοτικὴν, ἄνευ προσγεγραμμένου ἰώτα) *Ματιδία σεβαστή*, ὅπερ ἦτο τῆς ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιᾶς τοῦ αυτοκράτορος Τραϊανοῦ, καὶ Λατινιστὴ ἐν τε ἐπιγραφαῖς καὶ ἐπὶ νομισμάτων γράφεται *Matidia Augusta*, θὰ ἐλήφθη ἄλλοθεν ποθεν καὶ ἐτέθη ἐδῶ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τραϊανοῦ, ἴσως καὶ μετὰ τὸν τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν δύο Ἀντωνίων· διότι ἡ *Ματιδία* ἦτο ἐπίσημον πρόσωπον τοῦ Καισαρικοῦ οἴκου, οὕσα καὶ ἀδελφὴ τῆς Σαβίνης, γυναικὸς τοῦ Ἀδριανοῦ. (Ἴδε Σπαρτιανὸν ἐν βίῳ Ἀδριανοῦ κεφ. 5, καὶ τὰς ἐν C. I. Gr. ἀρ. 2577-8 ἐπιγραφὰς τὰς ἐκ τῆς Λύττου, πόλεως τῆς Κρήτης).

Εὐρέθη δὲ, ἀπλῶς κατακειμενον εἰς τὰ χεῖματα, καὶ μικρὸν κυλινδρικοῦ βωμίδιον (ὑψ. 0,16, κάτω διαμέτρον 0,10) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν θυμιατήριον, καθ' ὅσον ἔχει ἐπάνω ὀλίγην κοιλότητα πρὸς ὑποδοχὴν λιθανωτοῦ. Ἐπὶ τῆς περιφεροῦς αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀναγινώσκονται τὰ

ΑΠΟΛΛΩΝΙ	Ἀπόλλωνι
ΓΕΦΥΡΑΙΩ	γεφυραίῳ
ΚΛΣΘΗΣΕΥΣ	Κλ(αύδι)ος Θεσεῦς
ΨΑΦΙΑΔΗΣ	Ψαφιάδης.

Δύο τινὰ νέα ὁ λίθος προσφέρει, τὸ ἐπίθετον τοῦ Γεφυραίου ὅπερ μέχρι τοῦδε δὲν ἐγινώσκετο ὅτι εἶχε καὶ ὁ Ἀπόλλων (καθὼς ἄλλοι θεοί, ἢ Διὸς εἴτε Δημήτηρ καὶ ἡ Ἀθηναῖ), καὶ τὴν τοῦ δημοτικοῦ ὀνόματος τῶν Ψαφιαδῶν γραφὴν διὰ τοῦ ἄλφα ἐν τῇ παραληγοσῆ, ἐφ' ἕως τώρα ἐκ βιβλίων (καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς κεκολοδομημένης, τῆς ἐν *Πελοπονησίᾳ*, τόμ. 4, τεύχ. 3, ἀρ. 2) μόνον τὸ *Ψαφιάδης* ἐπιστεῖετο. (Περὶ τῶν Γεφυραίων, γένους ἐν Ἀττικῇ, καὶ περὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὴν λατρείαν θεοτήτων τινῶν καὶ πως καὶ πρὸς τοὺς Δελφούς, ἐπιθ. Toepffer, Att. Genealogie σ. 293 κ. ἐ.). Οἱ χρόνοι δὲ τῆς νῦν φανεῖσης ἐπιγραφῆς θὰ εἶναι ἴσως τὰ μέσα τοῦ πρώτου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

Εὐρέθησαν δὲ σποράδην ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη Ἰωνικοῦ βυθμοῦ καὶ γλυπτὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων σώματα καὶ κεφαλαί, καὶ κοσμήματα δὲ οὐκ ὀλίγα περιεργότατα, περὶ ὧν ἄλλοτε.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Ἰουλίου 1889.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΡΜΑΝΟΓΑΝΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

λιτικῆ ἐφημερίδι τῶν Ἀθηναίων τὴν 19/31 μαΐου, ἤτοι τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν, καθ' ἣν τυπωθὲν καὶ τὸ φύλλον τοῦ τεύχους τούτου, τὸ περιέχον τὰς συμπληρώσεις τοῦ κ. Τσούντα, ἀπεστάλη ἐξ τινος τῶν περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀσχολουμένων ἐνταῦθα τε καὶ ἄλλοτε.

Φωτοτυπία Ἀδελφῶν Ρωγαϊδῶν

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΝ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ

Φωτογραφία Ἀδελφῶν Ροικαδῶν

ΚΕΦΑΛΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Φωτογραφία 'Αδελφών Γουμαρζόν

ΚΕΦΑΛΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

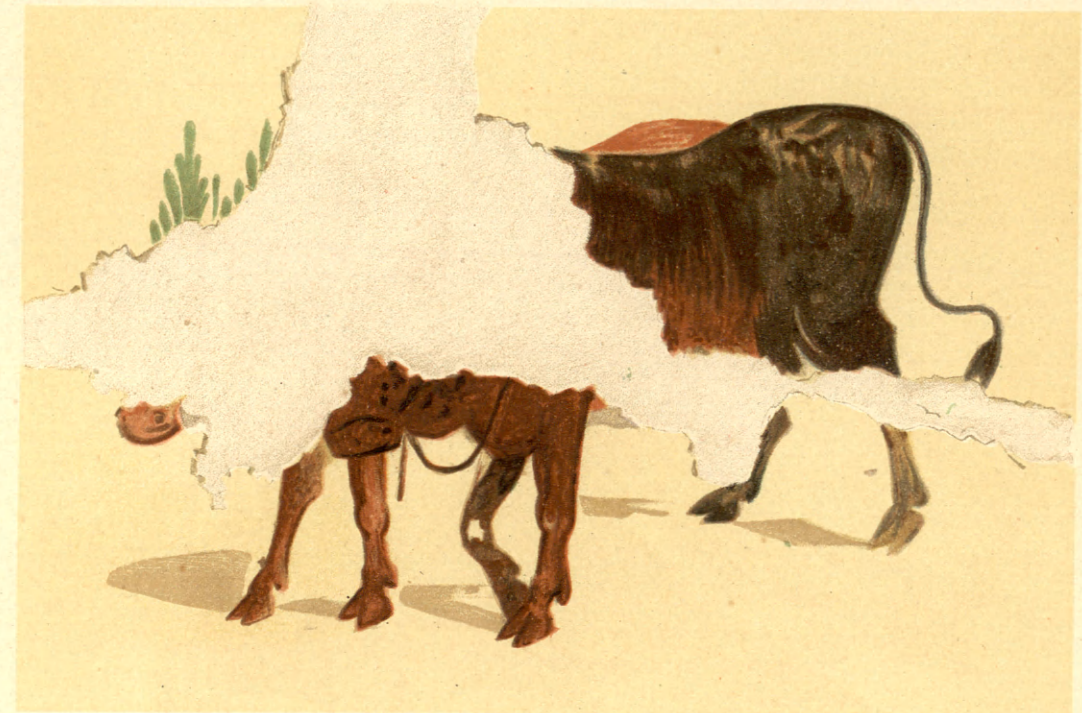

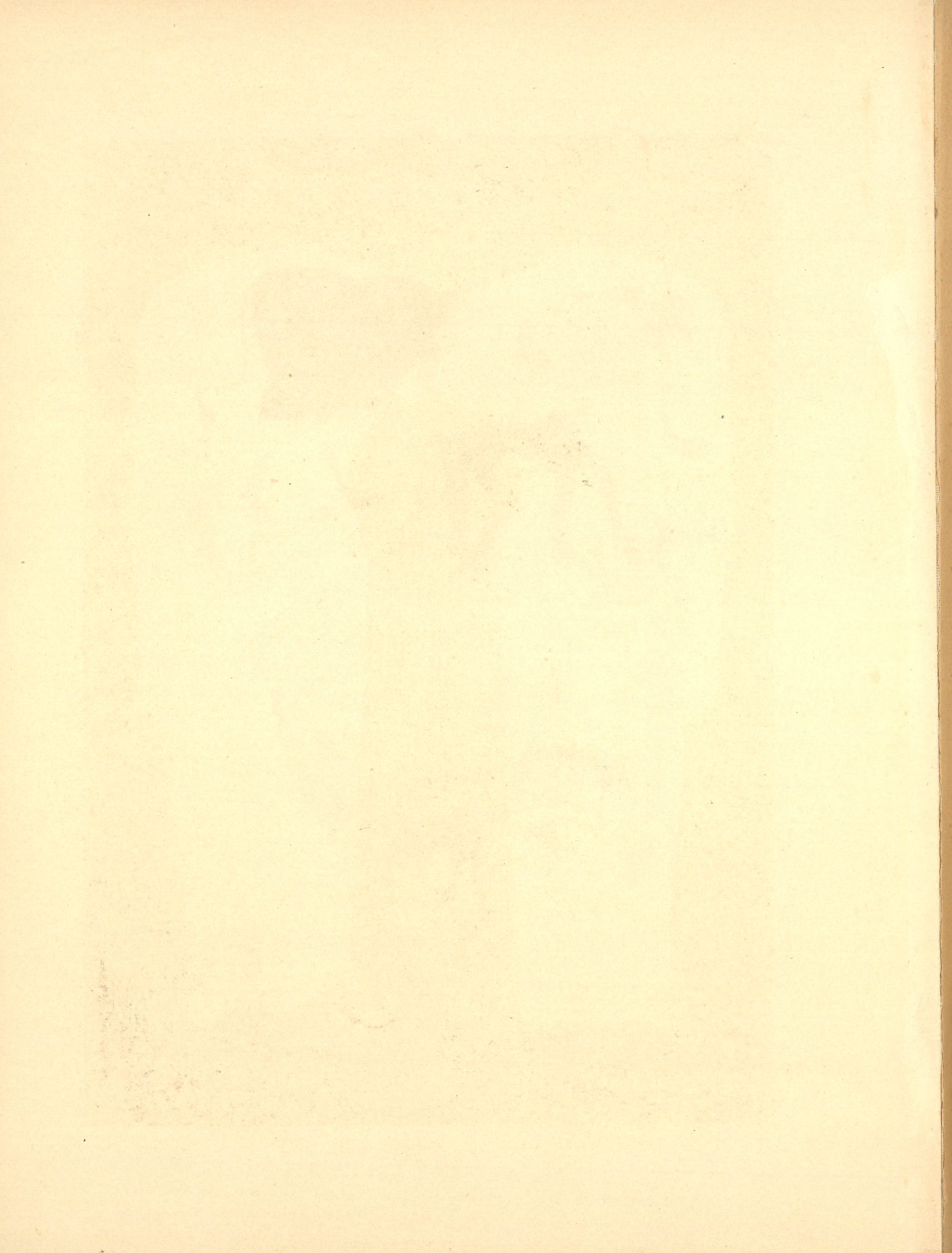
ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΙ ΕΞ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

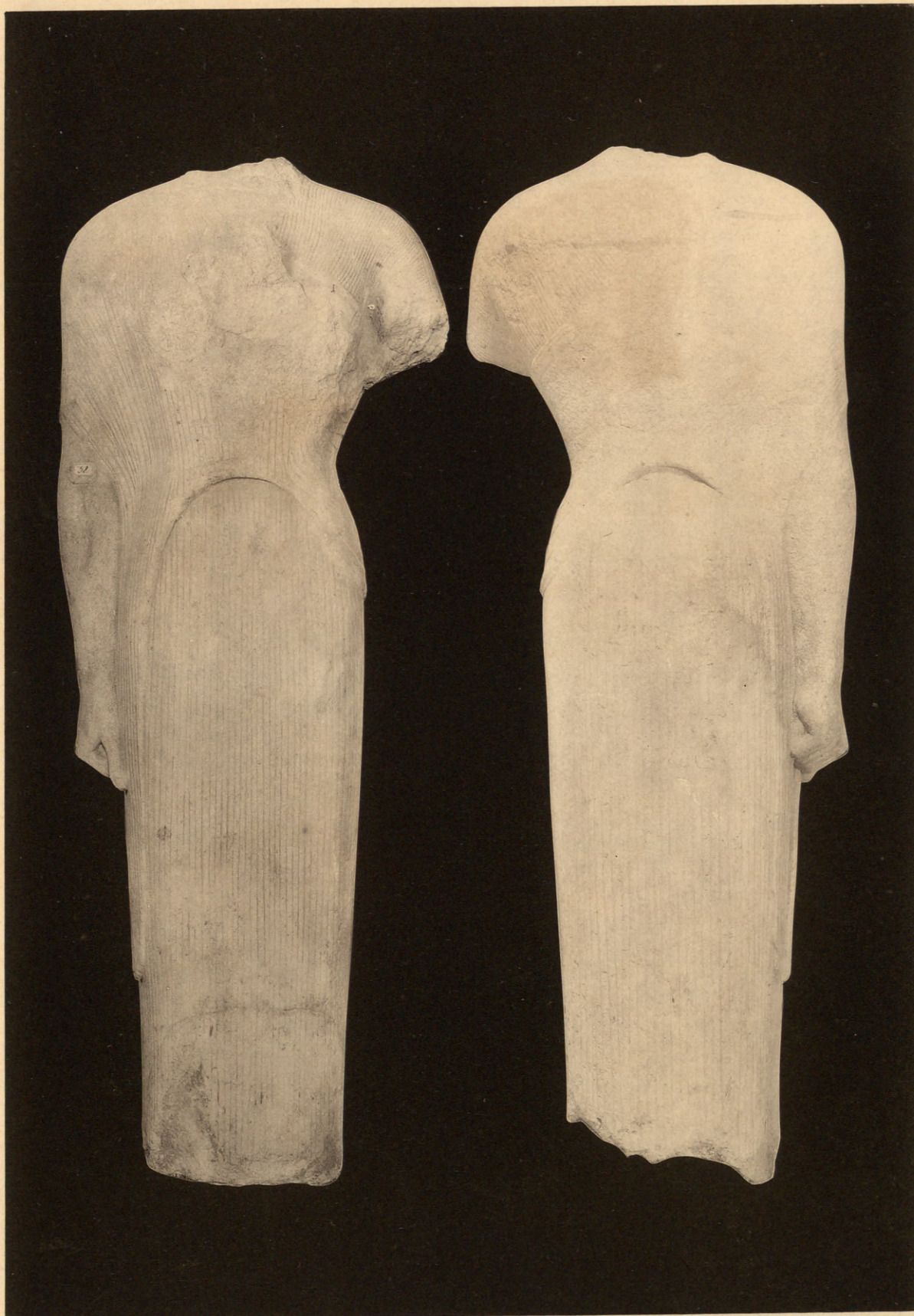

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΙ ΕΞ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ.

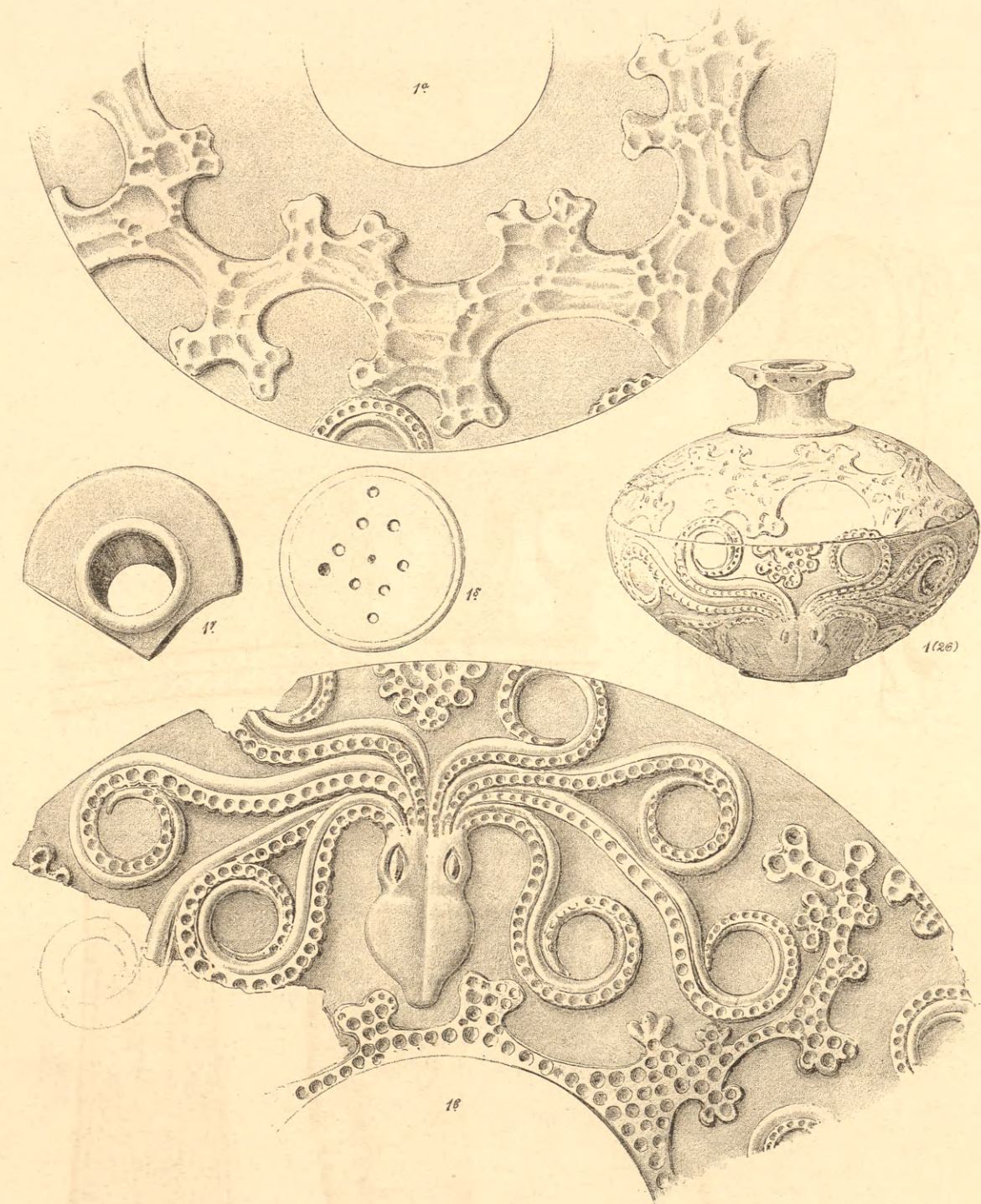

Φωτοτυπία Ἀδελφῶν Ῥωμαϊδῶν

ΑΓΑΛΜΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

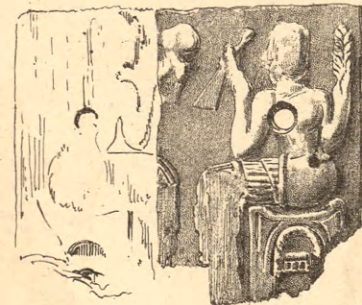

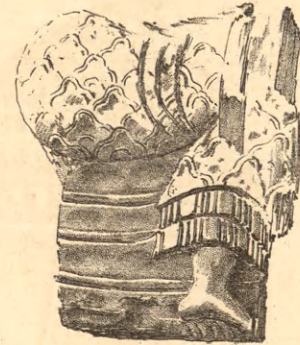

1 (+3)

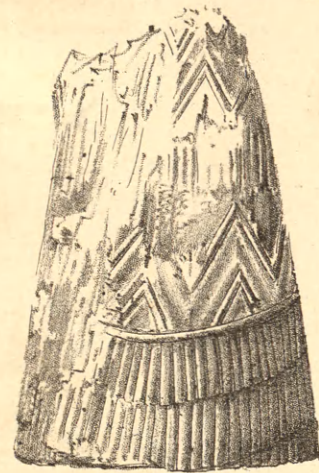
3 (2)

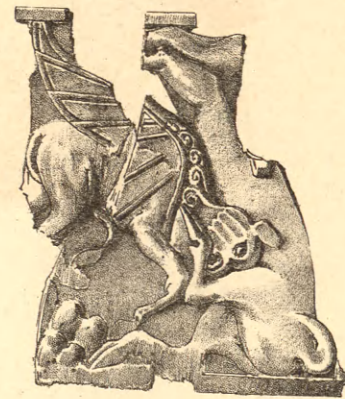
4 (29)

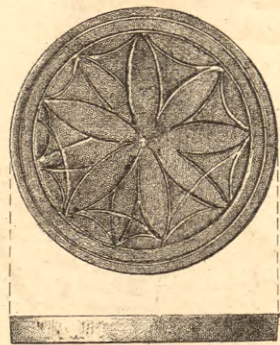
2 (+2)

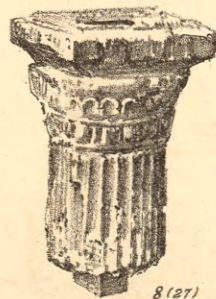
5 (27)

6 (27)

7 (27)

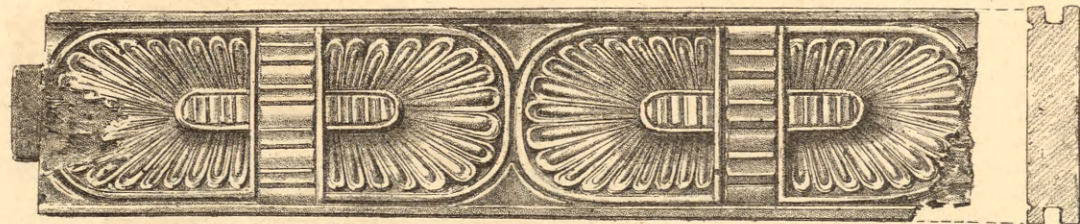
8 (27)

9 (2)

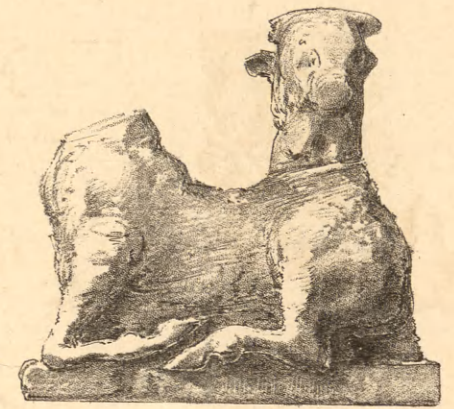
10 (27)

11 (27)

12 (27)

13 (27)

13^a

14 (27)

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

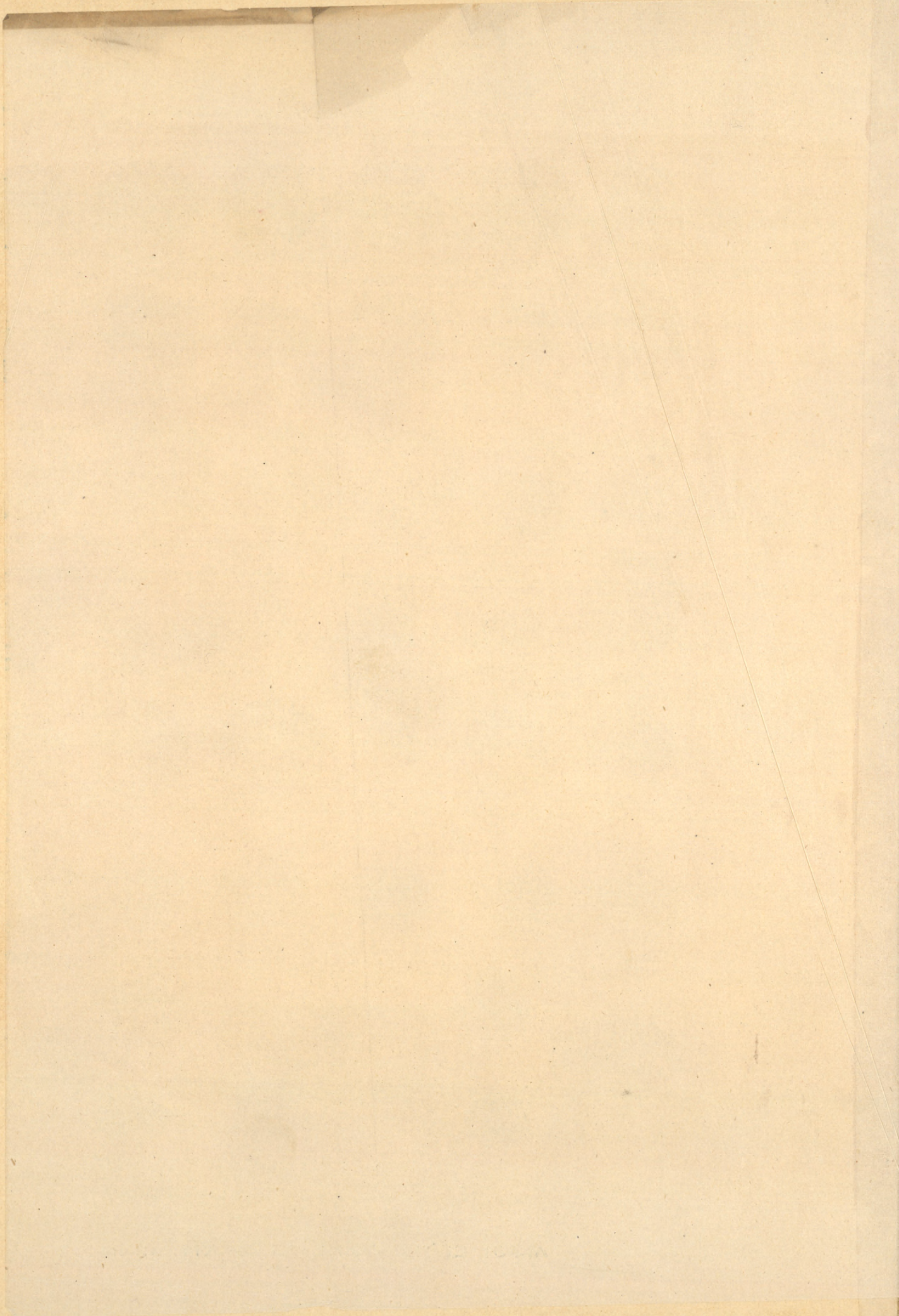

ΑΤΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

